

WIE MAAK DIE KEUSE? DIE AARD VAN SKOOLKEUSE IN 'N BOLANDSE DORP

Deur

Jacques Louw

UNIVERSITEIT
iYUNIVESITHI
STELLENBOSCH
UNIVERSITY

100
1918-2018

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die
graad Magister in die Opvoedkunde in die Fakulteit Opvoedkunde
aan die Universiteit Stellenbosch

Studieleier: Prof. Nuraan Davids

Datum: Desember 2018

Verklaring

Deur hierdie tesis/proefskrif elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat, my eie, oorspronklike werk is, dat ek die alleenouteur daarvan is (behalwe in die mate uitdruklik anders aangedui), dat reproduksie en publikasie daarvan deur die Universiteit Stellenbosch nie derdepartyregte sal skend nie en dat ek dit nie vantevore, in die geheel of gedeeltelik, ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied het nie.

Datum: Desember 2018

Kopiereg © 2018 Universiteit Stellenbosch

Alle regte voorbehou

Opsomming

Skoolkeuse word beskou as 'n reg van elke persoon in Suid-Afrika, maar daar is tog meganismes wat bepaal hoe leerders toegang tot skole verkry. Hierdie studie het oor die aard van skoolkeuse in 'n Bolandse dorp gehandel. Die metodologie wat gevolg is, was kwalitatief van aard binne die interpretatiewe navorsingsparadigma. Die agtergrond van twee ouers se skoolkeuse is ondersoek met behulp van 'n fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude. Semi-gestruktureerde onderhoude is ook gebruik om die verskillende skole se perspektiewe van hoe toelating plaasvind by die studie te voeg. Beleide wat skoolkeuse beïnvloed, is ook met behulp van dokumentanalise ondersoek. Die beleide wat in hierdie studie ondersoek is, was onder meer die Grondwet van Suid-Afrika, die Suid-Afrikaanse Skolewet van 1996, wysigings van die Suid-Afrikaanse Skolewet van 1996 en die twee skole se toelatingsbeleide wat in die studie ondersoek is. Die teoretiese lens wat in hierdie studie aangewend is, was dié van Bourdieu se reproduksieteorie. Daar is gevolglik klem gelê op Bourdieu se begrippe 'veld', 'habitus' en 'kapitaal'.

Hierdie studie het bevind dat middelklasouers bevoordeel word wat skoolkeuse betref en dat middelklasouers meer geneig is, teenoor werkersklasouers, om hulle eerste skoolkeuse te kry. Ingevolge die Suid-Afrikaanse Skolewet van 1996, is skoolbeheerliggame verantwoordelik vir die opstel van toelatingsbeleide. Ingevolge die wet, sowel as die Suid-Afrikaanse Grondwet, moet elke leerder gelyke geleenthede kry, wat beteken dat die toelatingsbeleid van 'n skool nie onbillik teen enige leerder kan diskrimineer nie.

Onder meer die belangrikste bevindinge van hierdie studie, is egter bevind dat ouers in hul kinders se onderwys belê deur toegang tot die beste skole in die ouers se vermoë vir hul kinders te verkry. Ouers het verskillende faktore wat hulle as belangrik beskou wanneer hulle skoolkeuses maak en hierdie faktore word gebruik om 'n skool vir hul kinders te bepaal. Verdere bevindinge in hierdie studie het bepaal dat skole leerders volgens die skool se toelatingsbeleid aanvaar en skole wat meer aansoekers ontvang, kan die leerder volgens die toelatingsvereistes van die skole vergelyk sodat die skole slegs die beste geskikte kandidate vir die skool aanvaar. Daar is ook bevind dat kwaliteit-onderwys moeilik omskryf kan word, en ouers wil toegang verkry tot skole wat kwaliteit-onderwys bied. Skole daarenteen skryf nie die kwaliteit van onderwys toe

aan die toelating van leerders nie, maar eerder by die dissipline by die skool, die akademiese prestasie van die skool, die prosesse wat die skool gebruik om kwaliteit-onderwys te verseker en gebruik die aantal aansoekers as 'n aanduiding van hoe die skole presteer.

Sleutelwoorde

Skoolkeuse, skooltoelating, toelatingsbeleid, kapitaal, aansoek, keuse

Abstract

School choice is regarded as the right of every person in South Africa, but there are mechanisms that are used to determine how learners access schools. This study was about the nature of school choice in a Boland town. The methodology that was followed in this study was qualitative in nature within an interpretive paradigm. Using a focus group discussion and semi-structured interviews, the context of two parents' school choices was examined. Semi-structured interviews were also used to gain the different schools perspective on how admissions are implemented. Policies that influence school choice were also examined using document analysis. Some of the policies that were examined were the South African Constitution, the South African Schools Act of 1996, amendments to the South African Schools Act of 1996 and the admission policies of the two schools used in the study. The theoretical lens that was used in this study was that of Bourdieu's reproduction theory. The focus was placed on Bourdieu's concepts 'field', 'habitus' and 'capital'.

This study found that middle-class parents are advantaged when making school choices, and these parents are also more likely than working-class parents to get their first choice in schools. In terms of the South African Schools Act of 1996, the School Governing Body is responsible for the design of a number of policies, including the admissions policy. In terms of the Act, as well as the South African Constitution, every learner needs to be afforded equal opportunities, which means that the admission policy of a school cannot unfairly discriminate against any learner.

However, among the key findings of this study, it was found that parents invest in their children's education by gaining access to the best schools they have the ability to access. Parents have different factors that they deem as important when making school choice and use these factors in determining a school for their children. Further findings in this study determined that schools accept learners according to the schools admission policies, and schools that receive more applicants can compare the learner's according to the schools admission criteria so that the schools only accept the best suited candidates for the school. It was also found that quality education is difficult to be defined, and parents would like to gain access to schools that offers quality education. Schools on the other hand, does not attribute quality education to the admission of learners, but rather to the discipline at the school, the academically

performance of the school, the processes the school use to ensure quality education and use the amount of applicants as an indication of how the schools is preforming.

Keywords

School choice, school access, admission policies, capital, admission, choice

Dankbetuigings

Ek wil graag dankbetuigings en waardering toon aan die onderstaande mense vir hulle ondersteuning in die navorsingsproses:

- My studieleier, prof. N. Davids, vir haar bystand en hulp om my tesis te voltooi.
- My vrou, vir haar deurlopende bystand, ondersteuning en bemoediging.
- My ouers, wat soveel opgeoffer het vir my opvoeding
- Die skole, ouers en gemeenskap wat deel gevorm het van hierdie studie

Hierdie studie dra ek op aan my vader wat oorlede is voordat ek die studie kon voltooi.

Lys afkortings en akronieme

CNO	Christelike Nasionale Onderwys
DBO	Departement van Basiese Onderwys
LUR	Lid van die Uitvoerende Raad
NSS	Nasionale Seniorsertifikaatresultate
RSA	Republiek van Suid-Afrika
SASW	Suid-Afrikaanse Skolewet
SBL	skoolbeheerliggaam
SSG	sentrale sakegebied
Stats SA	Statistics South Africa
WKOD	Wes-Kaapse Onderwys Departement

Inhoudsopgawe

Verklaring	ii
Opsomming	iii
Sleutelwoorde	iv
Abstract	v
Keywords	vi
Dankbetuigings	vii
Lys afkortings en akronieme	viii
Hoofstuk 1	1
Algemene oriëntering van die studie.....	1
1.1 Inleiding.....	1
1.2 Rasionaal	1
1.3 Agtergrond	3
1.4 Navorsingsvrae	4
1.4.1 Hoofvraag.....	5
1.4.2 Sub-vrae.....	5
1.5 Doel van die studie.....	5
1.6 Afbakening van hierdie studie	6
1.7 Uitleg van die tesis	6
1.8 Samevatting	8
Hoofstuk 2	9
Literatuurstudie	9
2.1 Inleiding.....	9
2.2 Skoolkeuse.....	13
2.3 Toelating tot skole	28
2.4 Kwaliteit-onderwys	32
2.5 Teoretiese raamwerk	34

2.6 Samevatting	42
Hoofstuk 3	43
Navorsingsmetodologie en -metodes	43
3.1 Inleiding.....	43
3.2 Navorsingsbenadering – kwalitatiewe metodologie.....	43
3.3 Navorsingsontwerp – interpretatiewe benadering	46
3.4 Dataversamelingsmetodes.....	48
3.5 Data-analisestrategie	55
3.6 Etiese aspekte.....	56
3.7 Samevatting	58
Hoofstuk 4	60
Data-Aanbieding	60
4.1 Inleiding.....	60
4.2 Ruimtelike agtergrond van die twee plattelandse skole	60
4.3 Dokumentanalise	62
4.4 Resultate van die fokusgroepbespreking	81
4.5 Resultate van die semi-gestruktureerde onderhoude met die ouers	88
4.6 Resultate van die semi-gestruktureerde onderhoude met die skoolhoof van Skool A en adjunkhoof van Skool B	96
4.7 Samevatting	106
Hoofstuk 5	112
Data-Analisering en interpretasie	112
5.1 Inleiding.....	112
5.2 Skole A en B se toelating van leerders en navigasie van die veld deur ouers	114
5.3 Faktore belangrik vir skoolkeuse en oordrag van kulturele kapitaal	119
5.4 Bydrae van skoolkeuse tot kwaliteit-onderwys	126
5.5 Habitus beïnvloed skoolkeuse.....	130

5.6 Samevatting	132
Hoofstuk 6	134
Samevatting, gevolgtrekking en aanbevelings	134
6.1 Inleiding	134
6.2 Samevatting van hoofbevindings	135
6.3 Implikasies vir ouers en skoolkeuse	137
6.4 Implikasies vir beleide in Suid-Afrika	139
6.5 Aanbevelings vir verdere studies	141
6.6 Slot	141
Bronverwysings	143
Bylae A: Fokusgroepskedule	159
Bylae B: Fokusgroepbespreking	161
Bylae C: Onderhoudskedule: Ouers	172
Bylae D: Onderhoud – Sara (Skuilnaam)	174
Bylae E: Onderhoud – Annie (Skuilnaam)	179
Bylae F: Onderhoudskedule – Skoolhoofde / Adjunkhoof	184
Bylae G: Onderhoud – Skoolhoof van Skool A	186
Bylae H: Onderhoud – Adjunkhoof van Skool B	193
Bylae I: Skool A se toelatingsbeleid	201
Bylae J: Skool B se toelatingsbeleid	202
Bylae K : Universiteit Stellenbosch navorsing toestemming	205
Bylae L: WKOD navorsing toestemming	208
Bylae M: Inligtingsblad	209

Hoofstuk 1

ALGEMENE ORIËTERING VAN DIE STUDIE

Hierdie hoofstuk dien as inleiding vir die studie wat plaasgevind het. Die tesis handel oor die aard van skoolkeuse op 'n Bolandse dorp. In die hoofstuk word die rasionaal, agtergrond en navorsingsvrae vir die studie aangebied. Die doel van die studie en die uitleg van die tesis ook aangebied.

1.1 Inleiding

Hierdie studie het oor die aard van skoolkeuse en 'n fokus op die agtergrond daarvan op 'n Bolandse dorp gehandel. Twee ouers en die proses wat hulle gevolg het om toelating vir hulle kinders in twee skole te kry, is ondersoek. Onderhoude met die skoolhoof en adjunkhoof van die betrokke skole is gevoer en word in die studie bespreek. Die beleide en wette wat gebruik word om skoolkeuse te bepaal, is ondersoek en word ook bespreek.

Hierdie hoofstuk begin deur die rasionaal van die studie en die rede waarom die navorsing gedoen is, uit te lig. Met inagneming van die rasionaal word die navorsingsprobleem ondersoek asook die wyse waarop dit daartoe aanleiding gegee het dat die studie aangepak is. 'n Algemene agtergrond van die wyse waarop skoolkeuse in Suid-Afrika tot stand gekom het, word na aanleiding van die rasionaal geskets. In hierdie deel word die wetgewing wat poog om gelykheid by die keuse van 'n skool te bewerkstellig kortliks genoem. Daar word ook faktore aangedui wat skoolkeuse belemmer. In die volgende deel van die hoofstuk word die hoofnavorsingsvraag en sub-vrae gestel. Hierdie vrae is gebruik as dryfkrag vir die studie. Die afbakening van die tesis word daarna uiteengesit asook die navorsingsparadigma wat gebruik is. Die hoofstuk sluit af met die uitleg van die tesis, en elke hoofstuk word kortliks bespreek.

1.2 Rasionaal

Die Bolandse dorp, waar ek ook 'n onderwyser is, beskik oor 'n groot verskeidenheid skole wat op grond van ligging, prestasie, akademie, kultuur en nog vele ander aspekte verskil. Daar is 'n groot aanvraag na van hierdie skole en die skole is so gesog dat daar waglyste is van leerders wat graag toelating wil verkry. Hierteenoor is daar ander skole wat oorvol is en waar leerders selde weggewys word vanweë die feit dat

leerdergetalle die aantal onderwysposte bepaal. Die sosio-ekonomiese omstandighede van skole op dié Bolandse dorp verskil dramaties. Sommige ouers kan bekostig om meer aan skoolgelde te betaal as wat die jaarlikse inkomste van ander ouers op die dorp is. Steeds het elke ouer aspirasies vir sy of haar kind of kinders om toelating te verkry tot 'n skool wat hulle sal toerus om beter te presteer en vir hulle toegang tot geleenthede te gee.

Die probleem wat ek geïdentifiseer het, en wat daartoe gelei het dat ek die studie aangepak het, was hoe maak ouers die keuse van na watter skool hulle hulle kinders gaan stuur. Hierdie opvatting wat ouers van skoolkeuse het, kan daartoe lei dat 'n kind toelating kry tot 'n skool wat hom of haar beter kan toerus om tot sy of haar volle potensiaal te presteer. Hierteenoor is daar ook die moontlikheid dat leerders nie toelating kry tot die skool wat hulle eerste, tweede, selfs derde of verdere keuse was nie. Ouers het 'n inherente behoefte om die beste vir hulle kinders te wil gee, maar word beperk deur hulle omstandighede en finansies.

Met hierdie studie wou ek graag die motivering verstaan waarvolgens ouers te werk gaan tydens die proses om vir hulle kinders toelating tot verskillende skole te kry. Ek wou bepaal watter faktore die besluitneming van die deelnemende ouers beïnvloed en beperk het, en hoe hierdie faktore daartoe gelei het dat hulle kinders toegang kon kry tot kwaliteit-onderwys. Hierteenoor is die skole ook verantwoordelik vir watter leerders toelating kry tot die skool. Skole poog om slegs leerders toe te laat wat onder andere vir die skool beter prestasies sal lewer, goeie dissipline handhaaf, en wie se ouers skoolgelde betyds betaal. Skoolbeheerliggame (SBL) het betrokke geraak in die proses om beleide op te stel, meer spesifiek toelatingsbeleide. Beleidsamestelling is 'n doelgerigte en komplekse proses (Bell & Stevenson, 2006:14). Hierdie samestelling van 'n toelatingsbeleid deur die SBL het 'n uitkoms om die kriteria van watter leerders toegelaat word tot die skool, te bepaal. Ek het die skoolhoofde van die verskillende skole genader om uit te vind hoe hierdie toelatingsbeleide wat deur die SBL'e saamgesetel is, geïmplimenteer word. Ek het ook ondersoek instel na die wetgewing en beleide wat beskikbaar is wat die skole gebruik om hierdie keuring te laat plaasvind. Op dié wyse wou ek bepaal op grond van watter faktore skole leerders kan toelaat en afkeur.

Met hierdie studie wou ek bepaal wat die aard van skoolkeuse op 'n Bolandse dorp is en hoe dit tot toegang tot kwaliteit-onderwys aanleiding gee. Ek wou die faktore wat

hierdie skoolkeuse bepaal aantoon – enersyds aan die hand van die ouers se vermoë om te besluit na watter skole hulle kinders gaan, en andersyds aan die hand van die skool se vermoë om toegangsbeleide op te stel sodat net sekere leerders by 'n skool aanvaar word.

1.3 Agtergrond

Met die aanbreek van demokrasie in 1994 is daar verskeie veranderinge aan die onderwyssektor aangebring. Die Suid-Afrikaanse Skolewet (SASW) no. 84 van 1996 (Republiek van Suid-Afrika [RSA], 1996) is in werking gestel om gelykheid en regverdigheid ten opsigte van skooltoegang te bevorder. Volgens die SASW (RSA, 1996) is daar twee soorte skole waarvan ouers kan kies, naamlik openbare skole en onafhanklike skole (privaat skole). In verband met 'n openbare skool, dui die SASW in artikel 5(1) aan dat daar nie op enige wyse teen die toelating van leerders mag diskrimineer nie. Artikel 5(2) van die SASW voer aan dat geen toetsing mag plaasvind in verband met toelating nie en volgens artikel 5(3) mag geen leerders geweier word op grond van wie hulle ouers is nie (RSA, 1996). Volgens die nasionale wetgewing is dit vir enige leerder moontlik om aansoek te doen by die skool van sy of haar keuse.

Toelating tot skole word ook bepaal deur plaaslike wetgewing. Plaaslike wetgewing, volgens artikel 5(5) van die SASW (RSA, 1996), mag beleide hê om skooltoelating in die provinsie te beheer en te beperk. Tesame hiermee gee die SASW skoolbeheerliggame ook die vrymoedigheid om 'n toelatingsbeleid op te stel. Leerders kry die geleentheid om aansoek te doen by enige skool en die skool aanvaar of verwerp die aansoek van die leerder.

Volgens Gorard, Fitz en Taylor (2001:19) het skoolkeuse sekere belangrike voordele. Die eerste is die liberalistiese idee van keuse om sy eie onthalwe. Dit is belangrik in Suid-Afrika aangesien skoolkeuse nie altyd beskikbaar was in die land nie. Die tweede voordeel van skoolkeuse is die kwessie van gelykheid. Skoolkeuse was tradisioneel net beskikbaar vir diegene wat 'n huis kon bekostig in 'n wenslike, voorstedelike voedingsgebied van skole wat hoog in aanvraag was, of vir diegene wat hulle kinders na privaat skole kon stuur. Leerders uit arm gemeenskappe het dus nie die geleentheid gehad om toelating tot hierdie skole te kry nie. Die laaste argument ten gunste van skoolkeuse is dat markkragte die opvoedkundige standaard verhoog. Skole wat suksesvol is, is gewild en swakker skole word vermy. Gorard *et al.* (2001:19)

gaan verder deur te noem dat swakker skole moontlik kan toemaak as hulle nie verbeter nie.

Successful schools will be popular; weaker schools will be unpopular and will progressively lose their per capita funding until they either improve or close (Gorard et al. 2001:19).

Woolman en Fleisch (2006:33) voer aan dat die meeste ouers in Suid-Afrika nie 'n keuse in die onderwysmark kan uitoefen nie, aangesien die koste te hoog is om toelating tot skole te verkry. Indien die ouers nie die skool kan bekostig nie, word hulle daarvan uitgesluit en moet hulle na 'n ander skool gaan wat laer of geen skoolfonds het nie. Die ouers moet die kwaliteit onderwys wat hierdie skole met laer skoolfonds of geen skoolfonds nie bied, aanvaar.

Venter (2011), Kusi-Mensah (2005), Du Toit (2008) en Jonas (2013) het navorsing gedoen oor ouerbetrokkenheid en skoolkeuse in Suid-Afrikaanse verband. Hierdie studie wou hulle werk komplementeer en ook daarop uitbrei. Verder wou ek die studie gebruik om vas te stel watter faktore ten opsigte van skoolkeuse die toegang tot kwaliteit-onderwys beïnvloed.

Die Grondwet van Suid-Afrika en die SASW skep 'n platform vir gelykheid en regverdigheid sodat leerders gelyke toelating tot skole kan verkry. SBL'e stel kriteria op vir skole se toelatingsbeleide deur net toelating te gee vir leerders wat daaraan voldoen. Die SASW stel die SBL van elke skool in staat om 'n eie toelatingbeleid op te stel. Skoolkeuse bevorder kompetisie onder skole wat die vraag na skole bepaal. 'n Keuse kan nie deur almal in die land gemaak word nie as gevolg van koste-implikasies en ander faktore. Sekere skole is hoër in aanvraag as ander aangesien hulle beter presteer. Teen hierdie agtergrond wou ek gaan kyk watter inligting ouers se besluite oor skoolkeuse beïnvloed.

1.4 Navorsingsvrae

Hierdie studie het gepoog om die aard van skoolkeuse soos dit in twee huisgesinne gemanifesteer het, te bepaal. Ek wou faktore ondersoek wat ouers se skoolkeuse beïnvloed, asook bepaal op watter wyse skoolkeuse die toegang tot kwaliteit-onderwys beïnvloed. In die afdeling van die tesis word die hoofvraag en sub-vrae gestel soos wat dit in die studie gebruik is.

1.4.1 Hoofvraag

Hoe beïnvloed skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys in 'n Bolandse dorp?

1.4.2 Sub-vrae

- Wat is die aard van skoolkeuse van twee huisgesinne?
- Watter faktore beïnvloed ouers se keuse van 'n skool?
- Hoe beïnvloed skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys?

Skoolkeuse is 'n belangrike besluit wat deur ouers geneem moet word. Dit bepaal waar hulle kinders hulle skoolloopbaan gaan voltooi asook hoe hulle toegerus gaan word vir die volwasse lewe. Elke skool is uniek en het verskillende trek- en stootfaktore. Daar is skole wat fokus op verskillende gebiede soos akademie, tegniese onderrig en sport. Sekere skole bied 'n veilige omgewing vir leerders om onderrig te ontvang (Frempong, Reddy, & Kanjee, 2011:829). Hierdie is van die trekfaktore wat belangrik is vir ouers. Stootfaktore wat ouers keer om hulle kinders na die skole toe te stuur sluit onder ander in hoë finansiële kostes, vervoerkoste, veiligheid en akademiese standaarde. Hierdie trek- en stootfaktore word in hoofstuk 2 bespreek.

1.5 Doel van die studie

Die doel van die navorsing was om te bepaal hoe skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys op 'n Bolandse dorp beïnvloed. Op die betrokke Bolandse dorp is daar verskillende skole. Sekere van dié skole kry meer aansoeke as ander en het lang waglyste. As onderwyser met ondervinding in die gemeenskap het die vraag by my ontstaan hoe dit moontlik is dat die leerders in die gemeenskap nie eweredig tussen die skole versprei kan word nie. Dit wil voorkom asof ouers hulle kinders eerder in voormalige model C-skole of privaat skole wil plaas as by skole wat lae of geen skoolfondse vra, óf skole wat minder hulpbronne soos sportgronde of minder onderwysers het. Daar is trek-faktore wat die ouers na model C-skole of privaat skole lok, onder andere slaagsyfers, fasiliteite, sport en kultuur. Maar daar is ook faktore wat die ouers daarvan weerhou om toelating tot hierdie skole te verkry, soos skoolgelde, taalbeleid en skoolkultuur.

Ek het gepoog om te verstaan hoe ouers te werk gaan om inligting in te samel oor skole in die omgewing waarin hulle woon. Ek wou gaan kyk of dié skole hulle beskikbaar stel vir almal in die gemeenskap en of die skole stelsels en maatreëls gebruik om leerders van die skole uit te sluit. Ek wou die onderliggende faktore van

skoolkeuse op die Bolandse dorp ondersoek om sodoende te verstaan hoe skoolkeuse beïnvloed word.

1.6 Afbakening van hierdie studie

Die studie het hoofsaaklik daarop gefokus om te bepaal watter faktore toelating tot skole op 'n Bolandse dorp beïnvloed. Die skole werf leerders uit die plaaslike gemeenskap asook uit die res van Suid-Afrika. Daarteen is daar skole wat minder bekend is in die gemeenskap. Ouers wat die proses van skoolkeuse meegemaak het, het 'n deeglike begrip van watter faktore hulle in staat gestel het om hulle kinders by spesifieke skole ingeskryf te kry of wat hulle verhinder het. Die studie wou verder bepaal hoe skoolkeuse tot toegang tot kwaliteit-onderwys bydra.

Die teoretiese raamwerk waarbinne hierdie studie gesitueer was, was die sosiale reproduksie teorie van Bourdieu (sien Bourdieu & Passeron, 1977; Harker, 1984; Nash, 1990). Die studie het onder meer Bourdieu se konsepte van veld, kapitaal en habitus aan die hand van literatuur verduidelik asook gebruik om die data wat in die verloop van die studie verkry is, te interpreteer.

Die studie het gebruik gemaak van 'n interpretatiewe navorsingsparadigma met 'n kwalitatiewe navorsingsmetodologie. 'n Interpretatiewe navorsingsparadigma is gebruik om die spesifieke gebeure beter te verstaan, eerder as om 'n algemene reël te ontdek wat generies toegepas kan word. Die keuse van die kwalitatiewe navorsingsmetodologie het my in staat gestel om 'n grondige begrip van dié sosiale verskynsel te verkry. Binne hierdie navorsingsmetodologie is daar op twee skole op die Bolandse dorp gefokus. Die ouers wat aan die studie deelgeneem het, se kinders het hierdie skole bygewoon. Die bevindinge verkry uit hierdie studie is nie gebruik om 'n veralgemening ten opsigte van die bevolking van die omgewing te maak nie, maar wel om 'n grondige begrip van die sosiale verskynsel, naamlik skoolkeuse, te vorm. Die metodes van data versameling wat gebruik is, is dokumentanalise, individuele, semi-gestruktureerde diepte-onderhoude en 'n fokusgroep-analise om data te genereer.

1.7 Uitleg van die tesis

Die verloop van die studie word in ses hoofstukke in hierdie tesis aangebied. Hoofstuk 1 bied 'n oorsig en die rasionaal van die studie. Die hoofnavorsingsvraag en

sub-vrae, wat gebruik sal word om die hoofnavorsingsvraag te antwoord, word hier uiteengesit.

Hoofstuk 2 bevat die literatuurstudie asook die konseptuele raamwerk. Internasionale en plaaslike literatuur wat met die navorsingsvraag verband hou, word hierin vervat. Die fokus van die literatuurstudie was om ondersoek in te stel na die fenomeen van skoolkeuse, en om faktore wat skoolkeuse beïnvloed asook die wyse waarop skoolkeuse teen die Suid-Afrikaanse agtergrond plaasvind, te bepaal. Die hoofstuk beskryf voorts die konseptuele raamwerk en analitiese lens wat in die studie gebruik is. Die teoretiese raamwerk wat gebruik is, was die reproduksieteorie van Pierre Bourdieu, die Franse sosioloog. Bourdieu se konseptuele lense van habitus, veld en kapitaal is gebruik om ouers se skoolkeusegewoontes op die Bolandse dorp te verklaar. Die ouers se kulturele, sosiale en ekonomiese kapitaal is belangrike aspekte wat met betrekking tot skoolkeuse ondersoek is.

In hoofstuk 3 word die navorsingsmetodologie en -metodes van my studie oor die ondersoek na hoe skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys beïnvloed, aangebied. Die hoofstuk verklaar waarom 'n interpretatiewe paradigma in die studie gebruik is asook waarom 'n kwalitatiewe navorsingsmetodologie gebruik is. Hoofstuk 3 lig ook uit watter dataversamelings- en analiseringsmetodes gebruik is. Die toepaslike etiese kwessies vir hierdie studie word ook in die hoofstuk bespreek.

Hoofstuk 4 bied die data wat versamel is, aan. Die hoofstuk fokus eerstens op 'n dokumentanalise waar die wetgewing, nasionale beleide, plaaslike beleide en skooltoelatingsbeleid soos van toepassing op skoolkeuse en die toelatingsproses bespreek word. Verdere fokusgroepbespreking wat gebruik is om te bepaal watter faktore die ouers se skoolkeuse beïnvloed het, word ook in hierdie hoofstuk weergegee. Die volgende deel van die hoofstuk behels 'n bespreking van die semi-gestruktureerde onderhoude om te bepaal wat die aard van skoolkeuse by die ouers was wat deelgevorm het van die navorsing. Die hoofstuk sluit af met 'n bespreking oor die semi-gestruktureerde onderhoude wat met die betrokke skole se skoolhoof en adjunkhoof gevoer is. Die fokus in hierdie hoofstuk is op die aard en faktore van skoolkeuse en hoe dit toegang tot kwaliteit-onderwys beïnvloed.

Die analisering, interpretasie en bespreking van die data word in hoofstuk 5 bespreek ten einde die navorsingsvrae te beantwoord. In hierdie hoofstuk word die inligting en

literatuur wat in hoofstuk 2 bespreek is, met behulp van Bourdieu se teoretiese lens (sien Bourdieu & Passeron, 1977; Harker, 1984; Nash, 1990) gebruik om sin te maak uit die data wat versamel is deur dokumentanalise, fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude.

Hoofstuk 6 bied 'n samevatting en die gevolgtrekking van die studie. In hierdie hoofstuk word die hoofnavorsingsvraag en sub-vrae beantwoord. Daar word ook 'n aanbeveling gemaak vir verdere navorsing.

1.8 Samevatting

In hierdie hoofstuk is 'n algemene oriëntering van die studieveld. Die agtergrond van die studie, hoof- en sub-navorsingsvrae, doel en afbakening van die studie en die uitleg van die tesis is vervat in die hoofstuk. Die volgende hoofstuk bied 'n literatuurstudie aan. Hierdie literatuurstudie handel oor skoolkeuse, toelating tot skole, kwaliteit-onderwys en die teoretiese raamwerk wat in die studie gebruik word. In die volgende hoofstuk word die literatuurstudie asook die konseptuele raamwerk aangebied.

Hoofstuk 2

LITERATUURSTUDIE

Hierdie hoofstuk bied 'n literatuurstudie aan wat handel oor skoolkeuse, toelating tot skole en kwaliteit-onderwys, en daarna word die teoretiese raamwerk wat in hierdie studie gebruik, bespreek.

Ter inleiding word gekyk na hoe skoolkeuse op internasionale vlak plaasvind. Die internasionale skoolkeuse-modelle word ondersoek om die agtergrond te skep en daarna word die Suid-Afrikaanse skoolkeuse bespreek en uiteengesit hoe dit histories ontwikkel het tot hoe dit tans funksioneer. Die internasionale skoolkeuse-modelle wat ondersoek word, behels die volgende lande: Swede, Engeland, Noorweë, China, Amerika en Nieu-Seeland. Hierdie lande se skoolkeuses word in breë kategorieë bespreek, wat begin by beperkte skoolkeuse, daarna word 'n oop skoolkeuse-model bespreek, waarna die onderskeie skoolkeuse-modelle vergelyk en bespreek word.

2.1 Inleiding

Eerstens word daar op lande met 'n beperkte skoolkeuse-model gefokus, naamlik Swede, China en Noorweë. Hierdie skoolkeuse-model poog om 'n geografies gebonde grens te skep waarvolgens leerders na spesifieke skole gaan (Lidström, 1999:137). Eerstens word skoolkeuse in Swede bespreek waarna China en Noorweë aan die beurt kom.

In Swede is die skoolstelsel volgens die nasionale vereistes gemodelleer en vaartbelyn gemaak om vir elke persoon gelyke toelating tot skole te gee (Lidström, 1999:137). Lidström (1999:137) merk op dat die land se skoolstelsel die mobiliteit van die bevolking in ag neem, maar die skoolstelsel laat nie die keuse van 'n ander skool buiten die naaste een toe nie. Daar word van leerders in Swede verwag om die skool naaste aan hulle huise by te woon, anders 'n privaat skole, maar privaat skole is 'n skaarste in Swede (Lidström, 1999:137). Swede het 'n 'koepon'-stelsel vir ouers wat kies om hulle kinders in privaat skole te plaas. In die geval waar 'n ouer besluit om sy of haar kind in 'n privaat skool te plaas, word 'n 'koepon' uitgereik wat die ouers kan gebruik om hulle kinders se skoolgeld in die privaat skole mee te betaal. Die Sweedse regering het streng riglyne vir hulle skoolstelsel vasgestel, waarvolgens 'n ouer, benewens die 'koepon' wat vir die privaat skool uitgereik word, nie ekstra mag betaal

nie. Daar is ook streng reëls oor skole se toelatingsvereistes. Toelating mag nie geskied op grond van leerders se vermoëns, sosio-ekonomiese status of etnisiteit nie. Die rede wat hiervoor aangevoer word, is dat, indien die skole nie op grond van leerders se toelatings sal kompeteer nie, hulle op grond van kwaliteit van onderwys sal kompeteer (Ozimek, 2012).

China is 'n kommunistiese land waar die regering geen amptelike skoolkeuse toelaat nie. Skoolkeuse is amptelik onwettig, maar dit vind steeds plaas, voer Wu (2013:196) en Liu en Apple (2016:945) aan. In China is daar 'n sterk behoefte by die ouers om hulle kinders reeds voorskools in 'n goeie kleuterskool te kry (Liu en Apple, 2016:945). Skoolkeuse word deur die regering verbied vir alle verpligte skooljare, en is baie beperk in die jare ná verpligte onderwys. Wu (2013:196) is van mening dat die onwettigheid van skoolkeuse net in teorie geld, maar dat dit in werklikheid nie toegepas word nie en dat vrye skoolkeuse in China eerder wyd aan die orde van die dag is. Die Verpligte Onderwyswet van China (sien People's Republic of China, 2014) voer aan dat skoolplasing op grond van ligging moet plaasvind, wat dan ook implisiet op skoolkeuse toegepas word. Die wet is uitgevaardig om die publiek wat teen die sogenaamde 'keusegeld' is, tevrede te stel. Dié geld word deur ouers betaal om vir hulle kinders plek in 'n spesifieke skool te waarborg (Wu, 2013:204). Hierdeur genereer die skole en plaaslike regering baie geld en dus implementeer hulle nie die verbod op skoolkeuse nie (Wu, 2013:196). Wu (2013:196) gaan voort deur te beskryf dat die skoolkeuse wat in China plaasvind, 'n strewe na waarde vir geld is. Die betaling van 'keusegeld' gee leerders die geleentheid om toelating te kry tot 'n skool wat oorvol en hoog in aanvraag is as gevolg van die kwaliteit van onderwys wat ontvang word.

In Oslo, Noorweë, het die regering in 1997 vanaf 'n rigiede voedingsgebiedgebonde skoolkeuse-model verander na 'n oop skoolkeuse-model (Machin & Salvanes, 2016:5). Die voedingsgebiedgebonde model dwing leerders om na 'n spesifieke skool, wat binne 'n geografiese gebied waarbinne aan die leerder se huis val, te gaan. Die oop skoolkeuse-model stel leerders in staat om by enige skool van hulle keuse aansoek te doen, ongeag hoe naby of ver hulle van die skool af woon. Volgens Machin en Salvanes (2016:5) kry Noorweegse laerskoolleerders toelating tot skole wat volgens vaste voedingsgebiede binne die munisipaliteite geleë is. Die enigste uitsondering is vir sommige godsdiensskole en skole wat gespesialiseerde onderwys aanbied. Indien ouers hulle kinders by ander skool wil inskryf, moet hulle na daardie voedingsgebied

trek. Leerders van laerskole gaan na spesifieke middel- of laer- sekondêre skole omdat hulle direk met hulle verbind is, terwyl toelating tot hoër- sekondêre skole deur die distrik bepaal word (Machin en Salvanes, 2016:6). In sekere distrikte in Noorweë kan die ouers self kies waarheen die leerders gaan, terwyl ander distrikte se hoër- sekondêre skole se toelating deur die voedingsgebied bepaal word.

Engeland se skoolkeuse-model hou verband met geografiese ligging, maar die model bied ook ruimte vir ouers om 'n breër keuse uit te oefen. Benson, Bridge en Wilson (2015:24) is van mening dat skoolkeuse sedert 1988 deel van Engeland se onderwysstelsel is. Volgens West en Hind (2007:498) kies ouers in Engeland na watter staat- of privaat skole hulle hulle kinders wil stuur. Dié outeurs noem verder dat, indien die skool meer aansoeke ontvang as wat daar plekke in die skool is, mag die skool sy gepubliseerde toelatingskriteria gebruik om voorkeur aan sekere leerders te gee. Reay en Lucey (2000:87) is van mening dat daar al hoe meer leerders in die omgewing van Londen is wat nie by hulle eerste skoolkeuse plek kry nie. Reay en Lucey (2000:87) voer verder aan dat werkersklasleerders se eerste skoolkeuse meer gereeld afgekeur word as middelklasleerders.

Burgess, Greaves, Vignoles en Wilson (2014:1263) beskryf skoolkeuse in Engeland as die reg om 'n voorkeur vir 'n spesifieke skool uit te oefen en om elke ouer se voorkeur te respekteer volgens die voorafgedefinieerde toekenningsmeganisme. Die ouers nomineer tussen drie en ses skole in volgorde van voorkeur op die toepaslike skooldistrik se skoolkeusevorm. Die komponente wat bepaal na watter skool die leerder gaan, is

- die lys skole waarvolgens die ouer aansoek doen;
- inligting oor die kenmerke van die skole; en
- ouers se voorkeure ten opsigte van die kenmerke en die toekenningsmeganisme wat bepaal of die leerder die skool sal kan bywoon.

Amerika het verskillende soorte skole (wat hierna verder bespreek word) wat die skoolkeuse uitbrei. Amerika se skoolkeuse-model bestaan uit openbare skole, waar die skoolkeuse geografies gebonde is, en privaat skole. Hoxby (2003:305) voer aan dat ouers 'n keuse kan maak vir openbare skooldistrikte op grond van residensiële besluite, soos bepaal deur hulle woon- en werksomgewing. Tweedens lig sy uit dat ouers kan besluit om hulle kinders by privaat skole in te skryf (Hoxby, 2003:308).

Volgens Gross (2014:509) was die eerste alternatief vir staatskole in Amerika Katolieke skole gewees. Vandag is daar meer as openbare en Katolieke skole om uit te kies. Gross is van mening dat moderne skoolkeuse ontstaan het as gevolg van ouers wat 'n alternatief vir openbare onderwys gesoek het. Die ontstaan van Katolieke skole het vir Katolieke ouers 'n alternatief vir openbare skole geskep. Dit het ook 'n aantal nuwe probleme laat ontstaan. Leerders het gedurig tussen die skole beweeg, wat 'n ongereguleerde en kompeterende skoolstelsel laat ontstaan het met hoofsaaklik twee gevolge:

- staatsamptenare kon nie die leerders se bywoning in die Katolieke skole volg nie; en
- die institusionele standaarde tussen die Katolieke en openbare skole het verskil.

Hierdie keuse-opsies het verander na 'n uitgebreide kieslys vir die ouers, naamlik tuisonderrig, handelskole, handvesskole (sien Ashley & Mead, 2017; Halqachmi, 2013) en godsdiensskole, voer Smith (2013) aan. Smith (2013) is verder van mening dat ouers in staat is om 'n skoolkeuse te maak op grond van die gesin se finansiële, onderwys- en morele behoeftes.

Jha en Buckingham (2015:52) bespreek die vernaamste verskil tussen handvesskole en vrye skole wat in Amerika en Engeland aangetref word. Handvesskole is openbare skole, maar word nie deur die Amerikaanse regering bestuur nie. Hierdie skole word deur privaat organisasies ingevolge 'n wetgewende kontrak of handves van die regering bestuur. Hierdie soort skole kry 'n regeringssubsidie en hef nie skoolgeld nie, net soos ander regeringskole nie skoolgeld vereis nie (Jha & Buckingham, 2015:52). Hierdie soort skool bied aan ouers 'n alternatiewe keuse teenoor 'n staatskool. In Engeland is die eweknie van handvesskole die sogenaamde 'free schools'. Hierdie skole kry 'n subsidie van die regering op voorwaarde dat daar nie skoolgeld gevra mag word nie. Die skole moet aan seker regeringsvereistes ten opsigte van toelating en toegang voldoen. Jha en Buckingham (2015:52) noem dat hierdie soort ooreenkoms met die regering in verskeie lande bestaan, waar skole 'n regeringssubsidie kry, maar nie fooie mag vra nie. Hierdie lande sluit Swede, Chili en Nederland in.

Die volgende skoolkeuse-model is die oop of vryekeuse-model. Nieu-Seeland is 'n voorbeeld van 'n land waar die ouers by enige skool in die land kan aansoek doen vir hulle kinders.

In Nieu-Seeland word die ouers 'n geleentheid gegee om 'n skool te kies waarheen hulle hulle kinders wil stuur (Morton & McMenamin, 2009:5). Ouers kan by enige skool wat deur die staat befonds word, aansoek doen om hulle kinders daar in te skryf. Indien die skool waar hulle aansoek gedoen het, 'n plaaslike staatsgesubsidieerde skool is, word hulle verseker van 'n plek in die skool. Indien dit nie hulle plaaslike skool is nie, word plek nie gewaarborg nie. Die gewildste skole beskik oor aansoekskemas. Morton en McMenamin (2009:6) noem dat alle staatskole in Nieu-Seeland leerders teoreties eenvormig moet kan toerus met die vaardighede wat hulle nodig het. Die verwagting is dat elke leerder onderwys van 'n hoë gehalte by alle skole sal ontvang. MacKenzie (2010:107) voer aan dat mense wat pro-skoolkeuse is, beweer dat skoolkeuse diversiteit bevorder. Skole in die skoolmark differensieer dus om 'n nisarea te verkry. Hierdie nisarea stel die skool in staat om teikenleerders te trek. Verskillende skole sal elk op 'n spesifieke gebied uniek wees en die ouers sal in staat wees om 'n skool te kies wat hulle kind pas.

Elke land het sy eie benadering ten opsigte van skoolkeuse. Dit wissel van 'n oop skoolkeuse, waar ouers hulle kinders by enige skool mag inskryf (soos wat die geval in Nieu-Seeland is) tot 'n land soos China wat geen amptelike beleid ten opsigte van skoolkeuse het nie en waar die regering verantwoordelik is vir die leerders se plasing. Ander modelle wat gebruik word, is een van geografiese ligging, soos wat in Noorweë en Swede die geval is, en ander waar plaaslike owerhede die skooltoelatings hanteer, soos in Engeland. Die meeste van die lande het openbare en privaat skole. Die privaat skole se toelatingsvereistes is meer rigied as dié van openbare skole.

2.2 Skoolkeuse

Skoolkeuse dui op die geneigdheid van ouers om 'n skool te kies wat hulle kinders sal blootstel aan die geloof, norme, rituele, tradisies en waardes waarmee die ouers identifiseer (Velliaris & Willis, 2013:236). Skoolkeuse is nie 'n gegewe in alle lande nie, so ook nie in Suid-Afrika nie. Om skoolkeuse ten volle te verstaan, moet daar eers gekyk word na die aard van skoolkeuse in Suid-Afrika, verskillende skoolkeuse-modelle en dan na die faktore wat skoolkeuse beïnvloed. Hierdie afdeling bespreek die verskillende beleide, soos die SASW no. 84 van 1996, wat skoolkeuse beïnvloed. In Hoofstuk 4, in die afdeling oor dokumentanalise, word die klem op die verskillende

beleide wat skoolkeuse beïnvloed, geplaas. Die beleide wat in daardie afdeling bespreek word, sluit onder meer in –

- die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996 (RSA, 1996b);
- die Suid-Afrikaanse Skolewet no. 84 van 1996 (RSA, 1996a);
- Toelatingsbeleid vir gewone openbare skole (RSA, 1998c);
- die Kinderwet 38 van 2005 (RSA, 2005); asook
- die betrokke skole se toelatingsbeleide.

Hierna volg 'n verduideliking van die aard van skoolkeuse in Suid-Afrika, die faktore wat skoolkeuse beïnvloed asook die argument teen skoolkeuse.

2.2.1 Aard van skoolkeuse in Suid-Afrika

Suid-Afrika se onderwysstelsel het 'n transformasie ondergaan van 'n stelsel van aparte onderwys vir swart en wit leerders na 'n oop onderwysstelsel waar 'n leerder uit landelike dorpe of uit townships 'n skool van sy of haar keuse kan bywoon (Maile, 2004:95). Die bestaande patroon van voorsiening van onderwys in Suid-Afrika is 'n gevolg van kolonialisme, segregasie en apartheid (Fataar, 1997:338). Onderwys is van die vroegste tye opgestel volgens grense gebaseer op ras, klas en geografiese gebied. Volgens Fataar (1997:338) was die beste onderwys tradisioneel beskikbaar vir stedelike en plattelandse blankes, meestal Afrikaners wat hulle kinders hoofsaaklik godsdiensgerigte skoolopleiding gegee het. Die Afrikaner-dominante Nasionale Party het in 1948 aan bewind gekom en hierdie party het sogenaamde Christelike Nasionale Onderwys (CNO) van stapel gestuur. Die CNO het later apartheidsonderwys beteken (Fataar, 1997:338) waarvolgens blankes en nie-blankes verskillende kurrikulums gevolg het.

Voor 1948 was daar sendingskole vir swart mense wat deur die regering afgeskeep was ten opsigte van finansiële en kurrikulêre bystand. Hierdie skole het op basiese lees, skryf en nywerheidsvaardighede gefokus (Fataar, 1997:340; Maile, 2004:96). Daar is min of geen hulpbronne aan hierdie sendingskole toegestaan (Fataar, 1997:339). Met die instelling van apartheidsonderwys, is Bantoe-onderwys in 1953 ingestel wat voorsiening gemaak het vir massaskoolopleiding vir swart mense. Bantoe-onderwys was daarop gemik om die meerderheid swart mense se psigo-ideologies aan te pas om die ontwerp van apartheid te aanvaar (Fataar, 1997:340). Die regering se besteding aan swart leerders se onderwys is verminder,

terwyl die aantal swart leerders vermeerder het en meer fondse aan wit onderwys bestee is (Maile, 2004:96). Maile (2004:97) is van mening dat die skole aan swart mense onderwys van 'n laer standaard gebied het met die uitsluitlike doel om hulle 'hewers of wood' of 'drawers of water' (houtkappers en waterdraers) te maak (Maile 2004:97). Swart mense is nie toegelaat om na wit gebiede, waar beter skole was, te trek om sodoende beter onderwys te ontvang nie. Die Bevolkingsregistrasiewet no. 30 van 1950 (Suid-Afrika, 1950) het verbied dat swart mense in 'n wit woonbuurt mag woon (Maile, 2004:97).

Bantoe-onderwys is weerstand gebied deur onderwysers, leerders en organisasies wat teen apartheid gekant was (Maile, 2004:98). Die weerstand teen Bantoe-onderwys het op 16 Junie 1976 'n hoogtepunt bereik, toe grootskaalse onluste uitbreek het (Maile, 2004:98). Maile (2004:98) voer aan dat die onluste te make gehad het met die feit dat die regering 15 maal meer aan wit leerders as aan swart leerders bestee het. Verskeie ander faktore, soos tekorte aan klaskamers en onderwysers, het aanleiding gegee tot 'n hoë leerder:onderwyser-verhouding, dit is die in geval in Soweto, 'n swart township buite Johannesburg, gewees (Maile, 2004:98). Laastens het die onluste gehandel oor hoë driuipsyfers van die swart leerders as gevolg van onderwysers van swak gehalte en swak hulpbronne wat tot hulle beskikking was (Maile, 2004:98). Die weerstand teen Bantoe-onderwys het hierna versterk en dit het tot gevolg gehad dat veranderinge in die apartheidswetgewing in die vroeë 1990s aangebring (Maile, 2004:98) is. Verdere druk is deur plaaslike en internasionale belangegroepes op die staat uitgeoefen wat uiteindelik in 1994 tot 'n demokratiese regering en tot die afskaffing van apartheid- en Bantoe-onderwys gelei het (Maile, 2004:981).

Die proses het gelei tot die ontstaan van 'n enkele onderwysstelsel, gebaseer op gelykheid en regverdigheid, wat die fundamenteel verwronge nalatenskap wat Bantoe-onderwys gelaat het, moes bekamp (Fataar, 1997:341). Bantoe-onderwys was daarop gemik om swart leerders te onderdruk sodat hulle nie hulle volle potensiaal kon bereik nie terwyl wit leerders in skole was wat hulle beter toegerus het om toelating tot tersiêre onderwys en werk te kry. Die einde van apartheid het daartoe gelei dat skole nie meer toegelaat word om leerders op grond van ras te keur nie. Swart en wit ouers is in staat om hulle kinders by enige skool in te skryf en daar onderwys te ontvang. Reschovsky (2006:21) is van mening dat openbare onderwys in Suid-Afrika heeltemal getransformeer het van 'n ongelyksoortige mengsel van

verdeeltheid en 'n hoogs ongelyke onderwysstelsel na een verenigde stelsel gebaseer op beginsels van gelyke toegang tot hoëgehalte-onderwys vir alle Suid-Afrikaners.

Die SASW (RSA, 1996a) is in gebruik geneem om transformasie in skole te lei en die demokratisering van skole te reguleer (Maile, 2004:99; Reschovsky, 2006:25). Die wet het 'n nuwe skoolstelsel bekend gestel en gee aan alle leerders gelyke geleenthede om hulle talente te ontwikkel. Dit word gedoen deur die regulering van skooltoelatingsbeleide, voer Maile aan (2004:99). Skole mag nie meer diskrimineer op grond van die ras van 'n spesifieke leerder nie. In die Suid-Afrikaanse grondwet word die reg tot basiese onderwys gewaarborg, asook die vrywaring teen diskriminasie (Fataar, 1997:344; Maile, 2004:99; Reschovsky, 2006:25).

2.2.2 Die rol van die skoolbeheerliggaam in skoolkeuse

In hierdie afdeling word die rol van die skoolbeheerliggaam (SBL) in die skoolkeuseproses bespreek. Die SBL se rol en verantwoordelikheid om beleide op te stel word eerstens bespreek. Daarna word gekyk na toelatingsbeleide wat in die verlede opgestel is en na belangegroepe se reaksie daarop. Laastens word daar gefokus op hoe SBL toelatingsbeleide gebruik om leerders uit skole uit te sluit.

Die SASW (RSA, 1996a) gee SBL'e die reg om skolebeleide vir onder meer skooltoelating, taal, reëls vir godsdienstvieringe en 'n gedragskode vir leerders op te stel en te implementeer (Beckmann & Prinsloo, 2009:172; Bush & Haystek, 2003:131). Beckmann en Prinsloo (2009:172) beskryf hoe die SASW aan SBL'e die mag gee om skole binne die Suid-Afrikaanse skoolstelsel en skole wat nie deur die staat gereguleer word nie, te bestuur. Die doel daarvan is om groter demokratiese deelname aan die bestuur van skole te bewerkstellig, maar dit is nie noodwendig die geval nie. Die funksies en verantwoordelikhede van die SBL'e word in artikel 16 van die SASW (RSA, 1996a) uitgestip. Die SBL dien as 'n agent vir die openbare skool en tree op as 'n regspersoon namens die skool.

Die hoofrede waarom SBL'e ingestel is en die mag ontvang het om openbare skole te help bestuur, is die apartheidsregering se rasgebaseerde onderwysstelsel en dat feitlik geeneen van die belangegroepe insette kon lewer op die bestuur van skole nie buiten die onderwysers en burokrate (Beckmann & Prinsloo, 2009:173). Volgens artikel 23 van die SASW (RSA, 1996a), bestaan SBL'e hoofsaaklik uit ouers, onderwysers en administratiewe personeel van die skool, en in die geval van hoërskole, vorm leerders

ook deel van die SBL. Volgens die SASW, in artikel 23(9) (RSA, 1996a), moet die ouers die grootste verteenwoordiging op die SBL hê. Beckmann en Prinsloo (2009:174) is van mening dat die feit dat ouers die meerderheid op die SBL vorm, aantoon dat die SASW die beginsel van demokratiese besluitneming en die betrekking van verskillende belangegroep wat die skool moet bestuur, as belangrik ag in die vennootskap.

Die aspekte waar 'n SBL die mag het om beleide op te stel en te implementeer, word deur Beckmann en Prinsloo (2009:175) gelys as:

- godsdienstige praktyke in die skool;
- die taal en toelatingsbeleid van die skool;
- die gedragskode van die skool;
- aanbevelings rakende die aanstelling van onderwysers; en
- die finansiële sake van die skool.

Wat betref die taal en toelatingsbeleid van die skool het elke leerder die reg om onderwys in die taal van sy of haar keuse by 'n openbare onderwysinstelling te ontvang, voer Beckmann en Prinsloo (2009:174) aan, en verwys na artikel 29(2) van die Grondwet. Volgens artikel 6 van die SASW het die Minister van Onderwys die reg om die norme en standarde vir taalbeleide by skole te bepaal. Volgens hierdie beleid mag die SBL die taalbeleid van die skool bepaal, op voorwaarde dat daar nie diskriminasie plaasvind nie. Hierdie aspek van die SBL se reg om die beleid op te stel en te implementeer is al in die hof getoets en deur die Hoogste Hof van Appèl beaam soos in die hofsaak tussen die *Minister van Onderwys, Wes-Kaap, en ander v. die beheerliggaam van Laerskool Mikro, en ander 2005 (1)*. Regters Streicher, Cameron, Brand en Mlambo het die onderstaande bevind:

There could be no doubt that governing bodies were entrusted with the power to determine a language and admission policy, but that did not detract from the fact that it was their function to determine these policies (Paragrawe [38]–[39] by 21D–H.).

Prinsloo (2006:359) beskryf hoe die Departement van Onderwys in 2004 die hoof van die Laerskool Mikro aangesê het om veertig graad 1-Engelssprekende leerders die daaropvolgende jaar by dié Afrikaansmediumskool te akkommodeer, ondanks die feit dat daar 'n Engelsmediumskool 1 200 m van die Laerskool Mikro af is. Die hof het

egter bevind dat daar voordele verbonde is aan moedertaalonderrig en dat die SBL volgens hulle reg opgetree het om die leerders nie te aanvaar nie.

Beckmann en Prinsloo (2015:3) is van mening dat SBL'e gereeld in hofsake betrokke is aangesien hulle grondwetlike beginsels oortree. Hierdie hofsake handel oor kwessies van toegang, billikheid en regstellings wat ter sake is tussen die skole en die ouers. 'n Voorbeeld hiervan is die hofsaak van *Matukane en ander v. Laerskool Potgietersrus* (1996). Hierdie hofsaak handel oor 'n SBL wat hulle gevestigde belange wou beskerm in plaas daarvan om hulle primêre doel van gehalte-onderwys na te streef. Die SBL het aangevoer dat die skool sekere kulturele en taalregte het wat hulle in staat stel om sekere leerders uit te sluit van die skool. Die hof het bevind dat die SBL onregverdig teen die swart leerders gediskrimineer het, nie die leerders op 'n waglys geplaas het nie en dat die skool nie vol was nie, soos wat die skool aangevoer het. Die hof het vir die leerders toegang tot die skool en regskoste toegestaan.

Na aanleiding van die hofsaak *Mpumalanga Departement van Onderwys en ander v. Hoërskool Ermelo en ander* (2009) beklemtoon Maithufi (2014:745) dat SBL'e wat toelatingsbeleide saamstel om leerders met opset uit te sluit, besig is om voort te bou op historiese ongelykheid asook sosio-ekonomiese ongelykheid. In hierdie geval was die hof van mening dat elke leerder die reg het op basiese onderwys, soos waarvoor in die Grondwet voorsiening gemaak word, en dat SBL'e dit in ag moet neem wanneer toelatingsbeleide opgestel word. Maithufi (2014:745) noem verder dat 'n SBL die reg het om 'n toelatingsbeleid op te stel, volgens die SASW artikel 5(5). Die SASW stel dit ook in artikel 5(1) dat openbare skole leerders moet toelaat en dat die skole moet voldoen aan die leerders se onderwysbehoefte sonder om teen hulle te diskrimineer. Die SASW gee aan SBL'e die reg om 'n toelatingsbeleid op te stel en te implementeer, maar terselfdertyd is dit die plig van die Minister van Onderwys om seker te maak dat daar vir elke leerder wat van skoolgaande ouderdom is, in 'n openbare skool plek is.

Beckmann en Karvelas (2006:17) is van mening dat SBL'e doelbewus leerders, meestal swart leerders, uitsluit van voormalige Model C-skole en die status quo van wit leerders en onderwysers as die meerderheid wil behou. Beckmann en Karvelas (2006:24) voer as die rede hiervoor aan dat die voormalige Model C-skole bang was dat swart leerders na die skole sou stroom om daar skool te gaan, dat die skole uiteindelik hulle etos sou moes verander, en dat skole se standarde sou verlaag.

Hunter (2015:47) verwys hierna as 'n keerpunt wanneer 'te veel' swart leerders by 'n skool aanvaar word. Dit mag ook daartoe lei dat daar 'n onomkeerbare skuif in die skool se prestasie, finansies en standarde mag wees (Hunter, 2015:47). Die praktyke om te diskrimineer is ongrondwetlik en teen die SASW, maar vind steeds plaas deur die manipulerings van die relevante onderwyswetgewing (Beckmann & Karvelas, 2006:25). Beckmann en Karvelas (2006:25) voer aan dat hierdie manipulerings van wetgewing en diskriminasie op 'n koopte en subtile manier plaasvind. Sonering, volgens Beckmann en Karvelas (2006:25), is een van die metodes wat gebruik word om leerders se toelating tot skole te weer. De Kadt, Norris, Fleisch, Richter en Alvanides (2014:172) stel dat wanneer 'n eerste oorsig geneem word oor Suid-Afrikaanse opvoedkundigebeleid, hierdie beleid poog om leerders tot skole binne hulle woonbuurte te beperk. Dieselfde beleid gee ook skole aanspoorings en geleenthede om leerders van elders te aanvaar. Hunter (2015:47) is van mening dat voormalige wit skole ook sonering strategieë gebruik om hul teiken wit leerders te werf. Die metodes wat skole gebruik is om die opvangsarea van die skool te vergroot om sodoende uit 'n groter hoeveelheid leerders te keur. Die skole het ook minibusse wat leerders inry, asook koshuisgeriewe om leerders van ander dorpe te akkommodeer (Hunter, 2015:47). Beckmann en Karvelas (2006:25) voer aan dat skole leerder wat nie in die voedingsgebied, soos deur die SBL bepaal, val nie, word hulle nie by skole toegelaat nie. 'n Verdere metode wat 'n SBL gebruik om leerders uit te sluit, is deur aan te voer dat die skool sy kapasiteit bereik het (Beckmann & Karvelas, 2006:25 en Hunter, 2015:46). Beckmann en Karvelas (2006:26) het in hulle studie bevind dat daar vir swart ouers gesê word dat daar nie meer plek in die skool is nie, terwyl daar by dieselfde skool vir wit ouers nog plekke beskikbaar was. In Hunter (2015:46) se studie is daar bevind dat immigrante wat aansoek doen, deur die skool kennis ontvang dat die skool reeds vol is. Beckmann en Karvelas (2006:26) is van mening dat SBL die mag wat deur die SASW aan hulle gegee word om toelatingsbeleid op te stel, tot op die grense strek en dat dit bevraagteken kan word of sommige van hierdie beleid 'n regsuitdaging sal kan weerstaan.

SBL'e is ook daarvoor verantwoordelik om finansiële beleid op te stel. Hierdie taak behels onder meer dat daar 'n begroting opgestel moet word en 'n aanbeveling aangaande skoolgeld aan die ouers gemaak moet word (Bush & Haystek, 2003:132). Elke SBL moet planne beraam om geld te bekom om fasiliteite te verbeter en die

gehalte van onderwys te verhoog. Die staat voorsien fondse om die skool in hierdie verband te help en dit word aan die hand van die skool se kwintiel bepaal. Skole word in vyf kategorieë, oftewel kwintiele, verdeel en die armste skole (kwintiel 1–3) kry sewe maal meer befondsing per leerder as die rykste skole (kwintiel 4–5) (Mestry, & Berry, 2016:84). Hierdie benadering word gebruik om historiese ongelykhede die hoof te bied, maar terselfdertyd plaas dit druk op die SBL'e van skole in die boonste twee kwintiele (kwintiel 4–5) om fondse op ander metodes te bekom. Bush en Haystek (2003:130) voer aan dat die ryk skole (kwintiel 4–5) hulle bevoorregte posisie behou deur hoër skoolfondse te vra terwyl daar diskriminasie plaasvind ten opsigte van staatsbefondsing, met ander woorde die leerders in kwintiel 4 en 5 skole ontvang minder befondsing en moet skool gelde ook betaal. Tikly en Mabogoane (1997:168) voer aan dat SBL'e skoolgeld opsetlik gebruik om swart leerders uit voormalige wit skole te hou. Sayed (1999:145) verwys ook hierna, maar is van mening dat SBL'e skoolgeld opsetlik verhoog om in plaas van 'n spesifieke ras uit te sluit, eerder werkersklas leerders wil uitsluit. Hunter (2015:46) is van mening dat beklemtoning op die insameling van skoolgelde, vir die verbetering van fasiliteite en indiensneming van ekstra onderwysers, 'n strategie deur voormalige wit skole is om die status quo te handhaaf. Die skole wat hierdie strategie aanwend, is meestal in historiese bevoorregte areas geleë.

2.2.3 Faktore wat skoolkeuse beïnvloed

In hierdie afdeling word faktore wat skoolkeuse beïnvloed, bespreek. Beleide asook die wyse waarop beleide gebruik word om skoolkeuse te beïnvloed, word eers oorsigtelik bespreek. Hierdie beleide word grondig in hoofstuk 4 bespreek. Daarna word daar aandag gegee aan faktore wat ouers oorweeg wanneer hulle skoolkeuses maak en ook die opofferings wat ouers bereid is om te maak sodat hulle kinders na skole kan gaan wat vir hulle goeie onderwys bied. Kontekstuele faktore asook die wyse waarop dit skoolkeuse beïnvloed word daarna bespreek. Laastens word kulturele kapitaal en sosiale reproduksie (sien Bourdieu, 1977a en Bourdieu, 1986) bespreek as hoofoorweging wanneer ouers 'n skool vir hulle kinders kies.

Bell en Stevenson (2006:9) voer aan dat skole en kolleges gedurig besig is om hulle eie beleide aan te pas en te ontwikkel, aangesien hulle hulle eie interne doelwitte nastreef en ook reageer op die eksterne beleidsomgewing. Die proses van beleidmaking is 'n planmatige proses en nie 'n lukrake proses nie (Bell & Stevenson,

2006:14). 'n Beleid word nie op een slag saamgestel nie; dit is 'n tydsame proses wat baie raadpleging en baie interne en eksterne faktore in ag moet neem. Beleide word gedryf deur kontekstuele faktore soos ekonomie, sosiale en politieke faktore (Bell & Stevenson, 2006:12). Bell en Stevenson (2006:16) is van mening dat beleide opgestel word as gevolg van politieke druk. Hierdie beleide het die doel om groep konflik oor openbare hulpbronne en waaraan die hulpbronne bestee word te transformeer (Bell & Stevenson, 2006:12). Belangegroepe oefen druk uit oor openbare hulpbronne soos, onder andere, skole. In skoolverband behels dit dat daar konflik is oor hoe die skool moet optree. Daar word dus 'n beleid saamgestel wat voorskryf hoe die skool moet optree.

Woolman en Fleisch (2006:31) voer aan dat die SASW (RSA, 1996a), die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996b en die Aanstelling van Onderwyserswet no. 76 van 1998 (RSA, 1998b), tesame met historiese gebeurtenisse en politiese en grondwetlike verpligtinge, skoolkeuse onbewustelik in Suid-Afrika geskep het. Volgens die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1998 (RSA, 1998b) wil dit voorkom asof skole voedersones het wat bepaal waarheen leerders wat binne spesifieke geografiese grense woon (hulle domisilie), vir laer- en hoërskool moet gaan (Woolman & Fleisch, 2006:41). Die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1998 (RSA, 1998b) gee egter aan leerders die geleentheid om aansoek te doen by enige openbare skool en dwing nie die geografiese grens van voedersones op ouers se aansoeke af nie (Woolman & Fleisch 2006:32). 'n Leerder is nie verplig om na sy of haar naaste skool toe gaan nie, maar kan wel aansoek doen by enige skool in Suid-Afrika (artikel 34(b), RSA, 1998b). Woolman en Fleisch (2006:32) is van mening dat die SASW (RSA, 1996a) aan individuele skole beduidende aansporings bied sodat hulle leerders in die skole aanvaar wat buite die skool se domisilie woon. Die Aanstelling van Onderwyserswet no. 76 van 1998 (RSA, 1998b), tesame met verskeie ander resolusies wat deur die Raad vir Arbeidsverhoudinge in die Onderwys saamgestel is, het ten doel om meer leerders in skole te kry deur die aantal onderwysposte en bevorderings wat beskikbaar is, aan die aantal leerders wat die skool bywoon, te koppel (Woolman & Fleisch, 2006:33). Hierdie drie wette (die Aanstelling van Onderwyserswet no. 76 van 1998, die SASW (RSA, 1996a) en die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1998) is gesamentlik verantwoordelik daarvoor om 'n mark vir skole te skep.

Ouers se skoolkeuse bestaan uit 'n verskeidenheid oorwegings, waarvan akademie een van die hoofoorwegings is, maar ander faktore speel ook 'n rol by die finale skoolkeuse (Thieme & Treviño, 2011:638). Thieme en Treviño (2011:638) noem die volgende faktore wat skoolkeuse beïnvloed: gerief (wat betref om met gemak by die skool te kom), demografie, ligging, infrastruktuur en emosies (rakende die ouers en kinders se gevoel omtrent die skole) wat soms 'n groter rol by ouers se skoolkeuse speel as kwaliteit-onderwys. Thieme en Treviño (2011:638) bespreek Denessen, Driessena en Slegers (2005) se studie wat sewentien faktore ten opsigte van skoolkeuse bepaal het. Die meeste van hierdie redes vir skoolkeuse sentreer om die kwaliteit van onderwys. Ander redes in Denessen *et al.* (2005) se studie is die omgewing van die skool, orde en dissipline, bekommernis oor die sukses van leerders in die lewe, asook die skool se infrastruktuur en reputasie. Kleitz, Weiher, Tedin en Matland (2000) se studie word ook deur Thieme en Treviño (2011:638) bespreek. Hier word vyf redes vir skoolkeuse genoem: kwaliteit van die onderwys, klasgrootte, veiligheid, ligging en bywoning van die skool deur die leerder se vriende. Bosetti (2004) het sewe faktore van skoolkeuse geïdentifiseer, waarvan vier akademies van aard is, naamlik gepaste leeromgewing, ontwikkeling van die leerder se potensiaal, innoverende leerstrategieë en buitemuurse aktiwiteite.

Maile (2004:99) voer aan dat daar skole in townships en afgeleë gebiede in Suid-Afrika is wat deur die nalatenskap van apartheid geraak word. Hierdie skole het steeds nie genoegsame hulpbronne nie, ten spyte van die gelykheidswette wat in werking getree het. De Kadt *et al.* (2014:172) is van mening dat, selfs in die post-apartheid Suid-Afrika, hulpbronne, skoolgelde, rassiesamestelling van die leerders en die skool se akademiese prestasie strek met die geografiese grense van waar die skool geleë is, verbind word. Ouers en families is bereid om substansiële afstande af te lê om toegang tot 'beter' skole as wat naby hulle huise is te verkry (De Kant *et al.* 2014:17). Leerders is sonder boeke en klasse is oorvol aangesien daar 'n tekort aan hulpbronne is. Dit lei daartoe dat ouers wat die middele het om hulle kinders na beter skole te skuif, dit doen (De Kant *et al.* 2014:172; Male, 2004:99). Volgens Maile lei dit weer daartoe dat meer leerders na voormalige Model C-skole gestuur word en gevolglik word die kwaliteit van swart mense se skole deurlopend onder druk geplaas om die leerders in die skole te behou. 'n Voorbeeld hiervan is Sandown High in Sandton, Gauteng, wat oorvol is (Woolman & Fleisch 2006:32). Leerders pendel meer as vyf

kilometer per dag om by die skool te kom en daar onderrig te ontvang. Dit staan in kontras met Orlando High in Soweto wat vol leë klaskamers is (Woolman & Fleisch 2006:32). De Kant *et al.* (2014:173) is van mening dat die stadige residensiële desegregasie daartoe aanleiding gee dat families streef om toelating tot skole te kry wat redelik ver van hulle huise is.

DeArmond, Jochim en Lake (2014:1) voer in die verslag *Making school choice work* aan dat hulle bevind het dat ouers, veral in die mees benadeelde omstandighede, uitdagings in die gesig staar wat hulle keuse beperk. Hierdie uitdagings sluit in 'n gebrek aan toegang tot genoegsame inligting, tekortkominge van gerieflike vervoermiddele en toelating tot skole van ongelyke kwaliteit. Hierdie faktore beïnvloed ouers se skoolkeuse, ongeag of hulle kinders na openbare of privaat skole gaan.

Ouers maak 'n verskeidenheid opofferings om vir hulle kinders toelating tot spesifieke skole te verkry. Maile (2004:99) voer aan dat een van die grootste opofferings is dat ouers hulle inkomste aan hulle kinders se onderwys bestee. Maile (2004:99) meld voorts dat ouers eienaarskap verloor van hulle kinders se onderwys as gevolg van verskeie faktore, byvoorbeeld dat ouers nie leerders se aktiwiteite bywoon nie weens lang afstande, vervoerprobleme, tye van vergaderings en die taal wat gebruik word by die vergaderings (Maile, 2004:99). Dustan en Ngo (2018:118) is van mening dat leerders bereid is om groter afstande af te lê om skole by te woon wat beter akademies presteer. Dustan en Ngo (2018:118) voer ook aan dat families met hoër inkomstes en ouers met hoër vlakke van opvoeding, bereid is om groter afstande af te lê sodat hulle kinders skole kan bywoon wat beter presteer. Woolman en Fleisch (2006:48) is van mening dat ouers bereid is om aansienlike finansiële opofferings te maak om hulle kinders by skole in te skryf wat ver van die huis af is. Verdere opofferings wat deur die ouers gemaak word, is om hulle kinders toe te rus met vervoer na en van die skool, skoolgeld wat betaal moet word, uniforms en boeke wat aangekoop moet word asook die kwessie van tyd wat deur die leerder bestee moet word om by die skool uit te kom (Woolman & Fleisch, 2006:48). Burgess en Briggs (2010:647) voer aan dat ouers hulle huis se ligging gebruik om 'n voordeel te skep vir toelating aan naby geleë skole. Burgess en Briggs (2010:647) gaan voort om te beskryf dat leerders afkomstig is uit lae-inkomste gesinne, 'n kleiner kans staan om in goeie skole toegelaat te word. Die redes wat hiervoor aangevoer word is, eerstens dat hulle woon in areas met skole van swakker kwaliteit, tweedens kry skole wat hoog in aanvraag is dit reg slegs leerders

te aanvaar wat by die skool se intensiewe inpas, derdens is middelklas ouers beter daarmee om met die sisteem van skooltoelating te werk en laastens, die koste om keuse uit te oefen, wat vervoer insluit, is beperkend vir lae-inkomste ouers. Alves, Elacqua, Koslinki, Martinez, Santos, en Urbina (2015:26) noem dat die belangrikste faktore wat skoolkeuse bepaal, die gesin se inkomste, die leerder se vermoë en afstand is. Alves *et al.* (2015:26) gaan voort om te noem dat ouers met hoër opvoedingsvlakke meer geneig sal wees om in skoolkeuse voordeel daaruit te trek. Skoolkeusebeleide is ook, volgens Alves *et al.* (2015:26), verantwoordelik om vir gemotiveerde en ekonomiese bevoordeelde families geleenthede te skep in plaas daarvan om vir die benadeelde leerders geleenthede te skep.

Sun, Creemers en De Jong (2007:101) klassifiseer kontekstuele faktore in onderwys op in drie kategorieë, naamlik nasionale doelwitte, druk van belangegroepe en ondersteuning. Nasionale doelwitte word deur die regering gestel om leerders en skole se uitkomstes te bepaal. Die uitkomstes sluit slaagsyfers, matrikulasieprestasie en ander doelwitte in wat die regering op daardie tydstip as belangrik ag. Indien die nasionale doelwitte nie bereik word nie, sal verbeteringsdoelwitte by die skool aangebring word om te dien as motivering om die nasionale doelwitte te bereik. Engelbrecht, Nel, Smit en Van Deventer (2016:521) is van mening dat Suid-Afrika se opvoedkundige-wetgewing en -beleide inherent polities is en fokus op die beginsels van die Grondwet van Suid-Afrika. Hierdie beginsels word opgemaak uit waardes van menswaardigheid, menseregte, vryheid en om gelykheid te bereik. In die afgelope twee dekades is daar goeie vordering gemaak deur die regering wat toelatings in die verskillende skoolgaande fases betref (Engelbrecht *et al.*, 2016:523). Die aantal toelating in Suid-Afrika is met die van ander middel inkomste lande vergelykbaar. Waar Suid-Afrika te kort kom, is met die onderrig in algeheel. Die ongelykheid in klas, geslag en geografiese grense, lei daartoe dat daar nie volle deelname aan onderrig is nie (Engelbrecht *et al.*, 2016:523). Ander tekortkominge wat Suid-Afrika se skole in die gesig staar sluit die kwaliteit van fisiese geriewe, toegang tot gekwalifiseerde onderwysers en toegang tot genoegsame en effektiewe onderwys en leer hulpbronne in (Engelbrecht *et al.*, 2016:523). Suid-Afrika se opvoedkundige-beleide is gekenmerk deur idealisme wat probeer om regverdigheid en gelykheid te bevorder onder die wat tradisioneel benadeel was (Engelbrecht *et al.*, 2016:532). Die beleide het nie die resultaat bereik waarvoor dit bedoel was nie.

Druk deur belangegroepe, as 'n tweede kontekstuele faktor, word op skole uitgeoefen om sentraal bestuur te word (Sun *et al.*, 2007:101). Sentrale bestuur kan die voordeel inhou dat die skole doeltreffend bestuur kan word. Skole wat goed bestuur word, lok ouers om hulle kinders daarheen te stuur. Daar word ook druk deur belangegroepe op skole geplaas om ekstern geëvalueer te word en om eienaarskap te neem vir die onderrig wat by die skool plaasvind. Markmeganismes (soos die vryheid van skoolkeuse, die negatiewe en positiewe effek van skoolkeuse en inligting wat verskaf is van skoolkeuse) plaas ook druk op skole (Sun *et al.*, 2007:105). Die mark skep 'n groot vraag na sekere beroepe wat spesifieke vakkeuses vereis. Skole wat dié vakkeuses vir leerders kan aanbied is aanloklik vir ouers en die vraag na hierdie skole verhoog. Skole se reaksie ná innovering binne die sferes van globale mededingendheid word grootliks bepaal deur die vraag deur die markte (Maile, 2004:105). Skole bestee baie meer tyd en energie as in die verlede om hulle te bemark ten einde die beste leerders en ouers by die skool te betrek sodat hulle in die kompeterende mark kan oorleef (Oplatka, 2007). Ouers word na sommige van hierdie bemarkingsgeleenthede, soos opedae, genooi met die doel om hulle kinders te werf. Skole ding teen mekaar mee om die beste leerders te werf sodat die skool se reputasie kan verbeter word.

Sun *et al.* (2007:101) voer die derde kontekstuele faktor aan ter ondersteuning van leerders. Leerders moet genoegsame tyd asook toegang tot finansiële en menslike hulpbronnesteuning hê om te verbeter. Sun *et al.* glo dat skole ondersteuning van die plaaslike distrik moet ontvang om die skool se effektiwiteit te verbeter en 'n kultuur van ondersteuning in die skool te kweek. Die tipe ondersteuning wat aan 'n skool verleen moet word, volgens Sun *et al.* (2007:96), sluit missie stelling, netwerking, skool beplanning en onderwyseropleiding in.

Hoadley (1999:29) noem dat die beginsels van Suid-Afrika se openbare skoolstelsel op dié van 'n semi-privaat stelsel gegrond is. Die ouergemeenskap maak finansiële en ander bydraes tot die skool, na gelang van hulle vermoëns. Dit het daartoe dat die skoolstelsel in Suid-Afrika 'n minderheid bedien met bevoorregte skole en 'n meerderheid met skole wat nie genoegsame befondsing ontvang nie (Engelbrecht *et al.*, 2016:523). Die skole in arm gemeenskappe kan dus nie baie hoë skoolgeld vra nie, aangesien die ouers dit nie sal kan bekostig nie, wat sou beteken dat hulle kinders nie tot die skole toegelaat sal word nie. Die regering laat skole toe skoolgelde te vra en die SBL is verantwoordelik om die skoolgelde te reguleer. Historiese bevoorregte

skole vra skoolgelde om onderrig en leerhulpbronne uit te brei in die nastreef van uitmuntendheid (Engelbrecht *et al.*, 2016:523).

Na aanleiding van hulle studie in Europa is Dronkers en Avram (2015:126) van mening dat die hooffaktore wat ouers se skoolkeuse beïnvloed, geslag, immigrantestand¹, kulturele kapitaal, ekonomiese kapitaal, ouers se onderwyspeil en ouer(s) se beroepstatus is. Hulle noem dat skole die volgende faktore gebruik vir leerdertoelatings, naamlik sosiale samestelling, grootte van die skool, toegangsbeleide en die skool se hulpbronne tot die leerders se beskikking, leerder:onderwyser-verhouding, leerder:rekenaar-verhouding, en saamgestelde indeks van onderwys-hulpbronne. Die laaste faktor wat skoolkeuse kan beïnvloed, is die feit dat die skool skoolgeld mag vra (Dronkers & Avram, 2015:127).

Dronkers en Avram (2015:127) het bevind dat die skoolkeusepatroon by skole wat nie van regering afhanklik is nie verskil van dié by staatskole. Dronkers en Avram (2015:127) bespreek eerste twee groepe skole wat nie van die regering afhanklik is nie en daarna twee skole groepe skole wat van die regering afhanklik is om die skoolkeusepatroon uit te beeld. Die eerste groep skole wat nie van die regering afhanklik is nie, verwys na lande soos België, Hongarye, Italië, Nederland, Portugal, Slowakye en Spanje. Die tweede groep verwys na Oostenryk, die Tsjeggiese Republiek, Denemarke, Finland, Ierland, Duitsland, Luxemburg en Swede. In die eerste groep lande word die skoolkeuse gebaseer op 'n spesifieke skoolfilosofie eerder as op die leerdersamestelling. Ouers se samestelling op die SBL is gemeng en bestaan uit werkersklas- en laermiddelklas-ouers asook middelklas-immigrante. Die tweede groep is geneig om leerders uit gesinne met die meeste finansiële hulpbronne tot hulle beskikking in te neem. Hierdie skole in die tweede groep lande het 'n kleiner leerder:onderwyser-verhouding as die skole in die eerste groep lande (Dronkers & Avram, 2015:127). Ouers in die tweede groep lande is meer geneig as ouers in die eerste groep lande om meisies na privaat skole wat selfonderhoudend, te stuur. Dié ouers het 'n hoër beroepstatus met kulturele kapitaal wat hulle meer geneig maak om hulle kinders na dié skole te stuur as na gewone staatskole.

¹ In Suid-Afrika moet onwettige immigrante bewys lewer dat hulle by die Departement van Binnelandse Sake aansoek gedoen het om hul verblyf wettig te maak (artikel 21, RSA, 1998c)

Oostenryk, Switserland, Italië, Griekeland en die Verenigde Koninkryk volg volgens Dronkers en Avram (2015:127) dieselfde kiespatroon. Hierdie kiespatroon word aangetref tussen privaat skole wat selfonderhoudend is en staatskole. In dié lande word die selfonderhoudende privaat skole deur moedertaalleerders uit welgestelde gesinne verkies op grond van dié skole se sosio-ekonomiese samestelling asook die spesiale programme wat hierdie skole vir die leerders aanbied. Die keuse kan beskryf word as 'n skoolkeuse vir die reproduksie van die sosiale klas (Dronkers & Avram 2015:127).

2.2.4 Argument teen skoolkeuse

Woolman en Fleisch (2006:53) haal Freire aan oor die argument van 'uninformed choice'. Hulle stel dit soos volg:

The argument from 'uninformed choice' suggests that the poor are often ill-informed about the range of available opportunities (Freire, 1970). That is, abject poverty creates a dependent class that is entirely reactive and cannot make decisions that will move either themselves or society towards more optimal outcomes.

Volslae armoede het die vermoë om die keuses van arm mense in 'n samelewing te beïnvloed en hulle onder die wanindruk te laat dat daar nie vir hulle keuses bestaan nie (Woolman & Fleisch, 2006:53). Arm mense se keuses is reaktief van aard en nie bedoel om hulle of hulle kinders se welvaart te verbeter nie (Woolman & Fleisch, 2006:53). Finansiële inkomste plaas 'n demper op die keuse wat die ouers maak. Woolman en Fleisch (2006:53) gaan voort deur te sê dat arm gesinne minder geneig sal wees om die volle voordeel uit keuses te trek teenoor gesinne met hoër inkomstes, aangesien die arm gesinne deur 'n tekort aan die nodige inligting oor beskikbaarheid, kwaliteit en koste om die 'beste' moontlike besluit in verband met skoolkeuse te neem, gekortwiek word. Woolman en Fleisch (2006:53) beskryf hoe ouers in die armste omstandighede nie oor die nodige inligting beskik om 'n goeie skoolkeuse te maak nie:

Hoadley [2003] found that in two secondary schools in Khayelisha, learners who had immigrated from the Eastern Cape, and were consequently the most disadvantaged members of a disadvantaged community, attended the poorer performing of the two schools. Children from families in better financial condition and in more settled circumstances attended the better school.

Skoolstabiliteit word ook geraak deur die feit dat ouers die skoolkeuse uitoefen. Skole kan nie met sekerheid op die lang termyn bepaal hoeveel leerders na die skool toe sal

gaan nie. Woolman en Fleisch (2006:56) is van mening dat ouers wat wel besluit om hulle reg tot keuse uit te oefen, hulle kinders sal wegskuif van skole met 'n groot aantal arm en minderbevoorregte leerders na skole met meer bevoorregte leerders. Hulle sê:

The parents who exercise their right to choose will move their children from schools with large proportions of poor and disadvantaged learners into schools with more advantaged learners (Woolman & Fleisch, 2006:56).

Woolman en Fleisch (2006:56) is van mening dat die leerders wat op dié wyse van skole verskuif, voordeel sal trek uit beter onderwysers en beter hulpbronne tot hulle beskikking. Die vraag kan gevra word: wat word van die leerders wat in die arm skole agtergelaat word? Hierdie skole wat die minderbevoorregte leerders bedien, is vasgevang in 'n afwaartse spiraal waaruit hulle baie moeilik ontsnap (Woolman & Fleisch, 2006:56). Die leerders wat agtergelaat word, is geneig om probleme te skep ten opsigte van onderrig, min onderwysers word deur sodanige moeilike omstandighede aangetrek en baie doen aansoek om uit hierdie skole weg te beweeg (Woolman & Fleisch, 2006:56). Hierdie skole – wat in 'n afwaartse spiraal vasgevang is – word ook nie gesluit en met nuwe skole vervang nie. Die regering kan dit nie regverdig om nuwe skole te bou nie aangesien daar reeds skole is wat geskik is en leerders kan akkommodeer. Woolman en Fleisch (2006:56) stel dit soos volg: “the argument for shutting schools down is ‘politically and practically impossible’”.

2.3 Toelating tot skole

Hierdie afdeling handel oor hoe toelating tot skole bekom word en wat die toelating na verskillende skole beperk. Eerstens word gekyk na die faktore wat toelating tot skole beïnvloed en daarna word die fokus geplaas word op hoe skooltoegang beperk word.

2.3.1 Faktore wat toelating beïnvloed

Die faktore wat Woolman en Fleisch (2006:47) identifiseer as dié wat toegang tot die skoolmark in Suid-Afrika beperk, is die volgende: armoede, geografiese ligging, beperkte behuising naby aan skole wat hoog in aanvraag is, hoë vlakke van strukturele werkloosheid, reiskoste en die afstand tussen die skool en die huis. Woolman en Fleisch (2006:49) beskryf voorts hoe die moontlikheid vir leerders om by skole ver van die huis af in te skryf, aansienlike finansiële opofferings vereis van die meeste swart ouers uit histories benadeelde gebiede. Hierdie nuwe leerders sal nie net die koste van vervoer, skoolfondse, uniforms en boeke moet dra nie, maar ook die addisionele

kosse van tyd. Die ruimtelike ontwrigting wat teweeg gebring is as gevolg van apartheid en die gebrek aan 'n betekenisvolle openbare vervoerstelsel beteken dat die leerders wat van 'n township of landelike gebied na 'n skool in die stad gaan, tot en met drie uur in transito bestee tussen die skool en huis (Woolman & Fleisch, 2006:49). Hunter (2015:45) is van mening dat sommige leerders al so vroeg as vyf uur in die oggend gereed moet wees om met die taxi skool toe gaan en eers laat in die middag terug by die huis is. Volgens Hunter (2015:45) spandeer hulle meer tyd in die taxi as by die skool.

Die vrye toelating van leerders en die uitskakeling van rasgebaseerde toelating tot skole het beteken dat die swart middel- en werkersklas toelating tot beter skole verkry het, naamlik die histories wit skole wat die meeste hulpbronne van die staat ontvang het (Woolman & Fleisch, 2006:48). Hierdie skole het vinnig volle kapasiteit bereik met die ekstra aansoeke wat ontvang is van leerders uit die swart middel- en werkersklas. Woolman en Fleisch voer aan dat van hierdie skole hulle onderskeie voordele gebruik het om baie meer selektief te word. Sommige histories wit skole het begin om in hulle toelatingsbeleide, wat deur hulle SBL'e opgestel word, gebruik te maak van begrippe soos 'gemeenskap' om 'n beperking te plaas op toelating en terselfdertyd groter beheer op hulle markplasing uit te oefen. Die SBL'e het van die begrippe vraag en aanbod gebruik gemaak om skole se toelating te beperk. Die vraag na toelating tot sekere skole is hoog en deur die kosse van bywoning daar te verhoog, het die SBL'e daarin geslaag om ouers te ontmoedig om daar aansoek te doen. Die SBL'e het dit bereik deur skoolfondse te verhoog en ouers wat dit nie kan bekostig nie, uit te sluit (Woolman & Fleisch, 2006:48; Hunter, 2015:42).

Ouers word nie verplig om hulle kinders na spesifieke skole te stuur nie en indien hulle nie gelukkig is met die skool waar hulle kinders is nie, is daar 'n opsie om van skool te verander. Volgens Angus (2013:402), kan ouers met hulle voete in die onderwysmark stem. Indien hulle ontevrede is met die skool waar hulle kinders is, kan hulle, volgens Maile (2004:102), van skool verander, veral indien hulle vertroue in die skool verloor het. Woolman en Fleisch (2006:56) se begrip van die 'spiral of death' is hier ook van toepassing. Al die ouers wat nie met die skool nie tevrede is, en die middele het om te skuif, kan veroorsaak dat 'n skool in 'n afwaartse spiraal beland waaruit hulle moeilik weer kan kom.

Angus (2015:405) is van mening dat die inname by skole hoofsaaklik verantwoordelik is vir die sukses en reputasie van die skool. Leerders uit bevoorregte gesinne is meer geneig om die wenner te wees in die proses van skoolkeuse teenoor laer inkomste gesinne. Die 'suksesvolle' skole is geneig om middelklasleerders te trek en te behou. Hierdie skole is volgens Angus (2015:405) gewoonlik ook in die gebiede met die mees bevoorregte ouers geleë.

Angus (2015:405) voer aan dat, in die gebiede waar skoolkeuse volgens kriteria bepaal word, sodanige kriteria bestudeer en gemanipuleer kan word sodat sekere leerders toelating tot die skool kan verkry. Angus sê voorts dat die stelsel nie slegs die mees bevoorregte ouers nie betrek nie. Ouers wat oor sosiale, finansiële, onderwys en residensiële voordele beskik, kry gewoonlik toelating tot hulle voorkeurskool deur middel van hulle rykdom, status en sosiale stand. Die bevoorregte ouers is geneig om hoofsaaklik op netwerke staat te maak wanneer hulle skole kies, en hierdie skole stel hulle weer in staat om hulle netwerkgeleenthede uit te brei.

Hunter (2015:42) voer aan dat geld wat skole vra, die skole in staat stel om meer beheerliggaamonderwysers en -personeel te kan aanstel en fasiliteite te verbeter. Hierdie fondse wat bekom kan word van die leerders, dien as 'n sterk aanspooring om sekere leerders, wat die geld kan betaal, toe te laat tot die skool en dié wat nie in staat is om dit te betaal nie, uit te sluit van die skool.

MacKenzie (2010:107) noem dat nie alle ouers in staat is om ander skole as die normale staatskole te kies nie. Die skoolgeld van skole, wat as alternatief dien vir geen fooi staatskole, maak hierdie skole vir baie ouers nie 'n opsie nie. Hulle kan dit eenvoudig nie bekostig om hulle kinders na enige ander skool as 'n staatskool, wat nie fooie vra, toe te stuur nie. Ouers wat 'n skool kan bekostig met 'n kurrikulum, skoolverlaterskwalifikasie en 'n etos wat nie dié van die nasionale skole is nie, het 'n wye keuse. Hierdie skole staan bekend onder die sambreelterm 'internasionale skole' (MacKenzie, 2010:108).

2.3.2 Skooltoegang word beperk

Minderbevoorregte ouers het aspirasies om hulle kinders in die mees gesogte skole te plaas (Angus, 2015:403). Hierdie aspirasies word meestal nie verwesenlik nie, aangesien daardie plekke vir leerders gegee word wat in die gegoede gebiede bly. Angus (2015:404) noem voorts dat privaat skole geneig is om seker te maak dat slegs

middelklasleerders toelating verkry tot die skole deur aansienlike skoolgelde te hef. Sommige regeringskole gebruik nieamptelike, meestal koverte, meganismes om seleksie mee te maak. Hierdie meganismes word gebruik om die skool se akademiese standaard te beskerm of dit te verhoog sodat hulle leerders wat tot meer in staat is, kan aanvaar en dié wat tot minder in staat is, uit die skool kan uitsluit (Angus, 2015:404). Die mees bevoorregte ouers is geneig om privaat onderwysers aan te stel om hulle kinders vir toegangseksamens af te rig en om seker te maak dat hulle kinders 'n musiekinstrument kan bemeester en in ander kulturele en buitemuurse aktiwiteite ondervinding opdoen sodat die leerder 'n 'goeie leerder' vir die skool kan wees.

Ná onderhoude met onderwysers en ouers oor toegangsvereistes by seker skole in Umlazi het Hunter (2015:46) bevind dat toelating van nuwe leerders bepaal word deur onderhoude met die leerders te voer. Hierdie metode laat die skole toe om die leerders wat na die skole toe gaan te keur en geen onregmatigheid word uitgeoefen wat betref wetgewing nie. Daar word ook 'n ouderdomsbepierking op die aansoekers geplaas. Dit stel die skole in staat om enige leerders wat 'n jaar moes herhaal as gevolg daarvan dat hulle 'n jaar gedruip het, verhuising of selfs siekte of swangerskappe uit te sluit. Die laaste tegniek wat die skole volgens Hunter (2015:46) gebruik, is soos een onderwyser in Hunter se studie dit beskryf het, is die 'piramidestelsel'. Hiervolgens word daar meer leerders in die laer grade aanvaar en dan word die swakste leerders uitgesif voor die matrikulasie-eksamen. Een skool se getalle het van 300 leerders in die laer grade na 80 leerders in die hoër grade gedaal (Hunter, 2015:46).

Volgens Hunter (2015:67) is daar nog strategieë wat deur voormalige wit skole en skole wat aan die toppunt van die skoolopleidingshiërargie is gebruik word. Die eerste is die beklemtoning van fondsinsameling. Dit stel skole in staat om hulle fasiliteite te verbeter en ook om ekstra onderwysers aan te stel. Oud-leerders word dus genader om geld aan die skool te skenk. Die voer van onderhoude en insameling van inligting dien om gewenste leerders te aanvaar. Die sogenaamde 'gewenste leerders' is dié wat in staat is om die skoolgeld te betaal en wat oor die nodige potensiaal beskik om op akademiese, sport- en kulturele vlak tot die skool by te dra. Daar word gereeld van laerskole vereis om vorms te voltooi wat die leerder se prestasies bevestig asook die ouers se vermoë om die skoolgeld betyds te betaal (Hunter, 2015:47). Die volgende strategie is dat die skool moet verseker dat hulle nie die keerpunt bereik waar die skool 'swart raak' nie. Hunter (2015:47) voer aan dat, alhoewel die meeste wit onderwysers

en ouers aanvaar dat daar integrasie moet plaasvind, hulle ook wil keer dat daar te veel swart leerders aanvaar word, omdat dit daartoe kan lei dat die skool se prestasie, finansies en standarde onomkeerbaar kan verander.

Die laaste strategie wat Hunter (2015:47) noem, is dié van die ontwikkeling van ruimtelike strategieë om die voedingsgebied van die skool te verbreed en plaaslike leerders uit te sluit. Dit kan gedoen word deur busse te reël wat leerders van buite af inbring asook deur koshuisfasiliteite beskikbaar te stel vir leerders van ander gebiede.

2.4 Kwaliteit-onderwys

Albert en García-Serrano (2010:560) voer aan dat die meet van kwaliteit onderwys nie 'n probleemlose taak is nie, aangesien die kwaliteit van onderwys nie direk waarneembaar is nie. Hulle noem verder dat daar verskeie studies bestaan wat gepoog het om die kwaliteit van onderwys te bepaal deur te kyk na die insette soos besteding aan onderwys of die verhouding tussen onderwysers en leerders, en uitsette soos leerderkennis gemeet deur toetspunte. Hierdie toetse wat gebruik word, het belangrike tekortkominge, naamlik dat die toetse wat betref kultuur, geslag, of ras moontlik bevooroordeeld kan wees, dat leerders se vermoë getoets word om daardie spesifieke vrae te kan beantwoord of dat onderwysers leerders afrig hoe om die spesifieke toets te beantwoord. Dit lei daartoe dat kunsmatige resultate verkry word wat nie die werklikheid weerspieël nie.

Maile (2004:102) is van mening dat leerders skole verlaat wat nie meer 'n kultuur van leer en onderrig het nie. Geen ouer wil sy of haar kind as deel van die probleem sien nie en dus sal ouers hulle kinders na ander skole neem indien hulle oor die middele beskik. Ouers skryf dan die kind in by 'n skool wat volgens hulle beter kwaliteit-onderwys en -leer verskaf. Hierdie skole word as effektief beskryf as hulle goeie tydbestuur het wat betref take, goeie monitering van vordering, goeie verhoudings met ouers, 'n veilige en positiewe leeromgewing kweek, 'n duidelike missie en akademiese fokus, het en hoë verwagtinge handhaaf (Maile, 2004:103). Skole met hierdie eienskappe is aantreklik vir ouers en kry baie aansoeke uit gebiede wat nie sodanige skole het nie.

Sayed en Ahmed (2011:103) is van mening dat daar verskillende definisies van kwaliteit is, maar dat konsensus oor wat kwaliteit is, minder voorkom. Hulle gaan voort deur te beskryf dat kwaliteit altyd aan die hand van die volgende vrae bepaal moet

word: Kwaliteit waarvan? Kwaliteit vir wie? Kwaliteit in verhouding waarmee? Sayed en Ahmed (2011:104) beskryf Tikly en Barrett (2009) se drie benaderings tot kwaliteit-onderwys. Die eerste is die **menslikekapitaalbenadering**. Hierdie benadering beskou onderwys as 'n faktor wat tot ekonomiese ontwikkeling bydra en redes aanvoer vir beleggings in onderwys. Die fokus moet wees om die belegging te maksimaliseer ten einde die beste opbrengs vir die belegging te kry. Hierdie benadering fokus op die identifisering van kwantifiseerbare insette en uitsette. Dit kan daartoe lei dat daar 'n oorafhanklikheid is van standaardassessering van kognitiewe leer.

Hiernaas is die tweede benadering van kwaliteit-onderwys, die **mensregtebenadering** volgens Sayed en Ahmed (2011:104). Hierdie benadering is algemeen en dominant in die besprekings oor onderwys kwaliteit in lae-inkomstegebiede. Onderwys word beskou as 'n basiese mensereg waarop alle leerders geregtig is. Regerings en instansies is daarvoor verantwoordelik om hierdie toestande vir almal te bewerkstellig. Verder word hierdie benadering deur pedagoë wat leerdergesentreerd is en demokratiese skoolstrukture ondersteun, versterk.

Die derde benadering van kwaliteit-onderwys is die **sosiale geregtigheidbenadering** (Sayed & Ahmed, 2011:104). Hierdie benadering bevorder die mensregtebenadering op twee sleutelgebiede. Die eerste is dat onderwys 'n wetlike reg is. Die verbetering van onderwyskwaliteit is 'n vereiste en daar word 'n 'stem' gegee aan almal, veral aan dié wat gemarginaliseer is. Die tweede sleutelgebied fokus op die vermoë van onderwys. Daar word 'n onderskeid getref tussen die vermoë en funksionering van onderrig. Die vermoë van onderrig sal nie realiseerbaar wees nie, maar die beklemtoning word geplaas op hoe die samelewing onderrig waardeur wat gerealiseer word. Die benadering verbreed die handelinge en wese van onderwys (Sayed & Ahmed, 2011:104), iets wat deur die gemeenskap gewaardeer word.

Sayed en Ahmed (2011:105) voer aan dat onderwyskwaliteit verstaan kan word as die begrip van die interaksie tussen dit wat leerders na die leeromgewing bring, dit wat in die ruimtes van die skool en klaskamer plaasvind, dit wat gebeur met individue as gevolg van onderwys en die omgewing waarbinne die aktiwiteite plaasvind. Die faktore wat 'n rol speel by kwaliteit-onderwys is onder andere leerders, die skool, die ligging van die skool, ouers en die onderwysers.

2.5 Teoretiese raamwerk

Die teoretiese raamwerk waarbinne hierdie studie gesitueer was, was die reproduksieteorie van Bourdieu (sien Bourdieu & Passeron, 1977; Harker, 1984; Nash, 1990). Harker (1984:121) is van mening dat die reproduksie van sosiale omstandighede nooit perfek is nie; dit is nooit 'n fotostaat van die vorige geslag se sosiale omstandighede nie. Volgens Harker (1984:122) is daar altyd 'n 'verskuiwing' ten opsigte van spesifieke historiese omstandighede en dat hierdie diskontinuiteit dit vir die mens moontlik maak om te groei. Azaola (2012:83) is van mening dat Bourdieu se werk (sien Bourdieu & Passeron, 2000) aantoon dat bevoorregte mense in die samelewing in staat is om hulle dominante kultuur oor te dra en te legitimeer; hulle het dus die voordeel dat hulle ander groepe wat nie dieselfde hulpbronne het nie, kan beperk wat betref toegang tot gelegitimeerde kulturele en sosiale kapitaal.

Die komponente van die reproduksieteorie wat bespreek gaan word, behels die begrippe habitus, veld en kapitaal. In die volgende afdeling word habitus bespreek.

The habitus is a system of durable, transposable dispositions which functions as the generative basis of structured, objectively unified practices (Bourdieu, 1979:vii).

2.5.1 Habitus

Die begrip **habitus**, soos Bourdieu (1979:vii) daarna verwys, is 'n stelsel van beliggaamde gesindhede (*embodied dispositions*). Hierdie beliggaamde gesindhede bring praktyke in ooreenstemming met die struktuur en beginsels van die sosiale wêreld tot stand (Nash, 1990:433). Harker (1984:118) stel dit dat habitus die manier is waarop kultuur beliggaam word. Die begrip habitus word vasgevang in die formele en informele morele waardes, gewoontes en reëls van 'n samelewing, tesame met die onverklaarde verhouding van homologie (om eenders te wees) wat lei tot 'n volgende vlak van orde en betekenis. Nash (1990:433) beskryf voorts die proses van 'n voortdurende kultuursiklus: kultuur wat geproduseer word, word deur sosialisering geïnternaliseer. Hierdie kultuurproduksie is nie 'n geslote proses nie en bepaal reproduksie aangesien die oomblik wat dit geanaliseer word as gestruktureerde kulturele kapitaal, word dit as habitus gesien wat soos 'n taal gevorm word. Hierdie taal wat gevorm word, het die moontlikheid van nuwe uitdrukkings met verskillende taalstrukture. Deur die proses word daar ruimte gelaat vir kulturele verandering. Habitus word deur Bourdieu (1986) gebruik om 'n meganisme te beskryf wat sosiale

praktyke volgens sosiale strukture kan verduidelik. Volgens Nash (1990:433) word 'habitus' gebruik om informele kulturele strukture effektief te bemiddel, 'n sogenaamde oorsaak en gevolg vir sosiale gebeure.

Harker (1984:120) is van mening dat habitus in elke generasie nuut gekonstrueer word as gevolg van twee aspekte. Die eerste hiervan is dat habitus gesien kan word as die sosialiseringagent.

Between the child and the world the whole group intervenes ..., with a whole universe of ritual practices and also of discourses, sayings, proverbs, all structured in concordance with the principles of the corresponding habitus (Bourdieu, 1977a:167).

Volgens Harker (1984:120) is 'n kind geneig om die wêreld op dieselfde wyse as die ouer geslag te sien. Tesame hiermee noem Harker dat die werklikheid bestaan uit relatiewe vinnig veranderende objektiewe toestande van die materiële en sosiale omgewing. Hierdie omstandighede lei tot die tweede aspek van hoe habitus nuut gekonstrueer sal word as gevolg van die verandering van die materiële en sosiale omgewing.

Volgens Reay, David en Ball (2005:24) kan habitus verstaan word as 'n samestelling van kollektiewe en individuele trajekte. Dit is 'n veelvlakkige begrip, met die algemene opvatting van habitus by die gemeenskap en die meer komplekse, gedifferensieerde siening by die individu. 'n Persoon se individuele geskiedenis word saamgestel uit sy of haar habitus, maar ook die hele kollektiewe geskiedenis van die gesin en die klas waarvan die individu deel is. 'n Gesin óf klas se habitus kan eenders wees, maar nie dieselfde nie. Bourdieu stel dit so: "[j]ust as no two individual histories are identical so no two habituses are identical" (Bourdieu, 1993:46).

Habitus word gesien as 'n stelsel van duursame ingesteldhede wat deur objektiewe strukturele toestande geïnkorporeer word. Hierdie ingesteldhede en voorwaardes word saamgevat in die habitus wat dan die habitus toelaat om in geskiedenis te groei en dit genereer praktyke oor 'n lang tydperk. Die interne beginsels van die habitus is die beginsels wat die struktuur aan kultuur gee, voer Nash (1990:434) aan. Habitus word in 'n mate geïnternaliseer as 'n struktuur en word die fisiese samevatting van objektiewe struktuur. 'n Muntstuk met twee kante kan vergelyk word met habitus: aan die een kant is die habitus gestruktureer deur die beginsels van strukture soos 'n kode waaraan mense gehoorsaam is, en aan die ander kant van die muntstuk is die

beoefening van die strukture van die beginsels van die habitus. Lede van 'n sosiale groep bekom habitus as gevolg van hulle sosialisering van 'n stel gesindhede. Hierdie ingesteldhede word beïnvloed deur strukturele elemente, soos politieke onstabiliteit, familie verwantskap reël, wat die reproduseer van strukturele kapitaal beïnvloed.

Reay *et al.* (2005:22) beklemtoon twee sleutelaspekte van habitus. Die eerste is dat habitus 'beliggaam' (*embodied*) word. Dit behels dat 'n persoon se habitus nie net uit die rasonale eienskappe of persepsies bestaan nie. Bourdieu sê dat dit uitdrukking vind in die manier van staan, praat en stap, en sodoende gevoel en denke oordra (Bourdieu, 1990:70). Die mens se verhouding tot sy dominante kultuur word oorgedra deur 'n reeks aktiwiteite, naamlik sy of haar manier van eet, praat en beduie (Reay *et al.*, 2005:23). Nash (1990:434) verwys hierna as die 'kollektiewe habitus' (*collective habitus*), die onderliggende kode wat deur die individu gebruik word.

Die tweede aspek van habitus wat Reay *et al.* (2005:23) bespreek, is die vermoë van habitus om struktuur en agentskap in balans te hou. Habitus het die vermoë om 'n wye reeks van aksies uit te voer, en om die individu terselfdertyd toe te laat om 'n ingeligte besluit te neem, wat deur die individu se onderliggende kulturele kode beïnvloed is. Volgens Nash (1990:434) kan habitus gesien word as die 'disposisionele habitus' (*dispositional habitus*) waar die kulturele kapitaal geïnternaliseer is en deel uitmaak van die individu se praktyke en karakterstyl, die 'gemanifesteerde habitus' (*manifest habitus*).

2.5.2 Veld

Die volgende aspek van Bourdieu se reproduksieteorie is die begrip **veld**. 'Veld' kan verstaan word as die betrokke sosiale agtergrond waarteen klasdinamika plaasvind, soos bv. in 'n klaskamer of in die werksplek (Reay *et al.*, 2005:27). Veld is die struktuur van die sosiale ruimte waarbinne habitus funksioneer en agentskap plaasvind (Joorst, 2013:38). Azaola (2012:83) is van mening dat reproduksie met die begrip 'veld' begin en meer spesifiek, die stryd wat plaasvind binne en tussen verskillende velde. Azaola (2012:83) beskryf 'veld' as 'n netwerk of samestelling van objektiewe verhoudings wat 'n spesifieke logika en stel reëls volg. Hierdie logika of stel reëls kan verwys na ekonomiese, geloofs-, akademiese, politieke en musikale gebiede. Azaola (2012:83) gaan voort om te noem dat velde gewoonlik gebiede van sosiale onderdrukking en struwelings is, wat gemik is om óf die samestelling van die gebiede van onderdrukking

in stand te hou óf om dit te verander. Hiervolgens word ‘veld’ gebruik as ’n terrein vir individue of groepe wat hulle sosiale stand in die veld wil in stand wil hou of dit wil verbeter. Volgens Pileggi en Patton (2003:316) word ‘veld’ gebruik as teoretiese werktuig om uitdrukking te gee aan die verhouding tussen sosiale strukture en die impuls van individuele agente. Dié uitdrukking vind plaas tussen die objektiewe en subjektiewe aspekte van die sosiale strukture en individue. Pileggi en Patton (2003:317) sê voorts dat Bourdieu (2000) die generiese struktuur van veld definieer ‘as a field of force and a field of struggle to transform these force relations’ (Pileggi en Patton (2003:317)).

Bourdieu (1990) neem die begrip ‘sosiale veld’ en vergelyk dit met die siening van ’n sokkerveld. ’n Sokkerveld bestaan uit verskillende posisies wat ingeneem word deur verskillende verteenwoordigers van die sosiale wêreld, met ander woorde mense, instansies of spelers, wat binne die reëls van die spel optree. Bourdieu (1990) se opvatting van die spel wat binne die sosiale omgewing plaasvind, dui daarop dat ‘sosiale veld’ hoogs kompetend is as al die verskillende spelers in ag geneem word. Elke persoon wat betrokke is, gebruik verskillende strategieë om sy of haar posisie te behou of te verbeter. Die sosiale orde in die veld is nie gelyk nie, maar hiërargies. Die akkumulering van kapitaal in ’n bepaalde veld is ’n proses wat elke individu nastreef, wat deur die individu se veld aangehelp kan word (Joorst, 2013:38). Die situasie op die sosiale veld is nie gelyk soos op ’n sokkerveld nie. Op die sosiale veld beskik die ‘spelers’ elk oor spesifieke kapitaal. Dié kapitaal gee hulle ’n voordeel op die veld, want die veld is afhanklik van die besondere vorm van kapitaal. Die velde kan moontlik in grootte wissel, vanaf wye velde van mag, onderwys, ekonomie, kultuur, taal of politiek tot kleiner spesifieke velde van musiek, versiering en kos (Joorst, 2013:38).

Die onderwysveld staan sentraal vir die teorie van kulturele en sosiale reproduksie, voer Azaola (2012:84) aan. Azaola (2012:84) sê dat dit uit Bourdieu (1977a) se voorlegging van die onderwysveld blyk dat skole nie outonomie het wat betref die oorhoofse sosiale struktuur nie. Dit wil verder voorkom asof daar beperkte ruimte vir bevryding en sosiale mobiliteit is. Volgens hierdie logika is skole verantwoordelik vir die bewaring en oordrag van kultuur. Skole is ook hiervolgens daarvoor verantwoordelik om individue met onderwysaspirasies te laat wat volgens maat gemaak word vir waar hulle in die sosiale hiërargie inpas, wat weer help om ongelikheid te legitimeer en te laat voortleef (Azaola, 2012:84). Skole is

verantwoordelik vir die oordra van kultuur, en daarvolgens word die individue se habitus geërf. Azaola (2012:84) gaan verder en sê dat skole gewoonlik die habitus van leerders uit die nedominante klas by skole sal ignoreer aangesien die leerders nie gereed is om skoolkennis te ontvang nie. Nash (1990:436) voer aan dat die gereedheid vir skoolkennis bepaal word deur die dominante sosiale en kulturele klasse. Leerders wat in die besit is van die dominante klas se habitus, sal gereed wees om skoolkennis te ontvang. Leerders wat nie hierdie habitus van die dominante kultuur besit nie, word gekenmerk dat daar 'n tekortkoming is aan die leerder, sy huislike omstandighede of kulturele tekortkominge, teenoor die skoolstelsel wat nie gereed is vir 'n leerder uit hierdie kultuur nie (Nash, 1990:436). Hierdie redes, wat beheer word deur die klasse wat maatskaplik, kultureel en monetêr dominant is, gee daartoe aanleiding dat die skoolstelsel bydra tot sosiale en kulturele reproduksie van die gemeenskap.

2.5.3 Kapitaal

Vervolgens word die begrip '**kapitaal**' bespreek. Reay (2004:74) voer aan dat die begrip 'kapitaal' gewoonlik nou verband hou met die ekonomiese kategorieë van waar monetêre waardes vir wins verruil word. Bourdieu (1977a) se begrip 'kulturele kapitaal' is 'n poging om die begrip 'kapitaal' uit te brei na meer as slegs 'n ekonomiese entiteit, maar een wat met 'n meer algemene kategorie te make het (Harker, 1984:118). Bourdieu (1977a) se begrip 'kapitaal' word onderverdeel in ekonomiese, simboliese en kulturele kapitaal. Reay (2004:74) is van mening dat al verskillende konsepte van Bourdieu (1991) se kapitaal, naamlik ekonomiese, simboliese en kulturele, dit gemeen het dat elkeen die produk van 'n belegging benodig, en ook dat elkeen die produk van 'n belegging is. Hierdie belegging is uniek aan elke soort kapitaal en die onderskeie kapitale kan 'n gepaste soort opbrengs lewer. Die kapitaal wat verkry word, word uiteindelik gebruik vir die voortdurende ophoping en oordrag van sosiale ongelykheid. Harker (1984:118) meen dat, net soos wat dominante ekonomiese instellings gestruktureer is om mense wat reeds oor ekonomiese kapitaal beskik, te begunstig, is onderwysinstellings gestruktureer om diegene wat alreeds oor kulturele kapitaal beskik, te begunstig. Skole neem die kulturele kapitaal van die dominante groep aan as die natuurlike en die enigste behoorlike kulturele kapitaal. Al die leerders word dan behandel asof hulle toegang tot hierdie kapitaal het. Beckmann en Prinsloo (2009:181) voer aan dat onderwys die oordrag van waardes, kultuur, morele en normatiewe

gesindhede behels. Hiervolgens moet die skool 'n uitbreiding van die gesing se lewenswyse wees asook die kultuur, norme en waardes van 'n spesifieke skoolgemeenskap weerspieël. Beckmann en Prinsloo (2009:181) gaan voort en noem dat die leerders se ouers van die onderwysers verwag om die verantwoordelikheid te aanvaar vir die oordrag van waardes, kulturele en geloofsnorme van die gemeenskap aan die leerders. Die ouers word op die SBL verteenwoordig en sodoende deel hulle in die aanstellingsproses van onderwysers by die skool. Ouers wil dus onderwysers aanstel wat die regte kapitaal na die leerders (hulle kinders dus) sal oordra.

Ekonomiese kapitaal is rykdom wat óf geërf óf gegenereer is met interaksies tussen individue en die ekonomie (Reay, David & Ball, 2005:21). Nash (1990:432) verduidelik dat ekonomiese kapitaal maklik van een vorm na 'n ander oorgeskakel kan word in die soeke na 'n winsgewende belegging, byvoorbeeld geld kan oorgeskakel word na eiendom, eiendom na aandele, en aandele weer na eiendom. Bourdieu (1985) voorsien ook 'n proses waarvolgens een soort kapitaal na 'n ander oorgeskakel kan word (Reay *et al.*, 2005:21). Dit word deur Nash (1990:432) beskryf as 'n semi-metaforiese proses waar alle kapitale onderhewig is aan omskakeling. 'n Voorbeeld hiervan sal wees dat ekonomiese kapitaal oorgeskakel kan word na 'n kulturele kapitaal deur die koop van elite-onderwys, terwyl kulturele kapitaal oorgeskakel kan word in sosiale kapitaal (Nash, 1990:432).

Simboliese kapitaal word gemanifesteer in individue se aansien in die gemeenskap en eienskappe soos gesag en charisma (Reay *et al.*, 2005:21). Sosiale kapitaal kan gesien word as werklike en potensiële hulpbronne wat saamgevoeg word om toegang tot standhoudende netwerke van min of meer dieselfde vasgestelde verhoudings te kry sodat wedersydse kennisname en erkenning ontvang kan word (Nash, 1990:432). Nash beskryf sosiale kapitaal as die integrasie van 'n netwerk sosiale verbintenisse wat vir 'n spesifieke doel gemobiliseer kan word. Tesame met finansiële en kulturele kapitaal, word sosiale kapitaal as 'n kenmerkende hulpbron beskou. Bourdieu (1986:51) beskryf sosiale kapitaal soos volg:

Social capital is the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition — or in other words, to membership in a group — which provides each of its members with the backing of the collectivity-owned capital, a 'credential' which entitles them to credit, in the various senses of the word.

Kulturele kapitaal verwys na die maatskaplik oorgeërfde ekonomiese, politiese en kulturele hulpbronne wat 'n bepaalde sosiale lewe teweegbring en verskillende groepe van mekaar skei. Die siening van kulturele kapitaal behels dat ideologieë en materiële voordele, wat met mag, voorregte en onderwys verband hou, bepaal word deur die eienaarskap van bates. Bates is nie eweredig versprei in die samelewing nie. Kulturele kapitaal en die toekenning daarvan word gekoppel aan sosiale gebiede soos ras, klas en geslag. Die persone in die gemeenskap met die meeste sosiale aansien en hoë kulturelekapitaalhulpbronne, soos reise, kunswerke en finansiële beleggings, verteenwoordig die invloedryke sosiale klasse. Volgens die definisie van Banks en Esposito (2009:210) is die kulturele kapitaal van die welgesteldes in die gemeenskap meer waardevol as dié van die arm mense. Reay (2004:74) voer aan dat sukses op skool bevorder kan word deur die hoeveelheid en soort kulturele kapitaal wat die individu van sy of haar familie erf teenoor individuele talente of prestasies.

Reay *et al.* (2005:20) is van mening dat Bourdieu (1977a) se kulturele kapitaal 'n breë reeks taalvaardighede, gewoontes, voorkeure en oriënterings insluit. Tesame hiermee identifiseer Bourdieu (1977b) drie variasies van kulturele kapitaal:

- die beliggaamde toestand (*embodied state*) wat in die vroeë kinderjare in gees en liggaam opgeneem word. Hierdie beliggaamde toestand benodig pedagogiese optrede en tydsinvestering deur die ouers, familie en gehuurde professionele persone om die kind vatbaar te maak ten opsigte van die kulturele kapitaal van die familie (Nash, 1990:432; Reay, 2004:74).
- die geïnstitutionaliseerde toestand (*institutionalised state*) van kulturele kapitaal (Reay *et al.*, 2005:20). Dit verwys na al die instellings waarmee die leerders te make kry, soos die skole, kerke, jeugaksies en nog vele meer. Leerders wat by verskeie institusionele instellings betrokke is, kry groter blootstelling aan die verskillende instellings. Verskeie aktiwiteite wat tot hulle kulturele kapitaal toevoeg, word vir leerders aangebied.
- die geobjektiveerde toestand verwys na al die boeke, artefakte, woordeboeke en skilderye wat tot die beskikking van die leerders is (Reay *et al.*, 2005:20). Die items waarmee die leerders te make kry, dra ook by tot die ontwikkeling van hulle kulturele kapitaal.

Feinberg en Lubienski (2008:204) voer aan dat die werkersklas, leerders uit die lae-inkomstegroep en dié uit gemarginaliseerde gesinne die lewensvatbare kulturele

kapitaal wil bekom om hulle ekonomiese kapitaal en sosiale status te verhoog. Nash (1990:432) beskryf dat Bourdieu (1986) aanvoer dat daar 'n aanhoudende stryd is tussen sosiale groepe in 'n gemeenskap wat 'n ekonomie van kulturele gebruike het. Die stryd word gevoer vir die huidige en toekomstige generasies wat gedurig besig is om meer ekonomiese en simboliese kapitaal op te bou. Sosiale groepe het verskeie ekonomiese en simboliese hulpbronne en gebruik hierdie hulpbronne om die oordrag van fisiese en simboliese eiendom tussen en oor geslagte heen moontlik te maak. Nash (1990:432) sê verder dat die toepaslikheid hiervan in die sosiologie van die onderwys ooglopend logies is, aangesien skole in moderne gemeenskappe vir alle klasse die belangrikste agent van reproduksie geword het. Harker (1984:122) voer aan dat skole nie net sosiale reproduksie bewerkstellig nie, maar ook sosiale ongelykheid reproduseer. Skole funksioneer binne 'n spesifieke habitus en reageer op veranderende eksterne toestande soos ekonomiese, tegnologiese en politieke veranderinge.

Die begrippe 'veld', 'habitus' en 'kapitaal' word in hierdie tesis gebruik. 'Veld' word gebruik om die konstruksie van die sosiale omgewing waarbinne die ouers en hulle kinders beweeg, te verduidelik. Hiervolgens ag ouers seker faktore as belangrik by skoolkeuse ten einde die beste onderrig vir hulle kinders te verkry. Die veld waarbinne die ouers funksioneer, is nie gelyk vir ouers uit verkillende kulturele agtergronde nie en ouers poog om hierdie veld te navigeer sodat hulle kinders toegang tot die beste skoolonderrig kan kry. Verder wil die ouers 'n spesifieke kultuur en waardes na hulle kinders oordra en om dié rede soek hulle 'n skool wat binne die habitus van die ouerhuis optree. Die habitus is nie 'n enkelvoudige aspek wat die ouers na hulle kinders oordra nie en word ook nie oornag na hulle kinders oorgedra nie. Die skool waarheen ouers hulle kinders stuur, is ook daarvoor verantwoordelik om by te dra tot die kollektiewe habitus waarbinne die ouer hulle kinders plaas. Ouers wil waardes, maniere van praat, dinge doen, en nog meer aan hulle kinders oordra deur die kinders se habitus te beliggaam en te internaliseer sodat daar 'n onderliggende kode aan die kinders oorgedra word. Kapitaal neem verskillende vorme aan, soos ekonomiese of kulturele kapitaal, en dit word in verskillende vorme gebruik om 'n persoon te verryk. Ouers gebruik kapitaal om 'n ruiling te maak tussen verskillende kapitale, byvoorbeeld ekonomiese kapitaal word gebruik om toegang te kry tot institusionele kapitaal wat skole insluit. Deur toelating tot verskillende instellings te kry, is die ouers besig om

hulle kinders se beliggaamde stand van kapitaal te verhoog. In hierdie studie is daar dus gekyk na hoe skoolkeuse beïnvloed word deur kapitaal wat tot die ouers se beskikking is en hoe dit die toegang tot kwaliteit-onderrig beïnvloed.

2.6 Samevatting

In die eerste deel van die hoofstuk is 'n breë agtergrond verskaf van hoe skoolkeuse internasionaal plaasvind. Daarna is die fokus geplaas op hoe skoolkeuse ontwikkel het en tans in Suid-Afrika plaasvind. Die faktore wat skoolkeuse beïnvloed is ook bespreek soos wat dit in literatuur na vore gekom het. Hierdie faktore sluit onder meer beleide wat skoolkeuse bepaal, die skool se infrastruktuur, akademiese prestasie en kontekstuele faktore in. Die argument teen skoolkeuse en hoe dit by die studie aangesluit het, is ook bespreek.

In die volgende deel van die hoofstuk is die faktore wat toelating tot skole beïnvloed, bespreek. Hierdie faktore het onder andere geografiese ligging, skoolgeld en ander gelde, toelatingsbeleide en pasgemaakte stelsels geskik vir middelklasouers ingesluit. Die aspekte wat skooltoegang beperk en strategieë wat deur skole en SBL'e gebruik word, is ook bespreek.

Die derde deel van die hoofstuk het aandag geskenk aan kwaliteit-onderrig. Daar is eerstens aangetoon dat kwaliteit-onderrig moeilik kwantifiseerbaar is, maar wel gemeet kan word aan die resultaat van leerders se toets- en eksamenpunte. Dié afdeling van die hoofstuk het verder gegaan en aangedui dat skole wat in staat is om goeie tydbestuur te toon, monitering van vordering te doen, goeie verhoudings met ouers het en 'n veilige leeromgewing kweek, dié is wat tot onderrig van 'n hoë kwaliteit bydra.

In die laaste deel van die hoofstuk is die teoretiese raamwerk beskryf wat in die studie gebruik is. Die teoretiese raamwerk is gebou op die reproduksieteorie van Bourdieu. Die begrippe 'veld', 'habitus' en 'kapitaal' is verduidelik, en hierdie aspekte is tydens die navorsing toegepas en sal weer ter sprake kom wanneer dit in hierdie tesis bespreek word. Deur die teoretiese raamwerk tesame met die faktore wat in die literatuur aangetref is, te gebruik, is gepoog word om te bepaal of skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderrig op 'n Bolandse dorp beïnvloed.

Hoofstuk 3

NAVORSINGSMETODOLOGIE EN -METODES

3.1 Inleiding

In hierdie hoofstuk word die metodologiese begronding van my studie oor die ondersoek na hoe skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys beïnvloed aangebied. Die bevindinge van hierdie navorsing het gepoog om die hoofnavorsingsvraag, naamlik “Hoe beïnvloed skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys in ’n Bolandse dorp?” te beantwoord. Die sub-vrae wat gebruik is as ondersteuning om hierdie hoofnavorsingsvraag te beantwoord was:

- Wat is die aard van skoolkeuse van twee huisgesinne?
- Watter faktore beïnvloed ouers se keuse van ’n skool?
- Hoe beïnvloed skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys?

Hierdie hoofstuk bied ’n verklaring waarom ’n kwalitatiewe paradigma tydens die studie gebruik is, asook watter dataversamelings- en analiseringsmetodes gebruik is. Die toepaslike etiese kwessies vir hierdie navorsing word ook in die hoofstuk bespreek.

Die doel van die navorsing was drieledig. Eerstens was beoog om met behulp van die navorsing te bepaal wat die aard van skoolkeuse by twee huisgesinne was. Skoolkeuse vind nie op ’n eenvoudige wyse plaas nie en daar is verskillende faktore wat ’n invloed het op skoolkeuse. ’n Deurtastende ondersoek is gedoen oor die werkswyse waarvolgens die verskillende huisgesinne skoolkeuse bepaal het. Tweedens is die faktore bepaal wat ’n invloed op skoolkeuse het. Verskillende huisgesinne kan moontlik verskillende faktore as belangrik ag in die proses van skoolkeuse. Laastens is daar gekyk hoe skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys beïnvloed.

3.2 Navorsingsbenadering – kwalitatiewe metodologie

Payne en Payne (2004:175) is van mening dat dit konvensioneel is om sosiale navorsingsmetodes in twee kategorieë te verdeel, naamlik kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsingsmetodes. **Kwalitatiewe** navorsingsmetodes is veral geïnteresseerd in hoe gewone mense hulle lewens uiteleef en om dit te beskryf. Payne en Payne (2004:176) gaan voort deur te noem dat kwalitatiewe navorsingsmetodes ’n

sambreelterm is wat verskillende soorte navorsing insluit. Hierdie navorsingsmetodologie sluit die onderstaande kenmerke in:

- dit vereis 'n soeke na en interpretasie van die doel van mense se aksies;
- aksies wat uitgevoer word, word as 'n holistiese sosiale samehang waargeneem, eerder as iets wat in isolasie bestudeer word.
- sosiale verskynsels word beskou soos dit gebeur, eerder as om dit te forseer om dit te laat te gebeur;
- verskynsels vind op 'n minder abstrakte en algemene vlak van verduideliking plaas as kwantitatiewe navorsing;
- 'n klein, nie-verteenvoerdigende steekproef word gebruik; en
- daar word op die detail van die menslike lewe gefokus (Payne & Payne, 2004:176).

Volgens Donley (2012:39) word kwalitatiewe metodes gebruik om mense se persepsies, menings en gedrag te ondersoek, en om beleefde ervarings beter te verstaan. Sy noem dat kwalitatiewe navorsing die mees basiese vlak waarneming en gesprek behels (Donley, 2012:39).

Kwalitatiewe benaderings word soms gekritiseer omdat dit nie wetenskaplik of objektief is nie. Die resultate van kwalitatiewe studies lewer nie statistiese beduidende resultate nie en kan nie in die algemeen op die groter bevolking toegepas word nie. Dit verskaf wel 'n diep begrip van 'n sosiale verskynsel wat plaasgevind het. Payne en Payne (2004:176) is van mening dat die sosiale lewe alreeds so ingewikkeld en afhanklik van omstandighede is, dat dit doelloos sal wees om hierdie ingewikkelde scenario tot statistiese vereenvoudigings af te water.

Atkins en Wallace (2012:20) beskryf die nadele van die kwalitatiewe benadering as 'n benadering wat 'te subjektief' is of wat te veel gebaseer is op gevoelens en persoonlike reaksies. Gevoelens en persoonlike reaksie word nie deur die wetenskaplikes wat 'n voorkeur vir kwantitatiewe benaderings het aanvaar nie, aangesien gevoelens en persoonlike reaksie nie dieselfde meetbare standaard het as getalle en persentasies nie (Atkins & Wallace, 2012:20). Volgens Atkins en Wallace (2012:20) kan onderwysnavorsers baie min aan gevoelens en persoonlike reaksies doen, aangesien die onderwys besorg is oor mense, en mense nie besonder voorspelbaar of staties is soos inerte materiaal of vaste getalle nie. Navorsing wat op mense gedoen word, kan

nie soos laboratoriumeksperimente met kontrolegroepe uitgevoer word nie en die bevindinge kan ook nie volgens 'n formule gereproduseer word nie. 'n Kwalitatiewe benadering is een wat mens-gesentreerd is en dit is spesifiek tot 'n gegewe scenario.

Ten Have (2011a:4) is van mening dat kwalitatiewe navorsers hulle bevindinge weergee volgens tipografie teenoor om die gemeenskaplike kenmerke van die navorsing te ondersoek. Die gebeure, handeling of uitdrukkings wat die navorser in die navorsing vind, kan nie as 'n gegewe of as vanselfsprekend aanvaar word nie, maar benodig 'n soort kontekstuele interpretasie. Die kontekstuele interpretasie wat hier ter sprake is, kan bepaal word deur na die onderliggende teks, die sosiale omgewing of die omvattende kultuur te kyk. Ten Have (2011a:4) gaan voort deur te noem dat kwalitatiewe navorsing gebruik word deur mense wat 'n voorkeur het vir 'n 'minder wetenskaplike' benadering en eerder 'n 'humanistiese' of 'holistiese' benadering volg. Die kwalitatiewe benadering stel die navorser in staat om die navorsingsmateriaal deur te werk en na verskuilde betekenisse, minder ooglopende kenmerke, veelvoudige interpretasies, geïmpliseerde konnotasies en die ongehoorde stemme te soek. 'n Kwalitatiewe benadering bied 'n komplekse beskrywing en poog om hierdie komplekse beskrywings wat in mekaar geweef is, uiteen te sit.

Maxwell (2013:221) is van mening dat kwalitatiewe navorsing vyf doelwitte het wat dit besonder bruikbaar maak vir die navorser.

- Die eerste hiervan is dat kwalitatiewe navorsing dit moontlik maak om die betekenis van gebeure, situasies en handeling waarby die deelnemers aan die navorsing betrokke is of was, beter te verstaan. By kwalitatiewe navorsing stel die navorser nie net belang in dit wat plaasgevind het nie, maar hy of sy wil ook verstaan hoe die deelnemers sin maak het van die gebeure, en ook hoe dit hulle gedrag en siening daarvoor beïnvloed het.
- Die tweede doel van kwalitatiewe navorsing wat Maxwell (2013:221) uitlig, is dat dit handel oor die agtergrond waarteen 'n spesifieke gebeurtenis plaasgevind het en die wyse waarop dit die deelnemers se optrede beïnvloed het. Kwalitatiewe navorsing word telkens uitgevoer op relatiewe klein groepe en individue en fokus op die bewaring van die individualiteit en analise van daardie gebeurtenis. Kwalitatiewe navorsing wil dus begryp hoe gebeurtenisse, optrede en menings gevorm word deur die unieke omstandighede wat daartoe gelei het.

- Die derde doel van kwalitatiewe navorsing is dat dit gebruik word vir die identifisering van onverwagte fenomene en invloede, en om dié onverwagte fenomene en invloede in 'n teorie daaroor te begrond (Maxwell, 20013:221).
- Die voorlaaste doel van kwalitatiewe navorsing wat Maxwell (2013:221) uitlig, is dat dit gebruik word om 'n begrip te kry van die prosesse wat gebruik is vir aksies om plaas te vind.
- Die laaste doel wat Maxwell (2013:221) bespreek, is dat kwalitatiewe navorsing gebruik word vir die ontwikkeling van oorsaaklike verduidelikings.

Hierdie navorsingsmetodologie het my in staat gestel om die sosiale verskynsel te beskryf wat die ouers se persepsies, menings en gedrag beïnvloed het toe hulle die spesifieke skoolkeuses gemaak het. Die ervarings wat ouers beleef het, kon gebruik word om hulle persepsies en menings te verstaan en die agtergrond vir die aard van hulle besluite te bepaal.

3.3 Navorsingsontwerp – interpretatiewe benadering

Die benadering wat algemeen gebruik word by kleinskaalse onderwysnavorsing is die interpretatiewe benadering (sien Willis, 2012). Hierdie benadering erken 'n mate van subjektiwiteit by die navorser en ander deelnemers aan die studie (Atkins & Wallace, 2012:20). Verder wil hierdie benadering lig werp op 'n spesifieke geval of situasie. 'n Interpretatiewe benadering fokus op gevallestudies en mense as individue en groepe, hulle geskiedenis, persoonlike sake en interaksies. Die doel van 'n interpretatiewe benadering is om 'n spesifieke scenario en die gebeurtenis deeglik te verstaan.

Navorsers wat van die interpretatiewe paradigma gebruik maak, is geneig om 'n kwalitatiewe navorsingsmetodologie te verkies en om navorsingsmetodes soos gevallestudies, onderhoude en waarnemings te gebruik. Hierdie metodes stel die navorser in staat om te begryp hoe mense die wêreld om hulle interpreteer (Willis, 2012:96). Die fokus van 'n interpretatiewe paradigma is om die persoon wat bestudeer word se perspektief te begryp (Willis, 2012:107). Willis (2012:95) beskryf die hoof faktore van navorsing soos volg: navorsing is 'n sosiale aktiwiteit en die realiteit wat van navorsing geleer kan word, word ook maatskaplik saamgestel. 'n Groep deel 'n spesifieke oortuiging en verwagting (Willis, 2012:98).

Die doel van navorsing in die interpretatiewe paradigma is om te besin oor 'n begrip. Die interpretatiewe paradigma word gebruik om na 'n besondere agtergrond te kyk en

om dit beter te verstaan (Willis, 2012:98). Die interpretatiewe siening is dat die agtergrond waarteen enige navorsing gedoen word, deurslaggewend is vir die interpretasie van die data wat versamel word. Die doel van navorsing in die interpretatiewe paradigma is om 'n spesifieke gebeurtenis of agtergrond beter te verstaan, eerder as om die universele reël of wet te ontdek wat generies toegepas kan word (Willis, 2012:98). Wanneer daar gekyk word na metodes en dataversameling wat volgens hierdie paradigma gebruik word, is dit aanvaarbaar om subjektiewe (soos nominalisme, anti-positivisme, voluntarisme of ideografiese) en objektiewe navorsingsmetodes (soos realisme, positivisme, determinisme of nomotetiese) te gebruik (Cohen, Manion, & Morrison, 2002:7). Die doel met die data wat verkry word deur 'n interpretatiewe paradigma, is eerstens om die agtergrond te verstaan en tweedens om die beklemtoning universele begrippe te verminder. As daar gekyk word na die verhouding tussen navorsing en die praktyk, integreer die interpretatiewe paradigma die navorsing en die praktyk. Die praktyk en navorsing lei mekaar en kom uiteindelik bymekaar.

Willis (2012:109) is van mening dat interpretatiewe navorsers meen dat daar nie 'n spesifieke regte pad na kennis is nie en ook geen spesifieke metode wat vanselfsprekend tot die intellektuele proses lei nie. Interpretatiewe navorsers het geensins 'n probleem met die standaard wat navorsing lei nie, maar glo wel dat daardie standaard nie universeel is nie. Hierdie navorsers sal nie die standaard laat vaar nie, maar glo wel dat die standaard subjektief en dus potensieel feilbaar is. Interpretatiewe navorsers gebruik meestal kwalitatiewe navorsingsmetodes, maar die grootste verskil teenoor ander kwalitatiewe navorsers is die manier waarop interpretatiewe navorsers die resultate interpreteer. Interpretatiewe navorsers verkies navorsing wat naby aan die punt van toepassing is, aangesien die agtergrond so belangrik is.

Die omstandighede waarbinne navorsing plaasvind, is nie vir interpretatiewe navorsers eenvoudig nie (Willis, 2012:113). Interpretatiewe navorsers voer aan dat die resultate van navorsing op 'n hoër konseptuele vlak as ander navorsing paradigmas moet plaasvind. Navorsing dra by tot die manier waarop verskillende agtergronde en gebeurtenisse verstaan word, maar die toepassing van hoe ons verstaan, is nie 'n tegniese proses nie, maar eerder 'n reflektiewe proses. Ons moet deurdagte besluite in ons eie lewens neem en daardie besluite moet op ons begrip van iets gebaseer

word. Vir die interpretatiewe navorser is daar nie slegs 'n enkele manier om te verstaan wat die 'regte' siening van 'n spesifieke situasie is nie, maar eerder veelvoudige perspektiewe van die situasie wat nagevors word.

Die interpretatiewe paradigma is in hierdie studie aangewend om die spesifieke agtergrond van skoolkeuse op 'n Bolandse dorp beter te verstaan. Die agtergrond van die Bolandse dorp was uniek aangesien twee ouers genader is om hulle beleefde ervarings te deel met betrekking tot hoe hulle die skoolkeuseproses ervaar het. Die ouers se geskiedenis, agtergrond en interaksies wat betrekking het op skoolkeuse was van belang vir hierdie studie. Die beleefde ervarings was uniek en kompleks, maar daar kon steeds universele begrippe daaruit afgelei word. Hierdie spesifieke gebeurtenis is geïnterpreteer en word bespreek aan die hand van die literatuur en die teoretiese lens wat in hoofstuk 2 bekend gestel is.

3.4 Dataversamelingsmetodes

Kwalitatiewe studies is geneig om staat te maak op die integriteit van die data wat met 'n verskeidenheid metodes versamel word. Hierdie beginsels staan bekend as triangulering (Maxwell, 2013:236). Dié strategie verminder die risiko dat die gevolgtrekking slegs die vooroordele en beperkings van 'n spesifieke metode sal weerspieël.

Hierdie studie het van 'n dokumentanalise, individuele, semi-gestruktureerde diepte-onderhoude en 'n fokusgroep-analise gebruik gemaak. Hierdie metodes is tesame gebruik om mekaar aan te vul sodat daar nie enige leemtes gelaat sou word deur die beperking van 'n spesifieke metode nie.

Maxwell (2013:236) is van mening dat dit 'n basiese beginsel van kwalitatiewe navorsing is dat data-analise gelyktydig met die dataversameling gedoen moet word. Dit laat die navorser toe om toenemend op die onderhoude en observasies te fokus, en te besluit hoe om gevolgtrekkings te toets.

3.4.1 Dokumentanalise

Jupp (2006:274) is van mening dat 'n wye reeks dokumente by sosiale navorsing gebruik word. Een van hierdie soort dokumente is amptelike dokumente en rekords (Jupp, 2006:276). Die regering het reeds 'n groot menigte amptelike dokumente en rekords gegenereer, dit is beskikbaar vir analise. Dit is 'n belangrike deel van die regering se aktiwiteite om amptelike dokumente te genereer. Probleme in die

samelewing word in die dokumente bespreek, en die dokumente kan selfs gebruik word om wetgewing op te stel of te wysig. Daar is ook dokumente en rekords beskikbaar op institusionele vlak, wat openbare en privaatskole insluit (Bell & Stevenson, 2006:24). Hierdie dokumente en rekords word gebruik om die skool se bedrywighede te bepaal, met inbegrip van die toelatingskriteria vir leerders. 'n Dokumentanalise van die amptelike dokumente en rekords van die regering en instansies soos Skool A en Skool B (sien 5.2) is gedoen. Die dokumente wat ondersoek is, was die SASW (RSA, 1996a), bywerkings tot die SASW (RSA, 1996a), die toelatingsbeleid vir gewone openbare skole (RSA, 1998c), die Nasionale Onderwysbeleid, wet no. 27 van 1996 (RSA, 1996b), geselekteerde skole se toelatingsbeleide en enige ander dokumente wat in die navorsingsproses relevant was. Die skole se rekords is ook gebruik om inligting oor die skool te bekom waar en indien sodanige inligting op die studie betrekking gehad het. Die rekords het my in staat gestel om demografiese, ekonomiese, geslags-, ras- en ander inligting van die leerders by die betrokke skool te bekom.

Ten Have (2011b:89) merk op dat dokumente wat geanaliseer word, gesien kan word as 'n ander vorm van kwalitatiewe navorsing. 'Natuurlike' dokumente kan volgens Ten Have (2011b:89) bestudeer word. Sodanige dokument word geproduseer vir 'n spesifieke doel op grond van huidige gebeure of met die oog op optrede in die toekoms (Ten Have, 2011b:89). 'Natuurlike' dokumente kan gebruik word as bewyse, veral as daar gekyk word na die ontstaan en die agtergrond daarvan. Dokumente het baie spesifieke gebruikers. In die geval van 'n brief is dit die persoon aan wie dit gerig is en in die geval van 'n koerantberig is dit die massamedia-lesers vir wie dit gepubliseer word. Dokumente kan boonop kort nadat dit gegenereer is, deur die spesifieke gebruiker gelees word, maar dit kan ook baie jare later eers vir onbekende doeleindes gelees word. In die navorsingsverband waarin dokumente bespreek en geanaliseer word, val navorsing in die sekondêre kategorie waar die oorspronklike doel van die dokument hersien word. Hierdie dokumente word deur ondernemings geproduseer deur alreeds gevestigde sosiale gebruike en sluit onder andere die volgende in: burokratiese rekords, koerantberigte, spotprente, bladmusiek, familiefoto's, kunswerke, huisvideo's en e-posboodskappe. Die term 'dokument' word gebruik vir enige teks, prent, klank of kombinasie daarvan.

3.4.2 Individuele semi-gestruktureerde diepte-onderhoude

Payne en Payne (2004:130) bespreek onderhoude wat meestal twee vorme aanneem, naamlik dié wat gebruik word om opnames te maak deur van standaardvrae gebruik te maak, en dié wat gevoer word vir kwalitatiewe ondersoeke, waar vrae minder gestruktureer is. In beide gevalle bepaal die onderhoudvoerder die gehalte van die ondersoek.

By semi-gestruktureerde onderhoude gebruik die onderhoudvoerder 'n duidelike lys vrae wat behandel moet word, maar dit laat nogtans ruimte vir die onderhoudvoerder om gedurende die gesprek breedvoerige vrae oor die onderwerp te vra (Denscombe, 2010:175). Daar is genoeg ruimte vir oop antwoorde en dus lê die verantwoordelikheid by die onderhoudvoerder om die punte van belang uit te brei op. Hierdie metode gee die navorser geleentheid om data in te samel oor die opinies, emosies en beleefde ervarings wat van belang is.

Onderhoude is volgens Ten Have (2011a:5) een van die gewildste maniere van kwalitatiewe dataversameling. Die navorser berei 'n aantal onderwerpe of vrae voor wat tydens die gesprek op 'n stelselmatige of kwasi-natuurlike wyse ingewerk word. Die respondente kan dan gevra word om spesifieke vrae te beantwoord of selfs net oor 'n spesifieke onderwerp uit te brei. Hierdie onderhoude het voordele, soos Ten Have (2011a:5) aandui, naamlik dat die onderhoudvoerder 'n groot hoeveelheid inligting op een plek kan versamel, met minimale investering van tyd en sosiale pogings. Die navorser hoef ook nie te wag tot die fenomeen op natuurlike wyse verloop nie; die navorser kan die fenomeen deur die loop van die gesprek laat gebeur.

Die meeste kwalitatiewe navorsing wat op onderhoude gebaseer word, gebruik die onderhoude as 'n feitelike perspektief, voer Ten Have (2011a:9) aan. Die antwoorde van die persone met wie die onderhoud gevoer word, is feitelike antwoorde oor die respondent se situasie en geskiedenis, of 'n uitdrukking van die respondent se ondervinding en perspektiewe oor die onderwerp wat bespreek word. So 'n gebruik impliseer dat inligting by die onderhoudvoerder ontbreek, veral oor die respondent se toestand, ondervindinge en perspektiewe. Vrae word gebruik om besondere inligting te verkry wat ten opsigte van die spesifieke aspek van die navorsing van toepassing is en wat pas by die kontekstuele interaksie tussen die onderhoudvoerder en die respondent. Die onderhoudvoerder is baie selde in 'n posisie om die respondent se

antwoorde teenoor die waarheid te beoordeel, aangesien hy of sy nie toegang tot onafhanklike inligting het nie. Die feitelike korrektheid en/of die geloofwaardigheid van die respondent se antwoorde word nie agterna of in die onderhoud self bevraagteken nie. Dit sou die respondent se bereidwilligheid om aan die onderhoud deel te neem in die gedrang bring.

Semi-gestruktureerde onderhoude is tydens hierdie navorsing met twee ouerpare van leerders wat pas deur die proses van skoolkeuse is, gevoer. Die semi-gestruktureerde onderhoude het primêr gefokus op dit wat die skoolkeuse van die ouers beïnvloed het. Daar is ook semi-gestruktureerde onderhoude met 'n skoolhoof en 'n adjunkhoof van die skole wat betrokke is in die studie, gevoer. Hierdie semi-gestruktureerde onderhoude met die skoolhoof en adjunkhoof het die doel om die skool se perspektief oor hoe die skool sy toelatingsbeleid implementeer, by die navorsing in te sluit.

3.4.3 Fokusgroepbesprekings

Fokusgroepe word saamgestel uit klein groepe mense en word bymekaargebring deur 'n 'moderator' (die navorser) om die groep se persepsies, gevoelens en gedagtes oor 'n spesifieke onderwerp te ondersoek (Denscombe, 2010:177). Die doel van die moderator is om die prosedure te fasiliteer en nie om die bespreking te lei nie (Donley, 2012:45). Daar is sekere fokuspunte wat bespreek word en die moderator moet die sessie fasiliteer, met ander woorde, indien die bespreking van die fokus afdwaal, moet die moderator die bespreking na die fokus teruglei om almal die geleentheid te gee om hulle menings te lug.

Ten Have (2011a:12) beskou fokusgroepebesprekings as 'n interaksie tussen die deelnemers wat die basiese databron is. Volgens Ten Have (2011a) bestaan 'n fokusgroep uit 'n aantal persone wat mekaar óf ken óf nie ken nie. Hierdie persone val dikwels in dieselfde sosiale kategorieë en word na 'n sessie genooi om een of meer temas te bespreek wat die navorser interesseer. 'n Moderator, of selfs twee, is by hierdie gesprek teenwoordig om die onderwerp bekend te stel en te sorg dat die bespreking op die regte koers gehou word (Donley, 2012:46). Die besprekings in hierdie sessies hang af van verskillende groepsprosesse. In sommige besprekings kan daar 'n leier-volging situasie wees, wat óf vooraf opgestel is óf tydens die sessie ontstaan. Sommige van die deelnemers kan dalk nie veel sê nie terwyl ander kan weer baie praat. Wat verbaal en nie-verbaal, soos gesigs uitdrukkings en lyftaal, in 'n

fokusgroepbespreking gebeur, moet in ag geneem word wanneer die data geanaliseer word (Donley, 2012:47).

Fokusgroepbesprekings verskaf 'n ryk en gedetailleerde stel data oor persepsies, gedagtes, gevoelens en die indrukke van 'n groep, in die groep se eie woorde, voer Maxwell (2013:590) aan. Fokusgroepbesprekings is merkwaardige navorsingsgereedskap aangesien dit gebruik kan word om inligting in te samel oor 'n groot verskeidenheid onderwerpe, in 'n wye reeks omgewings en van baie uiteenlopende individue. Die data wat deur fokusgroepbesprekings gegenereer word, kan 'n ryk massa inligting oplewer, mits die fokusgroepbespreking behoorlik ontwerp en uitgevoer word. Hierdie massa inligting is die uitdrukking van die deelnemers se eie persepsies en die vrymoedigheid waarmee hulle hulle persepsie deel, is redelik hoog, nie soos 'n kwantitatiewe navorsingsvraelys met 'n 5 punt-skaal nie (Maxwell, 2013:590).

Hierdie metode is in die navorsingproses gebruik om die ouers wat by die studie betrokke was, die geleentheid te gee om hulle menings te lug en om persepsies rakende hulle skoolkeuse te toets.

In hierdie studie het die fokusgroep bestaan uit twee ouers wat pas 'n skoolkeuse gemaak het. Hierdie ouers se kinders was ten tye van die studie in die twee skole wat in die studie gebruik is. Die een ouer, Annie (skuilnaam), is 'n werkersklasouer. Sy is enkellopend en woon naby aan die periferie van die dorp waar sy 'n kamer in 'n huis huur en waarin sy en haar seun woon. Annie werk as 'n huishulp. Haar seun is in Skool B. Die tweede ouer wat deel was van die fokusgroepbespreking, was Sara (skuilnaam). Sara en haar man woon op 'n plaas en is 'n middelklasgesin. Sara en haar man het twee dogters en een seun. Sy werk op die Bolandse dorp as 'n debiteureklerk. Ten tye van die navorsing, was haar dogters in Skool A en het haar seun het al die skool verlaat. Slegs die moeders van die twee huishoudings het opgedaag vir die fokusgroepbesprekings.

3.4.4 Die onderhoudskedule

O'Leary en Miller (2011:253) is van mening dat 'n vraelys of 'n gestruktureerde onderhoudskedule die algemeenste dataversamelingstegniek is wat sosiale navorsers gebruik. Gewoonlik is dit 'n gedrukte dokument en dit is eintlik net 'n lys vrae. Die kenmerkende eienskap van 'n onderhoudskedule is dat die ontwerp daarvan hoogs

gestruktureerd is, sodat dit 'n standaardinstrument is wat gebruik kan word om dieselfde vrae aan al die deelnemers te vra. Wanneer die instrument sonder die hulp van 'n onderhoudvoerder gebruik word, staan dit bekend as 'n vraelys, maar wanneer die onderhoudvoerder teenwoordig is, soos 'n in kamera-scenario, staan dit bekend as 'n gestruktureerde onderhoudskedule (O'Leary & Miller, 2011:253). Die inhoud van so 'n onderhoudskedule is so uitvoering as wat die navorser dit bepaal. Dit bevat gewoonlik vrae oor demografiese eienskappe soos geslag en ras, en daarna is die fokus van die vrae die onderwerp soos wat die navorser bepaal, en dit dek gewoonlik aktiwiteite, menings of persepsies van die respondente.

Die vrae in die onderhoudskedules wat met die ouers en skoolhoof en adjunkhoof in hierdie studie gebruik is, is vooraf opgestel om die hooftemas van die navorsing te dek. Die ouers se onderhoudskedule het gefokus op faktore wat skoolkeuse beïnvloed, die aard van skoolkeuse, en hoe skoolkeuse die toegang tot kwaliteit-onderwys beïnvloed. Die skoolhoof en adjunkhoof se onderhoudskedule het gefokus op die skool se toelatingsbeleid, die toelatingsproses, die skool se toelatingskriteria, hoeveel plek daar vir leerders in die skool is, of daar bystand gebied word vir leerders wat nie kan skoolgelde betaal nie en of toelating die skool help om kwaliteit-onderwys te bied. Die vrae wat aan die respondente gestel is, was oop vrae. Die doel hiervan was dat die vrae opreg en openlik beantwoord kon word sonder dat die onderhoudvoerder die respondente in hulle antwoorde lei.

3.4.5 Die deelnemers

Die ouers wat deel geneem het aan die studie is gekies met die hulp van die skole betrokke by die navorsing. Die skole is besoek en genader vir die kontakbesonderhede van graad-8 ouers. By Skool A het ek 'n gesprek met die skoolhoof gevoer en inligtingsblaaie (sien addendum J) aan die skoolhoof oorhandig. Die skoolhoof het die inligtingsblaaie aan die graad-8 ouers wat aan die navorsing sou deelneem, besorg. Daar is geen kommunikasie ontvang van Skool A se ouers nie.

Skool B is gekontak en was nie bereid om enige kontakinligting van ouers te verskaf nie. Die inligtingsblaaie (sien addendum J) oor die navorsing is ook aan die skool besorg en daar is vir hulle gevra om dit aan die graad-8 ouers te gee. Geen kommunikasie is van enige ouer by Skool B ontvang nie.

Deur professionele werkskontakte is daar met ouers, van Skool A en Skool B, wat wel bereid was om aan die studie deel te neem, kontak gemaak. Dié ouers waarmee kontak gemaak is, met kinders in die verskillende skole en wat pas 'n skool moes kies, het aan die navorsingskriteria voldoen. Beide ouers wat deel vorm van die navorsing is van die Bolandse dorp afkomstig.

Dieselfde ouers is gebruik in beide die fokusgroepbespreking asook in die semi-gestruktureerde onderhoude. Die ruimtelike agtergrond van die deelnemers aan die studie word in hoofstuk 4 beskryf.

Die skole is gekies op grond daarvan dat albei in dieselfde geografiese gebied geleë is, Afrikaans as onderrigtaal gebruik, gemengde skole is, van min of meer dieselfde grootte is en byna dieselfde vakke vir onderrig aanbied. Die ruimtelike agtergrond van die skole word ook in hoofstuk 4 beskryf.

Die twee skole wat genader is om aan die studie deel te neem, het hulle afsonderlike skooltoelatingsbeleide beskikbaar gestel. Hierdie beleide is geanaliseer en word in die dokumentanalise afdeling in hoofstuk 4 bespreek. Daar is 'n tekortkoming in die navorsing aangesien die (SBL'e) nie beskikbaar was vir kommentaar oor die toelatingsproses nie. Hierdie kommentaar sou baie waardevol wees en kon goeie insig gegee het in die proses waarvolgens die toelatingsbeleide opgestel is en die metodes wat gevolg is. Skool A se skoolhoof was beskikbaar vir 'n onderhoud (sien 4.6) om Skool A se toelatingsbeleid en die toelatingsproses by die skool te verduidelik. Skool B se skoolhoof volg 'n besige program en kon nie 'n afspraak in sy skedule inpas om die toelatingsbeleid te bespreek nie. Op 'n later stadium is daar weer met Skool B kontak gemaak waar 'n adjunkhoof die toelatingsbeleid beskikbaar gestel het. Daar is verskeie pogings aangewend is om kontak te maak met Skool B se skoolhoof, ongelukkig is die skoolhoof nie beskikbaar gewees vir 'n onderhoud nie. Daar is wel 'n adjunkhoof van Skool B wat bereid was oom 'n onderhoud te voer en die skool se toelatingsbeleid en -proses te bespreek (sien 4.6).

3.4.6 Die voer van onderhoude

Die onderhoude met die ouers was tweeledig. Eerstens is daar 'n fokusgroepbespreking gehou, en tweedens is daar afsonderlike semi-gestruktureerde, individuele diepte-onderhoude met die ouers van die twee skole op die Bolandse dorp gevoer. Die datum, tyd en plek van die fokusgroepbesprekings en die individuele

onderhoude is vooraf aan die respondente verskaf. Die fokusgroepbespreking is nauurs gehou, en in 'n stil lokaal waar daar nie enige steurnisse was nie. Die individuele onderhoude met die ouers is op openbare plekke gehou waar die respondente gemaklik kon voel. Die individuele onderhoude met die skoolhoof en adjunkhoof is by die verskillende skole gehou toe dit vir hulle gerieflik was. Tydens die fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude met die ouers en die skoolhoofde is die respondente eers op hulle gemak gestel, daarna is die proses aan hulle verduidelik, en toe is die vrae gevra. Die ouers wat deelgeneem het aan die fokusgroepbesprekings en semi-gestruktureerde onderhoude was aangemoedig om te reflekteer oor onder andere faktore wat hulle skoolkeuse beïnvloed het, die aard van skoolkeuse en hoe skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys beïnvloed het. Die skoolhoof en adjunkhoof wat deelgeneem het aan die semi-gestruktureerde onderhoude was aangemoedig om onder meer oor die skole se toelatingsbeleid, toelatingsproses, toelatingskriteria, bystand vir leerders wat nie kan skoolgelde betaal nie en kwaliteit-onderwys as gevolg van toelating te reflekteer.

3.4.7 Vaslegging van data

Die respondente het toestemming verleen dat die fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude elektronies opgeneem mag word. Hierdie opnames is gebruik om die onderhoude te transkribeer met behulp van Microsoft Word 2013. Die deelnemers is ingelig dat hulle na afloop van die onderhoud na die opname mag luister en dat die transkripsies van die onderhoud tot hulle beskikking is.

Deur 'n elektroniese opname van die fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude te maak, was die navorser in staat om die onderhoude op sy eie tyd te transkribeer. Die transkripsies kon dus akkuraat gemaak word aangesien daar herhaaldelik na die opnames geluister kon word. Die opnames was verder belangrik aangesien daar ook na die stemtoon van die respondente geluister kon word, wat moontlik 'n ander betekenis aan die inhoud van die teks kon gee.

3.5 Data-analisestategie

Kwalitatiewe analise behels drie hoofkategorieë, naamlik kategoriseringstrategieë, verbindingstrategieë en laastens memorandums en uitbeeldings van die data (Maxwell, 2013:236). Die doel van 'n kategoriseringstrategie is om die data op te deel en te herrangskik in kategorieë wat vergelyking van die data kan fasiliteer. Die

vergelyking van die data kan binne een kategorie, óf tussen kategorieë plaasvind (Maxwell, 2013:240). 'n Verbindingstrategie behels dat die data verstaan word binne die agtergrond waar dit plaasgevind word, in plek daarvan dat die data in elemente opgedeel word en herrangskik word (Maxwell, 2013:240). Narratiewe analise en individuele gevallestudies word as verbindingstrategieë metodes gebruik, voer Maxwell (2013:240) aan. Laastens word memorandums en uitbeeldings nie vir data-analise gebruik nie, maar dit fasiliteer wel die denkproses oor die verhoudings in die data en die wyse waarop die verhoudings in die data tot die skep van idees en die verkryging van waardevolle inligting uit die data lei.

Die doel van kategorisering is nie om onderwerpe wat eenders is, te tel en saam te groepeer nie, maar eerder om die data op te breek en in kategorieë te herrangskik, sodat daar 'n vergelyking tussen die verskillende kategorieë getref kan word (Maxwell, 2013:240). Hierdie kategorieë kan induktief van bestaande teorieë afgelei word gedurende die navorsing, of afgelei word van kategorieë waarna die deelnemers verwys wat bestudeer word. Hierdie kategorisering maak dit moontlik om 'n algemene begrip te ontwikkel van dit wat ondersoek moet word, om temas en teoretiese begrippe te genereer, en om die data te organiseer en om die idees wat ontsluit is uit die data te ondersteun.

Volgens Maxwell (2013:243) plaas teoretiese kategorieë die gekodeerde data in 'n algemene of abstrakte raamwerk. Hierdie kategorieë kan óf van vorige teorieë afkomstig wees óf induktief gegenereer word gedurende navorsing, óf afgelei word van die mense wat bestudeer word.

In hierdie studie is kategorisering van die data gebruik deur Bourdieu se konseptuele lens as 'n teoretiese oriëntering te gebruik.

3.6 Etiese aspekte

Dit is belangrik dat 'n kwalitatiewe studie onderneem word met inagneming van die korrekte etiese oorwegings. Edwards en Mauthner (2002:15) is van mening dat etiek handel oor die moraliteit van menslike gedrag. Navorsing moet aangepak word op grond van goeie morele oorwegings en keuses en aanspreeklikheid aan die kant van die navorser deur die hele navorsingproses heen. Deur goeie etiek te volg, moet 'n navorser die volgende aspekte oorweeg: toestemming, anonimiteit en beskerming van inligting.

3.6.1 Etiese klaring van die Etiekkomitee

Etiese klaring en toestemming is van die Universiteit van Stellenbosch se Navorsingsetiekkomitee: Mensnavorsing (Humaniora) ontvang voordat daar met die navorsing voortgegaan kon word.

3.6.2 Toestemming van die betrokke owerhede

Die betrokke owerheid, die Wes-Kaapse Onderwysdepartement (WKOD), het toestemming gegee dat met navorsing by die betrokke skole voortgegaan kon word.

3.6.3 Ingeligte toestemming

Dit is belangrik om toestemming vir navorsing te verkry aangesien mense en instansies nooit geforseer of gedwing mag word om aan navorsing deel te neem nie (Denscombe, 2010:332). Deelname aan enige navorsing moet vrywillig wees. Vir die doel van hierdie studie is ingeligte toestemming vooraf verkry. Ingeligte toestemming werk op die beginsel dat die deelnemers weet waarom die navorsing handel en dat hulle vrywillig aan die navorsingproses deelneem (Denscombe, 2010:332).

3.6.4 Vertroulikheid en anonimiteit

Om die persone wat aan die navorsing deelneem, te beskerm, moet hulle anonimiteit beskerm word. Dit is die verantwoordelikheid van die navorser om die identiteit van die betrokke partye te beskerm. Volgens Denscombe (2010:331) is daar algemene konsensus dat mense wat by navorsing betrokke is, nie daaronder moet ly nie en dat hulle nie aan die einde van die navorsing slegter daaraan toe moet wees as aan die begin daarvan nie. 'n Algemene riglyn, volgens Denscombe (2010:332), is om alle inligting wat in die navorsing verkry word, as konfidensieel te ag. Hierdie inligting moet nie met ander deelnemers of persone wat nie deel van die navorsing is nie, bespreek word.

3.6.5 Akademiese integriteit

Daar word van 'n navorsers verwag om met 'wetenskaplike integriteit' te werk te gaan, voer Denscombe (2010:336) aan. Hiervolgens word daar bedoel dat navorsers die hoogste standaarde van professionaliteit en eerlikheid in terme van die hantering van data en ander navorsing, moet onderhou. Denscombe (2010:336) voer aan dat 'n etiese werkswyse gevolg moet word wanneer data ingesamel word en dat die analise van die data op 'n objektiewe en eerlike wyse moet plaasvind.

Die inligting wat verkry is in die navorsing van die tesis, is slegs deur die navorser hanteer. Die data is elektronies geberg word onder wagwoordbeskerming om seker te maak dat niemand anders toegang daartoe verkry nie. Tydens hierdie navorsing is alle fisiese dokumente wat enige identiteite van die ouers, skoolhoof, adjunkhoof of skole kon bevat, in 'n geslote kabinet geberg en slegs die navorser het toegang daartoe gehad. Die fisiese dokumente en opnames sal ses maande nadat die navorsing voltooi is, vernietig word.

3.6.6 Geldigheid van navorsing

In kwalitatiewe navorsing word die navorsingsontwerp aan die gehalte van die navorsing gekoppel deur die standaardisering van die navorsingsgeleentheid (Flick, 2007:42). Die strategie wat gebruik word, is om soveel moontlik van die faktore wat die navorsing moontlik kan beïnvloed, te beheer en om faktore wat gedurende die studie opduik, in die bevindinge aan te bied. Flick (2007:42) voer aan dat, deur dit te doen, die geldigheid, betroubaarheid en objektiwiteit van die studie gewaarborg kan word.

Shaw en Gould (2001:195) is van mening dat kwalitatiewe navorsing op verskillende maniere tot gevolgtrekkings oor 'n wyer omvang bydra. Eerstens kan dit plaasvind deur die bevraagtekening van 'n oor-optimistiese afhanklikheid van interne geldigheid van gekontroleerde intervensiestudies en 'n waarskuwing teen naïewe oordrag van die logika van 'n groter verteenwoordigende groep en die waarskynlikhede van konvensionele navorsingsontwerpe. Tweedens verwys dit na 'n produktiewe beklemtoning van verdedigbare teoretiese strategieë van veralgemening, naamlik natuurlike veralgemening, analitiese veralgemening en omvangryke beskrywings.

Die data wat tydens hierdie navorsing met behulp van die dataversamelingstegnieke verkry is, word in hoofstuk 4 breedvoerig bespreek. Dit word dan aan die hand van die teoretiese lens verduidelik. Die inligting word getrianguleer om seker te maak dat dit nie 'n eendimensionele studie is nie, maar dat die dataversamelingstegnieke mekaar aangevul het, soos aanbeveel deur Denscombe (2010:346).

3.7 Samevatting

Hierdie hoofstuk het die navorsing binne die kwalitatiewe metodologiese geplaas. Verder is die navorsingsontwerp binne die interpretatiewe paradigma beskryf. Die dataversamelingstegnieke, naamlik dokumentanalise, semi-gestruktureerde

individuele diepte-onderhoude en fokusgroepbesprekings en hoe die navorsing getrianguleer word om mekaar aan te vul, is omvattend beskryf. Die deelnemers, die voer van onderhoude en die vaslegging van data is bespreek. Onder die data-analisering in die hoofstuk was daar ook 'n bespreking van die wyse waarop kategorisering van die data gebruik is. Laastens is die etiese aspekte van die studie bespreek.

Hoofstuk 4

DATA-AANBIEDING

4.1 Inleiding

In hierdie hoofstuk word die data, wat deur middel van 'n dokumentanalise, 'n fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude versamel is, aangebied. Die data wat deur kwalitatiewe metodes en dokumentanalise uit die onderhoude versamel is, het gedien as instrument by die beantwoording van die navorsingsvraag: “Hoe beïnvloed skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys in 'n Bolandse dorp?”

Die hoofstuk bied eerstens die ruimtelike omgewing van die plattelandse dorp en skole wat in die studie gebruik is, aan. In die volgende deel word die data wat van die dokumentanalise verkry is, verskaf. Die dokumentanalise (sien 4.3) fokus eerstens op nasionale beleide, daarna op wette en beleide van plaaslike owerhede en laastens op die skole se toelatingsbeleide. In die volgende deel van die hoofstuk (sien 4.4) word die data van die fokusgroepbespreking aangebied. Dié data word per vraag aangebied soos deur die respondente beantwoord is. Die volgende deel van die hoofstuk (sien 4.5) word die semi-gestruktureerde onderhoude met die ouers per vraag bespreek waarna (sien 4.6) die semi-gestruktureerde onderhoude met die skoolhoof van Skool A en die adjunkhoof van Skool B per vraag bespreek word. Die hoofstuk word afgesluit met 'n samevatting.

4.2 Ruimtelike agtergrond van die twee plattelandse skole

'n Skool is volgens Panofsky (2003:428) 'n betekenisvolle omgewing waarbinne leerders 'n kollektiewe “shared life, activity and interests” kan hê. In hierdie studie is twee skole gebruik. Die twee skole is sowat 40 kilometer van Kaapstad af geleë. Die bevolkingsgrootte van die dorp is sowat 112 000 mense, waarvan 86% Afrikaanssprekend is (Statistics South Africa [Stats SA], 2011). Die dorp het ongeveer 55 skole wat die gemeenskap bedien (WKOD, 2017a). Die skole wat in die studie gebruik is, was albei gemengde (dus vir seuns en meisies) Afrikaansmediumskole. Die twee skole is van byna dieselfde grootte (ongeveer 1 200 leerders elk) en bied naastenby dieselfde vakkeuse aan die leerders (WKOD, 2017a).

Die twee skole verskil wel ten opsigte van die gebied waar hulle geleë is. Die een skool is geleë in 'n werkersklaswoonbuurt, terwyl die ander skool geleë is in 'n

middelklaswoonbuurt. Die middelklaswoonbuurt is na aan die sentrale sakegebied (SSG) van die dorp geleë. Kenmerke van hierdie buurt is dat daar meestal groot huise en groot erwe is, die inwoners besit een of twee motors, die paaie is geteer of geplavei. Luukshede soos swembaddens, tuindienste en skoonmaakdienste word in hierdie woonbuurt as algemeen beskou.

Die werkersklasbuurt daarenteen is op die periferie van die dorp geleë. Hier woon meestal persone van kleur. Die meeste huishoudings het geen eie vervoer nie of slegs een motor. Hier is die paaie geteer, maar dit word nie goed onderhou nie. Daar word baie selde luukshede soos swembaddens, tuindienste en skoonmaakdienste in die buurt aangetref.

4.2.1 Skool A

Skool A is geleë in die middelklaswoonbuurt. Die skool het 1 097 leerders waarvan 523 meisies is en 574 seuns (WKOD, 2017a). Hierdie leerders is eweredig versprei tussen grade 8 en 12. Daar is 33 klaskamers, vier laboratoriums, drie rekenaarsentrums en een biblioteek in die skool. Hierdie skool bied 'n verskeidenheid sportsoorte aan, naamlik atletiek, krieket, swem, tennis, hokkie, netbal, rugby, gholf, landloop, muurbal en skaak. Die skool het ook sportgeriewe om die meeste sportsoorte by die skool aan te bied. Op kultuurgebied bied hierdie skool noodhulp, 'n debatsvereniging, 'n redenaarsklub, skoolkoerant, koor, musiek, ballet en dans aan. Skool A se jaarlikse skoolfondse beloop R28 650 (2017). Skool A se Nasionale Senior Sertifikaat-uitslae vir die jare 2014 tot 2016 was 99,5%, 100% en 99,5% onderskeidelik.

4.2.2 Skool B

Die tweede skool wat tydens hierdie studie gebruik is, Skool B, is geleë op die periferie van die dorp, in 'n werkersklasbuurt. Skool B het 1 375 leerders waarvan die seuns en meisies byna gelykop verdeel is (WKOD, 2017a). Die verskillende graadgroepe is nie gelykop verdeel nie, met die graad 8's wat grootste graadgroep uitmaak. Ten tye van hierdie navorsing (2017) was daar ongeveer 310 leerders in graad 8. Die kleinste graadgroep was die graad 12-leerders. Ten tye van hierdie navorsing was daar 209 graad 12-leerders. Skool B het 35 klaskamers, vyf laboratoriums en twee rekenaarsentrums. Die sportsoorte wat hierdie skool aanbied, sluit onder andere krieket, atletiek, rugby, netbal, hokkie, skaak, tafeltennis en basketbal in. Die skool

beskik oor die nodige geriewe om hierdie sportsoorte by die skool aan te bied. Skool B se jaarlikse skoolfonds beloop R10 800 (in 2017). Skool B se Nasionale Senior Sertifikaat-uitslae vir die jare 2014 tot 2016 was 88,8%, 93,3% en 87,8% onderskeidelik.

4.3 Dokumentanalise

In hierdie afdeling word gekyk na die verskillende beleidsdokumente wat betrekking het op skoolkeuse en toelating tot skole. Daar word eerstens na die nasionale dokumente, wat wette en beleide insluit, gekyk asook na die provinsiale dokumente van die Wes-Kaap en laastens word op Skool A en Skool B se toelatingsbeleide gefokus.

4.3.1 Die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996

Die doelwitte van die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996 (RSA, 1996b) word in artikel 2 daarvan uitgestip (RSA, 1996b). Die wet se eerste doelwit is om voorsiening te maak vir die bepaling van nasionale onderwysbeleid wat deur die Minister van Basiese Onderwys in, ooreenstemming met sekere beginsels, gemaak kan word. Die tweede doelwit van die wet is om te verseker dat daar oorlegpleging met liggame wat spesifiek hiervoor saamgestel sal word, moet wees voor skole enige beleide kan bepaal. Die derde doelwit van die wet behels publikasies en die implementering van nasionale onderwysbeleide. Die laaste doelwit van die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996, is vir die monitering en evaluering van onderwys in Suid-Afrika.

Artikel 3 van die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996 (RSA, 1996b) handel oor bepalinge van die wet. Volgens artikel 3(1) sal die Minister van Basiese Onderwys nasionale onderwysbeleid bepaal in ooreenstemming met die Grondwet van Suid-Afrika. Die Minister is ook volgens artikel 3(4) verantwoordelik vir die bepaling van nasionale beleide vir die beplanning, voorsiening, finansiering, koördinerende, bestuur, beheer, programme, monitering, evaluering en welsyn van die onderwysstelsel en kan, sonder om afbreuk te doen aan die algemeenheid van hierdie afdeling, nasionale beleid saamstel vir verpligte skoolopleiding (artikel 3(4)(h), RSA, 1996b) en, wat belangrik is vir die studie, die toelating van leerders tot onderwysinstellings – wat die minimum ouderdom van skooltoelating insluit (artikel 3(4)(i), RSA, 1996b).

Artikel 4 van die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996 (RSA, 1996b) handel oor die riglyne van hierdie wet en die regte wat elke persoon het. Artikel 4(a) stel dit soos volg:

... die bevordering en beskerming van die fundamentele regte van elke persoon gewaarborg ingevolge Hoofstuk 2 van die Grondwet en ingevolge internasionale konvensies deur die Parlement bekragtig en in besonder die reg -

- (i) van elke persoon om beskerm te word teen onbillike diskriminasie binne of deur 'n onderwysdepartement of 'n onderwysinrigting op watter gronde ook al;
- (ii) van elke persoon tot basiese onderwys en gelyke toegang tot onderwysinrigtings;
- (iii) van 'n ouer of voog ten opsigte van die onderwys van sy of haar kind of bevoogde;
- (iv) van elke kind ten opsigte van sy of haar onderwys;
- (v) van elke leerder om onderrig te word in die taal van sy of haar keuse waar dit redelikerwys uitvoerbaar is;

[Sub-par. (v) vervang by a. 3(a) van Wet 15 van 2011².]

- (vi) van elke persoon op die vryheid van gewete, godsdienst, denke, geloof, mening, uitdrukking en assosiasie binne onderwysinrigtings;
- (vii) van elke persoon om, waar dit uitvoerbaar is, onderwysinrigtings gegrond op 'n gemeenskaplike taal, kultuur of geloof in te stel, mits daar geen diskriminasie op grond van ras is nie; [en]
- (viii) van elke persoon om die taal van sy of haar keuse te gebruik en om aan die kulturele lewe van sy of haar keuse binne 'n onderwysinrigting deel te neem; [Par. (a) gewysig by a. 12 van Wet 100 van 1997³.]

Die bostaande aanhaling noem die regte van die onderskeie partye betrokke by die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996 (RSA, 1996b). Artikel 4(a)(ii) stel dat elke persoon die reg het tot basiese onderwys asook dat hy of sy gelyke toelating

² Wysigingswet op Basiese Onderwys no. 15 van 2011 (RSA, 2011).

³ Wysigingswet op Onderwyswette no. 100 van 1997 (RSA, 1997)

het tot hierdie onderwysinstellings. In artikels 4(a)(iii) en (iv) word dit gestel dat ouers of voogde, tesame met die kind, die reg tot onderwys het. Die wet gaan voort deur te noem dat elke leerder die reg het om in 'n taal van sy of haar keuse, waar dit redelik uitvoerbaar is, onderrig te ontvang en dat die leerder vry is om sy of haar opinie te lug. Skole mag ook op grond van taal, kultuur en geloof bedryf word, solank daar nie binne hierdie instellings op grond van ras gediskrimineer word nie.

Die volgende artikel van die wet wat betrekking op hierdie studie betrekking gehad het, is artikel 4(c). Dit lui soos volg:

[D]ie bereiking van billike onderwysgeleenthede en die regstelling van ongelykheid in onderwysvoorsiening in die verlede, met inbegrip van die bevordering van geslagsgelykheid en die verhoging van die status van die vrou (RSA, 1996b)

Hiervolgens is dit vir die regering belangrik om billike onderwysgeleenthede aan alle leerders te verskaf. Daar word daarop gefokus om die ongelykheid van die verlede reg te stel asook om geslagsgelykheid te bevorder en spesifiek om die status van vroue te verhoog.

Artikel 4(d) lui soos volg: “verseker dat geen persoon, as gevolg van liggaamlike gestremdheid, die geleentheid ontsê word om 'n opvoeding tot die maksimum van sy of haar vermoëns te ontvang nie” (RSA, 1996b). Daarvolgens word gepoog om te verseker dat niemand die geleentheid om onderrig te ontvang geweier word nie, ongeag of 'n leerder fisies geskik of ongeskik is. Daar word groot klem geplaas op gelykheid van onderrig en dat elke leerder die geleentheid sal ontvang om onderrig te word.

4.3.2 Suid-Afrikaanse Skolewet no. 84 van 1996

Artikel 5 van die Suid-Afrikaanse Skolewet (SASW) no. 84 van 1996 (RSA, 1996a) noem nege subartikels waaraan 'n skool gehoor moet gee om leerders toelating tot 'n openbare skool te gee. Die artikel waarmee begin word, is artikel 5(1):

'n Openbare skool moet leerders toelaat en hul opvoedkundige behoeftes dien sonder om op enige wyse onregverdig te diskrimineer.

Volgens hierdie artikel mag daar nie onregverdig teenoor leerders gediskrimineer word nie. Dit verhoed nie skole om leerders te keur nie, maar dit stel wel die vereiste dat

alle leerders wat by 'n skool aansoek doen, op grond van dieselfde kriteria behandel moet word.

Artikel 5(2) van die SASW (RSA, 1996a) lui soos volg:

Die beheerliggaam van 'n openbare skool mag nie enige toets wat verband hou met die toelating van 'n leerder tot 'n openbare skool toepas, of die prinsipaal van die skool of enige ander persoon opdrag gee of magtig om sodanige toets toe te pas nie.

Hierdie artikel van die wet stel dit duidelik dat daar nie enige toetsing of eksamen mag plaasvind om leerders tot 'n skool toe te laat nie. 'n Skool mag ook nie enige eksterne partye nader om toetsing namens die skool te doen wat die toelating van leerders tot die skool bepaal nie.

Artikel 5(3) handel oor redes waarvolgens 'n leerder toelating nie geweier mag word nie as gevolg van die ouer se vermoë. Dit lui soos volg (RSA, 1996a):

Geen leerder mag toelating tot 'n openbare skool geweier word nie op grond daarvan dat sy of haar ouer

- (a) nie in staat is nie of versuim het om skoolgeld soos deur die beheerliggaam kragtens artikel 39, bepaal, te betaal;
- (b) nie die missiestelling van die skool onderskryf nie; of
- (c) geweier het om 'n kontrak waarkragtens die ouer afstand doen van enige eis vir skadevergoeding wat uit die onderwys van die leerder voortspruit, aan te gaan.

'n Ouer word dus nie ontnem van die reg om sy of haar kind by 'n skool in te skryf as hy of sy nie in staat is om die skoolgeld te betaal nie. Die proses wat ouers moet volg om kwytskelding van skoolgeld te ontvang, behels dat hulle in aanraking moet kom met die skool, die tersaaklike vorms moet invul en dit by die skool moet inlewer. Die regering bepaal die glyskaal waarvolgens ouers kwytsgekeld word op grond van die ouers se inkomste (RSA, 2006). Die tweede subartikel hierbo handel oor die skool se missiestelling, en dui aan dat 'n kind nie toelating tot die skool geweier word nie indien die ouers nie die skool se missiestelling onderskryf nie. Die laaste subartikel hierbo handel oor onvoorsiene koste wat moontlik in die onderwys van die leerders kan ontstaan. Indien ouers nie 'n kontrak met die skool sluit en onderneem dat hulle sodanige koste sal dra nie, mag die kind nie geweier word nie. Sodanige kontrak is kragtens hierdie wet nie bindend nie.

Artikel 5(4) van die SASW (RSA, 1996a), omskryf die toelatingsouderdom van leerders tot skole. Die wet is in 2002 gewysig (wet 50 van 2002⁴) en artikel 2 lui soos volg:

- (a) Die toelatingsouderdom van 'n leerder tot 'n openbare skool in
 - (i) graad R is vier jaar indien die leerder vyf word teen 30 Junie in die jaar van toelating;
 - (ii) graad 1 is vyf jaar indien die leerder ses word teen 30 Junie in die jaar van toelating.
- (b) Behoudens die beskikbaarheid van geskikte plekke in skole en ander opvoedkundige hulpbronne kan die Departementshoof toelating verleen aan 'n leerder wat
 - (i) onder die ouderdom in paragraaf (a) beoog, is, indien afdoende redes aangevoer kan word; en
 - (ii) voldoen aan die kriteria in paragraaf (c) beoog.
- (c) Die Minister kan, by regulasie
 - (i) kriteria voorskryf vir die toelating tot 'n openbare skool teen 'n ouderdom wat laer is as die toelatingsouderdom, van 'n onderouderdomleerder wat aan die kriteria voldoen;
 - (ii) ouderdomsvereistes vir verskillende grade by 'n openbare skool voorskryf.
- (d) By die toepassing van paragraaf (b)(i), beteken afdoende redes aangevoer dat –
 - (i) aangetoon kan word dat daar uitsonderlike omstandighede bestaan wat die toelating van 'n onderouderdomleerder noodsaak aangesien toelating in sy of haar beste belang sou wees; en
 - (ii) die weiering om daardie leerder toe te laat tot ernstige nadeel van sy of haar ontwikkeling sou wees.

[Sub-a.(4) vervang by a. 2 van Wet 50 van 2002.]

⁴ Education Laws Amendment Act no 50 of 2002

Artikel 5(4)(a), handel oor die toelating van leerders tot graad R en graad 1. Dit stipuleer dat leerders op 30 Julie in die jaar van hulle inname in graad R nie ouer nie as 5 mag wees, en vir graad 1-inname nie ouer nie as 6 op 30 Julie. Artikel 5(4)(b) stipuleer ook dat leerders op 'n jonger ouderdom aanvaar mag word indien daar goeie motivering daarvoor is en dit in ooreenstemming is met Artikel 5(4)(c) van hierdie wet. Artikel 5(4)(c) beskryf dat die Minister van Basiese Onderwys deur middel van regulasies in staat is om eerstens die kriteria van toelating tot openbare skole te stel vir 'n leerder wat jonger is as die aanbevole ouderdom, en tweedens dat die Minister van Onderwys in staat is om die ouderdom van verskillende grade in openbare skole te bepaal. Die laaste deel van artikel 5(4)(d), stipuleer wat geag kan word as 'n goeie rede waarom leerders toelating tot skole kan kry as hulle nie die regte ouderdom is nie. Die eerste rede is as daar bewys kan word dat daar merkwaardige omstandighede bestaan wat die vroeë toelating van 'n jonger leerder vereis aangesien dit in die leerder se beste belang is. Die tweede rede wat geldig is vir 'n leerder om vroeër skool toe gestuur te mag word, is as dit ernstige nadelige gevolge vir die leerder se ontwikkeling sal inhou indien hy of sy nie skool toe gaan nie.

Die vyfde subartikel van artikel 5 in die SASW (RSA, 1996a) handel oor die toelatingsbeleid van skole. Naas die SASW mag die plaaslike regering ook toelatingsvereistes stipuleer. Laastens is 'n skool se SBL verantwoordelik vir die toelatingsbeleid van die spesifieke skool. In artikel 5(5) stel die wet dit so:

Behoudens hierdie Wet en enige toepaslike provinsiale wet word die toelatingsbeleid van 'n openbare skool deur die beheerliggaam van sodanige skool bepaal.

Die volgende artikel, artikel 5(6), handel oor leerders wat spesiale onderwysbehoefte het. Die wet stipuleer dat die departementshoof en skoolhoof die ouers se “regte en wense” (RSA, 1996a) in ag moet neem wanneer daar plasing van so 'n leerder gemaak word.

Artikel 5(7) van die SASW (RSA, 1996a) wat handel oor skooltoelating, lui soos volg:

'n Aansoek om die toelating van 'n leerder tot 'n openbare skool moet aan die onderwysdepartement gerig word op 'n wyse wat deur die Departementshoof bepaal word.

Hiervolgens is dit die departementshoof, die hoof van 'n onderwysdepartement, se plig om die aansoekproses op te stel. Die departementshoof is daarvoor verantwoordelik om te bepaal op watter manier die aansoekproses by skole moet plaasvind.

Die daaropvolgende subartikels van die SASW (RSA, 1996a) fokus op wat gebeur indien 'n leerder nie toelating tot 'n skool ontvang nie. Artikel 5(8) stipuleer dat, indien 'n leerder nie toelating tot 'n skool kry nie, die departementshoof die ouers skriftelik daarvan in kennis moet stel. Die rede waarom die leerder nie toelating gekry het nie, moet ook aan die ouers verskaf word. Die subartikel lui soos volg:

Indien enige aansoek ingevolge subartikel (7) geweier word, moet die Departementshoof die ouer skriftelik verwittig van sodanige weiering en die rede daarvoor.

Artikel 5(9) van die SASW (RSA, 1996a) stel dit dat enige ouer die reg het om appèl aan te teken indien die leerder toelating geweier is. Hierdie appèl word aan die lid van die Uitvoerende Raad (LUR) gestuur. Die wet stel dit soos volg (RSA, 1996a):

Enige leerder of ouer van 'n leerder wat toelating tot 'n openbare skool geweier is, kan teen die beslissing appèl aanteken by die Lid van die Uitvoerende Raad.

Die SBL van 'n skool het die verantwoordelikheid om ingevolge artikel 5(5) van die SASW (RSA, 1996a) die skool se toelatingsbeleid op te stel. Die SBL is ook verantwoordelik vir die taalbeleid van 'n openbare skool. Die wet stel dit soos volg in artikel 6(2):

Die beheerliggaam van 'n openbare skool kan die taalbeleid van die skool bepaal, behoudens die Grondwet, hierdie Wet en enige toepaslike provinsiale wet.

Hiervolgens moet die SBL die taalbeleid bepaal sodat dit grondwetlik is en nie in kontras met enige ander wetgewing is nie. Artikel 6(3) stel ook dat geen vorm van rassediskriminasie deur die implementering van die taalbeleid uitgeoefen mag word nie.

Die SBL is ook daarvoor verantwoordelik om 'n gedragskode op te stel vir die leerders van 'n spesifieke skool. Artikel 8 van die SASW (RSA, 1996a) handel oor die gedragskode en hoe die SBL te werk kan gaan om dit op te stel. Die SBL moet onder andere, volgens artikel 8(1), die leerders, ouers en opvoeders nader en konsulteer voordat die gedragskode aangeneem kan word.

Onder die afdeling “beheer en professionele bestuur van openbare skole” in artikel 16 van die SASW (RSA, 1996a), word daar gestipuleer dat die bestuur van ’n openbare skool in sy SBL gesetel is. Die artikel gaan verder deur te noem dat die SBL en die skool in ’n vertrouensverhouding met mekaar moet staan, en dat die bestuur van die skool die verantwoordelikheid van die skoolhoof is.

Hoofstuk 4 van die SASW (RSA, 1996a) handel oor befondsing van openbare skole. Artikel 36 dui die verantwoordelikhede van die SBL aan. Dit word soos volg gestel:

’n Beheerliggaam van ’n openbare skool moet alle redelike maatreëls binne sy vermoë tref om die hulpbronne deur die Staat voorsien aan te vul ten einde die gehalte van onderwys wat deur die skool aangebied word aan alle leerders by die skool, te verhoog.

Artikel 37(1) beklemtoon dat die SBL ’n skoolfonds van stapel moet stuur en dit moet administreer in ooreenstemming met die departementshoof se aanwysings. Artikel 38(1) verwys na die SBL se verantwoordelikheid om ’n begroting saam te stel wat voldoen aan die LUR se vereistes. Die begroting moet die inkomstes en uitgawes vir die volgende finansiële jaar toon. Volgens artikel 38(2) moet die begroting met 30 dae se kennisgewing aan die ouers by ’n algemene ouervergadering voorgehou word. Hierdie begroting kan slegs deur die SBL goedgekeur word as indien ’n meerderheid ouers wat by die vergadering teenwoordig is die begroting instem. Volgens artikel 39(1) mag skoolgeld slegs gehef word indien die ouers dit goedkeur soos in artikel 38(2) met ’n meerderheid ouers by die vergadering en indien die meerderheid ouers die begroting aanvaar.

4.3.3 Toelatingsbeleid van leerders tot gewone openbare skole

Kennisgewing no. 2632 van 1998 wat in die Staatskoerant (RSA, 1998c) gepubliseer is, gee kennis ingevolge artikel 3(4)(i) van die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996 (RSA, 1996b) van die toelatingsbeleid van leerders tot gewone openbare skole. Hierdie kennisgewing bespreek die administrasie van toelatings, dokumente wat deur leerders benodig word vir toelating, toelating vir nie-Suid-Afrikaanse burgers, leerders met spesiale onderwysbehoefte, ouderdomsvereistes vir toelating van leerders, herhalers, skool-sonering, register van toelatings, regte en verpligtinge van ouers, tuisopvoeding, asook appèlle. Elkeen van die onderafdelings van die bylae word hieronder bespreek.

Die eerste artikel waarna gekyk word, handel oor die administrasie van toelatings. Artikel 5 (RSA, 1998c) stel dit duidelik dat die departementshoof wat verantwoordelik is vir toelatings tot die skool, 'n proses van registrasie vir die openbare skool moet opstel sodat die toelating van leerders op 'n tydige en ordelike manier geskied. Die departementshoof en die SBL moet voornemende ouers aanmoedig om voor die einde van die voorafgaande skooljaar vir hulle kinders aansoek te doen. Die artikel 6 gaan voort om die departementshoof se pligte te stipuleer, en dui aan dat die departementshoof verantwoordelik is vir die administrasie ten opsigte van die toelating van leerders tot 'n openbare skool. Die departementshoof mag wel hierdie pligte na departementele amptenare delegeer. Die artikel stel dit soos volg:

- (5) Die Departementshoof moet 'n proses bepaal vir registrasie van toelating tot openbare skole ten einde leerdertoeelating flink en doeltreffend te laat plaasvind. Die Departementshoof en die skoolbeheerliggame behoort ouers aan te moedig om voor die einde van die voorafgaande skooljaar om hul kinders se toelating aansoek te doen.

Die toelatingsbeleid van 'n openbare skool word bepaal deur daardie skool se SBL (artikel 7, RSA, 1998c). Hierdie toelatingsbeleid moet ooreenstem met die Grondwet van die RSA no. 108 van 1996 (RSA, 1996c), die SASW no. 84 van 1996 (RSA, 1996a) en toepaslike provinsiale wet. Daar word ook van die SBL vereis dat die toelatingsbeleid beskikbaar gestel word aan die departementshoof.

Volgens artikel 8 (RSA, 1998c) is dit die plig van die departementshoof om toe te sien dat daar voorsiening gemaak word by openbare skole vir die toelating en administrasie van enige leerders wat kwalifiseer om skool toe te gaan. Daar moet in samewerking met die SBL van die openbare skole gewerk word, sodat geskikte leerders van verpligte skoolgaande ouderdom in openbare skole geakkommodeer kan word. Daar moet met ander woorde 'n plek vir elke leerder in 'n openbare skool wees.

Artikel 9 van die toelatingsbeleid vir gewone openbare skole (RSA, 1998c) handel oor diskriminasie. Dit lui soos volg:

Die toelatingsbeleid van 'n openbare skool en die administrasie van toelating deur 'n onderwysdepartement mag nie op enige wyse onbillik teen 'n aansoeker om toelating diskrimineer nie.

Daar word aangedui dat daar in die toelatingsbeleid van 'n openbare skool geensins onregverdig gediskrimineer mag word nie. Dit is in ooreenstemming met die eerste subartikel, subatrikel 5(1), van die SASW (RSA, 1996a).

In artikel 10 van die toelatingsbeleid van 'n openbare skool (RSA, 1998c) word gesê dat wanneer 'n leerder toelating tot 'n skool kry, hy of sy toelating tot die hele skoolprogram kry. 'n Leerder mag nie uit klasse geskors word, weerhou word van deelname aan kulturele, sport of enige sosiale aktiwiteite wat die skool aanbied nie. Verder mag die leerder se skoolrapport of oordragsertifikate nie geweier word of die leerder op enige ander manier geviktimizeer word nie, hetsy as gevolg van die leerder se ouers se onvermoë om skoolgeld te betaal, die leerder en die ouers wat nie die skool se missie of gedragskode onderskryf nie, of die ouer wat weier om die kontrak aan te gaan ten opsigte van enige skadevergoeding veroorsaak tydens die leerder se onderwys.

Artikel 11 handel oor die toetsing van leerders vir toelating tot 'n openbare skool.

Die beheerliggaam van 'n openbare skool mag nie enige toets met betrekking tot die toelating van leerders tot 'n openbare skool afneem, of die hoof van die skool of enige persoon opdrag gee of magtig om sodanige toets af te neem nie (RSA, 1998c).

Hier word aangedui dat geen toetsing deur die skool mag plaasvind om leerders toelating tot die skool nie te gee nie. Die artikel behandel voorts uitsonderings op hierdie reël, naamlik by spesifieke programme, soos 'n tegniese studieveld, musiek of dans. In hierdie gevalle mag die departementshoof 'n geskikte toets aanwend om met die plasing van sodanige leerders te help.

Die volgende twee artikels van die toelatingsbeleid van 'n openbare skool (RSA, 1998c) bespreek die kwessies wanneer 'n leerder van 'n skool se toelatingregister verwyder mag word en wat die verpligte skoolgaande ouderdom is. Hierdie artikels was nie van toepassing op die studie nie en word dus nie bespreek nie.

Artikel 14 van die toelatingsbeleid van 'n openbare skool (RSA, 1998c) handel oor die dokumente wat nodig is vir leerders om toelating tot openbare skole te verkry. In artikel 14 van die toelatingsbeleid van 'n openbare skool (RSA, 1998c) word dit gestel dat die ouer 'n aansoekvorm om toelating moet voltooi. Hierdie aansoekvorm moet deur die skoolhoof beskikbaar gestel word, en daarmee saam die toelatingsbeleid en

die skool se gedragskode. Dit is ook die skoolhoof se verantwoordelikheid om te verseker dat die ouers die regte bystand ontvang om die aansoekvorms in te vul.

Die opeenvolgende artikels (15-18) dui aan watter dokumente alles deur die ouers aan die skool verskaf moet word. Daar moet eerstens 'n amptelike geboortesertifikaat aan die skool verskaf word. Indien die ouers dit nie kan verskaf wanneer hulle die aansoekvorms indien nie, kan dit ná die tyd ingedien word. Die ouers het tot en met drie maande nadat die aansoek ingedien is, tyd om die amptelike geboortesertifikaat aan die skool te verskaf. Dit is ook die skool se verantwoordelikheid om die geboortedatum na te gaan en seker te maak dat die leerder die regte skoolgaande ouderdom is (artikel 15, RSA, 1998c). Tweedens moet die ouers aan die skool bewys kan lewer dat die leerder geïmmuniseer is teen polio, masels, tuberkulose, difterie, tetanus en hepatitis B (artikel 16, RSA, 1998c). Indien die ouer nie kan bewys lewer daarvan nie, moet die skoolhoof die ouer adviseer om die leerder geïmmuniseer te kry as deel van die gratis primêre gesondheidsdiensprogram (sien RSA, 2018). Die volgende dokument wat die skool moet ontvang, is 'n oordragkaart vanaf die vorige skool, slegs as 'n leerders van een skool na 'n volgende skuif. Indien 'n leerder van een skool na 'n ander verskuif, ontvang die leerder die kaart by die skool wat hy of sy verlaat en hy of sy moet dit weer by die nuwe skool inhandig. Hierdie oordragkaart moet by die aansoekvorm ingesluit word (artikel 17, RSA, 1998c).

Die volgende dele van die toelatingsbeleid van 'n openbare skool (RSA, 1998c) handel oor toelating van nieburgers, leerders met spesiale onderwysbehoefte, ouderdomsbesonderhede ten opsigte van toelating en herhalers. Hierdie aspekte het nie op die studie betrekking gehad nie en word dus nie hier bespreek nie.

Die volgende artikel wat op die studie betrekking gehad het, is dié wat oor sonering van skole handel. In artikel 33 (RSA, 1998c) van die toelatingsbeleid van 'n openbare skool, word aangedui dat die departementshoof, in samewerking met die skool se beheerliggaam, 'n voersone⁵ (ook bekend as 'voedersones') mag opstel vir 'n openbare skool. Die doel van die voersone is om die leerdergetalle te beheer asook om

⁵ Books en Ndlalane (2011:87) beskryf voedersones as grense wat deur die provinsiale departementshoof opgestel word, wat voorkeur gee aan leerders om die skool by te woon. Leerders wat binne die grense woon, kry eerste voorkeur om die skool by te woon. Die leerders wie se ouers binne hierdie grense werk, kry tweede voorkeur om die skool by te woon (Books & Ndlalane, 2011:87).

ouervoorkeure te akkommodeer. Hierdie voersones hoef nie geografies naby die skool of langs mekaar te wees nie (artikel 33, RSA, 1998c).

Artikel 34 bespreek die kriteria rakende 'n voersone. Die eerste aspek wat genoem word, is dat daar voorkeur gegee word aan leerders wat in die voersones van skole woon of leerders wat by hulle ouers wat in 'n werkgewer se huis binne sodanige voersone woon, woonagtig is. Tweedens word daar genoem dat 'n leerder wat buite die voersone woon, nie daarvan uitgesluit sal word om toelating tot die skool te kry nie, maar dat plek vir sodanige leerder nie gewaarborg kan word nie. Die derde aspek wat bespreek word, handel oor toelating tot 'n skool in die voersone wat geen plek meer het nie. Indien die skool vol is, word daar aansoek gedoen by 'n naburige skool. Indien die tweede skool ook vol is, word daar aansoek gedoen by 'n skool wat binne redelike afstand is. Indien die derde skool ook geen plek beskikbaar het nie, moet die eerste skool die leerder aanvaar. Die laaste subartikel van artikel 34 (RSA, 1998c) noem die orde van voorkeur by die toelating van leerders tot 'n skool.

Artikel 35 (RSA, 1998c) stipuleer dat skole met spesifieke studierigtings, soos bv. tegniese skole, groter voersones moet hê. Die groter voersones help om leerders met spesifieke aanlegte, belangstellings en behoeftes te akkommodeer.

Die volgende deel van die toelatingsbeleid van 'n openbare skool (RSA, 1998c) handel oor die register van toelatings. In artikel 36 (RSA, 1998c) word genoem dat die skoolhoof daarvoor verantwoordelik is om register te hou van al die leerders wat toelating tot die skool verkry het. Hierdie toelatingsregister moet die volgende inligting van die leerder bevat: naam, geboortedatum, ouderdom, identiteitsnommer (indien toepaslik) en die adres van die leerder, asook die naam, adresse en telefoonnommers van die ouers waar dit van toepassing is.

Die volgende twee artikels (37 en 38) handel daaroor dat inligting oor die leerder wat deur die ouers verskaf is, gekontroleer moet word in die lig van die geboortesertifikaat en dat die beamptes van die plaaslike onderwysdepartement toegang moet hê tot die register.

Die regte en verantwoordelikhede van die ouers word in die volgende twee artikels (39 en 40) van die toelatingsbeleid van 'n openbare skool bespreek. Artikel 39 (RSA, 1998c) stipuleer dat die SBL van 'n skool daarvoor verantwoordelik is om al die ouers oor die regte en verantwoordelikhede ingevolge die SASW (RSA, 1996a) en

enige provinsiale wetgewing in te lig. Ouers moet spesifiek ingelig word oor die regte en verantwoordelikhede ten opsigte van die bestuur en sake van die skool met inbegrip van die begroting van die skool, vergaderings aangaande skoolgeld en die gedragskode van die leerders. Artikel 40 (RSA, 1998c) stipuleer dat die ouers die verantwoordelikheid het om te sorg dat hulle kinders gereeld skool bywoon en om hulle hierin te ondersteun.

Artikels 41 en 42 (RSA, 1998c) handel oor tuisonderrig, en word dus nie hier bespreek nie.

Die laaste artikel van hierdie toelatingsbeleid van 'n openbare (artikel 43, RSA, 1998c) handel oor die reg tot appèl. Dit lui soos volg:

Enige leerder of ouer van 'n leerder wat toelating tot 'n openbare skool geweier is, kan ingevolge artikel 5(9) van die Suid-Afrikaanse Skolewet by die Lid van die Uitvoerende Raad teen die besluit appelleer.

Indien ouers nie suksesvol was met 'n aansoek by 'n skool nie, het hulle dus die reg om by 'n LUR appèl aan te teken.

4.3.4 Kinderwet no. 38 van 2005

Die Kinderwet no. 38 van 2005 (RSA, 2005) is die volgende amptelike dokument waarna gekyk word. Die doel van die Kinderwet word in artikel 2 daarvan uitgestip (RSA, 2005) en sluit onder meer in dat grondwetlike regte aan kinders gee word. Hierdie grondwetlike regte behels dat die kind afhanklik van familie, ouers of toepaslike alternatiewe sorg (indien hulle buite die gesinsomgewing grootgemaak word) toegang tot maatskaplike dienste het, beskerm word teen mishandeling, verwaarlosing, misbruik of vernedering en dat die kind se beste belange gehandhaaf word by elke aangeleentheid rakende die kind. In artikel 2(d) meld die Kinderwet (RSA, 2005) verder dat daar voorsiening gemaak moet word vir strukture, dienste en middele vir die bevordering en monitering van gesonde fisiese, sielkundige, intellektuele, emosionele en sosiale ontwikkeling van kinders.

Die algemene beginsels van die Kinderwet word vanaf artikel 6 (RSA, 2005) uitgelig. Artikel 6(2)(e) lui soos volg:

6(2) Alle verrigtinge, aksies of beslissings in 'n aangeleentheid betreffende 'n kind moet -

6(2)(e) erkenning gee aan 'n kind se behoefte vir ontwikkeling en om deel te hê aan speel en ander ontspanningsaktiwiteite toepaslik tot die kind se ouderdom[.]

Hier word daarop gewys dat 'n kind se behoefte aan ontwikkeling erken moet word. Daarvolgens sal die kind in 'n geskikte skool geplaas moet word om te voldoen aan die behoeftes soos in die wet erken.

Artikel 7(1)(c) van die Kinderwet no. 38 van 2005 (RSA, 2005) stipuleer dat daar, met inagneming van die vermoë van die ouers, 'n spesifieke ouer, of enige persoon wat verantwoordelik is vir die kind, voorsiening gemaak moet word vir die kind se behoeftes, met inbegrip van emosionele en intellektuele behoeftes.

Artikel 33(3) van die Kinderwet (RSA, 2005) handel oor ouerskapplanne (*parenting plans*) en stipuleer dat die ouer oor enige aangeleentheid kan besluit wat verband hou met sy of haar reg en verantwoordelikheid aangaande –

- die bepaling oor waar en by wie die kind moet woon;
- die onderhoud van die kind;
- kontak tussen die kind en enige partye of persone (die ouer mag bepaal met wie sy kind in kontak mag tree); en
- die akademiese onderwys en godsdienstige opvoeding van die kind.

Hierdie ouerskapplan moet voldoen aan die beste belange van die kind soos gestipuleer in artikel 7 van die Kinderwet (RSA, 2005).

Die Kinderwet no. 38 van 2005 is gewysig deur die Kinderwysigingswet no. 41 van 2007 (RSA, 2007). Artikel 91 wat oor vroeëkindertontwikkeling handel, is bygevoeg. Artikel 91(1) van die wet meld dat vroeëkindertontwikkeling die emosionele, kognitiewe, sensoriese, geestelike, morele, fisiese, sosiale en kommunikasieontwikkeling van kinders vanaf geboorte tot skoolgaande ouderdom behels (RSA, 2007). Die wet beskryf voorts in artikel 92(2) wat die doel van vroeëkindertontwikkeling is. Eerstens beoog die wet om vroeëkindertontwikkeling te bevorder, en tweedens dat vroeëkindertontwikkeling op 'n gereelde basis deur iemand anders as die ouer aan die kind verskaf word tot die kind skoolgaande ouderdom bereik.

4.3.5 Grondwet van die Wes-Kaap

In artikel 78(1) van die Grondwet van die Wes-Kaap (Wes-Kaapse Provinsiale Regering, 1998) word genoem dat daar 'n Kommissaris vir kinders is en in artikel 78(2) word gesê dat die Kommissaris vir kinders in die Wes-Kaapse Regering bystand moet verleen by die beskerming van die kinders in die Wes-Kaap en die bevordering van gesondheidsdienste, onderwys, welsynsdienste, ontspanning, ontspanningsgeriewe en sport.

In artikel 81 van die Grondwet van die Wes-Kaap (Wes-Kaapse Provinsiale Regering, 1998), wat handel oor riglyne en beginsels van provinsiale beleide, word gestipuleer dat die Wes-Kaapse Regering beleide moet aanpas en implementeer wat die welvaart van die mense in die Wes-Kaap sal bevoordeel. Die artikel gaan voort om die omgewing van kinders te bespreek en beskryf dit soos volg in artikel 81(i):

'n omgewing waarin alle kinders –

- (i) geleenthede en geriewe gebied word om op 'n gesonde wyse en in toestand van vryheid en waardigheid te ontwikkel;
- (ii) teen uitbuiting, verwaarlosing, misbruik en verlating beskerm word; en
- (iii) basiese onderwys onder 'n stelsel van hul ouers se keuse ontvang[.]

Die Wes-Kaapse Grondwet (Wes-Kaapse Provinsiale Regering, 1998) wil die nasionale beleid volg met die derde punt van hierdie subartikel waar aangedui word dat kinders basiese onderwys moet ontvang in 'n stelsel wat hulle ouers gekies het.

4.3.6 Wes-Kaapse provinsiale wet op skoolonderwys no. 12 van 1997

Artikel 3(1) van die Wes-Kaapse provinsiale wet op skoolonderwys no. 12 van 1997 (Wes-Kaapse Provinsiale Regering, 1997) stel die LUR in staat om, waar van tyd tot tyd nodig, volgens bepalings van die SASW (RSA, 1996a), beleide neer te lê om onderwys in skole in die provinsie te rig. Die raamwerk van beginsels word soos volg in artikel 3(1) opgenoem:

- (a) every learner shall be entitled to ordinary education at his or her nearest ordinary public school, insofar as it is reasonably practicable;
- (b) every learner shall be entitled to equal access to public schools;
- (c) every learner shall have the right to mother tongue education, including the right to take his or her mother tongue as a subject, insofar as it is reasonably practicable;

- (d) every learner shall have the right to receive religious education insofar as it is reasonably practicable; and
- (e) education be provided in accordance with the needs, ability, aptitude and interest of the learner and the needs of the country, and appropriate guidance shall be available to learners as far as it is reasonably practicable.

Die eerste subartikel 3(1)(a) van hierdie wet sê dat 'n leerder geregtig is om skool te gaan by sy of haar naaste skool, solank dit redelik uitvoerbaar is. Die volgende subartikel 3(1)(b) sê dat alle leerders geregtig is op gelyke toelating tot openbare skole. Die res van die subartikels dui aan dat alle leerders die reg het om skool te gaan in hulle moedertaal, die reg het tot godsdiensoonderrig en dat onderwys verskaf sal word aan die leerders na gelang van hulle behoeftes, bekwaamheid, aanleg en die belangstellings.

In artikel 41 van die Wes-Kaapse provinsiale wet op skoolonderwys no. 12 van 1997 (Wes-Kaapse Provinsiale Regering, 1997) word die Wet op Kindersorg no. 74 van 1983 (RSA, 1983) en artikel 5 van die SASW (RSA, 1996a) gebruik om die feit te staaf dat 'n openbare skool se SBL verantwoordelik is vir die toelatingsbeleid van die skool. Dit word soos volg gestel:

Subject to the provisions of the Child Care Act, 1983 (Act 74 of 1983), and section 5 of the South African Schools Act, 1996 (Act 84 of 1996), the admission policy of a public school shall be determined by the governing body of such public school (Wes-Kaapse Provinsiale Regering, 1997).

Die beleid voeg niks met betrekking tot skooltoelating tot die SASW (RSA, 1996a) by nie.

4.3.7 Skool A se aansoekbeleid

Die aansoekbeleid van dié skool bestaan uit ses afdelings. Die eerste afdeling handel oor die aantal plekke vir leerders wat daar in die skool beskikbaar is. Die skool het slegs 220 plekke per graad vir leerders. Hierdie plekke word in 'n gelyke verhouding tussen seuns en dogters verdeel. Die beleid noem voort dat daar slegs leerders in grade 9 tot 11 aanvaar sal word, indien daar plek in die skool vir hulle beskikbaar is. Die afdeling van die beleid sluit af met: “ons aanvaar normaalweg nie nuwe graad 12-leerders nie” (Skool A se toelatingsbeleid).

Die tweede afdeling van die beleid handel oor koshuistoelating. Daar is drie fases ten opsigte van koshuisaansoeke. Die fases begin en eindig op verskillende datums. Al die aansoeke wat teen 31 Maart van die vorige jaar ontvang word, “word gesif en gesorteer op grond van die relevante kriteria” (Skool A toelatingsbeleid). Hiervolgens word die beste aansoeke gekeur en daar word ontmoetingsgesprekke met die aansoekers gereël. Die res van die kandidate wat aan die “keuringskriteria voldoen”, word saam met die ander aansoeke wat die skool teen einde Mei bereik, hanteer. Dieselfde proses word gevolg as in die vorige fase, en slegs die beste aansoeke word oorweeg om ontmoetingsgesprekke met die aansoekers te reël. Die laaste fase se aansoek word teen einde Augustus hanteer en dan word daar weereens ontmoetingsgesprekke gereël met die beste aansoeke. Toelating tot die koshuis vereis dat die leerder ook toelating tot die skool verkry.

Die volgende afdeling bespreek die proses wat vir skoolaansoeke gevolg word. Skoolaansoeke by dié skool word in twee fases hanteer. Die eerste fase se aansoeke sluit einde Maart, waarna ontmoetingsgesprekke met die groep gereël word vir twee datums in April. Die volgende fase se aansoeke sluit einde Mei waarna die ontmoetingsgesprekke op twee datums in Junie geskied. Indien daar nog aansoeke ontvang word ná einde Mei, sal dié aansoeke slegs verwerk word indien daar nog plek in die skool is of as daar onttrekkings is.

Die vierde punt van die toelatingsbeleid lui soos volg:

Aansoekers wat nie aan die toelatingsvereistes voldoen nie, sal teen die einde van elke fase skriftelik in kennis gestel word (Skool A toelatingsbeleid).

Die volgende afdeling moedig aansoekers aan om die aansoekvorme so volledig moontlik in te vul en enige addisionele inligting by te voeg. Die beleid meld die volgende oor onvolledige aansoeke: “onvolledige aansoeke word nie oorweeg nie” (Skool A se toelatingsbeleid). Dit is dus in die beste belang van die ouer om die aansoekvorme so volledig moontlik in te vul sodat dit wel oorweeg kan word.

Die laaste deel van die skool se toelatingsbeleid verduidelik waar die aansoekvorme verkry kan word, naamlik óf op die skool se webtuiste óf by die skool se sekretaresse.

4.3.8 Skool B se aansoekbeleid

Skool B se aansoekbeleid bestaan uit vyf afdelings en verskeie addendums. Die eerste afdeling van die aansoekbeleid skets die agtergrond van die skool. Skool B is

’n Afrikaansmediumskool vir leerders van graad 8 tot 12. In hierdie afdeling word die versekering ook gegee dat die toelatingsbeleid “opgestel is in samehang met die toepaslike wetgewing” (Skool B se toelatingsbeleid).

Die tweede afdeling van die aansoekbeleid handel oor hoe die aansoekproses by Skool B verloop. Daar word eerstens in hierdie afdeling melding gemaak van wanneer in die jaar aansoek gedoen word vir die verskillende grade. Vir graad 8 word tussen Junie en Julie van die voorafgaande jaar aansoek gedoen. Enige ander grade moet voor die einde van die voorafgaande jaar aansoek doen. Die beleid beskryf verder dat die ouers, wettige voogde of persone in wie se sorg die leerders deur ’n hofbevel geplaas is, die aansoek namens die leerders moet voltooi. Die tweede deel van hierdie afdeling maak melding van die aansoekvorm wat gebruik moet word. Die aansoekvorm word deur die WKOD voorgeskryf en solank dit nie verander word nie, is dit Skool B se toepaslike aansoekvorm. Die laaste deel van hierdie afdeling dui die verskillende dokumente aan wat saam met die aansoekvorm voorsien moet word. Hierdie dokumente is die leerder se jongste skoolrapport, ’n afskrif van die leerder se geboortesertifikaat, die oorplasingertifikaat (indien die leerder van ’n ander skool af kom), aanvaarding van die inhoud van die skool se gedragskode, die kennisname en aanvaarding van die beleid van verpligte skoolbesoek, asook enige relevante inligting wat die leerder se “toelating, onderrig, veiligheid of welstand by die skool mag beïnvloed” (Skool B se toelatingsbeleid).

Die derde punt van Skool B se toelatingsbeleid handel oor “voorkeurorde van toepassing by toelating” (Skool B se toelatingsbeleid). Daar word eerstens melding gemaak van watter gebiede die skool se “voedingsbron” (Skool B se toelatingsbeleid) is. Die drie gebiede wat Skool B beskou as hulle voedingsbronne, is eerstens gevalle waar Skool B die naaste skool aan die leerders se amptelike residensiële adres is, dan die breër omgewing van die Bolandse dorp en laastens gebiede buite die voedingsgebied. ’n Leerder van buite die voedingsgebied kan slegs plek in Skool B kry indien sodanige leerder aan die SBL kan motiveer hoekom hy of sy daarheen wil of moet gaan. Die volgende aspek wat die voorkeur van toelating kan bepaal, is dat Skool B Afrikaansmedium is, waar die onderwysers toegerus is om in die behoeftes van leerders wat Afrikaans as moedertaalonderrig ontvang, te kan voorsien. Die derde punt van hierdie afdeling maak daarvan melding dat die SBL die reg voorbehou om aan leerders wat broers en susters in Skool B het, voorkeur te gee, maar dat hulle nie

verplig is om die leerders te aanvaar nie. Die volgende punt in hierdie afdeling handel oor die bevordering van 'n leerder se sport, kultuur, leierskap of akademie. Hier word aangedui dat die SBL moontlik aandag kan skenk aan leerders of ouers wat van mening is dat Skool B die beste bydrae sal lewer tot 'n leerder se bevordering van bogenoemde aspekte. Die laaste punt van hierdie afdeling handel oor die skool se kapasiteit. Daar word eerstens voorsiening gemaak vir enige leerders wat gedruip het en wat nog skoolpligtig is. Tesame met hierdie leerders het die skool kapasiteit vir 1 460 leerders in 35 klasseksies. Leerders sal slegs toelating kan kry indien die kapasiteit van die skool nie oorskry word nie.

Die volgende afdeling van Skool B se toelatingsbeleid handel oor “skoolpligtigheid” (Skool B se toelatingsbeleid). Nuwe leerders wat by Skool B aansoek doen, sal nie aanvaar word nie indien hulle bo skoolpligtige ouderdom is, tensy daar 'n sterk motivering aan die SBL gegee word hoekom hierdie leerders toelating moet kry. Die skool se toelatingsbeleid noem verder die maksimum ouderdom per graad, en beklemtoon dat “uitgesette” leerders van ander skole, wat nie skoolpligtig is nie, nie aanvaar sal word nie. Die SBL van Skool B hanteer alle aansoeke van “uitgesette” leerders wat nie meer skoolpligtig is nie.

Die laaste afdeling van Skool B se toelatingbeleid handel oor die “reg van appèl”. Die afdeling maak melding daarvan dat enige ouer wat skooltoelating geweier word, “mag appelleer na die [LUR] vir Onderwys in die Wes-Kaap in terme van artikel 5(9) van die SASW” (Skool B toelatingsbeleid).

Die eerste twee addendums wat by Skool B se toelatingsbeleid aangeheg word, is die aansoekvorme, waarvan een aansoekvorm die skool se aansoekvorm en die tweede dié van die WKOD is. Die volgende dokument wat by die addendums aangeheg word, is die erkenning van ontvangs van die skoolreëls. Hierdie vorm word deur die ouer of voog voltooi as bewys daarvan dat hy of sy die skoolreëls van Skool B ontvang het. 'n Toestemmingsbrief vir leerders se deelname aan buitemuurse bedrywighede en die vervoer van leerders is die voorlaaste dokument wat aangeheg word. Die laaste dokument handel oor die reëling om skoolgeld te betaal. Hierop dui die ouer of voog aan op watter wyse hy of sy die skoolfonds gaan betaal (betalings kan maandeliks, kwartaalliks, jaarliks of per debietorder gemaak word). Die ouers moet ook hierop aandui of hulle van staatstoelae afhanklik is.

4.3.9 Samevatting

In die voorafgaande deel is die dokumentanalise bespreek. Die dokumentanalise het eerstens op nasionale beleide en wetgewing wat skoolkeuse beïnvloed en bepaal, gefokus. Daarna is die fokus geplaas op plaaslike wetgewing wat skoolkeuse beïnvloed. Die laaste deel van die dokumentanalise het op Skool A en Skool B se toelatingsbeleide gefokus. In onderafdeling 4.4 word die klem op die fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude geplaas.

4.4 Resultate van die fokusgroepbespreking

Die data wat deur die fokusgroepbespreking verkry is, word in hierdie afdeling per vraag bespreek. Daarna word slegs enkele uittreksels uit die fokusgroepbespreking aangebied; die volledige resultaat word as Bylae B aangeheg. Voordat die data van die fokusgroepbespreking aangebied word, word die agtergrond van die ouers wat aan die studie beskryf deelgeneem het, beskryf.

Twee huishoudings is genader om aan die studie deel te neem, waarvan die leerders se moeders opgedaag het vir die fokusgroepbespreking. Die eerste ouer, Sara (skuilnaam), was 'n middelklasouer en die tweede ouer, Annie (skuilnaam), was 'n werkersklasouer. Albei ouers was woonagtig naby die Bolandse dorp waar die navorsing gedoen is. Sara het tersiêre opleiding ontvang, terwyl Annie haar skoolloopbaan voltooi het en daarna begin werk het. Beide Sara en haar man het ten tye van hierdie navorsing 'n vaste werk en inkomste gehad. Annie, wat 'n enkelouer is, het ten tye van die navorsing onderhoud van haar gewese man ontvang en ook 'n salaris ontvang. Sara het twee dogters, wat Skool A bygewoon, en 'n seun wat na 'n ander skool gegaan het. Sara het ook gewerk, as 'n debiteure klerk, by die skool waar haar seun op skool was. Annie se seun was in Skool B. Alle aanhalings word sonder enige taalversorging en woordeliks aangebied.

4.4.1 Vraag 1: Watter faktore ag u as belangrik vir u keuse van skool?

Die eerste vraag wat in die fokusgroepbespreking gevra is, het oor die faktore wat ouers belangrik ag wanneer hulle 'n skoolkeuse maak, gehandel. Sara was die eerste om die vraag te beantwoord. Haar eerste oorweging was die ligging van die skool met inagneming van hulle huis en haar werksplek. Sara het dit soos volg gestel:

[V]ir my was dit maar belangrik gewees [dat] dit so na as moontlik aan my huis [is], en dat dit vir my as persoon gemaklik sal wees om my kinders by die ... skool te kry, in ag geneem van waar ek dan nou werk.

Hierop het Annie gesê dat dit vir haar belangrik was om haar seun so na moontlik aan die huis te laat skoolgaan. Sy verkies dat dit binne stapafstand van hulle huis moet wees, maar dit was nie moontlik nie. Sy het dit soos volg gestel: “my keuse was ook om my seun naby my ... huis [in te skryf] ... om ... so 10 tot 15 minute te stap skool toe”. Beide Annie en Sara het dus verkies om hulle kinders naby aan hulle huise te laat skoolgaan. Vir Sara was dit ook belangrik om haar kinders naby aan haar werk te hê. Sara was van mening dat, omdat sy naby haar kinders se skool werk, dit haar gehelp het om plek vir haar kinders in die skool te kry. Sara het dit soos volg beskryf:

Ek moet nou byvoorbeeld 'n entjie ry om by [die] skool uit te kom waar my kinders [op skool] is. Maar omdat ek in die dorp byvoorbeeld werk, alhoewel ons ver van die [dorp] af bly, word dit nou gesien as ek is na aan die spesifieke skool.

In Sara se beskrywing was dit ook duidelik dat Sara nie vir haar kinders plek in die koshuis gekry het nie. Aangesien hulle op 'n plaas woon, wou hulle graag hulle kinders in die koshuis plaas. Dit sou vervoer na enige sportoefeninge of ekstra klasse wat haar kinders in die aande het, vergemaklik. Ten tye van die navorsing was haar oplossing vir die aande wat haar kinders laat besig is, om hulle ná haar werksure op te laai, huis toe te neem en dan later weer terug dorp toe te ry sodat hulle die aktiwiteit kon bywoon. Haar alternatief was om op die dorp te wag totdat hulle klaar is met al die aktiwiteite en daarna terug te gaan huis toe. Sara se hoofrede waarom sy op die dorp vir haar kinders gewag het om klaar te maak, was finansieel van aard. Dit was nie vir haar finansieel moontlik om plaas toe en terug dorp toe te ry vir enige aktiwiteit wat ná haar werksure plaasvind nie. Sara het dit soos volg gestel:

Nou moet ek elke keer huis toe ry, terugkom om my kinders te kom kry, of soms moet ek bly in die dorp tot seweur, agtuur, partykeer aande tot negeuur toe, want dit is nie vir my ekonomies om, winsgewend om in en uit te ry nie, dit kos mos maar geld.

Sara het verduidelik dat die skool nie vir haar kinders plek in die koshuis gegee het nie, omdat sy in die dorp werk. Sy moet in elk geval elke dag werk toe gaan, wat in die dorp is; daarom is plek in die koshuis geweier.

4.4.2 Vraag 2: Hoekom sou u die een skool in u omgewing bo die ander verkies?

Die volgende vraag wat aan Annie en Sara gestel is, het oor hulle keuse van een skool bo 'n ander gehandel. Annie het aanvanklik nie die vraag verstaan nie en dit is aan haar verduidelik. Die moontlikheid dat sy haar kind na enige skool in die omgewing kon stuur, was vir haar ondenkbaar. Annie se onsekerheid oor skoolkeuse in die dorp het sy só gestel: “soos nou byvoorbeeld hier by [die middelklaswoonbuurt] se kant?”. Later was Annie se woorde “*ons* kinders”. Sy het duidelik 'n persepsie dat die dorp in twee dele verdeel is. Die een deel van die dorp is volgens Annie die blanke, middelklas, deel van die dorp en die ander deel, waar sy van afkomstig is, die kleurling, werkersklas, deel van die dorp. “[O]*ns* kinders” waarna sy verwys, verwys na die kleurling, werkersklas deel van die dorp.

Die scenario is vir Annie geskep dat sy haar seun by enige skool op die dorp kan inskryf. Annie was duidelik van mening dat sy haar seun by 'n ander skool sou wou inskryf as by Skool B waar hy op daardie stadium was. Die redes wat sy daarvoor aangevoer het, was dat die ander skool wat sy oorweeg het, beter dissipline gehad het, die leerders meer respek getoon het asook dat leerders goeie onderwys daar ontvang. Annie het haarself as minderbevoorreg beskou en sy was daarvan bewus dat sy op grond daarvan korting op skoolgeld kan ontvang, maar dit was nie op daardie stadium vir haar 'n prioriteit om vir haar seun by die ander skool aansoek te doen nie. Annie het dit soos volg gestel:

[H]ulle dissipline, waar ek verby die kinders gaan, ek skrik eendag, toe almal opstaan en vir my groet, toe is ek verbaas. En by ons kinders sal nie dit doen nie en, ek kan jou sê: wow. Plaas ek maar my kind die eerste plek hier ingesit het. En, soos hulle gesê het, as jy minderbevoorregte is, dan is daar 'n vorm wat jy kan invul. Maar toe het ek nie ge-*worry* nie en so, en dis hoekom ek sê, jô, is hulle het baie respek hier, en word goed opgevoed.

Aan die ander kant was Sara tevrede met die skoolkeuse wat sy gemaak het. Vir haar was die akademie, sport, kultuur en dissipline bevredigend en dit het aan die balans waarna sy vir haar kinders op soek was, voldoen. Sy het dit soos volg gestel:

Ek is tevrede met waar ek vir my kind, my kinders aansoek gedoen het ... goeie dissipline, die skool het regtig baie goeie dissipline en sport, goeie akademie, ... baie mooi balans as dit kom met kultuur ook. So ek is tevrede met my keuse.

4.4.3 Vraag 3: Hoe bevorder/beperk die aansoekprosedure u keuse van skool?

Die ouers is hier gevra om die proses wat hulle by die skole gevolg het om vir hulle kinders aansoek te doen, te verduidelik. Hier is hulle ook gevra om uit te brei oor die onderstaande kwessies:

- Hoe het hulle aansoek gedoen?
- Was die aansoekvorms verstaanbaar?
- Is die aansoekproses deur die skool aan hulle verduidelik?
- Hoe lank het die aansoekproses geneem?

Sara het begin deur te verduidelik hoe sy haar vorms van die internet afgelaai het. Sy het verder verduidelik dat daar ook 'n aanlyn-aansoekprosedure is, maar sy het verkies om die vorm eerder uit te druk en in te vul. Sy het die vorms ook self by die skool gaan aflewer. Die skool het ontvangs van haar vorms erken. Sara en haar dogter waarvoor sy op daardie stadium aansoek gedoen het, is toe vir 'n onderhoud genooi en daarna het Skool A haar in kennis gestel dat haar kind toelating verkry het. Sara was van mening dat die proses vir haar “maklik” was.

Annie het by twee verskillende skole aansoek gedoen. Sy het haar eerste aansoekervaring beskryf. Sy het na die skool toe gegaan, die aansoekvorms gekry, ingevul en dit daarna aan die skool terugbesorg. Sy moes dit selfs 'n tweede keer gedoen het, aangesien sy geen terugvoer van die skool ontvang het nie. Sy het vroegtydig vir haar seun by die hoërskool aansoek gedoen. Sy verduidelik dat haar seun se laerskool ook namens die leerders aansoek gedoen het. Die vorms wat sy ingevul het, het daarvan melding gemaak dat leerders wat in sport presteer, voorkeur sal geniet by die skool. Haar seun was so 'n leerder, maar hy het steeds nie plek by die skool gekry nie. Annie het dit soos volg beskryf:

Sport ... wat my so uitgestaan het, is hy het baie, hy was baie [goed] in sport by die laerskool. Soos wat op die vorm staan, kry jou kind voorkeur as hy goed doen in sport en so. En toe was hy in elk geval ook afgekeur.

Annie se tweede aansoek was by Skool B. Hier het sy in die volgende jaar, met die aanvang van sy graad 8 jaar, toe die skoolkwartaal al begin het, vir haar seun aansoek gedoen. Annie se seun, se biologiese pa het 'n onderwyser by Skool B geken en het reëlins by die skool gaan tref om vir hom toelating by Skool B te kry.

Hierop het ek aan Annie en Sara gevra hoe lank dit geneem het voordat die skole hulle in kennis gestel het of hulle kinders aanvaar is of nie. In Annie se geval het die skool 'n hele paar maande geneem om haar in kennis te stel. Dit het volgens haar te lank geneem sodat sy 'n tweede keer aansoek gedoen het. Annie het gesê:

'n Hele tyd, 'n hele paar maande. 'n Hele paar maande. Ja ... Ek het seker twee keer aansoek gedoen by hulle, ja.

In Sara se geval was dit net 'n kort rukkie voordat Skool A haar in kennis gestel het. Vandat sy die eerste keer die vorms van die internet afgelaai het totdat sy van Skool A gehoor het of haar kinders plek gekry het, was 'n tydperk van ongeveer twee maande. In Sara se woorde:

[O]p die meeste 'n kwessie van twee maande se tyd was dit oor uit en verby gewees.

Die aansoekvorms was vir beide Annie en Sara verstaanbaar en hulle het geen probleem gehad om dit in te vul nie. Dit was ook nie nodig om daarvoor in rye te staan nie. In Annie se geval was die vorms by die skool verkrygbaar waar die sekretaresse dit aan haar besorg het, en Sara kon dit van die internet af verkry.

4.4.4 Vraag 4: Watter ander dinge (buiten die aansoekprosedure) bevorder/beperk u keuse van 'n skool?

Die volgende vraag wat aan die ouers gestel is, was om te bepaal watter eksterne faktore hulle skoolkeuse beïnvloed het. Sara het begin deur op te noem watter oorwegings swaar gewee het by haar skoolkeuse. Sy het genoem dat Skool A goed beveilig is, en daarna het sy oor die dissipline by die skool uitgebrei. Die skool se dissipline was volgens haar baie goed en sy het verduidelik hoe die dissiplinestelsel by die skool werk. Sy was ook baie tevrede met die metode waarop die skool met die ouers kommunikeer, veral in verband met enige oortredings waaraan die leerders dalk skuldig kon wees of oor toetspunte, en hoe die inligting die ouers bereik.

Die grootste beperking wat Annie by Skool B ervaar het, was dat daar ten tye van die navorsing nie duidelik met die ouers gekommunikeer is nie. Sy het as voorbeeld verwys na 'n vriendin van haar wat finansieel swaargekry het en nie die skoolgeld kon betaal nie. Skool B het 'n afspraak met die vriendin gemaak en haar ingelig dat hulle nie haar kind gaan toelaat om sy matriekeksamen te skryf indien sy nie die agterstallige geld betaal nie. Uit verskeie gesprekke tussen ander ouers en die skool het sy besef dat dit nie die geval is nie, en dat haar kind wel die eksamen mag gaan

skryf. Annie wou met die storie bewys dat die skool nie doeltreffend kommunikeer nie en dat die ouers onder 'n wanindruk gebring word oor die werklike situasie. Annie het dit soos volg verduidelik:

Die punt wat ek eintlik wil maak is ... volgens haar ... het hulle gesê nou, sy MOET nou daai geld betaal anders word daai kind nie [vir] matriek [in]geskrywe nie. Maar toe was dit nie soos hulle gesê het nie. Toe gaan sy navrae doen ... Dis hoekom sy tot by die skool gegaan het om die regte ding uit te vind by die skool.

4.4.5 Vraag 5: Hoe dra die vryheid/beperkings van skoolkeuse by tot die idee van geregtigheid in die samelewing?

Die laaste vraag wat aan Annie en Sara gestel is, het gehandel oor die belang daarvan om 'n keuse oor hulle kinders se skole te kan uitoefen. Daarvolgens kon bepaal word of hulle sou verkies dat die plasing aan die regering oorgelaat moet word en of hulle eerder self die keuse wou uitoefen. Daar is aan Annie en Sara verduidelik dat skoolkeuse soos wat dit nou in Suid-Afrika plaasvind, deur die ouers bepaal word. Die ouers doen aansoek by die skole. Die alternatief wat aan Annie en Sara verduidelik is, is dat die regering die leerders in spesifieke skole plaas as gevolg van die leerders se geografiese ligging, behoeftes en/of aanlegte.

Sara het onmiddellik die idee verwerp dat die regering haar kinders se skole kan bepaal. Sy het 'n sterk mening gehad dat, as sy verantwoordelik gehou word vir skoolgeld, sy ook wil kies waarheen haar kinders mag gaan. Sara was realisties oor haar inkomste en het daarom by 'n skool waar sy in staat is om die skoolgeld te betaal, aansoek gedoen. Sara het dit soos volg gestel:

Nee, ... persoonlik wil [ek] graag 'n keuse hê. Want ek meen, as ek moet skoolfondse betaal, moet dit my keuse wees waar ek my kind wil hê. 'n Mens probeer, of ek ... het nog al die jare aansoek gedoen ... wetende wat my inkomste 'n maand is. So, ek het altyd aansoek gedoen daar waar ek kan bekostig om skoolfonds te kan betaal. Ek voel baie sterk daarvoor dat dit ten alle tye my keuse moet wees waar ek my kind, in watter skool ek my kind wil hê. Ek voel nie die regering het die reg om, ... ek dink nie dit moet afdwingbaar wees vir 'n ouer, dat die regering vir die ouer moet sê, jy MOET jou kind daarna toe vat nie. Ek ... stem nie daarmee saam nie. Dit is my keuse. Ek voel dit moet my keuse vir altyd bly.

Hierteenoor het Annie gevoel dat sy nie sou omgee as die regering haar seun na skool XYZ toe stuur nie. Sy het vroeër in die onderhoud genoem dat sy hom eerder

by 'n ander skool moes inskryf, maar dit was nie op daardie stadium vir haar 'n prioriteit gewees nie. Annie het dit so gestel:

[A]s die regering nou besluit het my kind moet [in skool XYZ] wees dan het ek nogmaals ingestem, ja, ek wil my kind hier hê. Want dit was my keuse gewees om hier te wil wees.

Indien dit die geval is dat die regering 'n kind in 'n spesifieke skool plaas, sou Sara graag ingelig wou wees oor die riglyne waarvolgens die regering sodanige plasing maak. Sy sou graag wou weet waarom die regering besluit 'n kind sal beter vaar in 'n spesifieke skool eerder as die een wat sy as ouer vir haar kind gekies het. Sara het aangevoer dat haar kinders se opinie oor die skool waarin hy of sy wil wees, ook in ag geneem moet word, en sy het die feit beklemtoon dat die kind gelukkig moet wees in 'n skool. Kinders sal slegs presteer indien hulle gelukkig is. Sara het dit soos volg gestel:

[D]ink ek moet [die regering] basiese riglyne vir die ouer deurgee. Met die rede oor hoekom hulle voel jou kind moet beter wees, of gaan wees in daai skool as in die keuse wat jy, as ouer, dink gaan goed wees vir jou kind. En ek dink ook, die kind ... self ... moet tog ook 'n keuse hê van waar hy [of sy] in die skool wil wees. Want soos ... vroeër gesê het, dit help nie jy sit 'n kind in 'n skool en hy [of sy] is nie gelukkig in daai skool nie. Daai kind gaan nooit presteer nie, hy [of sy] gaan nooit leer nie. Hy [of sy] gaan nooit akademies, nooit op sport, nooit op kultuur, enigsins vir hom [of haar] gaan kan bewys nie, wat hy [of sy] gaan ongelukkig wees.

4.4.6 Ander bevindinge

Annie se seun is nie aanvaar by die skool wat haar eerste keuse was nie. Skool B, waarin hy ten tye van die navorsing was, was hulle tweede keuse vir 'n skool waar hulle vir hom toelating verkry het. Annie het die gebeure en haar gevoel soos volg beskryf:

[T]oe was hy mos nou nie daar aanvaar nie, ons was baie ontevrede.

Die feit dat Annie se seun nie toelating gekry het by die skool van haar keuse nie, het haar ongelukkig gelaat. Hulle het eers met die aanvang van sy graad 8 jaar, nadat die skooljaar al begin het, vir haar seun plek by Skool B gekry. Die feit dat haar seun plek gekry het, het nie haar ongelukkigheid verminder nie. Annie het haar ongelukkigheid soos volg verwoord:

Maar ek was baie ontevrede gewees. Nie net die feit ... dat hulle vat ander mense se kinders wat vêr bly, jou kind wat naby bly, kry nie 'n kans nie.

Sara het hierby aangesluit:

Gewoonlik sê hulle mos nou maar jou kind moet so na as moontlik aan jou ... huis [skool gaan] ...

In die bespreking wat plaasgevind het, het Sara vir Annie gevra of dit nie moontlik is nie dat die skool haar afgekeur het aangesien sy nie naby die skool werk nie, soos wat hulle haar kinders nie plek in die koshuis kon gee nie aangesien sy naby die skool werk. Annie was van mening dat dit nie die geval was nie. Sara het steeds na 'n moontlike rede gesoek waarom hulle Annie se seun nie aanvaar het nie. Sara het verduidelik dat skole soms nie meer plek het nie en dat hulle dan nie meer leerders aanvaar nie. Annie was nie seker dat dit die geval was nie, aangesien sy vroegtydig aansoek gedoen het en die laerskool waar haar seun was, gewoonlik eerste voorkeur kry by die hoërskool. In Annie se woorde:

[D]ie ander ding is die, daar is mos nou ook [haar seun se laerskool], voorheen het hulle mos gesê die kinders wat by die laerskool gaan, het eerste voorkeure vir die hoërskool. Die laerskool is mos nou [haar seun se laerskool], maar toe word hy afgekeur. En die onderwysers het self aansoek gedoen.

Sara wou graag weet wat die rede is wat die skool aangevoer het waarom haar seun nie plek gekry het nie. Annie het geen antwoord vir haar gehad nie en verwoord dit as volg:

Ek was nog nie ge-worry nie; ek was net ontsteld.

Die feit dat Annie se seun nie plek gekry het nie, het haar ongelukkig gelaat. Sy het vir die res van haar seun se graad 7 jaar nie probeer om 'n skool vir hom te kry nie. Sy het wel die volgende jaar, met die aanvang van sy graad 8 jaar, vir haar kind plek gekry by Skool B.

4.5 Resultate van die semi-gestruktureerde onderhoude met die ouers

Die data wat verkry is na aanleiding van die semi-gestruktureerde onderhoude met die ouers word per vraag aangebied. Enkele uittreksels uit die onderhoude word aangebied. Die volledige resultate word as Bylaes D en E aangeheg.

Die onderhoude is met twee ouers gevoer. Die een ouer, Sara, se dogters was in Skool A ten tye van die navorsing. Sara was 'n middelklasouer wat saam met haar man, twee dogters en 'n seun op 'n plaas buite die dorp gewoon het. Die tweede respondent was Annie. Annie was 'n enkelouer uit die werkersklas wat saam met haar seun in 'n gehuurde kamer op die periferie van die dorp gewoon het. Haar seun was in Skool B ten tye van die navorsing.

4.5.1 Vraag 1: Watter aspekte is vir u belangrik in die oorweging/keuse van 'n skool vir u kind?

Die eerste vraag wat aan die deelnemers gevra is, was om die belangrikste oorweging wat hulle skoolkeuse bepaal het, vas te stel. Die eerste respondent, Annie, se seun was in Skool B. Sy het begin deur te sê dat dit vir haar belangrik is om haar seun naby die huis te hê. Daar was egter ook 'n finansiële implikasies, want sy het voortgegaan deur te sê sy wil nie taxi-geld betaal nie:

[W]at vir my belangrik was, ek wou vir hom naby die huis gehad het, niks taxi-gelde uitgee nie, want dit [Skool B] is baie ver van ons huis af.

Annie se hoofoorweging van skoolkeuse was dat dit naby aan hulle moet wees. Dit was egter nie vir haar moontlik om vir haar seun plek te kry by die naaste skool nie.

Sara se dogters was in Skool A. Sy noem dat haar eerste oorweging vir 'n skool vir haar kinders was dat dit naby aan haar werkplek moes wees. Sy was op 'n plaas woonagtig en het op die dorp gewerk. Dit was vir Sara moontlik om haar kinders elke dag skool toe te neem, en wanneer sy klaar is met werk, kon sy weer haar kinders huis toe neem. Sara het dit soos volg gestel:

[E]k het nog so ver soos [my] hele lewe ... op 'n plaas gebly, alhoewel ek in die dorp werk. So ek het in en uit gery. So dit is vir my belangrik gewees dat wanneer ek die keuse vir my kinders se skool maak, dit so na as moontlik [is] in die omgewing waar ek werk.

Sara het verder vertel dat die gerief en stiptelikheid van haar en haar kinders se vervoerreëlins 'n hoë prioriteit geniet.

[W]ant dit moet vir my maklik wees om my kinders vinnig by die skool te kry, betyds te wees vir my werk, weer te kry betyds vir sporte, en weer betyds te kry dat ons kan huis toe ry.

Dit was ook vir Sara belangrik dat haar kinders aan (soos sy dit stel) “balans” blootgestel word. Sara het gesê dat sy drie kinders het, een seun en twee dogters. Die skool waar haar seun was, was ook die skool waar sy gewerk het. Haar seun het al reeds skool voltooi en sy werk nie meer by daardie skool nie. Sy beskryf dit as “gemaklik”, omdat sy daar werk en die vervoer van die seun na die skool gerieflik is:

Dit is vir my maklik gewees, want ek het [daar] gewerk.

Sara het ook die opinies van haar dogters by die keuse van ’n skool belangrik geag. Volgens Sara was hulle nie “meisieskool-potensiaal” nie aangesien hulle sterk persoonlikhede het. Haar dogters het ook vir haar gesê dat hulle nie na ’n meisieskool toe wil gaan nie, maar eerder na ’n gemengde skool waar daar seuns en dogters is.

My dogters is nie meisieskool-potensiaal nie, want hulle het al twee sterk persoonlikhede en hulle het reguit vir my gesê dat hulle wil in ’n gemengde skool wees. En dit is nou hoekom hulle dan nou by [Skool A] is.

Annie se hoofoorweging vir skoolkeuse was dat die skool naby aan haar woonplek moes wees om die vervoerkoste so laag moontlik te hou. Sara se hoofoorwegings was dat dit vir haar gemaklik moes wees om haar kinders by die skool te kry en ook betyds by die werk te wees. Verder het Sara haar kinders se opinie oor skoolkeuse belangrik geag toe besluit moes word waarheen hulle wou gaan.

4.5.2 Vraag 2: Hoeveel hoërskole is in die omgewing waar u woon? Is al hierdie skole toeganklik vir u, en watter faktore beïnvloed u keuse van hierdie skole in u omgewing vir u kind?

Die volgende vraag wat aan die ouers gevra is, het oor die skole in die omgewing waar hulle woon, gehandel. Die vraag wou bepaal of die skole vir die ouers toeganklik is en watter faktore die ouers se keuse beïnvloed het.

Annie was net bewus van twee hoërskole naby aan haar woonplek. Volgens haar was ’n skool naby indien dit binne 10-15 minute stapafstand is. Om die ander skole wat verder as dit is te bereik, moet taxi’s gebruik word. Dit het finansiële implikasies aangesien taxi-geld elke dag betaal moet word om die leerders by die skool en weer terug by die huis te kry. Daar is vir Annie gevra wat vir haar belangrik was toe hulle ’n keuse uit die skole in hulle omgewing gemaak het. Sy het geantwoord deur na ’n “goeie opvoeding” wat belangrik is, te verwys. Dit was egter vir haar moeilik om te verduidelik wat sy bedoel het met die term “goeie opvoeding”:

[W]at vir my belangrik ook daar was, was, hulle het nogal goeie opvoeding daar, en die, die, die ... hoe kan ek nou vir jou sê, verduidelik, ..., die opvoeding!

Sara, wat op 'n plaas woon, was net van een laerskool in die nabye omgewing bewus. Verder was sy bewus van baie skole wat op die dorp waar sy werk, geleë is. Net een hoërskool het egter haar aandag getrek aangesien sy haar kinders meestal self moes vervoer. Sy het verder genoem dat hulle meer as een skool oorweeg het, maar ook net een keuse kon uitoefen as gevolg van wat hulle ten opsigte van skoolgeld kon bekostig. In haar eie woorde:

[M]aar weereens omdat ek [op die dorp] gewerk het, is [Skool A] nader gewees ... vir my omdat ek nou maar meeste van die tyd die rywerk gedoen het. Ja, maar daar was meer as een opsie wat ons oorweeg het ... en natuurlik, 'n mens kyk mos maar op die einde van die dag van wat jy kan bekostig as dit kom by skoolfonds.

Toeganklikheid van skole was vir Sara moeilik aangesien sy op 'n plaas gewoon het. Toe die kinders op laerskool was, het hulle aan die noordekant buite die dorp gewoon, maar het later na 'n plaas aan die suidekant van die dorp verhuis. Skool A was nader aan die noordekant van die dorp en hulle het verder getrek, weg van die skool af. Voor die verhuising was die aflaaiproses soos volg: sy ry van die noordekant die dorp binne, laai die kinders by Skool A af en gaan daarna na haar werk aan die suidekant van die dorp toe. Nadat hulle verhuis het, moet Sara die dorp van die suidekant binnegaan, verby haar werk ry, die kinders aflaai en dan terugry na haar werk.

Sara beskryf die faktore wat haar skoolkeuse beïnvloed het as balans, dat sy vir haar kinders dieselfde wil gee as wat sy gehad het as kind en dat haar kinders gelukkig moet wees waar hulle op skool is. Met dié balans verwys sy na die feit dat haar dogters in 'n gemengde skool is. Sy het vir hulle die keuse gegee en hulle het gekies om na Skool A te gaan. Sara het groot klem gelê op die feit dat haar kinders gelukkig moet wees. Volgens haar gaan 'n kind, as hy of sy nie gelukkig is in 'n skool nie, nie presteer nie. Sara het dit soos volg gestel:

Die balans ... ek het maar as kind ook groot geword in ... 'n gemengde skool, seun en dogter, en ek probeer nou maar my ... kinders dieselfde te gee, en ek het wel die keuse vir hulle gegee. Vir my gaan dit oor 'n gelukkige kind. Want dit help nie jy sit jou kind in 'n skool waar hy [of sy] nie gelukkig is nie; hy [of sy] gaan nie presteer nie. So, ja, ek hou van balans, waar daar seun[s] en meisie[s] is.

4.5.3 Vraag 3: Hoe dink u verskil die hoërskole naby u woongebied van mekaar op akademiese, sport-, kultuur- en dissiplinêre gebied?

Die derde vraag wat aan die ouers gevra is, het gehandel oor hoe die skole van mekaar op verskillende gebiede verskil. Annie was van mening dat die skole in haar omgewing nie akademies sterk was nie. In haar woorde: “[die skole] was nogal swak ook gewees vir ’n tyd, hoor ... hulle was nogals swak gewees”. Sy het die feit beklemtoon dat die skole op akademiese gebied nie baie goed is nie. Volgens haar was Skool B se sport wel goed. Annie het dit soos volg gestel:

Hulle sportsgebied is hulle nogal goed, dit moet ek nogal vir jou sê. In hulle sportsgebied is hulle nogal goed.

Annie het nie uitgebrei op hoekom sy dink die akademie swak is of hoekom die sport goed is nie. Sy was net oor die algemeen daarvan bewus en kon nie enige spesifieke redes gee nie. Wat betref kultuur by die skool was sy daarvan bewus dat Skool B ten tye van hierdie navorsing kultuuraande aangebied het. Die kultuuraande het dit vir die leerders moontlik gemaak om “dansies en balletdansies en sulke goed” uit te voer. Sy het dit gestaaf deur ’n voorbeeld te noem van haar tannie se kinders wat ook in die skool was en dat dié tannie se seun ook redelik goed gevaar het daarmee. Sy het dit soos volg gestel:

Ek weet van hulle het kultuuraande soos in dansies en balletdansies en sulke tipe goed daar aan, en die kinders is nogal goed daarin, want ... my auntie se seun en dogter het ook daar gegaan, en hy was ook redelik goed gewees, daarin, ja.

Oor die dissipline by die skool het Annie nie baie te sê gehad nie. Sy was bewus daarvan dat die dissipline nie van goeie gehalte was nie. Die kinders wat daar op skool was “staan op teen die onderwysers” en “die kinders is baie onbeskof”, volgens Annie.

Dieselfde vraag oor akademie is aan Sara gestel. Haar eerste reaksie was dat daar beslis ’n verskil in akademiese standaarde is in verskillende skole. “Party se standaarde is mos nou maar bietjie hoër as ander”, het sy gesê. Akademie was ook vir Sara baie belangrik, maar dit was nie vir haar die enigste oorweging nie. Sy het steeds aangevoer dat ’n kind “balans” moet hê. Sy het verduidelik dat die balans tussen akademie, kultuur en sport moes wees. As ouer wou Sara klem plaas op akademie aangesien dit “jou kind net verder in die toekoms kan inbring”, maar sy wou ook graag haar kind in ’n skool plaas waar sport ernstig opgeneem word aangesien ’n kind ook

“sportsgeoriënteerd” kan wees, maar sy weet dat dit baie selde gebeur. In Sara se eie woorde:

[V]ir my as ouer is akademie baie belangrik, maar dit gaan ook op die ou einde van die dag weereens oor balans. Jou kind moet op 'n akademiese, kultuur, sportiewe, daar moet 'n goeie balans wees. Ietsie van elk. Ek hou meer van akademie, want ek meen akademie ... op die ou einde van die dag gaan jou kind net verder in die toekoms kan inbring. Dalk sport ook, maar as jou kind nie sportgeoriënteerd is nie, dan gaan sport vir jou niks beteken nie. So, ... ek sekondeer grotendeels, akademie is vir my belangrik.

Die volgende vraag wat aan Sara gestel is, was of sy 'n skool sou verkies wat sterk is in akademie en of sy faktore soos kultuur, sport en/of dissipline ook oorweeg het. Volgens Sara was daar net vier hoërskole op die dorp wat sy beskou as in haar “omliggende gebied”. Sara het die skole soos volg geklassifiseer: die eerste skool was 'n seunskool, tweede was 'n meisieskool, derde 'n was 'n tegniese skool en die laaste skool was Skool A, waar haar dogters op skool was. Die ander skole op die dorp was volgens Sara nie in haar “omliggende gebied” nie. Sy het ook gevoel dat dissipline 'n belangrike rol speel en dat daar “'n goeie standaard vir dissipline [moet] wees”, aangesien dissipline bydra tot die ontwikkeling van die kind se karakter. Sara was van mening dat sport ook belangrik is vir 'n skool, maar dat dit nie uiteindelik die hoofoorweging moet wees nie. Wat vir Sara die belangrikste was, was dissipline, akademie en kultuur. Sy het dit soos volg gestel:

[D]aar moet 'n goeie standaard van dissipline wees ... want dit vorm tog en bou tog jou kind se karakter op die einde van die dag vorentoe vir die toekoms. ... [S]port is goed, maar sport is nie vir my 'n *no go* as dit, dit is nie vir my 'n vereiste nie. Ek is meer gefokus op dissipline, akademie en bietjie kultuur.

4.5.4 Vraag 4: By watter skole het u aansoek gedoen vir u kind en hoekom het u by dié skole aansoek gedoen?

Die volgende vraag het oor die skool of skole waar die ouers aansoek gedoen het, gehandel. Die antwoord op die vraag het gedien om 'n begrip te vorm van waarom die ouers by die skole aansoek gedoen het.

Annie het by twee skole aansoek gedoen vir haar seun. By die eerste skool waar sy aansoek gedoen het, het haar seun nie plek gekry nie. Daar was nog 'n skool wat nader aan Annie se huis was, waar hulle nie aansoek gedoen het nie. Sy het die skool

wat nader aan haar huis was, nie as 'n goeie skool beskou nie. Volgens Annie was daar bendes in die skole in haar omgewing en in die skool naby haar huis was daar meer bendebedrywighede as in Skool B. Sy het vir haar seun plek gekry in die skool met minder bendebedrywighede. Sy het dit soos volg verwoord:

[B]y al die kinders, by al die skole is mos nou, die soos daar by onse skole, is mos nou die gangster-tjies en sulke [soort] goedjies.

Sara het by meer as een plek aansoek gedoen vir haar seun. Hy het 'n belangstelling in 'n landbouberoep getoon en dus het hulle aanvanklik aansoek gedoen by 'n skool wat hoofsaaklik op landbou gefokus het. Hulle het egter om twee redes teen hierdie skool besluit. Eerstens was hulle nie seker dat die seun by die skool sou inpas nie, en tweedens was hulle nie seker of hulle seun se aanvanklike beroepskeuse later kon verander nie. Hulle het hom eerder by 'n akademiese skool ingeskryf om vir hom 'n groter verskeidenheid beroepskeuses te gee. Sara het verder vertel hoe dit makliker was met haar dogters. Daar was balans vir haar belangrik en sy het gehou van Skool A. Hulle het slegs by Skool A aansoek gedoen vir die dogters. Haar dogters het ook vir haar gesê dat hulle nie na 'n meisieskool toe wil gaan nie en beslis na Skool A toe wil gaan. Sara het dit soos volg verwoord:

Ek het nie by die meisieskole aansoek gedoen nie, want hulle wou nie. Die keuse was hulle s'n en hulle het van die begin af vir my gesê: "Nee, Mamma, [Skool A], dis ons."

4.5.5 Vraag 5: Verduidelik die aansoekprosedure, met ander woorde, hoe u te werk gegaan het om aansoek te doen. Beskryf die uitdagings wat u tydens die aansoekproses ervaar het.

Die voorlaaste vraag van die onderhoude het op die aansoekproses gefokus. Die ouers is gevra om die proses wat hulle gevolg het met betrekking tot die hoërskole waar hulle vir hulle kinders aansoek gedoen het, te beskryf.

Die aansoekproses wat Annie gevolg het om haar seun in 'n skool te kry, het aanvanklik nie gewerk nie. Sy het die vorms by die skool van haar eerste keuse gekry, dit ingevul en aan die skool terugbesorg. Sy het dit selfs 'n tweede keer ingevul en weer by die skool ingelewer. Verder het die laerskool ook namens die ouers by die hoërskool aansoek gedoen. Ongelukkig het haar seun nie toelating by die skool gekry nie. Die skool het geen rede verskaf waarom toelating geweier is nie. Annie het dit soos volg gestel:

Hulle het net gesê hy was nie aanvaar nie, dis al. Daar was, daar was nie nog redes gewees nie. Daar was nie nog redes waarvan ek kon sê nie.

Dit het daarop neergekom dat Annie se seun nie skool toe kon gaan met die aanvang van sy graad 8-jaar nie. Annie het haar seun se biologiese pa genader om te help om vir hulle seun 'n skool te kry. Annie en haar seun se biologiese pa het na Skool B toe gegaan, waar die biologiese pa met een van die onderwysers bekend was, die vorms gekry, dit ingevul en hulle seun is daar aanvaar.

Die proses wat Sara gevolg het, was om die vorms van die internet af te laai, dit in te vul en in te lewer met, soos sy dit stel, die “normale goed”, wat beteken: die kind se identiteitsdokument, geboortesertifikaat en jongste rapport. Hierdie vorms is vroeg in die kinders se graad 7 jaar ingedien en hulle is binne 'n maand in kennis gestel dat die kind moes aanmeld vir 'n onderhoud. Volgens Sara het die onderhoud het op die kind gefokus, op “watter tipe persoonlikheid sy is” en “waarvan sy hou en waarvan sy nie hou nie”. Daarna het daar nog 'n maand verbygegaan en hulle is in kennis gestel dat die dogter waarvoor hulle aansoek gedoen het, plek gekry het in die skool. Sara het dit soos volg verwoord:

[M]aar die normale goed wat moet ingehandig word het, en daarna was, dit was eintlik gou, relatief gou, was omtrent 'n maand toe het hulle vir my laat weet dat ek moet kom vir 'n onderhoud. ... [E]k het meisiekind[ers], ... [in die] verskillende jare ... vir 'n onderhoud [geneem], lekker gesels en ... hulle het grotendeels gefokus op ... haar as persoon, watter [soort] persoonlikheid sy is, waarvan sy hou, waarvan sy nie hou nie en omtrent, letterlik en figuurlik 'n maand weer daarna het hulle vir my laat weet dat sy is daar aanvaar. So ja, dit het gou, dit het rêrig gou gegaan.

4.5.6 Vraag 6: Was u aansoek in die keuse van skool vir u kind suksesvol?

Die laaste vraag van die onderhoude het daarop gefokus of die ouers suksesvol was. Hier is die ouers gevra om te verduidelik of hulle kinders plek gekry het in die skool en indien nie, waarom nie.

Die hoërskool waar Annie se seun plek gekry het, Skool B, was vêr van waar hulle woon en ook vêr van die laerskool waar hy op skool was. Sy het aanvanklik vir haar seun aansoek gedoen by 'n hoërskool wat naby hulle huis is, haar eerste keuse, maar hulle was nie suksesvol om daar vir hom plek te kry nie. Sy moes haar seun toe noodgedwonge inskryf by 'n skool wat verder geleë is. Annie het dit soos volg gestel:

[T]oe hy nou graad 8 toe moet gaan, het ek al moeite gemaak. Dis mos nou op die laerskool toe maak ek nou al voor daai tyd moeite dat hy daar in kan kom by [die skool naby aan waar hulle woon]. Toe het hulle laat weet hy is nie aanvaar nie.

Annie was baie ontevrede omdat haar seun nie in die hoërskool plek gekry het nie. Sy het aangevoer dat die skool leerders van ander dorpe aanvaar het, maar van die kinders wat naby die skool woon, is nie aanvaar nie. Sy het ook nie vir haar seun 'n plek in 'n ander skool gekry voor die aanvang van sy graad 8-jaar nie. Hy was, volgens Annie, vir “n paar dae” by die huis voordat hulle vir hom in Skool B plek gekry het. Annie het dit soos volg gestel:

Maar toe is ek so ontevrede want hulle het [n nabye dorp] se mense en [nog 'n nabye dorp] se mense en *whatever*, hulle, daai kinders word aanvaar, maar ons kinders wat naby bly, naby die skool bly word nie aanvaar nie. Toe is ek nogals bietjie baie ontevrede en, toe die skole aangaan, toe moes hy wag. Hy was 'n paar dae by die huis.

Sara, aan die ander kant, was suksesvol met die skoolkeuse wat sy uitgeoefen het. Volgens Sara het sy die proses van aansoek ook baie positief ervaar. Die skool het nie vir haar 'n rede gegee hoekom haar oudste dogter aanvaar is nie, maar wel 'n rede vir haar gegee hoekom haar jongste dogter aanvaar is. Sara het dit soos volg verwoord:

[M]y jongste dogter is, baie, erg sportief. ... die rede hoekom sy aanvaar is, is grotendeels, obvious akademie maar dan nou groot, dan nou basies die sportief-gedeelte ook.

Sara se jongste dogter is dus skynbaar op grond van haar akademie en die bydrae wat sy tot sport by die skool kan lewer, by Skool A aanvaar.

4.6 Resultate van die semi-gestruktureerde onderhoude met die skoolhoof van Skool A en adjunkhoof van Skool B

Die data wat verkry is deur semi-gestruktureerde onderhoude met die skoolhoof van Skool A en die adjunkhoof van Skool B word hier aangebied. Hier word die data per vraag aangebied soos die onderhoude verloop het en slegs uittreksels uit die onderhoude word aangebied. Die volledige onderhoude kan in Bylae G en H gevind word.

Mnr. Abrams (skuilnaam), die skoolhoof van Skool A, is al 37 jaar betrokke in onderwys, waarvan hy al 21 jaar as 'n skoolhoof funksioneer. Hy is al 5 jaar skoolhoof

van Skool A. Die adjunkhoof van Skool B, mnr. Bester, is al 33 jaar betrokke in onderwys.

4.6.1 Vraag 1: Was hier 'n toelatingsbeleid toe u hier begin het?

Die eerste vraag wat aan mnre. Abrams en Bester gevra was, was of die verskillende skole toelatingsbeleide gehad het toe hulle daar begin het. Mnr. Abrams het onmiddellik “ja” hierop geantwoord. 'n Opvolg vraag is vir Mnr. Abrams gevra, of Skool A al aan die toelatingsbeleid verander het vandat hy by die skool is en sy antwoord hierop is: “So bietjie, ja.” Mnr. Abrams het nie uitgebrei hierop nie.

Mnr. Bester het ook aangedui dat Skool B reeds 'n toelatingsbeleid gehad het toe hy daar begin het. Skool B het die toelatingsbeleid verander “volgens die behoefte van die dorp en die omgewing.” Mnr. Bester voer aan dat een van die hoofredes wat aanleiding daartoe gegee het dat die toelatingsbeleid moes verander, is dat Skool B voorkeur aan leerders gegee het wat broers en susters in die skool gehad het. Dit kon nie so voort gaan nie as gevolg van die feit dat daar te veel leerders in die gemeenskap is wat broers en susters in die skool gehad het. Mnr. Bester verwoord dit as volg:

Dit is een van die aanpassings wat ons moes maak, want ons kon nie net meer daarop gaan nie. Hier was te veel mense wat by die skool was wat broers en susters sou hê. Dit is een van die goed wat ons verander het.

4.6.2 Vraag 2: Hoe werk die toelatingsproses by die skool?

Die tweede vraag wat aan mnre. Abrams en Bester gevra is, handel oor hoe die toelatingsproses by die verskillende skole werk. Mnre. Abrams en Bester is hier die geleentheid gegee om te beskryf hoe hulle die skole se toelatingsbeleide toepas by die verskillende skole.

Mnr. Abrams beskryf Skool A se toelatingsproses wat ouers moet volg:

[...] daar is 'n aansoekvorm wat voltooi moet word. En dan word dit van daar af verder gevat. Ek sien jy vra hier van dokumente, natuurlik die laaste rapport, of kom ek stel dit so, die nuutste rapport. En dan die inentingsertifikate. Die ouers se ID dokumente, afskrifte daarvan, die kind se geboortesertifikaat.

Later in die onderhoud het mnr. Abrams beskryf hoe die aansoeke hanteer word. Die aansoeke word chronologies gerangskik, volgens die datums wat die aansoeke

ontvang is. Skool A gee daarna vir elke aansoek 'n nommer. Indien 'n aansoek onvolledig is, word daar nie vir daardie aansoek 'n nommer toegestaan nie. Skool A vra die uitstaande dokumente van die ouers aan en eers indien alle nodige dokumente ontvang word, word die aansoek 'n nommer toegestaan en word dit verder geprosesseer.

Mnr. Beste beskryf Skool B die toelatingsproses as volg:

Ons stuur 'n vorm, 'n boodskap aan die laerskole, hulle stuur dit vir die ouers, die ouers kom haal 'n vorm af [by skool B], 'n aansoekvorm van dié skool en dan keur ons. Mense wat die naaste bly aan die skool kry eerste voorkeur en dan kyk ons hoe die kind homself [of haarself] aanbied op die vorm. Dan sal ons vir die laerskool, vir elke kind 'n brief stuur, om te sê of hy [of sy] aanvaar is en of hy [of sy] nie aanvaar is nie. En die datum van inskrywing sal dan ook daarby insluit en die departement se toelatingsvorm.

Mnr. Bester het aangedui dat leerders wat vir graad 8 aansoek doen die volgende dokumente moet aanheg by die aansoek: 'n afskrif van die leerder se geboorte sertifikaat, die leerder se Maart rapport van graad 7, 'n vrywaringsvorm, die aansoekvorm en dan ook 'n verpligteskoolbesoekvorm.

4.6.3 Vraag 3: Wat is die skool se toelatingskriteria?

Die derde vraag wat aan mnre. Abrams en Bester gevra is, handel oor die toelatingskriteria van die skole. Mnr. Abrams was van mening dat Skool A nie 'n vaste kriteria het wat toelating vir 'n leerder bepaal nie en stel dit as volg:

Daar is nie regtig 'n spesifieke kriteria waarna ons kyk nie. Dit is maar 'n samevloei van omstandighede ensovoorts. [...] [O]ns probeer boeties en sussies akkommodeer. En verder kyk 'n ouer maar na die aansoek soos hulle deurkom. Daar is nie spesifieke kriteria by die skool self nie.

Mnr. Abrams gaan verder om te noem dat die aansoek teen mekaar opgeweeg word. Mnr. Abrams noem ook dat Skool A nog nie 'n aansoek van 'n Engelse leerder nie ontvang het. Skool A is 'n Afrikaansmedium skool. Daar is ook twee laerskole wat mnr. Abrams as “voedings laerskole” ag. Hierdie laerskole is in die Bolandse dorp waar Skool A ook geleë is.

'n Ander aspek wat mnr. Abrams uitlig rakende toelatings, handel oor leerders wat aansoek doen by Skool A, wat afkomstig is van die noordelike voorstede van

Kaapstad. Dit is vir mnr. Abrams 'n bekommernis hoe die leerders op 'n daaglikse basis by Skool A gaan kom. Hulle wil nie leerders toelaat by Skool A wat net vir 'n kort tydperk by die skool is nie. Mnr. Abrams verwoord dit as volg:

... 'n ander ding is mense wat van vêr afkom, hoe gaan hulle by die skool kom. Dit is 'n baie belangrike ding. Dit help nie hulle is hier vir 6 maande en dan sê die ouer dit is te moeilik om by die skool te kom nie.

Skool A het ook koshuisgeriewe. Mnr. Abrams noem dat leerders wat koshuis toe wil gaan, se toelating anders werk en dat daar 'n toelatingskriteria is. Volgens mnr. Abrams: "... jy wil nou nie vir jousef moeilikheid koop nie." Mnr. Abrams gaan voort om te noem dat daar 400 leerders in die koshuis is wat uit verskillende omgewings, huishoudings en kulture kom. Hiervolgens word akademie as 'n belangrike faktor gebruik wat toelating tot die koshuis bepaal. Mnr. Abrams noem ook dat daar 'n groot behoefte is van leerders uit die platteland om na die koshuis toe te kom. Volgens mnr. Abrams is "van die hoërskole [in die platteland] besig [...] om dood te loop". Daar is ook geen voedingsgebied vir leerders wat koshuis toe wil gaan nie, volgens mnr. Abrams: "koshuisleerders kan van enige plek afkom."

Skool A het tot onlangs onderhoude gebruik om deel te vorm van graad 8 leerders se toelatingsproses tot die skool. Mnr. Abrams het gesê dat hulle twee jaar terug daarmee gestop het. Die redes wat mnr. Abrams aanvoer waarom die skool daarmee gestop het, was dat dit 'n "ongelooflike tydrawende proses" was, dat Skool A eers laat in die jaar, Junie maand, vir die ouers in kennis kon stel dat of hulle kinders plek gekry het in die skool, al dan nie, en dat die inligting wat in die onderhoude bekom word, "stem oor die algemeen heeltemal ooreen" met die inligting wat op die aansoekvorms was. Daar word wel steeds onderhoude gevoer met leerders wat in graad 9 tot 12 toelating wil verkry by Skool A en met alle leerders wat aansoek doen om koshuis toe gaan. Mnr. Abrams is van mening dat die onderhoude "hoofsaaklik oor waardes" handel. Mnr. Abrams beskryf die koshuisonderhoudstelsel as volg:

Maar by die koshuise is daar 'n onderhoudstelsel. Want ons moet sekermaak die outjie [of meisie] gaan aanpas, dat dit 'n koshuiskind is. Persoonlikhede verskil mos, so ons moet persoonlikhede probeer bepaal.

Die hoofrede waarom leerders nie toelating by Skool A kry nie, is as die leerders 'n slegte dissiplinêre rekord het. Mnr. Abrams verwoord dit as volg:

As hy [of sy] 'n dissiplinêre rekord het, ek praat nou van oor die algemeen, nie net graad 8 nie. As daar 'n dissiplinêre rekord is wat nie goed is nie dan oorweeg ons dit [, die aansoek,] nie.

Mnr. Abrams beskryf die poses hoe aansoeke hanteer word nadat die aansoeke ontvang is as volg:

En dan sit jy maar met die groep voor jou, en jy kyk wie is die ouens [en meisies] wat sal aard in die kultuur van die skool. En dit is maar gewoonlik kinders wat, [Skool A] is 'n span skool. Die goed waarin ons goed doen is alles goed wat in span verband is. So, ons gaan kyk maar na die outjie [of meisie] se deelname in spanverband. Dit is een van die goedjies waarna ons kyk.

Mnr. Bester van Skool B was van mening dat daar nie 'n minimum vereiste vir leerders is om na Skool B te gaan nie, Skool B moet net die leerders se naaste skool aan hulle woonadres wees. Mnr. Bester gaan ook verder en noem dat indien 'n leerder familie in die skool gehad het, dat dit nie vir die leerder plek in die skool waarborg nie. Mnr. Bester stel dat “in die verlede kon hulle so maak, maar nie deesdae meer nie”. Skool B het hulle toelatingsbeleid aangepas aangesien daar te veel leerders is met broers en susters wat al in die skool was.

Skool B gebruik ook die aansoeke van die leerders om hulle teen mekaar op te weeg. Eerste word die leerders wat naby aan die skool woon uitgehaal en daar word vir hulle by Skool B plek aangebied. Mnr. Bester stel dit as volg:

... [die leerders se woonadres] bepaal of dit die naaste skool vir hom [of haar] is en dan moet ons hom [of haar] vat.

Volgende kyk Skool B na die leerders se profiele soos dit op die aansoekvorms aangebied word. Die kriteria wat Skool B gebruik om die leerders teen mekaar op te weeg is “sy [of haar] akademie, sy [of haar] sport, sy [of haar] leierskap ensovoorts”, voer mnr. Bester aan. Die leerders wat aansoek doen dui aan op die aansoek vorm van Skool B aan wat hulle prestasies in die gebiede akademie, sport en leierskap was.

'n Volgende faktor wat die toelating van leerders beïnvloed is die medium van onderrig wat die leerders verlang. Skool B het altyd slegs onderrig in Afrikaansmedium onderrig aangebied. Hiervolgens het leerders wat Afrikaans as medium van onderrig verkies,

by Skool B voorkeur gekry om toegelaat te word. Skool B het aansoek gedoen by die WKOD om ook onderrig in Engelsmedium aan te bied. Mnr. Bester stel dit as volg:

[...] op die oomblik sal hy [of sy] nou in Afrikaansmedium onderrig word. So nou kyk ons daarna. Maar vir volgende jaar het ons aansoek gedoen vir Engelsmedium in een graad 8 klas. So dan kyk ons nie meer of sy huistaal nou isiXhosa of wat ook al is nie. Dan behoort hy in Engelsmedium te kan doen.

Daar is 'n behoefte in die gemeenskap en by die oud-leerders vir Engelsmedium onderrig. Skool B het op hierdie behoefte gereageer. Mnr. Bester stel dit as volg:

Daar is 'n behoefte [vir Engelsmedium onderrig] en daarom het ons besluit ons gaan begin met een graad 8 klas.

Mnr. Bester gaan voort om te beskryf hoekom die skool Engelsmedium onderrig begin het:

[...] baie mense maak nou hulle kinders in Engels groot en daarom het ons gesien dat daar 'n behoefte is. Selfs oud-leerders van ons skool, doen dit ook. Hulle het ook vir ons gewys op die behoefte vir Engelsmedium.

Skool B gebruik nie onderhoude om leerders vir graad 8 toe te laat nie, maar wel om leerders in ander grade toe te laat. Die onderhoude word met die leerders en hulle ouers gevoer. Mnr. Bester beskryf die onderhoud as volg:

Die gesprek is meestal waarom wil hy [of sy] hierheen kom. Want ons moet nou oorweeg. Normaalweg sal ons nie ander grade se kinders neem nie, maar as ouers verhuis het, of as kinders boelie probleme of so gehad het by sy ander skool sal ons dit oorweeg.

Mnr. Bester is van mening dat die skool nie van 'n oogpunt werk om leerders af te keur nie, maar eerder kyk na watter leerders hulle sal kan akkommodeer. Die redes wat die mnr. Bester lys waarom leerders nie plek by Skool B kry nie is as daar 'n busroete is wat Skool B nie insluit nie, indien die leerders nie naby die skool woon nie en indien Skool B nie meer plek het vir leerders nie. Die skool aanvaar wel leerders wat buite die Bolandse dorp woon, maar daardie leerders moet motiveer waarom hulle na Skool B wil gaan. Mnr. Bester verwoord dit as volg:

[...] hulle motiveer waarom hulle hierheen wil kom. Omdat hulle [ouers se] werk hulle [na die Bolandse dorp] laat kom het, ensovoorts.

4.6.4 Vraag 4: Hoe lank neem dit voordat die skool nie meer 'plek' het vir nog leerders nie?

Die volgende vraag wat aan mnre. Abrams en Bester gevra is, handel oor hoeveel plek daar vir leerders in die verskillende skole is, hoeveel aansoeke die verskillende skole ontvang en hoe lank dit neem voordat die skool vol is.

Skool A het plek vir 210 graad 8 leerders, wat tussen seuns en meisies verdeel word wat daar aansoek doen. Mnr. Abrams het gesê dat daar tussen 450 en 480 aansoek ontvang word van leerders wat na Skool A toe wil gaan. Ongeveer die helfte van die leerders wat aansoek doen by Skool A, kry nie toelating by die skool nie. Die toelatingsproses vir dagskoliere by Skool A neem ongeveer 2 maande vandat die aansoek ontvang word, totdat die ouers in kennis gestel word. Die koshuis aansoeke neem langer, dit neem 3 maande totdat die ouers in kennis gestel word. Die ouers moet dan bevestig of die leerders wel na Skool A gaan of nie. Indien Skool A kennis kry dat 'n leerder nie meer na die skool toe kom nie, word die volgende leerder op die waglys in kennis gestel dat daar plek vir hom of haar by Skool A is.

Skool B het plek vir 270 leerders in graad 8 en die skool het 700 aansoeke ontvang van leerders wat na die skool toe wil gaan. Skool B stuur in Maart die kennisgewings uit vir die leerders om aansoek te doen. Einde Mei stuur die skool weer kennisgewings aan die ouers of hulle kinders aanvaar is of nie. Van Augustus tot September word daar vir die ouers die geleentheid gegee om hulle kinders in te skryf by die skool. Die inskrywingsproses is waar die ouers Skool B in kennis stel of hulle kinders na die skool toe gaan of nie. Die ouers doen aansoek by verskillende skole en met die inskrywings bevestig die ouers dat hulle wel die plek by Skool B gaan neem. Nadat die inskrywings voltooi is, bepaal Skool B of hulle vir nog leerders plek het. Indien daar wel nog plek is, stel Skool B die volgende leerders op die waglys in kennis dat daar 'n plek beskikbaar geraak het. Die mnr. Bester beskryf die proses hoe Skool B se waglys opgestel word as volg:

Ons waglys kom van ouers wat afgekeur is, maar ook van ouer wat nie aansoek gedoen het nie, wat nie by ander skole plek gekry het nie, en hulle kom vra dan of hulle hier 'n plekkie kan kry. Dan begin ons 'n waglys, sodat as kinders, wat hier aanvaar is na 'n ander plek gaan, kan ons hulle akkommodeer.

4.6.5 Vraag 5: Het dit al gebeur dat daar net leerders by die skool opdaag wat nie enigsins aansoek gedoen het nie?

Die volgende vraag wat aan mnre. Abrams en Bester gevra was, was om te bepaal of daar al leerders by die skool opgedaag het wat nie aansoek gedoen het nie. Indien dit wel die geval was dat daar 'n leerder opgedaag het sonder om aansoek te doen, is vir hulle gevra wat die verskillende skole met so 'n leerder maak.

In die geval by Skool A, het dit volgens mnr. Abrams twee keer gebeur vandat hy by die skool as skoolhoof begin het. Mnr. Abrams het die leerders verwys na die plaaslike onderwysdepartement waar die onderwysdepartement die leerder se toelating verder hanteer het. Skool A was nie verder betrokke met die toelating van die spesifieke leerders nie.

By Skool B gebeur dit dikwels dat leerders daar opdaag wat nog nie aansoek gedoen het vir toelating nie. Mnr. Bester verwoord dit as volg:

[...] dit gebeur dikwels. Alhoewel die laerskoolhoofde hulle ook inlig van hoe dringend dit is dat hulle dit moet doen, is daar tog maar sekere kinders wat nie die boodskappe gee, of sekere ouers wat nie vinnig genoeg reageer nie. Of kinders wat in huise is wat waar daar nou nie veel aandag aan die tipe goed gegee word nie. Dan kom hulle sommer net in Januarie en/of November en dan begin hulle eers plek soek.

Skool B plaas die leerders wat opdaag op die waglys. Indien daar 'n plek beskikbaar raak, stel hulle die leerders in kennis daarvan. Die skool aanvaar nie die leerders as daar nie plek is vir hulle nie. Mnr. Bester stel dit as volg:

Ons sit hulle op 'n waglys en sou daar 'n plekkie kom dan kan hulle aanvaar word.

4.6.6 Vraag 6: Bied die skool enige bystand vir leerders wat nie die skoolgelde kan betaal nie?

Die voorlaaste vraag wat aan mnre. Abrams en Bester gevra was, handel oor bystand wat vir leerders gebied word wat nie die skoolgelde kan bekostig nie. Mnr. Abrams het hierdie geantwoord dat Skool A die normale kwytskeldingsprosedure (sien 4.3.2) gebruik vir ouers wat nie in staat is om skoolgelde te betaal nie. Mnr. Abrams het ook daarby gevoeg dat daar oud-leerders van die skool is wat vir leerders skoolgelde betaal. Mnr. Abrams stel dit as volg:

Daar kan dalk wees 'n oud-student wat sê: “Ek sal vir hierdie outjie [of meisie] betaal.” Maar daar is nie baie nie. Maar die kom nie van die skool se kant af nie. Partykeer 'n ou[-leerder] wat mense ken en dink dit is 'n oulike kind en [...] sal vir hom [of haar] betaal.

'n Opvolg vraag is aan mnr. Abrams gevra of hy dink die skoolgelde leerders ontmoedig om by Skool A aansoek te doen. Mnr. Abrams is van mening dat dit nie 'n rol speel nie. Volgens mnr. Abrams gebruik die ouers die kwytskeldingsproses en het Skool A hulle “kwota wat vir kwytskelding kwalifiseer”. Mnr. Abrams is ook van mening dat dit nie vooraf bepaal kan word of skoolgelde leerders ontmoedig om daar aansoek te doen nie.

Mnr. Bester van Skool B het 'n sterk vermoede dat skoolgelde die leerders se skoolkeuse beïnvloed. Mnr. Bester weet selfs van leerders wat na ander skole gegaan het omdat hulle nie die skoolgelde van Skool B kan bekostig nie. Mnr. Bester stel dit as volg:

Omdat ons 'n skoolfooie skool is, moet ons fooie vra en ek kan nie definitief sê dat dit 'n probleem is nie, maar ek vermoed dat dit is. Ons het al in die verlede gehoor dat groepe kinders wat ons aanvaar het na ander skole toe gaan, as gevolg van die feit dat hulle geen skoolfooie skole is. So dit is moontlik dat die kwessie die ouers beïnvloed.

Skool B bied nie enige bystand vir leerders wat nie skoolgelde kan betaal nie. Die enigste vorm van bystand wat aan leerders gebied word, is die kwytskeldingsprosedure (sien 4.3.2) wat deur die regering aangebied word. Mnr. Bester beskryf die prosedure wat daarvoor gevolg moet word:

Hulle moet net die kwytskeldingsvorm invul en daar word oorweeg of hulle die volle kwytskelding kry en of hy [of sy] 'n persentasie kry.

4.6.7 Vraag 7: Is toelating vir die skool belangrik om kwaliteit-onderwys te lewer?

Die laaste vraag wat aan mnre. Abrams en Bester gevra is, is of toelating vir die skole help om kwaliteit-onderwys te lewer. Die vraag is ook uitgebrei om te bepaal of toelating die skool help om te presteer op sport en kulturele gebied.

Mnr. Abrams het gereageer deur te noem dat dissipline belangrik is vir kwaliteit-onderwys. Skool A gebruik 'n leerder se dissiplinêre rekord as 'n faktor wat bepaal of

die leerder toelating tot die skool kry. Volgens mnr. Abrams, kan kwaliteit-onderwys aangebied word indien daar goeie dissipline is en indien dit nie die geval is nie, probeer Skool A goeie dissipline vas stel. Die sport en kultuur prestasies van die skool word nie bepaal deur die toelating van leerders nie, voer mnr. Abrams aan. Volgens die mnr. Abrams, het die skool “n goeie sport naam” maar die skool wil nie sport of kultuur as dryfkrag gebruik wat toelating betref nie. Skool A fokus op “akademiese vordering en dissipline” wat toelating betref, voer mnr. Abrams aan.

Mnr. Bester is van mening dat leerders se toelating ’n belangrik rol speel sodat Skool B gehalte onderrig kan gelewer, maar dat dit ook nie die enigste bepaling van gehalte onderrig by Skool B nie. Mnr. Bester voer aan dat die skool prosesse in plek het om die gehalte van onderrig reg te kry. Mnr. Bester stel dit as volg:

Ja, [toelating is belangrik], maar dit is nie die *ultimate* nie. Want as ’n leerder eers hier is, dan kom hy agter hoe ons skool werk en dan moet hy [of sy] daarby inval en ons kry maar die gehalte reg deur die prosesse wat ons hier in die skool het, [...] maar hy [of sy] sal nie nog afgekeur word omdat hy [of sy] nie inpas in die gehalte van die skool nie.

Skool B se toelatingsbeleid help ook met die skool se prestasie op sport en kultuur gebied, maar die is nie die enigste oorweging wat bepaal of ’n leerder aanvaar word of nie, voer mnr. Bester aan. Mnr. Bester stel ook dat leerders van Skool B na ander skole gaan omdat hulle goed in sport presteer. Die leerders wat agter bly kry egter steeds goeie onderrig en afrigting. Mnr. Bester verwoord dit as volg:

Kinders word maklik hier weggerokkel na ander skole toe, vir hulle sport. En ons staan nie in hulle pad nie, maar die wat hier bly, kry goeie onderrig en afrigting. En gewoonlik lewer hy [of sy] ook maar uitstaande prestasies. Ons het gereeld manne [en meisies] in verteenwoordige spanne, en so, sien.

4.6.8 Ander bevindinge

Mnr. Bester van Skool B het bygevoeg dat die skool 700 aansoeke ontvang het. Dit is ’n groot hoeveelheid aansoeke en mnr. Bester is nie seker hoe die skool te werk gaan om al die aansoeke te prosesseer nie. Hy stel dit as volg:

[...] dit is nie altyd maklik om [die aansoeke] te hanteer en om mense af te wys nie, want almal van hulle sê hulle wil hulle kinders hier hê en dit is nogal ’n moeilike ene.

En ek weet nie hoe ons die jaar gaan maak om nie te veel ouers teleur te stel in die einde van die proses nie.

Die rede wat mnr. Bester verskaf waarom daar so baie leerders aansoek doen by Skool B is omdat die skool besig is om goed te presteer. Mnr. Bester verwoord dit as volg:

[E]k dink dit is een van die dinge wat vir ons sê dat die skool OK doen. En miskien goed doen. Dit is maar een van die goed waaraan jy dit kan meet.

4.7 Samevatting

Hierdie hoofstuk het die data aangebied wat versamel is met die dokumentanalise, fokusgroepbesprekings en semi-gestruktureerde onderhoude met ouers van die twee betrokke skole, die skoolhoof van Skool A en die adjunkhoof van Skool B. Hier volg 'n samevatting van wat in die dokumentanalise bevind is.

Die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996 (RSA, 1996b) stipuleer dat elke persoon in Suid-Afrika die fundamentele reg het tot gelyke toelating tot onderwysinstellings en dat daar nie in die toelatingsproses teen enige persoon gediskrimineer mag word nie. Hierdie wet stel dit ook duidelik dat elke leerder die reg het om onderwys te ontvang in die taal van sy of haar keuse, soos wat dit redelik uitvoerbaar is (sien 4.3.1).

Die SASW (no. 84 van 1996, RSA, 1996a; sien 4.3.2), die Wes-Kaapse Provinsiale Skolewet no. 12 van 1997 (Wes-Kaapse Provinsiale Regering, 1997; sien 4.3.6) en die toelatingsbeleid vir gewone openbare skole (RSA, 1998c; sien 4.3.3) stem ooreen met die Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996 (RSA, 1996b; sien 4.3.1) dat daar geensins teenoor 'n leerder gediskrimineer mag word wat betref die toelating van daardie leerder tot 'n skool nie. Die SASW gaan verder deur die toelatingsproses te beskryf en dui aan dat die SBL die verantwoordelikheid het om die skool se toelatingsbeleid op te stel. Die SBL het ook die verantwoordelikheid om die skool se taalbeleid, gedragkode asook die skool se finansiële beleid, wat skoolgeld en begroting insluit, op te stel.

In die toelatingsbeleid vir gewone openbare skole (RSA, 1998c) word daar aangedui dat die ouer namens die leerder 'n aansoekvorm moet voltooi om toelating tot 'n skool te verkry. Hierdie aansoekvorm, tesame met die skool se gedragkode en toelatingsbeleid moet deur die skoolhoof beskikbaar gestel word en enige bystand

moet aan die ouers gebied word om die aansoekvorms in te vul (sien 4.3.3). Die toelatingsbeleid vir gewone openbare skole (RSA, 1998c) spesifiseer al die nodige dokumente vir toelating, met inbegrip van die geboortesertifikaat van die leerder wat aansoek doen, bewys van adres en die leerder se oordragkaart van sy of haar vorige skool waar van toepassing. Verder beskryf die toelatingsbeleid vir gewone openbare skole (RSA, 1998c) die voersones en hoe voersones opgestel kan word. Dit geskied in samewerking met die departementshoof van die onderwysdepartement en die SBL. Voersones word opgestel om leerdergetalle en ouervoorkeure te koördineer. Voersones word nie noodwendig geografies naby die skool opgestel nie. Die Wes-Kaapse provinsiale wet op skoolonderwys no. 12 van 1997 (Wes-Kaapse Provinsiale Regering. 1997) stipuleer dat elke leerder geregtig is om onderwys te ontvang by die skool naaste aan sy of haar ouerhuis waar redelik moontlik (sien 4.3.6).

Die toelatingsbeleide van Skole A en B het aan die vereistes soos dit deur nasionale en plaaslike wetgewing en beleide vereis word, voldoen. Skool A se toelatingsbeleid vereis dat onderhoude met leerders wat daar aansoek doen, gevoer word (sien 4.3.7). Met die onderhoud in ag geneem, word 'n finale besluit geneem of die leerder by die skool aanvaar word of nie.

Vervolgens word die resultate van die fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude met die ouers aangebied. Die faktore wat vir Sara belangrik was toe hulle besluit het na watter skool om hulle kinders te stuur, het onder andere die gerief om die kinders af te laai en dan met gemak werk toe te gaan, die ligging van die skool, akademie, sport, dissipline, veiligheid en kommunikasie van die skool ingesluit. Sara het ook sterk daarvoor gevoel dat haar kinders gelukkig moet wees waar hulle op skool is (sien 4.4 en 4.5). Annie het weer die volgende faktore belangrik geag: die skool moet binne stapafstand van haar huis wees, vervoerkoste na die skool moet laag wees, indien enige koste nodig is, haar seun moet veilig wees en 'n goeie opvoeding is belangrik (sien 4.4 en 4.5).

Verder het Annie erken dat sy haar seun nie by die beste skool in die omgewing ingeskryf het nie. Sy het haarself as 'n minderbevoorregte wat vir korting ten opsigte van skoolgeld kan aansoek doen, geklassifiseer, maar het verkies om dit nie te doen nie. Annie wou haar seun by 'n skool inskryf waar daar streng dissipline is, maar sy het nie 'n rede gegee waarom sy dit nie gedoen het nie. Annie het net twee skole oorweeg wat sy binne haar bereik beskou het. Die een skool het haar seun nie

toelating gekry nie en die ander skool is bekend met bendes en sy wou nie haar seun daar inskryf nie. Die ander skole op die Bolandse dorp was nie vir haar 'n opsie nie as gevolg van afstand en finansies. Sara het geen behoefte gehad om haar skoolkeuse te verander nie. Sy het wel in die skoolkeuseproses verskillende skole vir haar onderskeie kinders oorweeg. Vir haar seun het hulle by verskillende skole aansoek gedoen en die skool waarop besluit is, het vir hom verskeie geleenthede gebied. Haar dogters wou na 'n spesifieke skool toe gaan en het albei daar plek gekry.

Annie en Sara was bewus van verskillende skole in hulle woongebied en hoe die skole presteer op die gebied van akademie, sport, kultuur en dissipline. Annie was daarvan bewus dat Skool B akademies nie so goed vaar nie en dat die dissipline kan verbeter, maar dat die sport wel goed is. Sara was van mening dat die kinders “balans” in hulle lewe moet hê, wat behels dat hulle blootgestel moet word aan akademie, kultuur en sport. Sy het gevoel akademie is die belangrikste en dat dit die kind meer as kultuur en sport sal baat.

Die aansoekprosesse waarby Annie en Sara betrokke was, was vir albei maklik. Sara het erkenning ontvang vir haar aansoek, en haar dogter is by Skool B aanvaar. Annie, aan die ander kant, het twee maal by 'n skool aansoek gedoen en haar seun het steeds nie plek gekry nie. Skool A het Annie se seun wel toegelaat nadat sy biologiese pa 'n reëling by die skool gaan tref het.

Annie het slegs een beperking genoem wat sy gedurende die skoolkeuseproses ervaar het, naamlik die skole se kommunikasie met die ouers. Sy het ook in die fokusgroep haar ongelukkigheid uitgespreek omdat haar seun nie plek gekry het by haar eerste keuse van skole nie, en dat hulle plek gegee het aan leerders wat verder van die skool af woon as sy. Sara het geen beperkings ervaar gedurende die skoolkeuseproses nie.

Sara was gekant teen die gedagte dat die regering in beheer moet wees van skoolkeuse en sy wou graag wou weet wat die kriteria sou wees indien die regering skoolplasing behartig. Annie sou dit verkies dat die regering skooltoelating oorneem en haar seun in 'n beter skool plaas as waar hy nou is.

Die samevatting van die semi-gestruktureerde onderhoude met die skoolhoof en adjunkhoof van Skool A en Skool B word volgende aangebied. Die verskillende skole het reeds toelatingsbeleide gehad toe mnre. Abrams en Bester by die onderskeie

skole begin het. Mnr. Abrams het toegesien dat klein veranderinge aan die toelatingsbeleid aangebring word. Mnr. Bester het toegesien dat leerders wat broers en susters in die skool gehad het nie meer voorkeur kry by toelating nie. Die rede wat mnr. Bester aanvoer hiervoor is dat daar te veel leerders in die gemeenskap is met broers en susters wat al reeds in die skool was (sien 4.6).

Die toelatingsprosesse by Skool A en Skool B stem hoofsaaklike ooreen. Skool A het wel ook koshuisgeriewe waar die toelating van leerders anders geskied. Vir koshuisleerders voer Skool A onderhoude met die leerders wat aansoek doen vir koshuisplek. Skool A en Skool B se toelatingsprosedure vir dagskoliere behels dat die ouers aansoekvorme moet voltooi en aan die skole moet besorg. By Skool A, word hierdie aansoek vorm eers verwerk indien al die nodige dokumente saam met die aansoek vorm ingehandig word. Skool B stuur kennisgewings aan ongeveer 20 laerskole in die omgewing waar die laerskoolkinders in kennis gestel word van Skool B se aansoek datums. Dit gee die ouers die geleentheid om by Skool B vir hulle kinders aansoek te doen. Nadat die aansoeke gesluit is, verwerk Skool B die aansoeke, gee eerste voorkeur aan die leerders wat naby die skool woon en daarna aanvaar hulle die leerders wat die beste vertoon op die aansoeke, na aanleiding van hulle prestasie op akademie, sport en leierskap. Skool B gebruik Afrikaansmedium vir onderrig en gaan van volgende jaar ook Engelsmedium as onderrig vir 'n graad 8 klas gebruik. Skool B het voorkeur gegee aan leerders met Afrikaanshuistaal, maar vervolgens gaan dit nie meer 'n rol speel in toelating nie, voer Mnr. Bester aan.

Skool A het nie 'n "spesifieke kriteria" wat bepaal of leerders aanvaar word by die skool of nie. Volgens mnr. Abrams probeer Skool A eers "boeties en sussies akkommodeer" en daarna kyk die skool na die aansoeke en weeg hulle teen mekaar op. Skool A kyk wel na die dissiplinêre rekord van die leerders en indien dit nie 'n goeie dissiplinêre rekord is nie, oorweeg die skool nie die aansoek nie. 'n Ander faktor wat Skool A se toelating beïnvloed is indien 'n leerder van buite die Bolandse dorp aansoek doen en nie koshuis toelating kry nie. Hierdie leerders moet die vermoë hê om daaglik skool by te woon. Die grootste siftingsmetode wat Skool A gebruik, is volgens mnr. Abrams, om te kyk of die leerder in Skool A sal aard. Volgens mnr. Abrams, is Skool A 'n "span skool" en die skool presteer in span sporte. Skool A kyk na die leerders se deelname in spanverband om te bepaal of die leerders in Skool A sal aard. Skool A gebruik ook

Afrikaansmedium vir onderrig. In die tyd wat mnr. Abrams by Skool A is, het daar geen Engelse leerders by die skool aansoek gedoen nie.

Die voedingsgebied van die twee skole verskil. Skool A het koshuisgeriewe en het 'n baie groter opvangsgebied van leerders. Skool A verkry meeste van die graad 8 leerders uit 2 laerskole in die Bolandse dorp. Skool B aanvaar selde leerders wat nie uit die omgewing kom nie en indien daar leerders is wat van buite die Bolandse dorp aansoek doen by Skool B, moet hulle motiveer waarom hulle na Skool B wil gaan.

Skool A het in die verlede onderhoude gebruik om deel te vorm van graad 8 leerders se toelating. Hierdie proses is in die afgelope twee jaar gestop. Die redes wat mnr. Abrams aanvoer waarom dit gestop is, is omdat dit 'n "ongelooflike tydrowende proses" is en dat die inligting wat bekom is deur die onderhoude "stem oor die algemeen heeltemal ooreen" met die inligting wat die op die leerders se aansoekvorms is. Beide Skool A en Skool B gebruik onderhoud om te bepaal of leerders wat van graad 9 tot 12 aansoek doen aanvaar word of nie. Mnr. Abrams voer aan dat die onderhoude by Skool A "hoofsaaklik oor waardes" handel. Mnr. Bester is van mening dat die onderhoude by Skool B handel waarom die leerders na Skool B wil gaan.

Beide Skool A en Skool B is hoog in aanvraag as beskikbare plekke opgeweeg word teenoor die hoeveelheid aansoeke. Skool A het plek vir 210 graad 8 leerders en ontvang tussen 450 tot 480 aansoeke per jaar. Skool B het 270 plekke vir graad 8 leerders en het 700 aansoeke die jaar ontvang. Beide skole gebruik wagtlyste vir leerders wat nie aanvanklik aanvaar is nie en stel die leerders op die lys in kennis as daar 'n plek beskikbaar raak.

Dit is 'n gereelde verskynsel dat daar leerders by Skool B opdaag wat nie aansoek gedoen het nie. Dit het al selde gebeur by Skool A. Indien daar leerders by Skool B opdaag wat nie aansoek gedoen het nie, word die leerder op die wagtlys geplaas. Indien daar 'n plek beskikbaar raak in Skool B, word die leerder in kennis gestel. Die leerders wat by Skool A opgedaag het wat nie aansoek gedoen het nie, het Mnr. Abrams na die plaaslike onderwysdepartement verwys.

Beide Skool A en Skool B bied vir leerders die kwytskeldingsprosedure (sien 4.3.2) waarvoor ouers aansoek doen. By Skool A is daar ook oud-leerders wat leerders se skoolgelde borg. Skool A is nie betrokke by die proses of vir leerders die borgskappe te soek nie, mnr. Abrams stel dit as volg: "die kom nie van die skool se kant af nie".

Skool A se skoolgelde speel nie 'n rol om leerder te ontmoedig om daar aansoek te doen nie, voer mnr. Abrams aan. Mnr. Abrams is ook van mening dat dit nie bepaal kan word nie. Volgens mnr. Abrams het Skool A hulle “kwota wat vir kwytskelding kwalifiseer”. Mnr. Bester het vermoede dat skoolgelde wel leerders by Skool B ontmoedig om daar aansoek te doen. Mnr. Bester het in die onderhoud genoem van groepe leerders wat hulle aanvaar het en daarteen besluit om na Skool B te gaan omdat Skool B skoolgelde vra.

Toelating is vir beide Skool A en Skool B belangrik om gehalte onderrig te lewer. Mnr. Abrams van Skool A is verder ook van mening dat dissipline belangrik is om gehalte onderrig te lewer. Skool A aanvaar ook nie leerders wat 'n slegte dissiplinêre rekord het nie. Die sport en kultuur prestasies van Skool A is ook nie volgens mnr. Abrams te danke aan die toelatings van leerders nie. Die toelating van leerders word bepaal deur hulle “akademiese vordering en dissipline”. Mnr. Bester by Skool B is van mening dat die toelating van leerders 'n belangrike rol speel in die gehalte onderrig wat die skool lewer en dat Skool B ook ander prosesse in plek het om seker te maak dat die gehalte van onderrig by die skool op standaard bly. Mnr. Bester stel dat daar gereeld van Skool B se leerders na ander skole gaan vir sport, maar dat die wat agter bly goeie onderrig en afrigting by Skool B ontvang.

Die volgende hoofstuk bespreek hierdie bevindinge in die lig van die literatuur en met behulp van die teoretiese lens.

Hoofstuk 5

DATA-ANALISERING EN INTERPRETASIE

5.1 Inleiding

Die doel van die navorsing was om die hoofvraag te beantwoord, naamlik “Hoe beïnvloed skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys in ’n Bolandse dorp?” Hierdie vraag is onderverdeel in drie sub-vrae wat tesame die hoofvraag beantwoord. Die eerste sub-vraag, “Wat is die aard van skoolkeuse van twee huisgesinne”, dui op ’n kwalitatiewe navorsingsbenadering sodat die spesifieke agtergrond op die Bolandse dorp breedvoerig ondersoek kon word. Vir hierdie kwalitatiewe navorsing is daar ’n fokusgroepbespreking gehou (sien 4.4) en semi-gestruktureerde onderhoude met ouers (sien 4.5) gevoer soos bespreek in hoofstuk 3. Daar is ook semi-gestruktureerde onderhoude met die skoolhoof van Skool A en die adjunkhoof van Skool B gevoer (sien 4.6). Die onderhoude het die doel om die skool se perspektief by te voeg van hoe skooltoelating plaasvind. Die tweede sub-vraag, “Watter faktore beïnvloed ouers se keuse van skool”, is gebruik om die onderliggende teoretiese navorsing en literatuur wat ondersoek is, te bespreek. Die laaste sub-vraag, “Hoe beïnvloed skoolkeuse toelating tot kwaliteit-onderwys”, wou ondersoek instel na die vraag of skoolkeuse aan kwaliteit-onderwys gekoppel word.

In hierdie studie is die teoretiese lens van Bourdieu (1977b, 1986) se opvatting van sosiale reproduksie gebruik om lig te werp op die navorsing (sien 2.5). In die hoofstuk word die data, wat deur middel van die dokumentanalise (sien 4.3), fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude verkry is, met betrekking tot die veld, habitus en kapitaal verduidelik. **Veld** (sien 2.5.2) is as teoretiese lens gebruik om te beskryf hoe die individue die strukture waarbinne hulle funksioneer, met behulp van ’n bepaalde stel reëls navigeer om hulle besluite aksies te vorm, sodat hulle ingeligte besluite kan neem en daarvolgens op te tree. **Habitus** (sien 2.5.1) dui op hoe die verskillende deelnemers aan die studie besluite neem en optree op grond van hoe hulle in die veld kan optree. Die deelnemers se habitus word ook bepaal na aanleiding van hulle geskiedenis en die manier waarop die aksies wat hulle uitoefen, deur hulle en hulle gesinne geïnternaliseer is. **Kapitaal** (sien 2.5.3) word gebruik om die individue se eienskappe in die veld te bepaal. Kapitaal neem verskillende vorme aan, soos ekonomiese kapitaal wat na kulturele kapitaal omgeskakel te word. In

hierdie hoofstuk word daar verslag gedoen oor hoe die deelnemende ouers in staat was om hulle ekonomiese kapitaal aan te wend sodat hulle kinders toegang tot kulturele kapitaal en die verskillende vorme daarvan kan kry.

Hierdie hoofstuk word in vier dele onderverdeel. Die eerste deel van die hoofstuk fokus op die twee skole wat in hierdie studie gebruik is, Skool A en Skool B. Elkeen van hierdie skole het eie toelatingsbeleide (sien 4.3.7 en 4.3.8) wat deur die skole se onderskeie SBL opgestel is met die doel om die toelatingskriteria van die skole te formaliseer. Volgens die toelatingsbeleide word leerders aanvaar by die skole. Hierdie skole se toelatingsbeleide maak deel uit van die veld waarbinne die deelnemende ouers moes optree om toelating vir hulle kinders tot die skool te kry. Die skole maak ook deel uit van die oordrag van 'n spesiale soort kapitaal wat aan die leerders oorgedra word, naamlik kulturele kapitaal. In hierdie afdeling val die klem op die ouers en hoe hulle die veld kon navigeer wat sou bepaal of hulle kinders toelating tot 'n skool sou kry of nie. Op hierdie manier kan die kapitaal wat die skool aanbied, naamlik kulturele kapitaal, aan die leerders oorgedra word.

Die tweede deel van die hoofstuk fokus op die faktore wat die ouers belangrik geag het tydens die uitoefening van hulle keuse. Die faktore wat die ouers gebruik het om skoolkeuse mee te bepaal, maak deel uit van hulle habitus. Die ouers het die faktore geïnternaliseer en deel gemaak van hulle besluitnemingsproses (sien 4.4.1 en 4.5.1). Daar kan aangevoer word dat ouers se besluitnemingsproses deur hulle vorige generasies beïnvloed is en dat die besluite wat ouers geneem het, saamgestel is uit aspekte van hulle habitus. Die faktore wat ouers belangrik ag by skoolkeuse, is ook ondersoek in die lig van hoe kulturele kapitaal bekom word deur die besluite wat hulle geneem het.

Die volgende deel plaas die klem op hoe skoolkeuse bydra tot kwaliteit-onderwys. Die gevolge van die faktore is ondersoek en word aan die hand van kulturele kapitaal verduidelik (sien 5.3.). Die beperkings van die ouers se toegang tot die verskillende vorme van kapitaal word ook bespreek (sien 5.4).

Die laaste deel van die hoofstuk gebruik Bourdieu se begrip 'habitus' en dui aan hoe dit skoolkeuse beïnvloed (sien 5.5). Daar word eerstens gekyk na die begrip 'habitus' (sien 5.5), waarna dit aan die hand van die reaksies van die onderskeie respondente

verduidelik word. Laastens word daar gekyk na hoe die respondente se habitus hulle keuse van 'n skool beïnvloed het (sien 5.5).

Die hoofstuk sluit af met 'n samevatting van die inhoud van die hoofstuk.

5.2 Skole A en B se toelating van leerders en navigasie van die veld deur ouers

Hierdie afdeling fokus op hoe die betrokke skole se toelatingsbeleide met nasionale asook provinsiale wetgewing en beleide ooreenstem. Daarna word bespreek hoe die beleide gebruik word om leerders toe te laat, maar ook hoe die kriteria gebruik kan word om leerders uit te sluit. Die afdeling sluit af met 'n bespreking van die mate waartoe die ouers in staat was om by die verskillende skole Bourdieu se konsep van 'veld' te gebruik om die sosiale ruimte te navigeer en van die uitdagings en suksesse wat hulle tydens die navigasie daarvan ervaar het.

In hoofstuk 4 van die SASW (RSA, 1996a) word **toelating** (sien 4.3.2) bespreek. Volgens die SASW:

- mag daar nie teen leerders gediskrimineer word nie;
- mag daar geen toetsing van leerders plaasvind nie;
- mag leerders nie geweier word op grond van hulle ouers se onvermoë om skoolfonds te betaal nie, of as ouers nie die skool se missie of visie onderskryf nie;
- mag ouers nie skadevergoeding verwag indien daar in die proses van onderrig eise teen die skool ingestel word nie;
- moet daar aan die ouderdomsvereistes wat deur die regering gestel word en aan die aansoektye soos deur die skool bepaal, voldoen word.

Die SASW (RSA, 1996a) stipuleer ook dat die SBL verantwoordelik is vir die toelatingsbeleid. Wanneer leerders nie toelating kry tot 'n spesifieke skool nie, is dit die skool se verantwoordelikheid om die ouers skriftelik daarvan in kennis te stel. Die ouers is ook geregtig om teen hierdie beslissing te appelleer indien hulle nie suksesvol was nie.

Skool A se toelatingsbeleid (sien 4.3.7) voldoen aan hierdie vereistes soos deur die SASW (RSA, 1996a) gestipuleer. Skool A se toelatingsbeleid gaan verder deur 'n vasgestelde beperking van die aantal leerders per graad by toelating toe te pas en maak dit duidelik dat die skool nie meer as 220 leerders per graad, met 'n gelykopverdeling tussen seuns en dogters, sal of kan aanvaar nie. Skool A aanvaar

ook nie normaalweg nuwe graad 12 leerders nie. Skool A beskik oor koshuisgeriewe. Die toelatingsbeleid van Skool A maak voorsiening daarvoor dat leerders wat tot die koshuis toegelaat is, vanselfsprekend toelating kry tot die skool. Leerders wat toelating kry tot die skool, kry nie vanselfsprekend toelating by die koshuis nie. Ouers van leerders wat toelating kry, óf nie toelating kry nie, word volgens Skool A se toelatingsbeleid skriftelik in kennis gestel. Die toelatingsbeleid van die skool bepaal dat slegs volledige aansoeke aanvaar sal word. Indien ouers die aansoekvorms nie volledig invul nie, word daardie aansoeke nie oorweeg nie en daardie ouers sal nie toelating vir hulle kinders kry nie. Aansoeke word ook deur die skool in fases hanteer. Eerstens word die koshuisleerders geplaas, waarna daar plek vir die dagskoliere gegee word. Voordat enige leerder deur Skool A aanvaar word, moet daardie leerder eers 'n ontmoetingsgesprek met personeel by die skool hê. Hierdie ontmoetingsgesprek, tesame met die leerders se akademiese, kulturele, sport en leierskap verslag, word gebruik om te bepaal of die leerder toelating kry tot die skool.

Die onderhoud met mnr. Abrams van Skool A (sien 4.6.2), het verdere inligting tot die toelatingsbeleid van Skool A bygevoeg. Skool A het nie meer die praktyk om 'n ontmoetingsgesprek, of te wel 'n onderhoud, met dagskoliere wat graad 8 toe gaan te hou nie. Mnr. Abrams is van mening dat die dit 'n tydwende proses was wat dieselfde resultate as die leerders se aansoekvorms teweeg gebring het. Verdere faktore wat mnr. Abrams uitgelig het wat toelating tot Skool A bepaal sluit die volgende in: dissiplinêre rekords, deelname aan span sporte, vervoer na die skool, leerders se onderrigtaal, broers en susters in die skool en of die leerders in die skool se kultuur sal aard. Daar word steeds onderhoude gevoer met leerders wat koshuis toe wil gaan en ook leerders wat in graad 9 tot 12 toelating tot Skool A wil bekom.

Daar word nie in enige van die nasionale of provinsiale beleide daarvan melding gemaak dat 'n ontmoetingsgesprek of onderhoud nie met die leerders gevoer mag word nie. Hierdie onderhoude mag net nie gebruik word om tussen leerders te diskrimineer nie, aangesien die toelatingsbeleid vir gewone openbare skole (RSA, 1998c) bepaal dat elke leerder beskerm word teen diskriminasie (RSA, 1996a). Onderhoude wat by skole gevoer word om toelating te bepaal kan beskryf word as 'n koverte meganisme (sien 2.2.2) om seleksie mee uit te voer (Walford, 1996:149). Angus (2015:404) merk op dat sommige regeringskole nieamptelike, meestal koverte, meganismes gebruik seleksie mee uit te voer. Hierdie meganismes word gebruik om

die skool se akademiese standaard te beskerm of om dit te verhoog sodat hulle leerders wat 'tot meer in staat' is, kan aanvaar en dié wat 'tot minder in staat' is, uit die skool kan uitsluit (Angus, 2015:404). Hunter (2015:46) het ook bevind dat sekere skole in die Umlazi toelating bepaal deur middel van onderhoude (sien 2.3.2) en dat daar, ingevolge wetgewing, geen onregmatigheid plaasvind nie.

Net soos Skool A, voldoen Skool B se toelatingsbeleid aan die vereistes soos deur die SASW gestipuleer. Skool B se toelatingsbeleid (sien 4.3.8) vereis dat die ouers betyds moet aansoek doen en al die nodige dokumente aan die skool moet voorsien. Skool B bepaal grense waarvolgens voorkeur aan leerders wat binne hierdie grense val, gegee sal word. Die grense is opgestel om voorkeur te gee aan leerders wie se domisilie naby die skool is. Leerders wat buite hierdie voedingsgebied woon, kan slegs toelating kry indien hulle aan die SBL kan motiveer hoekom hulle toelating moet verkry. Skool B se toelatingsbeleid dui aan dat die skool Afrikaansmedium is en dat leerders wat in hierdie medium onderrig wil ontvang, beter toegerus sal word by die Skool B as leerders wat 'n ander moedertaal as Afrikaans het. Leerders wat nie Afrikaans as moedertaal het nie, word nie uitgesluit nie, maar die skool is van mening dat dit nie in hulle beste belang sal wees om daar skool te gaan nie.

Die onderhoud met Mnr. Bester van Skool B (sien 4.6.3) het te weeg gebring dat die skool wel die domisilie grense van leerders as hoofrede vir toelating gebruik. Nadat die leerders wat naby die skool woon geplaas toegelaat is, keur Skool B die res van die aansoeke op grond van hulle prestasies op akademie, sport en leierskap. Skool B het ook aansoek gedoen om Engelsmedium onderrig aan te bied wat die effek op hulle toelatingsbeleid sal wees dat leerders met Afrikaans as huistaal nie meer voorkeur kan kry nie. Skool B gebruik ook onderhoude om leerders wat toelating tot die skool wil bekom na graad 8, te keur. Volgens mnr. Bester handel hierdie onderhoude meestal waaroor die leerder na Skool B wil gaan. Mnr. Bester voer ook aan dat Skool B nie normaalweg leerders aanvaar na graad 8 nie, maar die skool oorweeg dit wel indien die leerders verhuis het en Skool B naby woon of as die leerder boelie probleme by 'n vorige skool ervaar het.

Die proses wat Sara deurgemaak het om vir haar jongste dogter plek in Skool A te kry, het streng volgens die toelatingsbeleid van die skool verloop (sien 4.5.5). Sara was in staat om die aansoekvorm van Skool A se webwerf af te laai, dit in te vul en aan die skool te besorg. Op grond hiervan het die skool haar in kennis gestel dat die

aansoek aanvaar is, en sy en haar dogter is vir 'n onderhoud genooi. Die onderhoud het volgens Sara op haar dogter se persoonlikheid en belangstellings gefokus, die skool se toelatingsbeleid spesifiseer nie waaroor die onderhoud handel nie. Mnr. Abrams het in die onderhoud gestel dat die onderhoude “hoofsaaklik oor waardes” handel. Die proses was nie vir Sara moeilik nie en sy het dit met gemak hanteer. Sara en haar gesin is 'n middelklasgesin en volgens Angus (2015:405) is dit vir ouers wat oor sosiale, finansiële, onderwys en residensiële voordele (binne 'n middelklaswoonbuurt woon) beskik makliker om plek te kry in die skool wat hulle eerste keuse is. Skole se reputasie en sukses hang af van die inname van middelklasleerders, voer Angus (2015:405) aan. Angus gaan voort deur te noem dat bevoorregte gesinne bes moontlik 'n skool van hulle keuse sal kry, en sodoende die ‘wenners’ kan wees in die skoolkeuseproses. Die skole wat hierdie bevoorregte gesinne trek, is meestal binne die gebiede geleë waar die bevoorregte ouers woon en dit is meestal in middelklaswoonbuurte (Angus, 2015:405). Skool A is in 'n sogenaamde ‘middelklaswoonbuurt’ geleë. Mnr. Abrams het ook aangedui dat Skool A die meeste van hulle dorpsleerder van twee laerskole in die Bolandse dorp kry en dat die koshuisleerders van enige plek af kan kom. Hierdeur vergroot Skool A die opvangsgebied waar leerders vandaan kom.

Reay *et al.* (2005:27) is van mening dat Bourdieu (1989) se begrip ‘veld’ (sien 2.5.2) verstaan kan word as die samehang waarbinne klasdinamiek plaasvind, terwyl Azaola (2012:83) ‘veld’ beskryf as 'n netwerk of samestelling van objektiewe verhoudings wat 'n spesifieke logika en stel reëls volg. Hiervolgens skep die skool die veld waar 'n stel reëls gevolg moet word, en waar die sosiale klas wat hierdie reëls die beste navolg, met groter gemak binne die veld kan beweeg. Sara en haar dogters se klasdinamiek het hulle toegelaat om met gemak Skool A se veld op te tree en om uiteindelik ook toelating tot die skool te kry. Skool A stel die reëls wat binne die skool se veld gevolg moet word op, en daarvolgens moet alle persone wat by Skool A aansoek doen, die veld kan navigeer. Indien ouers nie in staat is om hierdie veld te navigeer nie, kom hulle óf nie die reëls na nie, óf daar is 'n belyningsfout tussen die ouers se kapitaal en dié van Skool A. Die reëls wat die skool ten opsigte van aansoeke bepaal, sluit onder andere in dat aansoekvorms korrek ingevul moet word, 'n onderhoud gevoer moet word en eers daarna word die leerder se toelating oorweeg. Volgens Sara was dit nie moeilik om die aansoekvorm in te vul nie en al die vrae was

maklik verstaanbaar. Daar moes ook addendums by die aansoek bygevoeg word. Mnr. Abrams het genoem dat aansoeke wat nie volledig is nie, nie geprosesseer word totdat al die nodige dokumente van die ouers af ontvang is nie (sien 4.6.2). Hierdeur kan die skool verseker dat alle aansoeke op dieselfde manier hanteer kan word en met mekaar vergelyk kan word. Die 'reëls' wat Skool A bepaal vir ouers om toegang te kry sluit die volgende in: 'n goeie dissiplinêre rekord, deelname aan spansporte, skoolbywoning en Afrikaans as taal van onderrig. Mnr. Abrams stel dit as "n samevloei van omstandighede" om by Skool A toegelaat te word.

Die proses wat Annie gevolg het om vir haar seun toelating te verkry is, was nie een wat op 'n eenvoudige wyse verloop het nie (sien 4.4.6). Sy het 'n skool geïdentifiseer waar sy haar seun wou inskryf, maar haar seun het nie daar plek gekry nie. Toe haar seun nie plek gekry het nie, het sy nie teen die skool se beslissing geappelleer nie. Sy het tot die begin van haar seun se graad 8 jaar gewag voordat sy vir hom by Skool B toelating gekry het. Dit was nie vir Annie maklik om hierdie beslissing van die skool waar haar seun nie aanvaar is nie, te aanvaar nie, aangesien die skool leerders aanvaar het wat verder van die skool gewoon het as hulle. Annie het dit soos volg verwoord:

Maar ek was baie ontevrede gewees. Nie, net die feit ... dat hulle vat ander mense se kinders wat vêr bly, jou kind wat naby bly, kry nie 'n kans nie.

Mnr. Bester van Skool B is van mening dat dit gereeld gebeur dat leerders by die skool opdaag wat nie aansoek gedoen het nie (sien 4.6.5). Die redes wat mnr. Bester aanvoer hoekom dit gebeur is dat sekere kinders nie die boodskap aan hulle ouers gee dat hulle moet aansoek doen nie, die ouers reageer nie vinnig genoeg om aansoek te doen nie, of die kinders in "huise is wat waar daar nou nie veel aandag aan die tipe goed gegee word nie".

Hunter (2015:47) noem dat om leerders uit 'n groter voedingsgebied te aanvaar, 'n strategie is wat deur skole gebruik word om plaaslike leerders uit die skool uit te sluit (sien 2.3.2). Hunter (2015:47) noem dit 'n ruimtelike strategie om die voedingsgebied van die skool te verbreed. Deur die voedingsgebied te vergroot, doen meer leerders aansoek en kan die 'ongewenste plaaslike leerders' (Hunter, 2015:47) uitgesluit word van die skool. Hunter (2015:47) voer aan dat dit baie moeilik is om leerders weg te wys wat naby aan die skool woon en dat huisbesoeke ook plaasvind om seker te maak dat die leerders op die plek woon soos wat hulle adres op hulle aansoek aandui.

Dit was vir Annie moeilik om die veld van hierdie skool te navigeer. Die agtergrond van die veld wat hier gesien word, is dit wat Azaola (2012:83) beskryf as 'n terrein vir individue of groepe wat hulle sosiale stand in stand wil hou of wil verbeter. Annie se behoefte was om haar seun in die naaste skool in te skryf en volgens haar was haar seun se laerskool ook 'n voederskool vir hierdie hoërskool waar hy nie plek gekry het nie. Annie was nie in staat om om vir haar seun toelating in die skool te kry nie. Dit was vir haar 'n stryd om die veld van die skool te navigeer, maar aangesien sy nie suksesvol was daarin nie, het sy moed opgegee en nie verder 'n poging aangewend nie. Annie stel dit soos volg: "Ek was nog nie ge-*worry* nie; ek was net ontsteld." Annie is dus ontmoedig deur die feit dat die skool nie vir haar seun toelating gegee het nie, maar ook deur die feit dat sy nie in staat was om die reëls wat deur die skool vir die veld geskep is, te navigeer nie.

Annie het in Skool B plek gekry vir haar seun. Hier het sy nie die konvensionele manier gebruik om vir hom toelating te kry nie, maar sy was in staat om die veld van Skool B te navigeer en haar kulturele kapitaal (haar beliggaamde toestand en geïnstitutionaliseerde toestand) en sosiale kennis te gebruik om vir haar seun in die skool plek te kry. Hier het Annie deur middel van netwerke vir haar seun 'n plek in die skool gekry. Annie het die feit dat haar seun se pa 'n onderwyser by Skool B ken, gebruik om toelating te kry by die skool. Angus (2015:405) is van mening dat bevoorregte ouers geneig is om hoofsaaklik op netwerke staat te maak wanneer hulle skole kies, en hierdie skole stel die ouers in staat om hulle netwerkgeleenthede uit te brei. Annie wat 'n werkersklasouer was, het ook toegang tot netwerke gehad wat sy in dié geval gebruik het om haar te help om die veld te navigeer.

In hierdie afdeling is daar gekyk na die toelatingsbeleide van Skole A en B en die wyses waarop hierdie beleide gebruik word om toelating aan leerders te gee. Die veld van die skole is ook bespreek aan die hand van die reaksies van ouers wat daar aansoek gedoen het en hoe hulle te werk gegaan het om toelating tot die verskillende skole te verkry.

5.3 Faktore belangrik vir skoolkeuse en oordrag van kulturele kapitaal

In hierdie afdeling word die faktore wat skoolkeuse beïnvloed, soos bespreek in hoofstuk 2, vergelyk met die faktore wat die ouers in die fokusgroepbespreking (sien 4.4) en die semi-gestruktureerde onderhoude (sien 4.5) geïdentifiseer het, asook

faktore wat die semi- gestruktureerde onderhoude met die skoolhoof van Skool A en die adjunkhoof van Skool B (sien 4.6) opgelewer het. Hierdie afdeling beskryf verder hoe faktore wat ouers belangrik ag, gebruik word om hulle skoolkeuse te beïnvloed. Die skole is verantwoordelik vir die oordrag van kulturele kapitaal en gee voorkeur aan leerders met die dominante kulturele kapitaal van leerders wat reeds daar aanvaar is (sien Harker, 1984:118).

Thieme en Treviño (2011:638) noem die volgende faktore (sien 2.2.3) wat skoolkeuse beïnvloed: gerief om by die skool uit te kom, demografie, ligging, infrastruktuur en emosies wat soms 'n groter rol by ouers se skoolkeuse speel as kwaliteit-onderwys. Denessen *et al.* (2005) is van mening dat die meeste redes vir skoolkeuse in die kwaliteit van onderrig sentreer. Ander redes vir skoolkeuse wat Denessen *et al.* (2005) aanvoer, is die omgewing van die skool, orde en dissipline, die ouers se bekommernis oor leerders se sukses in die lewe, die skool se infrastruktuur en reputasie. Kleitz *et al.* (2000) noem die kwaliteit van onderwys, klasgrootte, veiligheid, ligging en teenwoordigheid van leerders se vriende as redes wat aangevoer kan word vir skoolkeuse. Bosetti (2004) verwys na faktore soos akademie, leeromgewing, ontwikkeling van leerderpotensiaal, innoverende leerstrategieë en buitemuurse aktiwiteite. Ander uitdagings wat skoolkeuse volgens DeArmond *et al.* (2014:01) beïnvloed, sluit toegang tot genoegsame inligting oor skole in die omgewing, 'n gebrek aan gerieflike vervoermiddele en ongelyke kwaliteit van skole in.

In die fokusgroepbespreking is daar aan die respondente gevra watter faktore hulle belangrik ag vir skoolkeuse (sien 4.4.1). Die eerste faktor wat vir Sara belangrik was, was gerief om haar kinders by die skool af te laai. Die skool moet dus naby aan haar huis en werkplek wees. In die semi-gestruktureerde onderhoude (sien 4.5.1) het nog faktore na vore gekom wat Sara belangrik geag het vir skoolkeuse. Sara het beklemtoon dat sy haar kinders met gemak by die skool wil aflaai en ook betyds by haar werk wil kom. Sara wil ook in staat wees om haar kinders bloot te stel aan balans, waarmee sy eerstens bedoel dat hulle in 'n skool moet wees waar daar nie óf net seuns óf net dogters is nie en later verwys sy na balans as 'n gesonde mengsel van akademie, kultuur en sport. Dit was verder vir Sara belangrik dat haar kinders gelukkig moet wees by die skool waar hulle is. Sy het dit soos volg verwoord:

Vir my gaan dit oor 'n gelukkige kind. Want dit help nie jy sit jou kind in 'n skool waar hy [of sy] nie gelukkig is nie, hy [of sy] gaan nie presteer nie.

Hieruit is dit ook duidelik dat dit vir haar belangrik is dat haar kind in staat gestel moet word om te kan presteer.

Die volgende aspek wat vir Sara belangrik was by skoolkeuse, was dat die skool vir haar bekostigbaar moet wees. In Sara se woorde: “’n Mens kyk mos maar op die einde van die dag van wat jy kan bekostig as dit kom by skoolfonds”. Sara het nog ’n verdere faktor genoem wat vir haar belangrik was, naamlik akademie. As ouer wou sy graag die klem plaas op akademie, aangesien akademie leerders “verder in die toekoms kan inbring”. Ander aspekte wat Sara aangeraak het en wat haar keuse van ’n skool bepaal het, was die feit dat daar “’n goeie standaard van dissipline [moet] wees”. Volgens haar is dissipline ’n belangrike aspek wat bydra tot ’n kind se karakter. Sara het in die onderhoud ook melding gemaak van haar seun se aansoekproses. Hulle het by verskillende skole aansoek gedoen, by ’n landbouskool en ’n akademiese skool. Weens die onsekerheid of haar seun by die landbouskool sou inpas en aangesien ’n akademiese skool hom meer beroepsmoontlikhede sou bied, is die besluit geneem dat hy eerder na die akademiese skool toe sou gaan. Hieruit kan twee faktore wat skoolkeuse bepaal het, afgelei word: eerstens wou Sara na haar seun se emosionele welstand en sy welstand by die skool omsien, en tweedens was daar die bekommernis oor beroepsmoontlikhede en haar seun se sukses in die lewe.

Die faktore wat Sara uitgelig ten opsigte van haar skoolkeuse, stem ooreen met die faktore wat die navorsing aan die lig gebring het (sien 2.2.3).

Die faktore wat vir Annie in skoolkeuse belangrik was en wat uit die fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoud na vore gekom het, word hier bespreek. Annie het afstand as ’n kwelpunt by skoolkeuse beskou. Sy sou verkies dat die skool waarheen haar seun moes gaan, binne stapafstand van haar huis sou wees, aangesien sy nie taxi-geld wou betaal nie, wat die kwessie van finansies aanraak. Annie het akademie ook as ’n belangrike faktor vir haar seun se skoolkeuse beskou, maar later in die onderhoud het sy erken dat die akademie by Skool B, waarheen sy haar seun gestuur het, nie so goed is nie. Annie het opgemerk dat Skool B se sport beter is as hulle akademie. Met die eerste aansoek wat Annie namens haar seun gedoen het, het sy ook genoem dat leerders wat goed presteer in sport, voorkeur kry by die skool en dat haar seun op laerskoolvlak goed presteer het in sport. Sy het haar seun se prestasies in sport beskou as ’n faktor wat vir hom toelating tot die skool sou verseker, maar dit was nie die geval nie. Later in die

onderhoud maak Annie melding daarvan dat die skool wat naby haar huis is, waarheen sy haar seun aanvanklik wou stuur, erger geraak word deur bendegeweld as Skool B. Bendegeweld is 'n 'stootfaktor', en Annie het eers agterna besef dat daar by Skool B minder bendegeweld is as by die skool wat naby aan haar huis is. Die veiligheid van haar seun was ook vir haar belangrik en sy sou verkies om hom nie in 'n skool te plaas wat gevaarlik en vol bendes is nie. In die fokusgroepbespreking (sien 4.4.2) het dit aan die lig gekom dat Annie haar seun by 'n ander skool wou inskryf waar die leerders beter dissipline het en meer respek toon as waar haar seun ten tye van die navorsing op skool was. Dissipline en respek was ook vir Annie belangrike faktore. Tydens die onderhoud met Annie het sy genoem dat sy bewus was van kulturele aktiwiteite by Skool B, maar dat dit nie vir haar 'n trekpleister was na die skool nie.

Die faktore wat mnr. Abrams uitgelig waarna Skool A kyk wanneer hulle leerders toelaat is dat daar na die leerder se dissiplinêre rekord gekyk word (sien 4.6.3). Indien 'n leerder nie 'n goeie dissiplinêre rekord het nie, aanvaar hulle nie die leerder nie. Dit is ook vir Skool A belangrik dat die leerders die skool moet kan bywoon. Indien 'n leerder nie toelating kry tot die koshuis nie en buite die Bolandse dorp woon, moet hulle in staat wees om daaglik skool by te woon. Mnr. Abrams het dit as volg verwoord:

Dit help nie hulle is hier vir 6 maande en dan sê die ouer dit is te moeilik om by die skool te kom nie.

'n Volgende faktor wat mnr. Abrams uitlig is dat Skool A probeer om broers en susters te akkommodeer. Mnr. Abrams stel dit duidelik dat Skool A "probeer" om hulle te akkommodeer. Indien dit nie vir die skool moontlik is nie, weens watter rede ook al, kan ouers nie daarop aandrang om broers en suster te aanvaar nie. Mnr. Abrams noem ook dat leerders moet "aard in die kultuur van die skool". Mnr. Abrams brei uit oor die kultuur van die skool en stel dat Skool A 'n "span skool" is en dat die skool goed presteer in span sporte, dus kyk Skool A na die leerders se deelname in spanverband om te help met die toelating. Skool A gebruik "akademiese vordering en dissipline" as dryfkrag wat toelating betref, voer mnr. Abrams aan. Mnr. Abrams lig ook uit dat taal gebruik word om leerders te keur wat na Skool A gaan. Skool A gebruik Afrikaans as onderrigmedium en daar het nog nie leerders wat Engels is aansoek gedoen by die skool nie, voer mnr. Abrams aan.

Mnr. Bester van Skool B is van mening dat die toelatingsbeleid van die skool aangepas word om by die “behoefte van die dorp en die omgewing” in te pas (sien 4.6.1). Skool B het die skool se toelatingsbeleid aangepas om sodoende nie voorkeur te gee aan leerders wat broers en susters in die skool gehad het nie. Volgens mnr. Bester is daar te veel mense in die gemeenskap wat al reeds broers en susters in Skool B gehad het. Skool B is ook in die proses om Engelsmedium onderrig by te werk by die Afrikaansmedium onderrig. Die skool het ’n behoefte van die gemeenskap ervaar en ook druk van oud-leerders gekry waar die behoefte is vir Engelsmedium onderrig. ’n Verdere faktor wat toelating by Skool B bepaal, is waar die leerders woon. Skool B gee eerste voorkeur aan leerders wat naby die skool woon. Leerders wat buite die Bolandse dorp woon en na Skool B wil gaan, moet motiveer waarom die leerders na Skool B wil gaan.

Die faktore wat volgens die skole gebruik word om leerders toe te laat, sluit aan by wat in die literatuur (sien 2.3) gevind is.

Azaola (2012:84) is van mening dat skole verantwoordelik is vir die oordrag en bewaring van kultuur (sien 2.5.2). Azaola (2012:84) gaan verder deur te noem dat skole individue opvoedkundige aspirasies verleen wat aangepas is vir hul posisie in die sosiale hiërargie, wat sodoende help om ongelykhede te handhaaf en te regverdig. Skole is verantwoordelik vir die oordra van kultuur en daarvolgens word die individuele habitus geërf (Azaola, 2012:84).

Sara se eerste keuse van ’n skool vir haar dogters het voldoen aan al die vereistes wat sy gestel het en daar is voldoen aan al die faktore wat sy belangrik geag het vir haar skoolkeuse. Sara het haar tevredenheid oor haar skoolkeuse soos volg uitgespreek:

Ek is tevrede met waar ek vir my kind, my kinders aansoek gedoen het ... goeie dissipline, die skool het regtig baie goeie dissipline en sport, goeie akademie, ... baie mooi balans as dit kom met kultuur ook. So ek is tevrede met my keuse.

Die kulturele kapitaal wat Sara aan haar dogter wou oordra, kom na vore in die voorafgaande stelling. Volgens mnr. Abrams, is dissipline ’n belangrike faktor wat by Skool A toelating bepaal. Mnr. Abrams verwys eerste daarna dat as ’n leerder ’n slegte dissiplinêre rekord het, dat die skool nie die aansoek oorweeg nie en later verwys mnr. Abrams dat Skool A fokus op “akademiese vordering en dissipline” met betrekking tot toelating van leerders. Sara wil haar kind blootstel aan die institusionele kapitaal waar

dit op die dissipline, sport, akademie en kultuur van Skool A betrekking het. Reay *et al.* (2005:20) beskryf dat die geïnstitutionaliseerde toestand van kulturele kapitaal (sien 2.5.3) verwys na instellings, soos skole, jeugaksies, kerke (ensovoorts), wat verantwoordelik is vir die oordrag van kulturele kapitaal. In hierdie geval is dit Skool A wat kulturele kapitaal aan Sara se kind oordra.

Annie, aan die ander kant, was nie so bevoorreg nie en was verplig om 'n kompromie aan te gaan oor haar eerste keuse. Sy kom 'n werklike beperking teë in die ligging van Skool B wat verder is as wat sy sou verkies het, asook die ekstra koste wat aangegaan moet word om haar seun met 'n taxi by die skool te kry. Annie se woonadres wat nie buite Skool B se opvangsgebied nie, aangesien Skool B haar seun aanvaar het. Annie, wat uit die werkersklas was, was aan die verloorkant wanneer dit kom by skoolkeuse. Banks en Esposito (2009:209) is van mening dat die kulturele kapitaal van die welgesteldes in die gemeenskap meer werd is as die kulturele kapitaal van die arm mense in die gemeenskap. Banks en Esposito (2009:209) is van mening dat kulturele kapitaal en die toedeel daarvan aan mekaar gehaak word deur sosiale faktore soos ras, klas en geslag. Die persone wat die meeste sosiale waarde verkry het en die grootste kulturele kapitaal hulpbronne, soos reis, kuns en finansiële beleggings het, opdoen, se kulturele kapitaal is dus volgens Banks en Esposito (2009:209) meer werd as die daar sonder. Skole wat in arm gemeenskappe is en verantwoordelik is vir die oordrag van kulturele kapitaal, dra dus ander kulturele kapitaal oor as skole in welgestelde gebiede. Feinberg en Lubienski (2008:204) voer aan dat die werkersklas, laeinkomste-groepe en gemarginaliseerde families kulturele kapitaal wil bekom sodat hulle hulle ekonomiese kapitaal en klasstatus kan verhoog. Annie was in 'n moeilike situasie waar sy graag vir haar seun toelating tot 'n skool wat middelklas-kulturele kapitaal aan haar seun kan oordra, soos haar eerste keuse, wou verkry sodat hy in staat sou wees om beter ekonomiese kapitaal te kan bekom, asook om sy klasstatus te verhoog, maar Annie het nie toelating tot so 'n skool gekry nie en was ook nie in besit van die ekonomiese kapitaal om te ruil vir die kulturele kapitaal van die middelklasskool nie. Annie se keuse van skool was reaktief gewees en sy was onder die indruk gewees dat sy nie 'n opsie van keuse gehad het nie. Sy klassifiseer haarself as 'n minderbevoorregte persoon. Woolman en Fleisch (2006:53) is van mening dat volslae armoede die vermoë het om keuse te beïnvloed en mense onder die wanindruk te laat dat hulle nie 'n werklike keuse het nie. Dit was die geval gewees by

Annie toe sy nie vir haar seun verder plek gesoek het nie, nadat die skool hom geweier het.

Harker (1984:122) se argument is hier ter sprake (sien 2.5.3), naamlik dat skole nie net daarvoor verantwoordelik is om kulturele kapitaal oor te dra nie, maar ook dat skole sosiale ongelykheid bevorder. Dit is vir Annie beter om haar seun in te skryf by 'n skool, enige skool, eerder as dat hy nie toelating kry tot 'n skool nie. Al dra die skool 'n beperkte kulturele kapitaal oor, is dit steeds beter as wat daar geen kulturele kapitaal oorgedra word nie. Sosiale ongeregtheid word gereproduseer word wanneer dié wat toelating kry tot die middelklasskole, nie die plek wil afstaan aan ander leerders nie, en dié wat nie plek kry daar nie, is bereid om groot opofferings te maak om plek te kry. Woolman en Fleisch (2006:49) verduidelik dat werkersklasouers bereid is om aansienlike opofferings te maak in die vorm van finansies (vir vervoerkoste, skoolgelde, uniforms en boeke), maar hulle is ook bereid om tyd op te offer wat bestee moet word om hulle kinders toegang tot middelklasskole te bied. Middelklasskole is nie noodwendig naby aan werkersklaswoonbuurte geleë nie. Middelklasskole kry dit reg om die werkersklasleerder uit te sluit deur skoolgelde te hoog te maak sodat werkersklasouers nie die ekonomiese kapitaal het om dit by te bring nie (Hunter, 2015:67; Woolman & Fleisch, 2006:48). Hunter (2015:47) noem ook dat middelklasskole werkersklasleerders uitsluit deur voedingsgebiede te gebruik, leerders uit ander gebiede in te pendel, asook koshuisfasiliteite beskikbaar te stel aan leerders wat die skool by voorkeur wil toelaat. Middelklasskole skep ook die geleentheid vir leerders wat die potensiaal het om waarde by te dra tot die skool. Volgens mnr. Bester word daar gereeld leerders van Skool B gewerf deur ander skole vir hulle vermoëns in sport. Mnr. Bester stel dat die leerders “weggerokkel [word] na ander skole toe”. Mnr. Bester stel ook dat “ons staan nie in hulle pad nie”. Hier is die implikasie dat die leerders na skole toe gaan waar hulle beter geleentheid kry as wat Skool B vir hulle kan bied.

Daar is verskillende faktore wat ouers wat 'n skoolkeuse moet maak, belangrik ag. Hierdie faktore speel 'n sterk rol by die keuse van die skool waarop die ouers besluit om vir hulle kinders aansoek te doen, aangesien ouers 'n spesifieke kulturele kapitaal aan hulle kinders wil oordra en die skool as 'n middel gebruik word om dit te doen. In die voorafgaande afdeling is daar beskryf watter faktore Sara en Annie belangrik geag

het by skoolkeuse en hoe dit bygedra het tot die oordrag van hulle kinders se kulturele kapitaal.

5.4 Bydrae van skoolkeuse tot kwaliteit-onderwys

Hierdie afdeling fokus op hoe skoolkeuse tot kwaliteit-onderwys bydra. Sayed en Ahmed (2011:104) is van mening dat onderrig 'n verantwoordelikheid met betrekking tot sosiale geregtigheid het (sien 2.4). Onderwys moet gebruik word om elke persoon se wetlike reg om onderrig te ontvang, na te kom. Hulle voer voorts aan dat die kwaliteit van onderwys verbeter moet word en dat onderwys 'n stem kan gee aan almal, veral gemarginaliseerdes. Ná hierdie bespreking word Skool A en Skool B se siening van kwaliteit-onderwys bespreek en daarna word Sara en Annie se kinders se toelating tot kwaliteit-onderwys bespreek aan die hand van die skoolkeuse wat uitgeoefen is.

Mnr. Abrams is van mening dat dissipline belangrik is vir kwaliteit-onderwys by 'n skool (sien 4.6.3). Leerders word nie toegelaat wat 'n swak dissiplinêre rekord het nie. Tesame met dissipline, ag Skool A akademiese vordering as belangrik. Volgens mnr. Abrams ag die skool nie kulturele en sportprestasies as die hoofoorweging wanneer hulle leerders toelaat nie, maar eerder “akademiese vordering en dissipline”. Mnr. Abrams is van mening dat die skool reeds 'n goeie sport naam het en as gevolg daarvan besluit die leerders wat goed presteer in sport om na die skool te kom. Volgens mnr. Bester, is toelating belangrik vir Skool B se kwaliteit van onderrig, maar leerders se toelating is nie die enigste faktor wat kwaliteit-onderwys by die skool bepaal nie. Mnr. Bester is van mening dat as leerders eers by Skool B is, begin die leerders verstaan hoe die skool funksioneer en “dan moet hy [of sy] daarby inval” en deur prosesse wat die skool in plek het, handhaaf Skool B kwaliteit-onderwys.

Sara het haar opinie in die fokusgroepbespreking (sien 4.4.5) gelug oor die feit dat sy 'n keuse wou hê en daarvolgens moes kon bepaal waar haar kinders skoolgaan. Sy het gesê dat sy verantwoordelik is vir die skoolfonds en, aangesien sy dit betaal, “moet dit my keuse wees waar ek my kind wil hê”. Die betaling van skoolfonds het 'n bepaalde waarde vir Sara gehad en daarvolgens het sy voorafgestelde vereistes. Albert en García-Serrano (2010:560) voer aan dat die waardebepaling van kwaliteit-onderwys nie 'n probleemlose taak is nie, aangesien kwaliteit-onderwys moeilik kwantifiseerbaar is (sien 2.4). Daar kan nie 'n direkte korrelasie gevind word tussen die insette, soos

besteding van geld aan onderwys, en uitsette, soos die leerders se kennis gemeet deur toetspunte, nie. Mnr. Bester voer aan dat die hoeveelheid aansoeke wat 'n skool ontvang 'n aanduiding is van hoe 'n skool presteer (sien 4.6.8). Woolman en Fleisch (2006:47) is wel van mening dat armoede toelating tot skole beperk, en Hunter (2015:42) stem hiermee saam dat skoolfonds gebruik word om leerders uit 'n skool uit te sluit. Mnr. Abrams is van mening dat Skool A se skoolgelde nie 'n rol speel in die aansoeke nie en dat dit ook nie bepaal kan word of Skool A se skoolgelde leerders ontmoedig om daar aansoek te doen nie. Mnr. Abrams maak melding dat Skool A 'n "kwota [leerders het] wat vir kwytskelding kwalifiseer". Hierteen het mnr. Bester weer gestel dat hulle bewus is van 'n groep leerders wat eerder na skole gaan wat geen skoolgelde vra nie, as om na Skool B te gaan wat wel skoolgelde vra. Sara het skoolkeuse, tesame het ekonomiese kapitaal, as geleenthede gebruik om vir haar dogter toelating tot Skool A te kry. Skool A is geleë in 'n middelklaswoonbuurt. Die skoolfonds is sowat twee en 'n half keer meer as dié van Skool B. Tesame hiermee handhaaf Skool A se Nasionale Senior Sertifikaatresultate (NSS-resultate) vir die afgelope drie jaar 'n gemiddeld van 99,6% wat 'n verwagting skep van soortgelyke prestasies in die nabye toekoms. Annie was van mening dat, indien sy nie 'n keuse gehad het nie en die regering sou besluit om haar seun in te skryf by 'n ander skool wat beter presteer as die een waar haar seun tans op skool is, sy die besluit sou aanvaar het. Minderbevoorregte ouers het aspirasies om hulle kinders in die 'mees gesogte' skole te plaas, voer Angus (2015:403) aan. Angus noem voorts dat hierdie aspirasies meestal nie bereik word nie. Die plekke word aan leerders gegee wat in die gegoede gebiede woon en die minderbevoorregte ouers word uitgesluit. Annie het dit gestel dat Skool B nie so goed presteer op akademiese gebied nie. Annie stel dit as volg: "[Skool B] was nogal swak ook gewees vir 'n tyd, hoor ... hulle was nogals swak gewees". Ten spyte daarvan dat Skool B nie goed presteer het op akademiese gebied nie, het sy steeds haar seun daar ingeskryf en het sy ook nie van skool verander nie.

Indien die regering die skool bepaal waarheen kinders gaan, sou Sara graag wou weet wat die riglyne is wat die regering sou gebruik om te bepaal waar kinders skool toe moet gaan. Sara het in die fokusgroepbespreking aangedui dat sy self wil bepaal waarheen haar kinders gaan (sien 4.4.5). As sy vooraf weet wat die riglyne is, kan sy haar eie sosiale omstandighede manipuleer om seker te maak haar kinders gaan na die skool toe wat sy verkies. Sara sal die kapitaal wat tot haar beskikking is, gebruik

om seker te maak dat haar kinders in die skool is waarop sy besluit. Ten tye van die navorsing, gebruik sy ekonomiese kapitaal en betaal vir haar kinders se skoolgelde. Op grond hiervan het sy sekere verwagtinge van die skool en ruil sy die ekonomiese kapitaal vir kulturele kapitaal (sien 2.5.3). Meer spesifiek, sy was ten tye van die navorsing besig om kulturele kapitaal te bekom vir haar kinders, iets wat geklassifiseer kan word as die geïnstitusionele stand van kulturele kapitaal (sien Reay *et al.*, 2005:20). Die skool is een van die instellings, net soos kerke en jeugaksies, wat gebruik kan word om leerders blootstelling te gee aan aktiwiteite wat 'n spesifieke manier van dinge doen aan die leerders oordra. Reay *et al.* (2005:20) skryf oor kulturele kapitaal dat dit 'n breë reeks taalvaardighede, gewoontes, voorkeure en oriënterings insluit. Ouers kies instellings wat die taalvaardighede, gewoontes, voorkeure en oriënterings wat hulle as belangrik vir hulle kinders se onderwys en blootstelling beskou, kan oordra. Ouers stuur hulle kinders na daardie instellings met die doel dat die beliggaamde toestand van kulturele kapitaal, wat die ouers en gesin by die huis oordra, versterk sal word deur die instelling se oordrag van kulturele kapitaal. Om hierdie rede is dit vir Sara belangrik om te weet wat die riglyne is om vir haar kind plek te kry in die skool wat sy kies. Skool A en Skool B het vasgestelde riglyne waarvolgens hulle leerders aanvaar by die skole. Beide skole ontvang meer aansoeke as waarvoor die skole vir leerders plek het. Skool A ontvang tussen 450 en 480 aansoeke en volgens mnr. Abrams is daar slegs vir 210 leerders in die skool plek. Mnr. Bester stel dat daar 700 aansoeke ontvang is en dat Skool B slegs vir 270 leerders plek het. Skool A gebruik die leerders se aansoeke om te bepaal of die leerders “sal aard in die kultuur van die skool”, voer mnr. Abrams aan. Mnr. Bester voer ook aan dat leerders “moet [...] inval” by hoe Skool B werk. Beide Skool A en Skool B kan keur uit die leerders wat aansoek doen by die skole. Hierdeur is die skole in staat om leerders wat by die instansie se kapitaal pas, te aanvaar. Die skole sal dan in staat wees om die kulturele kapitaal soos Reay *et al.* (2005:20) beskryf, wat uit 'n breë reeks taalvaardighede, gewoontes, voorkeure en oriënterings insluit, aan die leerders oor te dra.

Daar is ook 'n vorm van simboliese kapitaal wat bekom word deur ouers. Deur hulle kinders na 'n spesifieke skool te stuur, kan dit die ouers se aansien in die gemeenskap beïnvloed. Reay *et al.* (2005:21) voer aan dat simboliese kapitaal (sien 2.4)

gemanifesteer word in 'n individu se aansien in die gemeenskap en eienskappe soos gesag en charisma.

Feinberg en Lubienski (2008:204) voer aan dat die werkersklas, lae-inkomste- en gemarginaliseerde gesinne die lewensvatbare kulturele kapitaal wil bekom om hulle ekonomiese kapitaal en sosiale status te verhoog. Annie kan geklassifiseer word as werkersklas. Sy beskik dus, volgens Feinberg en Lubienski (2008), nie oor dieselfde kulturele kapitaal as middelklasgesinne nie. Hiermee word daar nie bedoel dat sy nie daarna streef om dieselfde kulturele kapitaal te bekom as wat middelklasgesinne het nie; intendeel, indien sy haar kind na 'n skool wat beter presteer as Skool B waar hy ten tye van die navorsing was, te skuif sou sy die geleentheid aangryp. Annie het dit soos volg verwoord:

Plaas ek maar my kind die eerste plek [by middelklasskool] ingesit het. En, soos hulle gesê het, as jy minder bevoorregte is, dan is daar 'n vorm wat jy kan invul. Maar toe het ek nie ge-*worry* nie.

Annie is jammer dat sy nie haar seun by 'n ander skool ingeskryf het nie, maar terselfdertyd sê sy dat dit haar nie bekommer het nie. Van die faktore wat haar besluit beïnvloed het, kom na vore in haar stelling dat sy as 'n minderbevoorregte persoon 'n opsie gehad het – 'n vorm wat sy kon invul. Hierdie vorm verwys na die skoolgeldkortingvorm, wat ouers kan invul. Indien hulle inkomste onder 'n seker vlak is, kan hulle korting vir skoolgeld ontvang by die skool. Verder het Annie ook nie aansoek gedoen by skole wat buite die werkersklasbuurt waar sy woon, geleë is nie. Die twee skole waar sy aansoek gedoen het, was binne 'n afstand van 3 km van mekaar, met die naaste skool in die middelklasbuurt ongeveer 5 km weg van waar Annie woon. Die afstand, alhoewel dit nie as te ver voorkom nie, is steeds een van die faktore wat Annie se besluit aangaande skoolkeuse sterk beïnvloed het. Die feit dat daar 'n ekstra las van vervoerkoste op haar geplaas sou word, het dit vir haar moeilik gemaak om te besluit om haar seun na 'n middelklasskool toe te stuur, tesame met die skoolgeld wat sy sou moet betaal. Skool A en Skool B vra beide skoolgelde en bied slegs die kwytskelding van skoolgelde soos die onderwysdepartement voorskryf (sien 4.3.2). Mnr. Abrams voer aan dat daar van die oud-leerders is wat ook die skoolgelde van leerders betaal, maar dat die skool nie betrokke is met daardie reëlins nie. Hunter (2015:47) is van mening dat skole oud-leerders aanmoedig om geld te skenk en dat dit deel vorm van die skole se strategie om bo-aan die skole hiërargie te

bly (sien 2.3.2). In die geval van Skool A help die oud-leerders om skoolgelde te betaal van leerders. Mnr. Bester het gestel dat daar al groepe leerders was wat eerder na 'n ander skole gegaan het waar daar nie skoolgelde gevra word nie. Die ekonomiese kapitaal tot Annie se beskikking was beperk en sy sou nie in staat wees om te veel aan skoolgelde of sy vervoerkoste te bestee nie; dus het sy Skool B gekies waar sy die skoolfonds en vervoerkoste kon bekostig. Annie het egter ook nie 'n skool gekies wat geen skoolgelde hef nie, dus ag sy dit belangrik om die skoolgelde van Skool B te betaal. Annie ag die waarde wat Skool B tot haar seun se opvoeding bydrae hoër as die skole wat geen skoolgelde hef nie, anders sou sy haar seun eerder na so 'n skool laat gaan. MacKenzie (2010:107) is van mening dat nie alle ouers in staat is om buite die normale skole te kan kies nie. Ouers kan dit eenvoudig nie bekostig om hulle kinders na enige ander skool as 'n staatskool te stuur nie. Selfs verskillende staatskole beperk toelating deur middel van skoolgeld wat gevra word. Hier het die veld wat Annie moes navigeer, haar ook beperk. Azaola (2012:84) merk op dat dit wil voorkom asof daar beperkte ruimte vir bevryding en sosiale mobiliteit is en skole is sodoende verantwoordelik vir die bewaring en oordrag van kultuur.

5.5 Habitus beïnvloed skoolkeuse

Bourdieu (1986) se begrip 'habitus' (sien 2.5.1) kan verstaan word as 'n samestelling van kollektiewe en individuele trajekte, voer Reay *et al.* (2005:24) aan. 'n Persoon se geskiedenis bestaan uit gebeurtenisse wat plaasgevind het en wat daardie persoon se kernwaardes beïnvloed het sodat hy of sy op 'n bepaalde wyse optree. Hiermee saam wil dit voorkom asof 'n persoon 'n soort kode navolg. Lede van 'n sosiale groep kan habitus bekom as gevolg van hulle sosialisering. Habitus het twee sleutelaspekte. Die eerste is die beliggaamde (*embodied*) stand van die habitus, wat verstaan kan word as die geestelike eienskappe of persepsies en dan daarmee saam die maniere waarop 'n persoon hom of haar uitdruk, ten opsigte van staan, praat en stap. Dit is die persoon se dominante kultuur wat hy of sy oordra, die '*collective habits*' soos Reay *et al.* (2005:23) daarna verwys. Die tweede sleutelaspek van habitus is die vermoë om struktuur en agentskap in balans te hou (Reay *et al.*, 2005:23). 'n Persoon is in staat om ingeligte besluite te neem met die habitus wat geïnternaliseer is, maar ook sy eie karakterstyle en manier van optrede te gebruik wat die besluit sal beïnvloed.

Sara is 'n middelklasouer wat tersiêre opleiding ontvang het. Sy is getroud en beide Sara en haar man het 'n vaste inkomste. Haar oudste seun, wat reeds klaar is met skool, het in 'n middelklaswoonbuurt skool gegaan en was ten tye van die navorsing besig met tersiêre opleiding. Sara en haar gesin woon op 'n plaas buite die dorp en sy ry elke dag werk toe van die plaas af en is ook daarvoor verantwoordelik om haar twee dogters by hulle skool af te laai. Annie is 'n geskeide werkersklasouer en alleen verantwoordelik is vir haar seun se skoolgeld. Sy het matriek voltooi waarna sy begin werk het. Sy besit nie 'n motor of enige eiendom nie. Haar seun gaan skool in 'n werkersklaswoonbuurt naby aan hulle woonplek. Sy is daarvoor verantwoordelik om te sorg dat haar seun taxi-geld het om elke dag by die skool te kom benewens ander uitgawes soos huurgeld, klerasie en kos.

Habitus is in hoofstuk 2 bespreek (sien 2.5.1), en wanneer daarna verwys word, is dit belangrik om die begrip te verstaan as een wat vervat word in formele en informele waardes, gewoontes en reëls van die samelewing, tesame met die homologie wat toegang gee tot 'n vlak van orde en betekenis (Nash, 1990:433). Habitus is ook 'n kultuursiklus wat kulturele kapitaal reproduseer en internaliseer.

Die een respondent, Annie, was oortuig dat die Bolandse dorp verdeel is op grond van ras. Sy verwys na “ons kinders” en die “[middelklaswoonbuurt] se kant” van die dorp. Annie dui ook dat daar 'n verskil is tussen die kinders in die verskillende skole, soos sy die dorp verdeel het. Sy het gesê: “ons kinders sal nie dit doen nie”, met verwysing na kinders se optrede wat haar verbaas het. Sy was duidelik verbaas; sy het dit so verwoord: “wow, plaas ek maar my kind die eerste plek hier ingesit het”. Die indruk wat die leerders van die skool in die middelklaswoonbuurt op haar gelaat het, het haar haar skoolkeuse laat heroorweeg. Sy was aanvanklik nie bewus van wat die verskillende skole aan die leerders bied nie, aangesien sy nog nie tevore daaraan blootgestel was nie; dit was buite haar veld en haar habitus. Nadat sy blootstelling daaraan gehad het, wou sy dit deel maak van die kapitaal wat aan haar seun oorgedra moet word. Dit was ongelukkig steeds buite haar bereik, aangesien sy beperk was deur ekonomiese kapitaal en indien sy aansoek sou doen vir haar seun by een van die skole in die middelklaswoonbuurt, was daar geen waarborg dat hy daar plek sou kry nie. Die skole het almal toelatingsbeleide wat opgestel is deur die SBL (sien 2.2.2) met die doel om slegs sekere leerders toelating te gee. Annie is gemaklik met haar huidige habitus. Dit is vir haar bekend en sy beweeg maklik in die veld wat vir haar

bekend is. Die gedagte om haar seun uit die habitus te neem wat bekend is vir haar, maak haar tot 'n mate ongemaklik. Sy het haar nie bekommer nie (nie ge-worry nie), wat daarop kan dui dat sy eerder die bekende veld en habitus wou beleef as om die middelklasskool se habitus te betree waar die veld vir haar en haar seun onbekend is.

Die faktore wat Sara se skoolkeuse beïnvloed het, het die skool se akademie, kultuur, sport, veiligheid en dissipline ingesluit, tesame met die feit dat haar dogters vir haar uitdruklik gesê het, "... Mamma, [Skool A], dis ons." Haar dogters het die behoefte gehad om spesifiek na Skool A te gaan, teenoor ander skole op die Bolandse dorp, die behoefte om te deel in wat Skool A vir hulle kan bied en die homologie van die skool. Sara is gelukkig met die besluit om haar kinders na Skool A te stuur, sy is tevrede dat daar streng dissipline by Skool A is, dat hulle effektief met haar kommunikeer, dat die sport by die skool van hoogstaande kwaliteit is, dat haar dogters blootstelling kry aan balans tussen verskillende aktiwiteite en dat haar kinders gelukkig is in die skool waar hulle is, aangesien "dit help nie jy sit jou kind in 'n skool waar hy [of sy] nie gelukkig is nie, hy [of sy] gaan nie presteer nie". Die habitus van die skool is in ooreenstemming met die habitus wat Sara het. Die kapitaal wat sy graag aan haar kinders wil oordra, stem ooreen met dié van Skool A. Mnr. Abrams van Skool A en mnr. Bester van Skool B is ook verantwoordelik om die habitus van die skole in plek te hou. Mnr. Abrams stel dat leerders wat voldoen aan die "kultuur van die skool", kry toegang tot Skool A. Nash (1990:434) verwys hierna as die 'kollektiewe habitus' (*collective habitus*), die onderliggende kode wat deur die individu gebruik word. Die habitus wat Sara aan haar dogter wil oordra, is belyn met hierdie 'kollektiewe habitus' wat by Skool A gevind word.

5.6 Samevatting

Die hoofdoel van hierdie navorsing was om die aard van skoolkeuse te bepaal. In hierdie hoofstuk is die toelatingsbeleide van die onderskeie skole op die Bolandse dorp beskryf en die wyse waarop die ouers te werk gegaan het om toelating tot hierdie skole te verkry. Die faktore wat die ouers belangrik geag het by die skoolkeuseproses en die wyse waarop dit tot die oordrag van kulturele kapitaal bydra, is daarna beskryf. Skoolkeuse en die wyse waarop dit tot kwaliteit-onderwys bydra, is bespreek en daar is aantoon hoe skoolkeuse tot die toegang tot kwaliteit-onderwys bydra. Die laaste deel van die hoofstuk het gefokus op hoe habitus 'n persoon se skoolkeuse beïnvloed.

Hierdie tesis sluit af met hoofstuk 6 wat fokus op 'n samevatting, gevolgtrekking en aanbevelings vir verdere navorsing.

Hoofstuk 6

SAMEVATTING, GEVOLGTREKKING EN AANBEVELINGS

6.1 Inleiding

Hierdie studie is onderneem om te bepaal hoe beïnvloed skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys in 'n Bolandse dorp. Die doel van hierdie studie is in hoofstuk 1 aangedui (sien 1.5). Die Grondwet van Suid-Afrika beloof aan elke leerder toelating tot 'n skool van sy of haar keuse, maar terselfdertyd word die mag aan SBL gegee om die skole se toelatingsbeleide self op te stel.

Hierdie studie het gebruik gemaak van die teoretiese lens van Bourdieu (sien Bourdieu & Passeron, 1977; Harker, 1984; Nash, 1990) se sosiale reproduksieteorie. Die begrippe 'veld', 'habitus' en 'kapitaal' is gebruik, soos deur Bourdieu (1977a, 1977b, 1979, 1986) beskryf, en is in hoofstuk 2 bespreek. Hoofstuk 2 het ook beskryf hoe skoolkeuse op internasionale gebied plaasvind en hoe skoolkeuse in Suid-Afrika teweeggebring word. In hoofstuk 2 is onlangse teorieë wat op skoolkeuse en kwaliteit-onderwys betrekking het, ook bespreek.

Die studie het 'n kwalitatiewe navorsingsmetodologie gevolg, soos in hoofstuk 3 bespreek. Die beleefde ervarings van twee ouers is gebruik om die gebeure in hulle omgewing te verstaan. Die kwalitatiewe navorsingsmetodologie is binne die interpretatiewe paradigma is gebruik om die spesifieke agtergronde van die ouers beter te verstaan. Die navorsingsbevindinge is in hoofstuk 4 aangeteken asook die dokumentanalise wat die vernaamste dokumente met betrekking tot skoolkeuse bespreek het (sien 4.3). Die studie maak ook gebruik van onderhoude met die skoolhoof van Skool A en 'n adjunkhoof van Skool B om die verskillende skole se perspektiewe oor hoe toelating by die onderskeie skole plaasvind by die studie te voeg.

In hoofstuk 5 is die navorsing en die teoretiese lens saamgevoeg om die interpretasie en analise van die data te bespreek. Hier is daar onder andere gekyk na die onderskeie skole se toelatingsprosedures en die wyse waarop die ouers hierdie veld kan navigeer (sien 5.2), faktore wat die deelnemende ouers belangrik geag het tydens die skoolkeuseproses en hoe dit tot kulturele kapitaal bydra (sien 5.3), hoe skoolkeuse bydra tot kwaliteit-onderwys (sien 5.4) en hoe habitus skoolkeuse beïnvloed (sien 5.5).

Die volgende deel van die hoofstuk word gebruik om die hoofbevinding van die studie saam te vat. Dit word gevolg deur wat die implikasies vir die ouers en skoolkeuse is, die implikasies vir beleide in Suid-Afrika asook aanbevelings vir verdere studies. Die hoofstuk sluit af met 'n slot.

6.2 Samevatting van hoofbevindings

Die studie het dit ten doel gehad om te bepaal hoe skoolkeuse toegang tot kwaliteit-onderwys in 'n Bolandse dorp beïnvloed. Die navorsing het drieledig plaasgevind deur dokumentanalise, fokusgroepbespreking en semi-gestruktureerde onderhoude te trianguleer om 'n stewige basis te vorm. Hiervolgens is die begrip 'kwaliteit-onderwys', faktore wat skoolkeuse beïnvloed en toelating tot skole op die Bolandse dorp ondersoek en die aard van skoolkeuse van twee huishoudings in die Bolandse dorp is bepaal.

Die begrip 'kwaliteit-onderwys' is in die studie ondersoek maar Albert en García-Serrano (2010:560) is van mening dat dit moeilik is om kwaliteit-onderwys te meet. Dit word dikwels gemeet volgens uitgawe deur ouers, wat daarvolgens sekere resultate verwag. Verskillende faktore bepaal ook kwaliteit-onderwys, soos byvoorbeeld die leerder:onderwyser-verhouding, uitgawe deur die staat aan skole, historiese bevoordeling aan 'n minderheid skole en die kultuur van leer en onderrig. Faktore wat ouers in hierdie studie belangrik geag het ten opsigte van skoolkeuse is die volgende: ligging, akademie, sport, dissipline, veiligheid, skoolgeld en koste om hulle kinders by die skool te kry. Faktore wat die skoolhoof en adjunkhoof van die twee skole uitgelik het wat toelating bepaal, is die volgende: dissipline, deelname en prestasie aan sport, skoolbywoning, taal van onderrig, akademiese en leierskap prestasie. Faktore wat in literatuur gerapporteer is en wat skoolkeuse beïnvloed, sluit die volgende in: akademie, gerief, demografie, ligging, infrastruktuur, dissipline, veiligheid en finansies. Die faktore wat in hierdie studie bepaal is, asook die faktore wat in die literatuur aangetref is, stem ooreen.

Skoolkeuse word nie slegs op grond van die ouer se keuse bepaal nie, maar die skole moet aan leerders toelating gee. Hierdie toelating geskied volgens die skool se toelatingsbeleid wat deur die SBL opgestel is. Skool A se toelating van leerders fokus op die leerders se dissiplinêre rekord en akademiese vordering. Mnr. Abrams van Skool A het gestel dat leerders wat slegte dissiplinêre rekords het, nie oorweeg word

nie. Ander faktore wat Skool A se toelating van leerders beïnvloed is: leerders se deelname aan spansporte, skoolbywoning en taal van onderrig. Skool A het nie 'n spesifieke voedingsgebied nie, maar daar is twee laerskole waar die meeste van die skool se dorpsleerders van afkomstig is. Skool A het ook koshuisgeriewe en die leerders wat toegelaat word tot die koshuis, kan van enige plek af kom, solank hulle toelating tot die koshuis verkry. Vir toelating tot Skool A se koshuis, moet die leerders 'n onderhoud bywoon en sterk akademies presteer. Volgens mnr. Abrams is die onderhoud om die leerder se “persoonlikhede [te] probeer bepaal” aangesien net sekere leerders in die koshuis “aanpas”. Skool B se toelating fokus hoofsaaklik op waar die leerders woon. Leerders wat naby aan die skool woon, kry voorkeur. Nadat hierdie leerders toelating gekry het, word die res van die leerders teenoor mekaar opgeweeg. Die faktore waarna Skool B kyk om toelating te bepaal, is die leerder se prestasie op akademie, sport en leierskap. Leerders wat van buite die Bolandse dorp aansoek doen, moet motiveer waarom hulle die skool wil bywoon. In die verlede is leerder ook by Skool B gekeur volgens hulle taal van onderrig, waar Afrikaanse leerders voorkeur geniet het. Druk van die gemeenskap en oud-leerders het egter daartoe gelei dat Skool B aansoek doen om beide Afrikaans en Engels as medium van onderrig gebruik en gaan Engelsmedium onderrig in die volgende 5 jaar in faseer word.

Volgens die SASW no. 84 van 1996 mag daar nie teen leerders gediskrimineer word nie. Daar is wel skole wat teen leerders diskrimineer op grond van ras en ander faktore. Beckmann en Prinsloo (2015:3) voer aan dat SBL'e gereeld in hofsake wat oor die kwessies van toegang, billikheid en regstellings handel, gewikkel is. Die hof het al uitsprake gelewer wat bevind het dat skole teen die grondwet opgetree het en onregverdig teen leerders gediskrimineer het wat skooltoegang betref (Beckmann & Karvelas 2006:25). Aan die ander kant, het die hof ook al voorheen bevind het dat die SBL'e volgens hulle reg opgetree het om leerders nie te aanvaar nie soos wat die skool se toelatingsbeleid gestipuleer het (Prinsloo 2006:359). Daar is 'n dun skeiding tussen die skool se toelatingsbeleid om regverdig teen leerders te diskrimineer op grond van die vereistes van die SASW (artikel 5, RSA, 1996a) en dit wat as ongrondwetlik beskou word. Skole gee voor dat hulle die gevestigde belange van die skool beskerm in plaas daarvan om te streef na die primêre doel van kwaliteit-onderwys (sien 2.2). Dit is ook hier waar die wrywing plaasvind aangesien ouers streef

na kwaliteit-onderwys vir hulle kinders en gekniehalter word deur skole se toelatingsbeleide wat toelating verhinder.

6.3 Implikasies vir ouers en skoolkeuse

Die doel van skoolkeuse is dat 'n leerder en sy of haar ouer self 'n keuse het oor die skool waarheen die leerder gaan. Die keuse word uitgeoefen sodat 'n leerder na 'n skool gaan waar hy of sy beter kan presteer. Skoolkeuse was nie altyd moontlik in Suid-Afrika nie, en daar is gediskrimineer op grond van leerders se ras en woonplek (sien 2.2). Skoolkeuse word tans op grond van 'n skool se toelatingsbeleid bepaal. Die skole in die studie, Skool A en Skool B, ontvang 'n groot aantal aansoeke en kan nie al die leerders akkommodeer nie. Skool A ontvang tussen 450 en 480 aansoeke elke jaar en Skool B het die jaar 700 aansoeke ontvang. Nadat die aansoeke geprosesseer is en die leerders in kennis gestel is of hulle toelating tot die skole gekry het of nie, word die leerders op waglyste geplaas.

Ouers moet in staat wees om die veld van 'n skool te navigeer om toelating tot die skool te kry. Ouers wat gewoon is aan die veld waarin skole funksioneer, kry makliker toelating tot 'n skool as ouers wat nie aan die veld gewoon is nie. Die begrip 'veld' is in hoofstuk 2 bespreek (sien 2.5.2) en daar is aangevoer dat veld die agtergrond is waarteen klasdinamiek plaasvind. Skole is ook verantwoordelik vir die oordrag van kapitaal aan leerders. Hoe meer ouers se kapitaal met dié van die skool ooreenstem, hoe makliker sal die ouers in staat wees om die veld te navigeer. Dit is dus moeiliker vir werkersklasouers as middelklasouers om die veld van 'n middelklasskool te navigeer. Metodes wat skole gebruik om te keer dat leerders toelating tot skole kry, is taalbeleid, toelatingsbeleid, gedragskode en skoolgeld. In hierdie studie is daar ook bevind dat onderhoude deur skole gebruik word om toelating te bepaal. Skool A het in die verlede onderhoude gebruik vir alle leerders wat na die skool toe kom, maar die proses was tydrowend gewees en het dieselfde inligting verskaf as wat op die aansoekvorms gestaan het. Skool A en Skool B gebruik steeds onderhoude om leerders toe te laat wat in graad 9 tot 12 toegang na die skole wil bekom. Onderhoude word nie deur enige beleid verbied nie, solank daar geen diskriminasie in die proses plaasvind nie. Ander faktore wat toelating tot skole beperk, is armoede, geografiese ligging, reiskoste en skoolgrootte (sien 2.3).

Angus (2015:405) is van mening dat die inname van skole meestal die sukses en reputasie van 'n skool bepaal. Om hierdie rede wil skole eerder leerders uit bevoorregte gesinne aanvaar en wil skole eerder middelklasouers trek. Suksesvolle skole is ook volgens Angus (2015:405) meestal in middelklaswoonbuurte geleë. Die ouers wat bewus is van hoe die skoolkeuseproses werk en weet wat die kriteria behels, is meer geneig om suksesvol te wees in die skoolkeuseproses, teenoor ouers wat nie weet hoe die skoolkeuseproses werk nie of nie weet wat die kriteria behels nie. Hierdie studie het bevind dat middelklasouers ingelig wil wees oor die kriteria waarvolgens leerders tot 'n skool toegelaat word, en daar is bevind dat middelklasouers altyd 'n keuse wil uitoefen ten opsigte van die skool. Die rede wat hiervoor aangevoer is, is dat hulle skoolgeld betaal, wat hulle die reg gee reg om 'n skool te kies (sien 4.4).

Die middelklasouer wat aan die studie deelgeneem het, het met gemak toelating gekry tot die skool wat haar eerste keuse was. Hierdie skool is ook in 'n middelklaswoonbuurt geleë en verskaf volgens die ouer kwaliteit-onderwys (sien 5.2). Die werkersklasouer wat aan die studie deelgeneem het, het nie toelating gekry tot hulle eerste keuse van 'n skool nie en sy moes daarom by 'n ander skool plek kry vir haar seun. Met behulp van netwerke is daar vir haar seun plek gekry in 'n skool wat in die werkersklasbuurt geleë is.

Skoolkeuse poog om vir ouer en leerders die geleentheid te gee om toelating te kry na 'n skool van die leerders se keuse. Dit is meer gereeld die geval dat middelklasouers hierdie keuse kan uitoefen as werkersklasouers. Werkersklasouer word benadeel aangesien hulle nie die 'veld' kan navigeer waarbinne die skool funksioneer nie. Werkersklasouers beskik ook nie die middelklas-kapitaal, waarop skole gebou is nie, maar werkersklas ouers is bereid om baie van hulle hulpbronne tot hulle beskikking te gebruik sodat hulle kinders toegang kan verkry by skole wat middelklaskapitaal aan hulle kinders kan oordra. Werkersklasouers wil graag toegang kry tot die geïnstitusionele toestand van kulturele kapitaal, sodat die skole dit aan hulle kinders kan oordra en die kinders dit kan internasionaliseer. Die grootste probleem wat egter ontstaan, is dat ouers nie werklik 'n keuse uitoefen nie. Ouers kan aansoek doen by verskillende skole, maar dit is nie die ouers wat bepaal of hulle toegang kry nie. Die skole bepaal watter leerders toegelaat word, al dan nie. SBL'e is verantwoordelik vir die opstel van toelatingsbeleide, taalbeleide asook finansiële

beleide van die skole. Hierdie drie beleide word sonder enige wetlike ongerymdhede gebruik om teen leerders te diskrimineer en om leerders uit te sluit van skole. Werkersklasouers kan appèl aanteken indien hulle kinders nie aanvaar is nie, maar indien die beleide reg opgestel is, gaan dit nie 'n verskil maak aan die uitspraak nie, selfs in die hof. Solank as wat SBL'e die mag het om toelatingsbeleide op te stel, gaan werkersklasleerders nie 'n regverdige geleentheid kry om by skole wat aansoek te doen nie. Die werkersklasleerders wat toegang kry tot middelklasskole, kry alleenlik plek omdat hulle 'n positiewe bydrae tot die skool se reputasie kan aanbring, hetsy dit in terme van sport, kultuur, akademie of self finansiële is.

Die aard van skoolkeuse kom daarop neer dat ouers nie 'n keuse maak nie, maar eerder 'n aansoek indien en die skole maak keuses. Die keuse wat die skole maak, is nie noodwendig om gelykheid en gelyketoegang te bevorder nie. Die keuse wat skole maak word meestal gemaak om die skool se reputasie te bevorder en gevestigde belange te beskerm. Die uitdaging is nou vir werkersklasouers om hulle kinders 'aantreklik' te maak vir middelklasskole sodat die midderklas skole kan voordeel trek om die werkersklasleerders te aanvaar.

6.4 Implikasies vir beleide in Suid-Afrika

Die Grondwet van Suid-Afrika waarborg in artikel 29(1) vir elke persoon toegang tot basiese onderrig en volgens artikel 29(2) onderrig in 'n taal van sy of haar keuse, sover dit redelik uitvoerbaar is. Die SASW gee aan SBL'e die reg en verantwoordelikheid om 'n taalbeleid, toelatingsbeleid, gedragskode en finansiële beleid op te stel en te implementeer. Die SBL bestaan uit ouers, onderwysers, administratiewe personeel en, in die geval van hoërskole, vorm leerders ook deel van die SBL. Die meerderheid lede van 'n SBL is ouers. Met behulp van die beleide wat die SBL'e opstel, is die ouers verantwoordelik vir die bestuur van die skool. In die geval van toelating stel die SBL die kriteria op waarvolgens leerders by 'n skool aanvaar word. Solank die toelatingsbeleid nie teen leerders diskrimineer nie en ooreenstem met die vereistes soos gestipuleer deur die SASW (sien 4.3), is die SBL gemagtig om leerders uit te sluit wat nie aan die kriteria soos wat hulle bepaal, voldoen nie. Ouers wil hulle kinders se belange beskerm en sal 'n dominante kulturele kapitaal by die skool vestig en beskerm.

Beckmann en Prinsloo (2009:181) voer aan dat onderwys die oordrag van waardes, kultuur, morele en normatiewe gesindhede behels (sien 2.5). Hiervolgens wil ouers leerders insluit wat dieselfde waardes, kultuur, morele en normatiewe gesindhede by hulle huise het, en daarom poog hulle om leerders uit te sluit wat daarvan verskil. Die SBL'e gaan verder deur 'n taalbeleid te bepaal asook om die finansiële beleid te gebruik om leerders te ontmoedig om by 'n skool aansoek te doen. Ouers sal minder geneig wees om aansoek te doen by 'n skool indien die skool se medium van onderrig nie dieselfde is as hulle voorkeurtaal nie. Dieselfde geld vir skoolgeld. Met behulp van die finansiële beleid is die SBL in staat om die skoolgeld te bepaal, wat 'n verdere faktor mag wees wat ouers kan ontmoedig om by 'n skool aansoek te doen. Alhoewel leerders nie geweier mag word op grond van hulle ouers se onvermoë om skoolgeld te betaal nie, is dit steeds 'n faktor wat ouers ontmoedig om aansoek te doen by 'n skool. Albei ouers wat aan die studie deelgeneem het, het aangedui dat skoolgeld hulle skoolkeuse beïnvloed het (sien 4.4 en 4.5). Mnr. Abrams is van mening dat skoolgelde nie die leerders ontmoedig om aansoek te doen nie en dat dit ook nie deur die skool bepaal kan word nie (sien 4.6). Mnr. Bester is weer van mening dat daar leerders is wat eerder na skole gaan wat nie skoolgelde hef nie, as om na Skool B te gaan waar skoolgelde gehef word (sien 4.6).

Skole wat SBL'e het wat goed funksioneer, sal in staat wees om beleide op te stel wat die skool se toelating kan beïnvloed om slegs leerders tot die skool toe te laat soos die toelatingsbeleid vereis. Skool B het wel hulle toelatingsbeleid al so aangepas om nie meer voorkeur aan leerders te gee wat broers en susters in die skool het nie. Skool A het tot onlangs onderhoude gebruik as deel van die kriteria wat toelating bepaal het. Dit is problematies vir ouers wat op soek is na opwaartse mobiliteit vir hulle kinders wat betref klasstatus en ekonomiese geleenthede. Bourdieu (1991) verwys hierna as ekonomiese kapitaal wat omgeskakel word na kulturele kapitaal en die koop van elite-onderwys (sien 2.5). Leerders word doelbewus sekere skole weerhou en kry nie toelating tot hierdie skole nie. Die leerders en hulle ouers het die reg tot appèl, wat nie altyd uitgeoefen word nie, en indien die appèl onsuksesvol is, kan die saak na die hof geneem word wat finansiële en tydaspekte behels. Annie het nie haar seun se afkeuring van hulle eerste keuse geappelleer nie, van welke rede ook al. Skooltoelatingsbeleide word opgestel volgens die SBL se interpretasie van die SASW en is nie noodwendig die regte interpretasie nie (Beckmann & Karvelas, 2006:25). Oor

hierdie interpretasie van die wetgewing was daar al verskeie hofsake gewees (sien 2.2.2).

Die groot uitdaging wat daar vir beleidmakers is, is om die ongelykheid tussen skole te probeer bekamp. Daar was gedurende die apartheidsjare geen deelnemende bestuur vir skole gewees nie; dus het beleidmakers aan SBL'e die reg gegee om beleide self op te stel sodat ouers en ander belangegroepe deel kan uitmaak van die bestuur van die skool. Terselfdertyd het hulle aan SBL'e die gereedskap gegee om leerders mee uit te sluit en die beginsels van onregverdige toelating te laat voortleef.

6.5 Aanbevelings vir verdere studies

Na aanleiding van hierdie studie, is daar geleenthede wat verdere navorsing regverdig. Toekomstige navorsing kan op die volgende gebiede gedoen word:

- Hoe stel 'n beheerliggaam 'n toelatingsbeleid op?
- Wat is die rol van die skoolbestuur en die skoolhoof by die opstel van 'n toelatingsbeleid?
- Hoe implementeer verskillende skole die toelatingsbeleid?
- Hoekom wil skole nie in die gees van demokrasie leerders van verskillende rasse, demografieë en agtergronde toelaat tot die skole nie?

6.6 Slot

Die uitgangspunt van hierdie studie was om te bepaal hoe skoolkeuse tot kwaliteit-onderrig in 'n Bolandse dorp bydrae. Skoolkeuse is 'n tweeledige proses waar die ouer aansoek doen en die skool aan 'n leerder toelating gee. Skole het 'n toelatingsbeleid wat deur die SBL bepaal word waarvolgens toelating aan 'n leerder verleen word. In die proses wil die skool toelating beperk tot leerders wat die skool se belange en reputasie sal bevorder. Daar is 'n groot aanvraag na toelating tot skole met voldoende hulpbronne en skole wat 'n onderrig van 'n hoë kwaliteit aan leerders verskaf. Hierdie skole is geneig om in middelklaswoonbuurte geleë te wees en wil hulle toelating tot middelklasleerders beperk.

Die navorsing het bevind dat die middelklasouer wat aan die studie deelgeneem het, gelukkig was met haar skoolkeuse en maklik toelating tot die skool in die middelklaswoonbuurt bekom het. Die werkersklasouer sou 'n ander skool verkies bo die skool waar haar seun ten tye van die navorsing was. Die faktore wat skoolkeuse

bepaal, verskil nie tussen werkers- en middelklasouers nie. Ouers wil die beste skool vir hulle kinders kry met die hulpbronne wat hulle tot hulle beskikking het.

Die wetgewing wat deur die regering beskikbaar gestel is, funksioneer nie om skoolkeuse te bevorder nie. In plaas daarvan word beleide gebruik om skooltoegang te beperk en toelating tot skole wat die beste presteer, is slegs vir ouers met die meeste hulpbronne tot hulle beskikking beskore om te verseker dat hulle kinders toelating tot 'n skool van hulle keuse verkry.

Bronverwysings

- Ahmed, R. & Sayed, Y. 2009. Promoting access and enhancing education opportunities? The case of “no-fees schools” in South Africa. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 32(2):203–218.
- Albert, C. & García-Serrano, C. 2010. Cleaning the slate? School choice and educational outcomes in Spain. *Higher Education*, 60(6):559–582.
- Alves, F., Elacqua, G., Koslinki, M., Martinez, M., Santos, H. & Urbina, D. 2015. Winners and losers of school choice: Evidence from Rio de Janeiro, Brazil and Santiago, Chile. *International Journal of Educational Development*, 41:25-34.
- Almeling, R. 2015. Reproduction. *Annual Review of Sociology*, 41:423–442. doi: 10.1146/annurev-soc-073014-112258
- Angus, L. 2012. Teaching within and against the circle of privilege: Reforming teachers, reforming schools. *Journal of Education Policy*, 27(2):231–251.
- Angus, L. 2013. School choice: Neoliberal education policy and imagined futures. *British Journal of Sociology of Education*, 36(3):395–413. doi: 10.1080/01425692.2013.823835
- Ashley, L.M. & Mead, S. 2017. The charter codel goes to preschool. *Education Next*, 17(1):62-69.
- Atkins, L. & Wallace, S. 2012. Qualitative Research in Education, in Atkins, L. & Wallace, S (red.). *Research in Education*. Londen: SAGE Publications Ltd. 11-28.
- Azaola, M.C. 2012. International studies in sociology of education revisiting Bourdieu: Alternative educational systems in the light of the theory of social and cultural reproduction. *International Studies in Sociology of Education*, 22(2):81–95.
- Bagley, C. 2006. School choice and competition: A public-market in education revisited. *Oxford Review of Education*, 32(3):347–362. doi: 10.1080/03054980600775656
- Banks, C.A.M. & Esposito, J. 2009. Cultural Capital, In Provenzo, E.F. (red.) *Encyclopedia of the Social and Cultrual Foundations of Education, Volume 1*, Sage: Thousand Oaks.

- Ball, S.J. 1993. Education markets, choice and social class: The market as a class strategy in the UK and the USA. *British Journal of Sociology of Education*, 14(1):3–19.
- Ball, S.J. 2003. *Class strategies and the education market: The middle classes and social advantage*. Londen: Routledge Falmer.
- Ball, S.J. 2008. *The education debate*. Bristol: Policy Press.
- Ball, S.J. 2014. Good school / bad school: Paradox and fabrication. *British Journal of Sociology of Education*, 18(3):317–336.
- Ball, S.J. & Vincent, C. 2014. “I heard it on the grapevine”: “Hot” knowledge choice. *British Journal of Sociology of Education*, 19(3):377–400.
- Beckmann, J. & Karvelas, N. 2006. Stifling transformation through the manipulation of enrolment: A case study of two public high schools in Gauteng Province. *African Education Review*, 3(1):13–29.
- Beckmann, J. & Prinsloo, I. 2009. Legislation on school governors’ power to appoint educators: Friend or foe? *South African Journal of Education*, 29:171–184.
- Beckmann, J. & Prinsloo, J. 2015. Some aspects of education litigation since 1994: Of hope, concern and despair. *South African Journal of Education*, 35(1):1–11.
- Bell, C.A. 2009. All choices created equal? The role of choice sets in the selection of schools. *Peabody Journal of Education*, 84(2):191–208.
- Bell, L. & Stevenson, H. 2006. *Education policy: Processes, themes and implications*. Oxon: Routledge.
- Benson, M., Bridge, G. & Wilson, D. 2015. School choice in London and Paris: A comparison of middle-class strategies. *Social Policy and Administration*, 49(1):24–43.
- Beutel, A.M. & Anderson, G. 2014. Race and the educational expectations of parents and children: The case of South Africa. *The Sociological Quarterly*, 49(2):335–361.
- Bickman, L. & Rog, D. 2008. *The Sage handbook of applied social research methods*.
 Verkry by

https://books.google.com/books?hl=nl&lr=&id=m4_MAwAAQBAJ&pgis=1
[2016, September 19].

- Books, S. & Ndlalane, T. 2011, What the U.S. Could Learn from South Africa about Education and Social Justice. *The Journal of Educational Foundations*, 25(1):83–102.
- Bosetti, L. (2004). Determinants of school choice: Understanding how parents choose elementary schools in Alberta. *Journal of Education Policy*, 19(4): 337–405.
- Bourdieu, P. 1977a. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. 1977b. *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Vertaald deur R. Nice. New York: Routledge.
- Bourdieu, P. 1979. *Algeria 1960: the Disenchantment of the World, the Sense of Honour, the Kabyle House or the World Reversed*. New York: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. 1985. The Social Space and the Genesis of Groups. *Theory and Society*, 14(6):723-744.
- Bourdieu, P. 1986. The forms of capital, in Richardson, J.G. (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood. 241-258.
- Bourdieu, P. 1990. *The Logic of Practice*. Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. 1991. *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. 1993. *The Field of Cultural Production*. New York: Columbia University Press.
- Bourdieu, P. 2000. *Propos sur le Champ Politique*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon.
- Bourdieu, P. & Passeron, J. 1977. *Reproduction in Education, Society and Culture*. London and Beverly Hills: Sage Publications.
- Bourdieu, P. & Passeron, J. 2000. *Reproduction in education, society and culture*. 2nd ed. London: Sage.

- Bowe, R., Ball, S. & Gewirtz, S. 1994. 'Parental choice', consumption and social theory: The operation of micro-markets in education. *British Journal of Sociology of Education*, 42(1):38–52.
- Brandimarte, P. 2011. Quantitative methods, in A.M. Donley (red.). *Research methods*. New York, NY: Infobase. 17–37.
- Burgess, S. & Briggs, A. 2010. School assignment, school choice and social mobility. *Economics of Education Review*, 29(4):639–649
- Burgess, S., Greaves E., Vignoles, A. & Wilson, D. 2014. What parents want: School preferences and school choice. *Economic Journal*, 125:1262–1289.
- Bush, T. & Heystek, J. 2003. School governance in the new South Africa. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 33(2):127–138. doi: 10.1080/0305792032000070084
- Calsamiglia, C., Haeringer, G. & Klijn, F. 2010. Constrained school choice: An experimental study. *American Economic Review*, 100(4):1860–1874.
- Cobetta, P. 2003. Paradigms of social research. In P. Cobetta (red.). *Social research: Theory, methods and techniques*. Londen: Sage, 8–30.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. 2002. *Research methods in education*. Londen: Routledge.
- Cookson, P.W. 2015. School choice: Meaningless without good schools. *The Brookings Review*, 14(4):451–454.
- Davis, T.M. 2014. School choice and segregation: "Tracking" racial equity in magnet schools. *Education and Urban Society*, 46(4):399–433. doi: 10.1177/0013124512448672
- DBO (Departement van Basiese Onderwys). 2014. *School realities 2014*. Verkry by <https://www.education.gov.za/Portals/0/Documents/Reports/School%20Realities%202014.pdf?ver=2015-01-29-163436-817> [2015, April 9].
- DBO (Departement van Basiese Onderwys). 2017. *National Senior Certificate 2016 – Schools Performance Report*. Verkry by <https://www.education.gov.za/Portals/0/Documents/Reports/NSC%20SCHOOLS%20PERFORMANCE%20REPORT%202016.pdf>

L%20PERFORMANCE%20REPORT%202016.pdf?ver=2017-01-05-110731-030 [2017, September 25].

DeArmond, B.M., Jochim, A. & Lake, R. 2014. *Making school choice work*. Washington, DC: CRPE.

Denessen, E., Driessena, G., & Slegers, P. 2005. Segregation by choice? A study of group-specific Rehaznos for school choice. *Journal of Education Policy*, 20(3):347-368.

Denscombe, M. 2010. *The Good Research Guide. For small-scale social research projects. Fourth Edition*. Berkshire: Open University Press.

De Kadt, J., Norrissa, S., Fleisch, A.B., Richtera, L. & Alvanides, S. 2014. Children's daily travel to school in Johannesburg-Soweto, South Africa: Geography and school choice in the birth to twenty cohort study. *Children's Geographies*, 12(2):170–188. doi: 10.1080/14733285.2013.812304

Departementshoof: Mpumalanga Departement van Opvoedkunde en ander v Hoërskool Ermelo en ander (CCT40/09) [2009] ZACC 32; 2010(2) SA 415 (CC); 2010(3) BCLR 177 (CC) (14 October 2009).

Donley, A.M. 2012. *Research methods*. Volume 2 van Student Handbook to Sociology. New York, NY: Facts On File.

Dronkers, J. & Avram, S. 2015. What can international comparisons teach us about school choice and non-governmental schools in Europe? *Comparative Education*, 51(1):118–132.

Dustan, A. & Ngo, D.K.L. 2018. Commuting to educational opportunity? School choice effects of mass transit expansion in Mexico City. *Economics of Education Review*, 63:116–133.

Du Toit, S. 2008. *Parental choice in South African high schools - an urban Cape Town case study*. Ongepubliseerde PhD-tesis. Cape Town: Universiteit van die Wes-Kaap.

DvO (Departement van Onderwys). 2003. *Improving access to free and quality basic education for all*. Verkry by <http://www.education.gov.za/LinkClick.aspx?fileticket=IBMz/jGelkc=&tabid=39>

0&mid=1124%5Cnhttp://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/educ_access_1.pdf [2015, Maart 3].

- Edwards, R. & Mauthner, M. 2002. Ethics and feminist research: theory and practice, in Mauthner, M., Birch, M., Jessop, J. & Miller, T. (reds.). *Ethics in qualitative research*. Los Angeles: SAGE Publishers. 347–365.
- Engelbrecht, P., Nel, M., Smit, S. & Van Deventer, M. 2016. The idealism of education policies and the realities in schools: the implementation of inclusive education in South Africa. *International Journal of Inclusive Education*, 20(5): 520–535.
- Engelbrecht, P. 2014. The implementation of inclusive education in South Africa after ten years of democracy. *European Journal of Psychology of Education*, 21(3):253–264.
- Esterberg, K. 2004. Qualitative methods in social research. In P. ten Have (red.). *Understanding qualitative research and ethnomethodology*. 2004 Boston, MA: Sage, 2–13.
- Fataar, A. 1997. Access to schooling in a post-apartheid South Africa: Linking concepts to context. *International Review of Education*, 43(3):331–348.
- Feinberg, W. & Lubienski, C. 2008. *School choice: Policies and outcomes: Empirical and philosophical perspectives*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Flick, U. 2007. 'Sampling, selecting and access', In U. Flick (red.). *Designing qualitative research, Qualitative Research Kit*, London: SAGE Publications, Ltd. 36–50.
- Frempong, G., Reddy, V. & Kanjee, A. 2011. Exploring equity and quality education in South Africa using multilevel models. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 41(6):819–835.
- Gewirtz, S., Oxford, S. & Dec, N. 2014. Can all schools be successful? An exploration of the determinants of school 'success'. *Oxford Review of Education*, 24(4):439–457.
- Gorard, S. & Fitz, J. 2006. What counts as evidence in the school choice debate? *British Educational Research Journal*, 32(6):797–816.

- Gorard, S., Fitz, J. & Taylor, C. 2001. School choice impacts: What do we know? *Educational Researcher*, 30(7):18–23.
- GOV.UK. 2017. *Schools admissions*. Verkry by <https://www.gov.uk/schools-admissions> [2017, Julie 29].
- Gross, R.N. 2014. Public regulation and the origins of modern school-choice policies in the progressive era. *Journal of Policy History*, 26(4):509–533.
- Harber, C. & Muthukrishna, N. 2000. School effectiveness and school improvement in context: The case of South Africa. *School Effectiveness and School Improvement*, 11(4):421–434. doi: 10.1076/sesi.11.4.421.3559
- Harker, R. 1984. On reproduction, habitus and education. *British Journal of Sociology of Education*, 5(2):117–127.
- Hayden, K.S. 2013. *A brief history of public education: School choice in America Part II*. Washington, DC: States News Service.
- Halqachmi, A. 2013. Charter schools in the USA: A strategy to increase responsiveness, service quality and stretch resources, *International Journal of Productivity and Performance Management*, 62(4):420–435.
- Mestry, R. & Berry, B. 2016. The perceptions of stakeholders of the implementation of a state funding model in South African public schools, *Africa Education Review*, 13(2):82-95.
- Hill, L.D., Baxen, J., Craig, A.T. & Namakula, H. 2012. Citizenship, social justice, and evolving conceptions of access to education in South Africa: Implications for research. *Review of Research in Education*, 36(1):239–260. doi: 10.3102/0091732X11421461
- Hirsch, D. 1995. School choice and the search for an educational market. *International Review of Education*, 41(3):239–257.
- Hoadley, U. & Town, C. 1999. For better or worse: School choice in a South African working class context. In L. Chisholm (red.). *Critical perspectives in South African education: Reconstituting the educational realm*. Kaapstad: Juta, 28–44.

- Hoxby, C.M. 2003. School choice and school productivity: Could school choice be a tide that lifts all boats? In C.M. Hoxby (red.). *The economics of school choice*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 287–342.
- Hunter, M. 2015. Schooling choice in South Africa: The limits of qualifications and the politics of race, class and symbolic power. *International Journal of Educational Development*, 43, April: 41–50.
- Jenkins, R. 1982. Pierre Bourdieu and the reproduction of determinism. *Sociology*, 16(2):270–281.
- Jha, T. & Buckingham, J. 2015. Charter schools, free schools, and school autonomy. *Policy*, 31(2):52–59.
- Jonas, M. 2013. *Ouerbetrokkenheid in hulle kinders se opvoeding*. Ongepubliseerde MEd-tesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch
- Joorst, J. 2013. *Die selfgeskoolde habitus van jeugdiges op 'n plattelandse dorp*. PhD-tesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch. Verkry by <http://scholar.sun.ac.za/handle/10019.1/85742> [2017, Maart 12].
- Jupp, V. (red.). 2006. *The SAGE Dictionary of Social Research Methods*. London: SAGE Publications, Ltd [Aanlyn]. Beskikbaar: <http://methods.sagepub.com/reference/the-sage-dictionary-of-social-research-methods> [2016, September 9].
- Kisida, B.B., Wolf, P.J. & Rhinesmith, E. 2015. *Views from private schools: Attitudes about school choice programs in three states*. Washington, DC: American Enterprise Institute.
- Kleitz, B., Weiher, G., Tedin, K., & Matland, K. 2000. Choice, charter schools, and household preferences. *Social Science Quarterly*, 81(3): 846-854.
- Kusi-Mensah, J.Y. 2005. *Factors Influencing Parents Choice of Catholic Schools in the Western Cape, South Africa*. Ongepubliseerde MEd-tesis. Kaapstad: Universiteit van Kaapstad.
- Lauen, D.L. 2007. Contextual explanations of school choice. *Sociology of Education*, 80(3):179–209.

- Lauen, D.L. 2009. To choose or not to choose: High school choice and graduation in Chicago. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 31(3):179–199.
- Levine-Rasky, C. 2007. School choice and the analytics of power. *Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, 29(5):397–422.
- Lidström, A. 1999. Local school choice policies in Sweden. *Scandinavian Political Studies*, 22(2):137–156.
- Liu, S. & Apple, M.W. 2016. Parental Choice of School, Class Strategies, and Educational Inequality: An Essay Review of School Choice in China—A Different Tale? *Educational Policy*, 30(6): 940-955.
- Lombard, B.J.J. 2009. Reasons why educator-parents based at township schools transfer their own children from township schools to former Model C schools. *Education as Change*, 11(1):43–57.
- Luczak, M.J. & McDiarmid, C. 2005. On the power of two choices: Balls and bins in continuous time. *The Annals of Applied Probability*, 15(3):1733–1764.
- Machin, S. & Salvanes, K.G. 2016. Valuing school quality via a school choice reform. *Scandinavian Journal of Economics*, 118(1):3–24.
- Mackenzie, P. 2010. School choice in an international context. *Journal of Research in International Education*, 9(2):107–123.
- Matukane en ander v. Laerskool Potgietersrus* [1997] JOL 102 (T)
- Maile, S. 2004. School choice in South Africa. *Education and Urban Society*, 37(1):94–116.
- Maithufi, I.P. 2014. The authority to determine admission policy by a school governing body includes the power to determine the capacity of a public school but does not inflexibly limit the discretion of the head of department to admit a learner. *Obiter*, 35(3): 740-751.
- Maxwell, J.A. 2013. Designing a Qualitative Study, in Bickman, L & Rog, D.J. (reds.). *The SAGE Handbook of Applied Social Research Methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc. 214–46.
- Member of the Executive Council for Education in Gauteng Province v. Governing Body of the Rivonia Primary School* [2013] 135/12 ZACC 34.

- Minister van Onderwys, Wes-Kaap, en ander v. die beheerliggaam van Laerskool Mikro, en ander* [2005] (1).
- Morton, M. & McMenamin, T. 2009. *Families choices: Choosing school(s)*. Nieu-Seeland: University of Canterbury.
- Motala, S. 2009. Privatising public schooling in post-apartheid South Africa: Equity considerations. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 39(2):185–202.
- Nash, R. 1990. Bourdieu on education and social and cultural reproduction. *British Journal of Sociology of Education*, 11(4):431–447.
- Nishimura, M. & Yamano, T. 2013. Emerging private education in Africa: Determinants of school choice in rural Kenya. *World Development*, 43:266–275. doi: 10.1016/j.worlddev.2012.10.001
- O’Leary, R. & Miller, R.L. 2003. Questionnaires and structured interview schedules. In R.L. Miller & J. Brewer (reds.). *The A-Z of social research questionnaires and structured interview schedules*. Londen: Sage, 253–255.
- Opdenakker, M.C. & Van Damme, J. 2007. Do school context, student composition and school leadership affect school practice and outcomes in secondary education? *British Educational Research Journal*, 33(2):479–508.
- Oplatka, I. 2007. The principal’s role in marketing the school: Subjective interpretations and personal influences. *Planning and Changing*, 38(3/4):208–221.
- Ozimek, A. 2012. Lessons on School Choice from Sweden. *Forbes*, 3 Desember. Verkry by: <https://www.forbes.com/sites/modeledbehavior/2012/12/03/lessons-on-school-choice-from-sweden/#785effc827fc> [2017, Julie 31].
- Panofsky, C. 2003. The relations of learning and student social class: Towards “re-socializing” socialcultural learning theory, in Kozulin, A., Gindis, B., Ageyev, V. & Miller, A. (reds.). *Vygotsky’s Educational Theory in Cultural Context*. Cambridge: Cambridge Univerety Press.
- Payne, G. & Payne, J. 2004. Qualitative methods. In G. Payne (red.). *Key concepts in social research*. Londen: Sage, 175–180.

- People's Republic of China. 2014. *Compulsory Education Law of the People's Republic of China* [Aanlyn]. Beskikbaar: http://english.gov.cn/archive/laws_regulations/2014/08/23/content_281474983042154.htm [2018, Mei 6].
- Pileggi, M.S. & Patton, C. 2003. Introduction: Bourdieu and cultural studies. *Cultural Studies*, 17(3/4):313–325.
- Poesen-Vandeputte, M. & Nicaise, I. 2014. Rich schools, poor schools: Hidden resource inequalities between primary schools. *Educational Research*, 57(1):91–109. doi: 10.1080/00131881.2014.983722
- Prinsloo, S. 2006. State interference in the governance of public schools. *South African Journal of Education*, 26(3):355–368.
- Reay, D. 1996. Contextualising choice: Social power and parental involvement. *British Educational Research Journal*, 22(5):581–596.
- Reay, D. 2004. Education and cultural capital: The implications of changing trends in education policies. *Cultural Trends*, 13(50):73–86.
- Reay, D. & Ball, S.J. 1997. 'Spoilt for choice': The working classes and educational markets. *Oxford Review of Education*, 23(1):89–101.
- Reay, D. & Ball, S.J. 1998. 'Making their minds up': Family dynamics of school choice. *British Educational Research Journal*, 24(4):431–448.
- Reay, D., David, M.E. & Ball, S.J. 2005. *Degrees of choice: Social class, race and gender in higher education*. Staffordshire: Trentham Books.
- Reay, D. & Lucey, H. 2000. Children, school choice and social differences. *Educational Studies*, 26(1):37–41. doi: 10.1080/03055690097754
- Reschovsky, A. 2006. Financing schools in the new South Africa. *Comparative Education Review*, 50(1):21–45.
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 1983. *Wet op Kindersorg no. 74 van 1983* [Aanlyn]. Beskikbaar: https://www.westerncape.gov.za/assets/departments/social-development/child_care_act_74_of_1983.pdf [2017, Mei 8].
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 1996a. *Suid-Afrikaanse Skolewet no. 84 van 1996*. Pretoria: Staatsdrukkers.

- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 1996b. *Wet op Nasionale Onderwysbeleid no. 27 van 1996* [Aanlyn]. Beskikbaar: http://www.fedsas.org.za/Files/Documents/Archive/14_17_54_Wet%20op%20Nasionale%20Onderwysbeleid%2027%20van%201996.pdf. [2017, Mei 8].
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 1996c. *Die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika no. 108 van 1996* [Aanlyn]. Beskikbaar: <http://www.justice.gov.za/legislation/constitution/SACConstitution-web-afr.pdf>. [2017, Mei 8].
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 1997. *Wysingswet op Onderwyswette no. 100 van 1997*. Pretoria: Staatsdrukker.
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 1998a. *Admission policy for ordinary public schools. Staatskoerant*, 19377, 19 Oktober. Byvoeging tot die National Education Policy Act no. 27 of 1996. Pretoria: Staatsdrukker.
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 1998b. *Aanstelling van Onderwyserswet no. 76 van 1998* [Aanlyn]. Beskikbaar: <https://www.education.gov.za/LinkClick.aspx?fileticket=PP77TXUY-q4%3D&tabid=185&portalid=0&mid=1828>. [2017, Mei 8].
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 1998c. *Toelatingsbeleid vir gewone openbare skole. Staatskoerant no. 19377* [Aanlyn]. Beskikbaar: http://www.fedsas.org.za/Files/Documents/Archive/10_55_44_TOELATINGSB ELEID%20VIR%20GEWONE%20OPENBARE%20SKOLE.pdf. [2018, Mei 29].
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 2000. *Education Law's Amendment Act no. 53 of 2000*. Pretoria: Staatsdrukker.
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 2000. *Education Law's Amendment Act no. 50 of 2002*. Pretoria: Staatsdrukker.
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 2004. *Education Laws Amendment Act no. 1 of 2004*. Pretoria: Staatsdrukker.
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 2005. *Kinderwet no. 38 van 2005* [Aanlyn]. Beskikbaar: <http://www.justice.gov.za/legislation/acts/2005-038%20childrensact.pdf> [2017, Mei 8].

- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 2006. *Regulations relating to the exemption of parents from the payment of school fees in public schools* [Aanlyn]. Beskikbaar: https://wcedonline.westerncape.gov.za/circulars/circulars06/lgsp.html#.../documents/school_fees/Exemption_from_school_fees_Regulations.pdf*e_inf_top.html#e58_06.html [2018, Junie 6].
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 2008. *Children's Amendment Act no. 41 of 2007*. Pretoria: Staatsdrukker.
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 2011. *Wysigingswet op Wette op Basiese Onderwys no. 15 van 2011*. Pretoria: Staatsdrukker.
- RSA (Republiek van Suid-Afrika). 2018. *Primary healthcare* [Aanlyn]. Beskikbaar: <http://www.health.gov.za/index.php/primaryhealthcare>. [2018, Junie 6].
- Santoro, M. 2011. From Bourdieu to cultural sociology. *Cultural Sociology*, 5(1):3–23. doi: 10.1177/1749975510397861
- Sayed, Y. 1999. Discourses of the Policy of Educational Decentralisation in South Africa since 1994: An Examination of the South African Schools Act. *Compare*, 29(2):141–152.
- Sayed, Y. & Ahmed, R. 2011. Education quality in post-apartheid South African policy: Balancing equity, diversity, rights and participation. *Comparative Education*, 47(1):103–118. doi: 10.1080/03050068.2011.541680
- Shaw, I. & Gould, N. 2001. The consequences of qualitative social work research. In I. Shaw & N. Gould (reds.). *Qualitative research in social work*. Londen: Sage, 179–202.
- Shindler, J. & Fleisch, B. 2007. Schooling for all in South Africa: Closing the gap. *International Review of Education*, 53(2):135–157.
- Smith, H.K. 2013. A brief history of public education: school choice in America part II. States News Service [aanlyn]. 13 Februarie 2013. Verkry by: <http://link.galegroup.com/apps/doc/A318712867/AONE?u=27uos&sid=AONE&xid=1bd00560> [2017, Julie 30].
- Suid-Afrika. 1950. *Die Bevolkingsregistrasiewet no. 30 van 1950* [Aanlyn]. Beskikbaar: https://laws.parliament.na/cms_documents/gg-4422-892808d407.pdf [2018, Junie 5].

- Spreen, C.A. & Vally, S. 2010. Prospects and pitfalls: A review of post-apartheid education policy research and analysis in South Africa. *Comparative Education*, 46(4):429–448. doi: 10.1080/03050068.2010.519478
- Statistics South Africa. 2011. *Statistics by place* [Aanlyn]. Beskikbaar: http://www.statssa.gov.za/?page_id=4286&id=91. [2017, Mei 20].
- Steinmetz, G. 2011. Bourdieu, historicity, and historical sociology. *Cultural Sociology*, 5(1):45–66.
- Stewart, D.W., Shamdasani, P.N. & Rook, D.W. 2013. Group depth interviews: Focus group research. In L. Bickman & D.J. Rog (reds.). *The Sage handbook of applied social research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage, 589–616.
- Sun, H., Creemers, B.P.M. & De Jong, R. 2007. Contextual factors and effective school improvement. *School Effectiveness and School Improvement*, 18(1):93–122.
- Teelken, C. 1999. Market mechanisms in education: School choice in The Netherlands, England and Scotland in a comparative perspective. *Comparative Education*, 35(3):283–302.
- Ten Have, P. (Red.). 2011a. Qualitative Methods in Social Research. In P. ten Have (red.). *Understanding qualitative research and ethnomethodology*. Londen: Sage, 1–13.
- Ten Have, P. (Red.). 2011b. Natural documents. In P. ten Have (red.). *Understanding qualitative research and ethnomethodology*. Londen: Sage, 89–106.
- Thieme, C. & Treviño, E. 2011. School choice and market imperfections: Evidence from Chile. *Education and Urban Society*, 46(6):635–657.
- Tikly, L. & Barrett, A.M. 2009. Social justice, capabilities and the quality of education in low income countries. *Ed Qual* 8.
- Tikly, L & Mabogoane, T. 1997. Marketisation as a Strategy for Desegregation and Redress: The Case of Historically White Schools in South Africa. *International Review of Education*, 43(159-3):159-78.
- Velliari, D.M. & Willis, C.R. 2013. School choice for transnational parents in Tokyo. *Journal of Research in International Education*, 12(3):228–238.

- Venter, E. 2011. Parental Reasons for choice of school: Implications for school management. Ongepubliseerde meesters tesis. Johannesburg: Universiteit van Johannesburg [Aanlyn]. Beskikbaar: <http://hdl.handle.net/10210/4927> [2015, Maart 2].
- Vigar-Ellis, D. 2013. Boys' boarding school management: Understanding the choice criteria of parents. *South African Journal of Education*, 33(1):1–15.
- Walford, G. 1996. Diversity and Choice in School Education: An Alternative View. *Oxford Review of Education*, 22(2):143–154.
- WKOD (Wes-Kaapse Onderwysdepartement). 2017a. *Find a school* [Aanlyn]. Beskikbaar: <https://wcedemis.westerncape.gov.za/wced/findaschool.html>. [2017, Mei 20].
- WKOD (Wes-Kaapse Onderwysdepartement). 2017b. *Admission policy for ordinary public schools* [Aanlyn]. Beskikbaar: https://www.westerncape.gov.za/assets/departments/education/admission_policy_for_ordinary_public_schools.pdf. [2017, Maart 9].
- Wes-Kaapse Provinsiale Regering. 1997. Wes-Kaapse provinsiale wet op skoolonderwys no. 12 van 1997. Kaapstad: Provinsiale Wetgewer.
- Wes-Kaapse Provinsiale Regering. 1998. *Constitution of the Western Cape Act 1 of 1998*. Kaapstad: Provinsiale Wetgewer.
- West, A. & Hind, A. 2007. School choice in London, England: Characteristics of students in different types of secondary schools. *Peabody Journal of Education*, 82(2/3):498–529. doi: 10.1080/01619560701313234
- White, C. & Crump, S. 1993. Education and the three P's: Policy, politics and practice – a review of the work of S.J. Ball. *British Journal of Sociology of Education*, 14(4):415–429.
- Willis, J.W. 2012. History and foundations of interpretivist research. In J.W. Willis (red.). *Foundations of qualitative research: Interpretive and critical approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage, 95–146.
- Wilson, T.S. 2014. Exploring the moral complexity of school choice: Philosophical frameworks and contributions. *Studies in Philosophy and Education*, 34(2):181–191.

- Woolman, S. & Fleisch, B. 2006. South Africa's unintended experiment in school choice: How the National Education Policy Act, the South Africa Schools Act and the Employment of Educators Act create the enabling conditions for quasi-markets in schools. *Education and the Law*, 18(1):31–75.
- Wright, B. 2014. Breaking tradition: Taking stock of research on global school choice. *Current Issues in Comparative Education*, 16(1):26–36.
- Wronkovich, M., Robinson, J. & Hess, C.A. 1998. School choice options: Why do students make choices ? *National Association of Secondary School Principals*, 82:93–104.
- Wu, X. 2013. The school choice market in China: A case study. *Educational Research*, 55(2):195–218. doi: 10.1080/00131881.2013.801245
- Zhou, Y., Wong, Y.L. & Li, W. 2015. Educational choice and marketization in Hong Kong: The case of direct subsidy scheme schools. *Asia Pacific Education Review*, 16(4):627–636.

Bylae A: Fokusgroepskedule

Die onderhoudsformaat is semi-gestruktureerd.

Inleidende gesprek

Bekendstelling – Ek is 'n onderwyser by een van die skole in die Bolandse dorp. Ek is al die afgelope vyf jaar in die onderwys. Tans is ek ook besig met my MEd aan die Universiteit van Stellenbosch.

Doel met die onderhoud

My studie handel oor “Die aard van skoolkeuse op 'n Bolandse dorp”. Ek wil graag met ouers in die Bolandse dorp gesels oor hoe hulle skoolkeuse beleef het.

Gerusstelling

Vir die studie het ek die onderstaande gedoen:

- Toestemming verkry vanaf die Universiteit van Stellenbosch se Navorsingsetiekkomitee: Humaniora van die Universiteit Stellenbosch
- Toestemming verkry vanaf die WKOD en skole om die onderhoud te doen
- Geen name van deelnemers of skole gaan bekend gemaak word in die studie nie
- Die gesprekke en inligting gaan deur my verwerk word en die betrokke partye sal anoniem bly
- Opnames, met die toestemming van die betrokke partye, gaan veilig bewaar word
- Deelname aan die studie is vrywillig.

Fokusgroepvrae

1. Watter faktore ag u as belangrik vir u keuse van skool?
2. Hoekom sou u die een skool in u omgewing bo die ander verkies ?
3. Hoe bevorder/beperk die aansoekprosedure u keuse van skool?
 - Hoe het u aansoek gedoen?
 - Was die vorms verstaanbaar?
 - Is die proses aan u verduidelik?
 - Hoe lank het die aansoekproses geneem?
4. Watter ander dinge (buiten die aansoekprosedure) bevorder/beperk u keuse van 'n skool?

5. Hoe dra die vryheid/beperkings van skoolkeuse by tot die idee van geregtigheid in die samelewing?

Bylae B: Fokusgroepbespreking

Transkripsie – Fokusgroep

Gerusstelling en beskrywing van die studie en waarom dit gaan.

Onderhoudvoerder: Die eerste vraag wat ek vir julle wil vra, is: Watter faktore was vir julle belangrik gewees vir skoolkeuse? Om te besluit na watter skool jy wil gaan, wat is belangrik in die kwessie, wat dink jy is vir jou belangrik om jou kind daar te kry?

Respondent Sara (skuilnaam): Ek weet nie wat vir jou belangrik was nie. Vir my was dit maar belangrik gewees om dit so na as moontlik aan my huis, en dat dit vir my as persoon gemaklik sal wees om my kinders by die, by die werk ... ag ... by die skool te kry in ag geneem van waar ek dan nou werk. Ek weet nie hoe jy ... waar is ... waar is jou kinders in skool?

Respondent Annie (skuilnaam): [S]oos ek vanoggend vir [die onderhoudvoerder] gesê het, het dit [...], my keuse was ook om my seun naby my ... naby die huis is ... om nou maar so 10 tot 15 min te stap skool toe ... en ... toe was hy mos nou nie daar aanvaar nie. Ons was baie ontevrede, soos ek vir hom gesê het [...], die skole was al almal aan, toe het hy nie plek nie. Paar dae na dit toe neem sy pa vir hom [Skool A] toe, toe kry hy gelukkig daar plek. Maar ek was baie ontevrede gewees. Nie, net die [...] feit dat hulle vat ander mense se kinders wat ver bly, jou kind wat naby bly, kry nie 'n kans nie.

Respondent Sara: Ja, ja. Gewoonlik sê hulle mos nou maar jou kind moet so na as moontlik aan jou voederhuis wees.

Respondent Annie: Ja, nè?

Respondent Sara: Ja, ek ... ek moet nou byvoorbeeld 'n entjie ry om by my plek uit ... of my skool, my skool waar my kinders is, uit te kom. Maar omdat ek by die dorp byvoorbeeld werk, alhoewel ons ver van

die, van die [Bolandse dorp] af bly, ..., word dit nou gesien as ek is nou na aan daai spesifieke skool.

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: Ek moet nou byvoorbeeld 'n entjie ry om by [die] skool uit te kom waar my kinders [op skool] is. Maar omdat ek in die dorp byvoorbeeld werk, alhoewel ons ver van die [dorp] af bly, word dit nou gesien as ek is na aan die spesifieke skool.

Respondent Annie: Oooh ...

Respondent Sara: So, ja, as ek byvoorbeeld nou ver bly, maar ek werk nie in die dorp nie ...

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: ... dan het hulle my kinders aanvaar ...

Respondent Annie: Oukei.

Respondent Sara: ... in die koshuis, maar omdat ek in die dorp gewerk het, het hulle vir my afgekeur op my kinders se koshuisaansoek.

Respondent Annie: Ooo ...

Respondent Sara: Ja.

Respondent Annie: Ek sê vir [die onderhouvoerder], ek weet nie wat is die rede hoekom hulle vir hom afgekeur het nie. Ek weet nou nog nie hoekom nie.

Respondent Sara: Ja, in my geval is dit nou... is dit partykeer moeilik. Want dit gebeur partykeer dat die kinders, die meisiekinders laat, [...] 'n uur later, [...], na ure byvoorbeeld, sê nou maar, ekstra wiskundeklasse het, of hulle het byvoorbeeld sport wat buite my werksure is, byvoorbeeld sê nou maar van 6 tot 7 netbal het ...

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: ... nou moet ek elke keer huis toe ry, terugkom om my kinders te kom kry, of soms moet ek bly in die dorp tot seweur, agtuur, partykeer aande tot negeuur toe, want dit is nie vir my ekonomies om ... winsgewend om in en uit te ry nie; dit kos mos maar geld, petrol.

Respondent Annie: Ja, ja.

Respondent Sara: So, die rede hoekom ek weer aansoek gedoen het vir koshuis is om ... vir as daar sulke gevalle is dat my kinders na ure moet laat bly, dan kan hulle ten minste as hulle klaar is, koshuis toe gaan. Maar ek meen ... dit was ... ek was toe nou afgekeur op grond daarvan vandat ek wel in die dorp bly. [...] Ek dink miskien ook dat omdat julle nou ... jy nou dalk ... jou seun nou afgekeur was, is dalk ook maar 'n kwessie van dat waar het jy gewerk op daai stadium?

Respondent Annie: Wat het ...

Respondent Sara: Het hulle nie dalk dit in ag geneem nie?

Respondent Annie: Nee.

Respondent Sara: Partykeer gebeur dit ook dat die skole vol is, [...] dat hulle ook net 'n aantal kinders kan aanvaar. Want dit help nie as die skole se ... ons praat van mure ...

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: As die mure van die skole net 800 kinders kan vat, kan hy nie 'n 1 000 vat nie, want dan beteken dit ... dit is oorvol klasse. Die onderwysers kan byvoorbeeld nie aandag gee nie. Hulle kan byvoorbeeld aandag gee aan 20 in 'n klas, maar hulle kan nie aandag gee aan 40 in 'n klas nie. Dit maak meer ... moeiliker vir die onderwysers omdat dit oorvol is.

Onderhoudvoerder: So, hulle het vir jou gesê daar is nie plek nie, het jy dit toe maar net aanvaar hulle sê nee?

Respondent Annie: Ja, maar, die rede is ... die ander ding is die ... daar is mos nou ook [n skool naby aan waar Annie woon]. Voorheen het hulle mos gesê die kinders wat by die laerskool gaan, het eerste voorkeure vir die hoërskool. Die laerskool is mos nou [die skool naby aan waar Annie woon], maar toe word hy afgekeur. En die onderwysers het self aansoek gedoen ... vir dit ... vir hulle.

Respondent Sara: Het hulle nooit vir jou gesê om rede waarvoor hy afgekeur is nie?

Respondent Annie: Nee.

Respondent Sara: Jy moes gevra het.

Respondent Annie: Ek was nog nie ge-worry nie, ek was net ontsteld.

Onderhoudvoerder: Sê vir my, is daar in die Bolandse dorp waar ons nou is, is daar 'n skool wat julle bo 'n ander ene sou verkies?

Respondent Annie: Sê gou weer, [onderhoudvoerder]?

Onderhoudvoerder: Is daar 'n skool wat jy bo 'n ander een sou verkies in die dorp waar ons nou is, hier in die [Bolandse dorp]?

Respondent Annie: Soos nou byvoorbeeld hier [in die middelklaswoonbuurt]?

Onderhoudvoerder: Ja, jy kan enige kant, enige skool in die [Bolandse dorp] wat jy dink jy eerder jou kind sou wou inskryf?

Respondent Annie: Ek sou hom nou nogal hier [in die middelklaswoonbuurt] wou inskryf, by [die skool in middelklaswoonbuurt].

Onderhoudvoerder: Is dit? Hoekom?

Respondent Annie: Ja, soos ek nou al die jare al gesien het, en die tyd wat ek nou naby die skool is, en hulle dissipline, waar ek verby die kinders gaan, ek skrik eendag, toe almal opstaan en vir my groet, toe is

ek verbaas. En by ons ... kinders sal nie dit doen nie en, ek kan jou sê *wow*, plaas ek maar my kind die eerste plek hier ingesit het. En, soos hulle gesê het, as jy minderbevoorregte is, dan is daar 'n vorm wat jy kan invul. Maar toe het ek nie *ge-worry* nie en so, en dis hoekom ek sê, jô, is hulle het baie respek hier en word goed opgevoed, en ja ...

Respondent Sara: Ek is tevrede met waar ek vir my kind, my kinders aansoek gedoen het. Ek [...] goeie dissipline, die skool het regtig baie goeie dissipline en sport, goeie akademie [...] baie mooi balans as dit kom met kultuur ook. So ek is tevrede met my keuse.

Respondent Annie: Oukei, is dit by [Skool A]?

Respondent Sara: Ja, by [Skool A]. Ek is ... ek is tevrede.

Onderhoudvoerder: Oukei; nou my volgende vraag is, hoe bevorder of hoe beperk die aansoekproses die skoolkeuse? Wat ek daarmee bedoel het, is die vorms wat julle ingevul het, was dit maklik verstaanbaar, was die proses om in 'n ry te staan maklik gewees, het hulle vir julle mooi verduidelik wat moet gebeur, dít moet gebeur, dít moet gebeur, of was dit net 'n redelike deurmekaar proses. Jy daag daar op en jy weet nie eintlik wat aan die gang is nie.

Respondent Sara: Ek het byvoorbeeld waar ek aansoek gedoen het [...] ek kon ... ek het my vorms van die web afgetrek.

Respondent Annie: Oukei.

Respondent Sara: Jy kon dit aanlyn ook ... kon jy dit invul en *submit*. Maar, ek het myne ... ek het letterlik dit afgetrek van die web af en ek het dit ingevul en ek het dit fisies gaan ingee by die skool en hulle het toe vir my 'n erkenning gestuur dat hulle my vorm ontvang het, en toe was ek genooi vir 'n onderhoud en na die onderhoud het hulle toe vir my laat weet my dogter is aanvaar.

Respondent Annie: Oukei.

Respondent Sara: So, vir my was die proses maklik gewees, ja.

Respondent Annie: Oukei, in my geval was dit, ek het tot by die skool gegaan, ek het nie nog in lang lyne gestaan nie, ek het daar gekom toe was daar nie mense nie, toe help die ontvangsmeisie my en sy gee toe vir my die vorms, neem ek dit toe huis toe, vul ek dit in, net so oor 'n paar dae, toe bring ek dit weer terug. Toe sê sy vir my hulle sal vir my laat weet. Want ek het vroegtydig aansoek gedoen. En die skool het ook weer aansoek gedoen.

Onderhoudvoerder: Hoe lank het hulle geneem voordat hulle vir jou laat weet het?

Respondent Annie: 'n Hele tyd, 'n hele paar maande, 'n hele paar maande. Ja, ek het seker twee keer aansoek gedoen by hulle, ja.

Onderhoudvoerder: Is dit? En elke keer dieselfde vorms ingevul en ingegee?

Respondent Annie: Ja.

Onderhoudvoerder: En die vorms was maklik om te verstaan en duidelik geskryf?

Respondent Annie: Ja. Sport ... wat my so uitgestaan het, is hy het baie, hy was baie [goed] in sport by die laerskool. Soos wat op die vorm staan, kry jou kind voorkeur as hy goed doen in sport en so. En toe was hy in elk geval ook afgekeur.

Onderhoudvoerder: En jy het gesê by jou was die geval, hulle het jou redelik vinnig laat weet?

Respondent Sara: Ja, vir my, vir my het hulle, letterlik in die kwessie van ... vandat ek die vorms van [...], die web afgetrek het en ingehandig het, was dit so plus minus ... rofweg op die meeste 'n kwessie van twee maande se tyd was dit oor uit en verby gewees. Ja.

Respondent Annie: Oo, oukei. Dit is nogal gou, ja.

Respondent Sara: Kyk, hulle doen gewoonlik [...], hulle, soos [Skool A] het gewoonlik die ope dae, vroeg in die jaar, en dan kan jy as ouer,

of nuwe toekomstige ouer, kan dan gaan die ope dae bywoon om te kyk, ja, hou jy van die skool, ja of nee. Ek het byvoorbeeld nie die ope dae bygewoon nie, want ek het nou weer, omdat ek 'n ouer seun gehad het wat in 'n ander skool was, wat van sy maats was byvoorbeeld in [Skool A]. En hulle was *obvious*, het baie kom kuier by die huis, en dan hoor 'n mens mos dan nou.

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: Al die moets en die moenies, en die lekker dinge en die nie lekker dinge nie, en ek het as gevolg van daai prentjie het ek toe my eie prentjie te, gemaak en besluit: "Oukei, ek gaan dit probeer." En ek, en ek is tevrede tot dusver, ek dink.

Onderhoudvoerder: En was daar enige iets anders, buiten die aansoekproses, wat die skoolkeuseproses beïnvloed het? Enige ander snaakse goed, soos dit is maar net dit is maklik om daar uit te kom, of dinge, ek dink dit is die grootste wat julle al gesê het, die toeganklikheid moet vir jou maklik wees. Iets soos veiligheid? Enige iets soos dit?

Respondent Sara: Ja, ek moet sê, [Skool A] is relatief goed beveilig. Dissipline is baie goed. Die kinders kry byvoorbeeld, as hulle oortree ... daar is byvoorbeeld sekere tipe oortredings waar of waarvoor hulle punte kry. En as hulle dan nou meer as 'n aantal punte kry, dan is daar mos nou maar verdere stappe. Maar die inligting kom ook baie duidelik deur as daar 'n punt toegedien word, hetsy vir, ag, 'n swak punt wat hulle gekry het vir, of te hard gepraat het in die klas, of *whatever* ook al. Die skrywes kom goed deur en hulle laat weet vir jou as daar dissiplinêre, wat ek nou maar hoor van ander ook, rondom klasbywoning, jy weet, en buite die klas, op die velde, die sekuriteit daar en hoe toesig gehou word is, is ... ek is gemaklik en gelukkig met dit wat daar is, dan. Ek, ek dink hulle doen 'n goeie *job*.

Respondent Annie: Oukei, die, ..., die een vriendin se kind het by my gestudeer, wat ook by [Skool B] gewees het en wat vir my uitgestaan het, was ... sy het ook maar gesukkel, sy is ook maar 'n enkelouer en, sy het ook maar, sy het ook nie eintlik geld ontvang van die pa en so nie, maar sy het probeer om vir hom ook in daai skool te hou en sy skoolfooie. Maar toe het hulle vir haar laat inkom en 'n brief geskryf en sy moet vir hulle kom sien oor die skoolfooie en so. En toe sê hulle vir haar sy moet daai gelde betaal, anders word die kind nie, kan die kind nie eksamen skryf nie. Maar toe kom sy agter die kap van die byl. Dit is nie soos hulle gesê het nie. Jy moet net kom ... vir ... hulle kom reël, dan kan jou kind skrywe en afbetaal en so aan.

Respondent Sara: Ja, ek weet by [Skool A] is daar ook 'n proses, wat ons maar ook by ons het, vermindering van skoolgeld. Ouers wat swaar trek, enkelouers, of ouers wat omstandighede het, jy verloor jou werk, of een van die ouerpare sterf af, of daar is nie genoeg fondse nie. Dan gee die skool ook die geleentheid vir daardie ouer om in te gaan en reëlins te tref, om die bietjie, jy weet, bietjie later skoolfondse te betaal of, 'n verminderde bedrag te betaal. So die stelsel is daar ook ja.

Respondent Annie: Oukei. Die punt wat ek eintlik wil maak is die, [...] is die, volgens haar, nè, het hulle gesê nou, sy moet nou daai geld betaal anders word daai kind nie matriek geskrywe nie. Maar toe was dit nie soos hulle gesê het nie, toe gaan sy navrae doen, dis is wat ek eintlik wil sê.

Onderhoudvoerder: Ja, hulle het nie reg gesê nie.

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: Ja-nee, dit is die enigste manier hoe hulle dit haar kan sê is, hulle mag omdat hy graad 12 is ...

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: ... mag hulle nie sy sertifikaat weier nie.

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: Jy moet eksamen skryf.

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: Maar hulle kan byvoorbeeld 'n getuigskrif weier. Die getuigskrif is maar 'n blad wat, op daai blad sê dit maar wie jou kind is, sy naam en sy van en in watter graad hy was. En watse sport hy gedoen het, watse, op die ou end, op akademiese gebied ... hoe het hy daar gevaar en op ...

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: En op kultuurgebied hoe het hy daar gevaar. Is maar net om te ... , dit is soos 'n ... , net om te sê hoe 'n tipe persoon jou kind was. Dit is die enigste ding wat hulle kan moontlik terughou, maar hulle kan nie jou kind weier.

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: Hulle mag glad nie, glad nie 'n kind weier om matriek te skryf nie. Hy moet sy eksamen skryf.

Respondent Annie: Ja. Dis hoekom sy tot by die skool gegaan het om die regte ding uit te vind by die skool.

Onderhoudvoerder: My volgende vraag gaan nou basies oor ... oor keuse. Is dit vir julle lekker gewees om 'n keuse te hê, jy kan kies, jou kind kan of na dié, of na daai, of na daardie skool gaan? Of sou julle dit eerder verkies dat die regering vir jou sê jou kind gaan na 'n spesifieke skool toe.

Respondent Sara: Nee, ... persoonlik wil [ek] graag 'n keuse hê. Want ek meen, as ek moet skoolfondse betaal, moet dit my keuse wees waar ek my kind wil hê...

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: 'n Mens probeer, of ek ... het nog al die jare aansoek gedoen ... wetende wat my inkomste 'n maand is. So, ek het altyd aansoek gedoen daar waar ek kan bekostig om skoolfonds te kan betaal.

Respondent Annie: Ja.

Respondent Sara: Ek voel baie sterk daaroor dat dit ten alle tye my keuse moet wees waar ek my kind, in watter skool ek my kind wil hê. Ek voel nie die regering het die reg om, ... ek dink nie dit moet afdwingbaar wees vir 'n ouer, dat die regering vir die ouer moet sê, jy MOET jou kind daarna toe vat nie. Ek ... stem nie daarmee saam nie. Dit is my keuse. Ek voel dit moet my keuse vir altyd bly.

Respondent Annie: Die punt wat ek wil maak is dat, is, as die, as die regering, as die regering nou besluit het my kind moet hier wees (verwysend na 'n skool in 'n middelklaswonebuurt) dan het ek nogmaals ingestem, ja, ek wil my kind hier hê. Want dit was my keuse gewees om hier te wil wees. Maar andersins sou ek ...

Respondent Sara: Ek dink net as, ek voel net as die regering, daai besluit gaan neem, dat hy die reg het, dat die regering reg gaan hê om kinders in te deel in spesifieke skole, dink ek moet [die regering] basiese riglyne vir die ouer deurgee. Met die rede oor hoekom hulle voel jou kind moet beter wees, of gaan wees in daai skool as in die keuse wat jy, as ouer, dink gaan goed wees vir jou kind. En ek dink ook, die kind ... self ... moet tog ook 'n keuse hê van waar hy [of sy] in die skool wil wees. Want soos ... vroeër gesê het, dit help nie jy sit 'n kind in 'n skool en hy [of sy] is nie gelukkig in daai skool nie. Daai kind gaan nooit presteer nie, hy [of sy] gaan nooit leer nie. hy [of sy] gaan nooit akademies, nooit op sport, nooit op kultuur, enigsins vir hom [of haar] gaan kan bewys nie, wat hy [of sy] gaan ongelukkig wees. Ek dink ook 'n kind het ook die reg hier om te sê, of die geleentheid te gee, of te kan sê, jy weet, in watter skool te kan wees, die keuse te kan stel.

Onderhoudvoerder: Baie dankie.

Bylae C: Onderhoudskedule: Ouers

Die onderhoudsformaat is semi-gestruktureerd.

Inleidende gesprek

Bekendstelling – Ek is 'n onderwyser by een van die skole in die Bolandse dorp. Ek is al die afgelope vyf jaar is die onderwys. Tans is ek ook besig met my M.Ed. aan die Universiteit van Stellenbosch.

Doel met die onderhoud

My studie handel oor “Die aard van skoolkeuse op 'n Bolandse dorp”. Ek wil graag met ouers in die Bolandse dorp gesels oor hoe hulle skoolkeuse beleef het.

Gerusstelling

Vir die studie het ek die onderstaande gedoen:

- Toestemming verkry vanaf die Universiteit van Stellenbosch se Navorsingsetiekkomitee: Humaniora van die Universiteit Stellenbosch
- Toestemming verkry vanaf die WKOD en skole om die onderhoud te doen
- Geen name van deelnemers of skole gaan bekend gemaak word in die studie nie
- Die gesprekke en inligting gaan deur my verwerk word en die betrokke partye sal anoniem bly
- Opnames, met die toestemming van die betrokke partye, gaan veilig bewaar word
- Deelname aan die studie is vrywillig.

Onderhoudsvrae

1. Watter dinge is vir u belangrik in die oorweging/keuse van 'n skool vir u kind?
2. Hoeveel hoërskole is in die omgewing waar u woon?
 - Is al hierdie skole vir u toeganklik?
 - Watter faktore beïnvloed u keuse oor 'n skool vir u kind?
3. Hoe dink u verskil die hoërskole naby u woongebied van mekaar:
 - op akademiese gebied?
 - op sportsgebied?
 - op kultuurgebied?
 - op dissiplinêre gebied?

4. By watter skole het u vir u kind aansoek gedoen? Verduidelik hoekom u by die skole aansoek gedoen het.
5. Verduidelik die aansoekprosedure, met ander woorde, hoe u te werk gegaan het.
 - Beskryf die uitdagings wat u tydens die aansoekproses ervaar het.

Was u suksesvol in die keuse van skool vir u kind? Verduidelik waarom of waarom nie.

Bylae D: Onderhoud – Sara (Skuilnaam)

Transkripsie

Gerusstelling en beskrywing van die studie en waarom dit gaan.

Onderhoudvoerder: Wat was vir jou die belangrike oorweging gewees met skoolkeuse vir jou kind/kinders?

Respondent: Oukei, punt nommer een is, ek het nog so ver soos die hele lewe, my hele lewe op 'n plaas gebly, alhoewel ek in die dorp werk. So ek het in en uit gery. So dit is vir my belangrik gewees dat wanneer ek die keuse vir my kinders se skool maak, dit so na as moontlik in die omgewing waar ek werk, want dit moet vir my maklik wees om my kinders vinnig by die skool te kry, betyds te wees vir my werk, weer te kry betyds vir sporte, en weer betyds te kry dat ons kan huis toe kry, ag, ry. So, ja, dit is maar dit. En natuurlik ook, ..., ek hou van balans, ..., dit help nie, nie een van my, ek het twee dogters en ek het 'n seun. My seun het in 'n seunskool, [die skool se naam waar haar seun was]. Dit is vir my maklik gewees, want ek het [daar] gewerk. My dogters is nie meisieskoolpotensiaal nie, want hulle het al twee sterk persoonlikhede en hulle het reguit vir my gesê dat hulle wil in 'n gemengde skool wees. En dit is nou hoekom hulle dan nou by [Skool B] is.

Onderhoudvoerder: Oukei, en nou hoeveel skole [...] is in jou omgewing? Jy ry in en uit?

Respondent: Wel, ek bly in [naby die Bolandse dorp], en daar is geen, die naaste skool wat daar is, is mos nou maar [n laerskool in 'n werkersklas buurt], wat 'n laerskool is, ja, wat 'n laerskool is, so nader dan is [n laerskool in 'n middelklasbuurt], maar weereens omdat ek by [by 'n skool] gewerk het, is [Skool A] nader gewees, vir my omdat ek nou maar meeste van die tyd die rywerk gedoen het. Ja, maar daar was meer as een opsie wat ons oorweeg het,

en natuurlik 'n mens kyk mos maar op die einde van die dag van wat jy kan bekostig as dit kom by skoolfonds.

Onderhoudvoerder: En dan, al die skole is maklik toeganklik, ja, ek sien nou jy moes in elk geval verbygery het of daar omgery het.

Respondent: Kyk, ons het, ek het byvoorbeeld in my, toe my kinders bietjie jonger was, het ons [nader aan 'n buurdorp] se kant toe gebly. So, ek moes elke dag, van [daardie kant van die dorp] af verby [n laerskool] ry, om by my skool te kom, waar ek [gewerk het]. So dit was vir my absoluut 'n stop en gou gewees. Ek het verby [die laerskool] gery, die kinders afgelaai, daarvanaf gery [na my werk] toe. Toe die kinders nou hoërskool toe gaan, toe het ons van [die buurdorp se kant] af gery, [Skool A] toe, van [Skool A] af [na my werk] toe. Toe ons trek [na die ander kant van die dorp] toe, toe is my kinders klaar in die hoërskool. So, ek kon nie die roete geloop het van [n laerskool] wat toe nader was as die kinders in ... met ander woorde ... in 'n ander laerskool gewees het nie. So, nou bly ons in [aan die ander kant van die Bolandse dorp], so ek ry nou van [die kant] af ry ek ongelukkig [in 'n besige straat] om na [Skool A] toe na, van [Skool A] af [na waar ek gewerk het] toe.

Onderhoudvoerder: En dan, jy het nou gesê die faktore wat vir jou belangrik was vir die skoolkeuse is eerstens jou toeganklikheid daartoe, jy het gesê die koste, is daar enige ander faktore? Jy het gesê 'n bietjie balans?

Respondent: Die balans, [...] ek het maar as kind ook grootgeword in ... in 'n gemengde skool, seun en dogter, en ek probeer nou maar my die kinders, vir my kinders dieselfde te gee, en ek het wel die keuse vir hulle gegee. Vir my gaan dit oor 'n gelukkige kind. Want dit help nie jy sit jou kind in 'n skool waar hy nie gelukkig is nie, hy gaan nie presteer nie. So, ja, dit ek hou van balans, waar daar seuns en meisies is.

Onderhoudvoerder: Hoe dink jy verskil die hoërskole naby aan die woongebied, van die hoërskole naby aan die dorp van mekaar op akademiese gebied?

Respondent: Daar is definitief 'n verskil. Party se standarde is mos nou maar bietjie hoër as ander. Vir my is ... vir my as ouer ... is akademie baie belangrik, maar dit gaan ook op die ou einde van die dag weereens oor balans. Jou kind moet op 'n akademiese, kultuur, sportiewe ... daar moet 'n goeie balans wees. Ietsie van elk. Ek hou meer van akademie, want ek meen akademie op die ou einde van die dag, gaan jou kind net verder in die toekoms kan inbring. Dalk sport ook, maar as jou kind nie sport-georiënteerd is nie, dan gaan sport vir jou niks beteken nie. So, ek ... ek sekondeer grotendeels akademie is vir my belangrik.

Onderhoudvoerder: Oukei, die ander vraag wat ek nou juis vir jou wou gevra het handel juis oor die sportsgebied, kultuurgebied en dissiplinegebied. Is [...] die skool in die omgewing, dink jy hulle is almal min of meer dieselfde, of verkies jy een wat sterker is in akademie noodwendig?

Respondent: Ja, kyk, dit is vir my, omdat dit in die [Bolandse dorp se] omgewing is, is daar basies net twee hoërskole, daar is net twee hoërskole wat ek sien in my omliggende gebied, dis maar [n skool in 'n middelklaswoonbuurt], en dit is mos nou maar [Skool A]. Oukei, daar is nou [n ander skool] ook, maar [hierdie skool] is meer 'n tipe van 'n aanlegskool. Maar ja, dissipline is vir my baie ... is vir my baie ... dit moet goed ... ek ... daar moet 'n goeie standaard vir dissipline wees. Want dit vorm tog en bou tog jou kind se karakter op die einde van die dag vorentoe vir die toekoms. Sport, ja, sport is goed, maar sport is nie vir my 'n *no go* as dit ... dit is nie vir my 'n vereiste nie. Ek is meer gefokus op dissipline, akademie en bietjie kultuur, ja.

Onderhoudvoerder: Nou die volgende vraag wat ek wil vra, by watter skole het jy orals aansoek gedoen? Net by [Skool A] of by ander ook?

Respondent: Ek het, ..., toe dit by my [...], toe ons die keuse moes maak het vir hoërskool vir my seun, het ek aansoek gedoen by [n skool wat fokus op landbou], omdat hy graag in die landbou rigting wou gegaan het op daai stadium, en natuurlik [die skool waarheen hy gegaan het] omdat ek mos [daar] gewerk het [...]. Ons het op die einde van die dag teen [die skool wat fokus op landbou] besluit, omdat, hy was jonk, en of hy op 'n graad 8, die idee het van ek wou in die landbou rigting ingaan en hy kom in graad 11, mag sy keuse dalk verander het. Weereens het ons besluit sit hom lievers in 'n akademiese, sterk akademiese skool, vir indien hy besluit dat landbou eintlik nie die rigting is nie, dat hy ten minste in 'n ander veld kan ingaan. By die meisiekinders was dit nou maklik gewees, ek hou van 'n balans, so ek sê, weereens, ek het gehou van [Skool A].

Onderhoudvoerder: En jy het vir hulle net daar aansoek gedoen?

Respondent: Ek het net daar aansoek gedoen. Ek het nie by die meisieskole aansoek gedoen nie, want hulle wou nie. Die keuse was hulle s'n en hulle het van die begin af vir my gesê, nee, mamma, [Skool A], dis ons.

Onderhoudvoerder: Oukei. Kan jy net vir my die aansoekproses wat jy by [Skool A] gevolg het, net verduidelik en hoe jy te werk gegaan het? Was daar onderhoude gewees, vorms gewees om in te vul?

Respondent: Ja, vroeg in die jaar vul jy vorms in.

Onderhoudvoerder: En die vorm, dit was maklik verstaanbaar gewees?

Respondent: Die vorms was baie maklik verstaanbaar gewees. Jy, dis maar net die normale goed, jou ID, jou geboortesertifikaat, as jy nie 'n ID het nie, *obvious* 'n geboortesertifikaat, rapport, maar, 'n briefie

... ons toevallig moes 'n briefie ingegee het vir ... soos van jou predikant af om te sê watter tipe persoon dit is. Maar die normale goed wat moet ingehandig moes word, en daarna was ... dit was eintlik gou, relatief gou ... was omtrent 'n maand toe het hulle vir my laat weet dat ek moet kom vir 'n onderhoud. Ek het meisiekind betrokke ... wat op verskillende jare nou ... ingevat vir 'n onderhoud, lekker gesels en hulle het grotendeels gefokus op ... op haar as persoon, watter tipe persoonlikheid sy is, waarvan sy hou, waarvan sy nie hou nie, en omtrent, letterlik en figuurlik 'n maand weer daarna het hulle vir my laat weet dat sy is daar aanvaar. So, ja, dit het gou ... dit het rêrig gou gegaan.

Onderhoudvoerder: En so jou ervaring van die proses was redelik positief gewees?

Respondent: Ja, baie positief ervaring gewees.

Onderhoudvoerder: Die volgende vraag is nou nie eintlik van toepassing, dit is nou maar was jy suksesvol gewees in die skoolkeuse. En jy het nou klaar vir my gesê ja, jy was.

Respondent: Ja, ja.

Onderhoudvoerder: Hulle het nie gesê hoekom jy suksesvol was nie, hulle het net gesê welkom hier by ons?

Respondent: Wel, met [my een dogter], my oudste dogter, het hulle nie vir my gesê ... 'n rede nie ... hulle het gesê sy is aanvaar. Met my jongste dogter ... is baie, erg sportief. Ek hulle het vir haar gesê, ja, die rede hoekom sy [aanvaar] is, is grotendeels, *obvious* akademie, maar dan nou groot, dan nou basies die sportief gedeelte ook. So, ja.

Onderhoudvoerder: Baie dankie.

Bylae E: Onderhoud – Annie (Skuilnaam)

Transkripsie

Gerusstelling en beskrywing van die studie en waarom dit gaan.

Onderhoudvoerder: Die eerste vraag wat ek vir jou wil vra, is: Wat was vir jou belangrik gewees toe jy skoolkeuse gedoen het vir jou kind, toe jy besluit het waarheen hy moet gaan?

Respondent: Man, [wat] vir my belangrik was, ek wou vir hom naby die huis gehad het, niks taxigelde uitgee nie, want dit is baie ver van ons huis af, en toe hy nou graad 8 toe moet gaan, het ek al moeite gemaak. Dis mos nou op die laerskool toe maak ek nou al voor daai tyd moeite dat hy daar in kan kom by [n skool naby ons]. Toe het hulle laat weet hy is nie aanvaar nie. Maar toe is ek so ontevrede, want hulle het [kinders in twee dorpe naby die skool is] aanvaar, maar ons kinders wat naby bly, naby die skool bly, word nie aanvaar nie. Toe is ek nogal bietjie baie ontevrede en toe die skole aangaan, toe moes hy wag. Hy was 'n paar dae by die huis. En die pa het toe moeite gedoen by [Skool B] en het [Skool B] toe gegaan, toe aanvaar hulle vir hom daar by [Skool B]. Maar die punt is, ek wou eintlik gehad het dat hy naby gewees het.

Onderhoudvoerder: En [Skool B] en [die skool naby julle] is al twee redelik naby aan die huis?

Respondent: Nee, [Skool B] is ver.

Onderhoudvoerder: Is dit ver?

Respondent: Jy moet taxi vat tot daar. Ja, dit is baie ver, ja. [Dit is 'n] hele ent.

Onderhoudvoerder: Ja.

Respondent: En ..., ja.

Onderhoudvoerder: Hoeveel hoërskole is daar naby aan waar jy bly?

Respondent: [Skool wat naby haar is], ... en [die skool waar haar seun nie aanvaar is nie].

Onderhoudvoerder: So, dit is maar eintlik net daardie twee?

Respondent: Net daai twee, ja.

Onderhoudvoerder: En jy sê hulle is die naaste en daar kan soontoe gestap word en die res?

Respondent: Ja, dit is baie naby. Seker so 10–15 min.

Onderhoudvoerder: En die res is almal taxi-geld?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Oukei, wat is vir jou belangrik gewees in die skool? Jy het nou al gesê dit is belangrik dat dit naby is, en jy wou nie eintlik taxi-geld betaal nie, en is daar enige iets anders wat vir jou belangrik was, waarna jy gekyk het toe jy gekies het vir 'n skool?

Respondent: Wat vir my belangrik ook daar was, was, hulle het nogal goeie opvoeding daar, en die, die, die ... hoe kan ek nou vir jou sê, verduidelik, ..., die opvoeding!

Onderhoudvoerder: Ja, die opvoeding?

Respondent: ... was vir my, ja.

Onderhoudvoerder: Goeie onderwysers, en ...?

Respondent: Ja, ja, ja.

Onderhoudvoerder: Ja. Die skole wat, wat naby jou is en daar in die omgewing, hoe verskil hulle op hul akademiese gebied? Dis nou hoe die kinders leer, wat die gemiddelde, kom ons sê, die matriekslaagsyfer is en daai tipe goeters.

Respondent: Laat ek gou vir jou sê, hulle was nogal ... ek weet nogal nie van laas jaar nie ... maar was nogals swak ook gewees vir 'n tyd, hoor. Ja, hulle was nogal swak gewees hoor. Ek kan nou nie presies sê watter jaar was daai nie, maar hulle was nogal.

Onderhoudvoerder: En op hulle sportgebied?

Respondent: Hulle sportgebied is hulle nogal goed, dit moet ek nogal vir jou sê. In hulle sportsgebied is hulle nogal goed.

Onderhoudvoerder: En kultuurgebied? Iets soos koor en debat en redenaars? Of weet jy nie eintlik van dit dat hulle dit daar doen nie?

Respondent: Ek weet van hulle het kultuuraande soos in dansies en balletdansies en sulke tipe goed daar aan en die kinders is nogal goed daarin, want my auntie se seun en dogter het ook daar gegaan, en hy was ook redelik goed gewees, daarin, ja.

Onderhoudvoerder: Oukei, ja, en dan dissiplinêre gebied? Soos die dissipline by die skool?

Respondent: Dissiplinêre, ek kan vir jou sê, soos ek nou al gehoor het, is die kinders baie onbeskof, hulle staan op teen die onderwysers en so.

Onderhoudvoerder: Oukei. By watter skole het jy alles aansoek gedoen?

Respondent: By net [die skool die naaste aan waar ek woon], ja. Maar nie by [die ander skool naby my huis] nie, ek hou nie eintlik baie van [die tweede genoemde skool] nie. Ja, want daar is meer

Onderhoudvoerder: Is dit bietjie moeiliker daar?

Respondent: Nee man, daardie tipe ... Oral by al die kinders, by al die skole is mos nou, die ... soos daar by onse skole, is mos nou die gangstertjies en sulke tipe goedjies.

Onderhoudvoerder: En daar is net meer daarso?

Respondent: Ja, ja.

Onderhoudvoerder: Oukei, wat is die aansoekproses gewees? Weet jy hoe dit gewerk het? Het julle in 'n ry gestaan, was daar vorms gewees om in te vul?

Respondent: Man, ek weet nou nie of hy in 'n ry gestaan het nie, maar hy het vorms ingevul, soos ek vir ... gesê het, hulle het vir hom geken, die ou onderwysers, en toe het hulle vir hom aanvaar. Hy het vorms ingevul daar, ek weet nou nie van 'n lang *queue* gestaan nie, Maar ek dink nie hy het in 'n lang *queue* gestaan nie, want dit was na die tyd, die skool was al aan gewees.

Onderhoudvoerder: Ja, toe help hulle hom na die tyd?

Respondent: Ja, toe help hulle hom na die tyd.

Onderhoudvoerder: En daar was nie iets soos 'n deposito om te betaal of iets soos dit nie?

Respondent: Nee, nee.

Onderhoudvoerder: Oukei en is daar enige iets moeilik gewees, jy het gesê, die vraag wat ek hier geskryf het, enige uitdagings ervaar in die aansoekproses? Jy het gesê die eerste skool waar jy aansoek gedoen het, wou hom nie aanvaar nie het nie. En dit is net moeilik gewees. Het hulle 'n rede gegee hoekom hulle hom nie aanvaar het nie?

Respondent: Man, was daai rede? Hulle het net gesê hy was nie aanvaar nie, dis al. Daar was ... daar was nie nog redes gewees nie. Daar was nie nog redes waarvan ek kon sê nie.

Onderhoudvoerder: En so jy was – die laaste vraag wat ek hier het – was jy suksesvol gewees in die skoolkeuse. En aanvanklik was jy nie suksesvol gewees nie, maar toe ...

Respondent: Ek was nie eintlik suksesvol gewees nie, met daai keuse wat ek gemaak het nie. By [Skool B], man.

Onderhoudvoerder: Maar aan die einde van die dag was jy suksesvol om hom in 'n skool te kry.

Respondent: Ja, om hom by 'n skool te kry, ja.

Onderhoudvoerder: Baie dankie.

Bylae F: Onderhoudskedule – Skoolhoofde / Adjunkhoof

Die onderhoudsformaat is semi-gestruktureerd.

Inleidende gesprek

Bekendstelling – Ek is 'n onderwyser by een van die skole in die Bolandse dorp. Ek is al die afgelope 5 jaar in die onderwys. Tans is ek ook besig met my MEd aan die Universiteit van Stellenbosch.

Doel met die onderhoud

My studie handel oor “Die aard van skoolkeuse in 'n Bolandse dorp”. Ek wil graag met skoolhoofde gesels oor hoe die toelatingsproses by die skool werk.

Gerusstelling

Vir die studie het ek die volgende gedoen

- Toestemming verkry vanaf die Universiteit van Stellenbosch se Navorsingsetiekkomitee: Humaniora van die Universiteit Stellenbosch
- Toestemming verkry vanaf die WKOD en skole om die onderhoud te doen.
- Geen name van deelnemers of skole gaan bekend gemaak word in die studie nie
- Die gesprekke en inligting gaan deur my verwerk word en die betrokke partye sal anoniem bly
- Opnames, met die toestemming van die betrokke partye, gaan veilig bewaar word
- Deelname aan die studie is vrywillig

Algemene inligting

1. Hoe lank is u al skoolhoof by die skool?
2. Hoe lank is u al betrokke in onderwys?

Onderhoudsvrae

1. Was hier 'n toelatingsbeleid toe u hier begin het?
2. Hoe werk die toelatingsproses by die skool?
 - Word vorms ingevul?
 - Dokumente benodig?
3. Wat is die skool se toelatingskriteria?

- Wat is die minimum vereiste vir 'n leerder om na die skool te kom?
 - Watter ander faktore word in ag geneem – bv. Woonadres, taal, ouers en hul professie
 - Word onderhoude met die leerders gevoer?
 - Wat word in die onderhoude gevra?
 - Op watter basis word leerders afgekeur?
 - Is daar 'n voedingsgebied wat vir leerders voorkeur gee?
 - Koshuis leerders en dorp leerders
4. Hoe lank neem dit voordat die skool nie meer 'plek' het vir nog leerders nie?
5. Het dit al gebeur dat daar net leerders by die skool opdaag wat nie enigsins aansoek gedoen het nie?
- Indien wel, wat het die skool met so 'n leerder gedoen?
6. Bied die skool enige bystand vir leerders wat nie die skoolgelde kan betaal nie?
- Ontmoedig die skoolgelde leerders om aansoek te doen?
7. Is toelating vir die skool belangrik om gehalte onderrig te lewer?
- En om goeie prestasies te lewer op sport en kultuur gebied?

Bylae G: Onderhoud – Skoolhoof van Skool A

Transkripsie

Gerusstelling en beskrywing van die studie en waarom dit gaan.

Onderhoudvoerder: Hoe lank is meneer al by die skool?

Respondent: By hierdie spesifieke skool?

Onderhoudvoerder: By hierdie skool, ja.

Respondent: 5 en 'n half jaar.

Onderhoudvoerder: 5 en 'n half jaar, ok. En vorige skole?

Respondent: Ek was vir 12 jaar hoof van [n skool] en vir 4 jaar by [nog 'n skool], wat skoolhoof betref.

Onderhoudvoerder: En hoe lank is u in onderwys in algeheel?

Respondent: In onderwys in algeheel is nou 37 jaar.

Onderhoudvoerder: Dit is baie ondervinding al. Was hier 'n toelatingsbeleid toe meneer hier begin het?

Respondent: Ja

Onderhoudvoerder: En enigsins verander aan dit?

Respondent: So bietjie, ja.

Onderhoudvoerder: Kan ek die algehele toelatings proses vra van hoe toelating werk by die skool? Word daar vorm ingevul?

Respondent: Ja daar is 'n aansoekvorm wat voltooi moet word. En dan word dit van daar af verder gevat. Ek sien jy vra hier van dokumente, natuurlik die laaste rapport, of kom ek stel dit so, die nuutste rapport. En dan die inentingsertifikate. Die ouers se ID dokumente, afskrifte daarvan, die kind se geboortesertifikaat.

Onderhoudvoerder: En die jongste rapport, vir graad 8 gebeur [aansoeke] al hoe vroeër.

Respondent: Ja, dit is gewoonlik 'n graad 6 rapport dan want dit moet al in die eerste kwartaal in wees.

Onderhoudvoerder: Wat is die skool se toelatingskriteria waaraan 'n kind moet voldoen om toelating te kry?

Respondent: Daar is nie regtig 'n spesifieke kriteria waarna ons kyk nie. Dit is maar 'n samevloei van omstandighede ensovoorts. So ja, dit is, ons probeer boeties en sussies akkommodeer. En verder kyk 'n ou maar na die aansoeke soos hulle deurkom. Daar is nie spesifieke kriteria by die skool self nie.

Onderhoudvoerder: Hulle moet maar net die vorige graad geslaag het?

Respondent: Ja, dit is uit die aard van die saak baie belangrik.

Onderhoudvoerder: So vir minimum vereistes vir leerders is daar niks om aan voldoen te voldoen nie, die leerders word maar aan 'n groep geweeg teenoor mekaar?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: En watter ander faktore, dit is nou soos hulle woonadres, taal, ouer se werk, so iets wat in ag geneem word?

Respondent: Ons het nog nie een keer 'n aansoek van 'n Engelse kind gekry nie. So, ek dink almal weet dit is 'n Afrikaanse skool. Ons het nie daai probleem nie. En dan gaan kyk 'n ou dan maar na mense wat in die omgewing bly en uit ons voedings laerskole kom. Ja, dit is maar die basiese, en 'n ander ding is mense wat van vêr afkom, hoe gaan hulle by die skool kom. Dit is 'n baie belangrike ding. Dit help nie hulle is hier vir 6 maande en dan sê die ouer dit is te moeilik om by die skool te kom nie.

Onderhoudvoerder: Is dit nou van die voorstede af?

Respondent: Van die voorstede af, ja.

Onderhoudvoerder: En mense wat van verder kom? Julle het koshuisgeriewe ook?

Respondent: Ja, ons het koshuis geriewe en daar werk dit nou weer bietjie anders. Daar is bietjie toelatingskriteria. Want jy wil nou nie vir jouself moeilikheid koop nie. Dit is 'n situasie waar jy sit met 400 kinders wat saam is. Wat uit verkillende omgewings uit, uit verskillende huishoudings uit, verskillende kulture, so, akademie speel daar nogal 'n belangrike rol.

Onderhoudvoerder: Is hulle 400, dan 200 seuns en 200 dogters?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: En dan opgedeel in die verskillende grade?

Respondent: Dit is reg ja.

Onderhoudvoerder: En as hulle dan nou aansoek gedoen het, hoe lank neem dit voordat julle vir die kinders laat weet dat hulle aanvaar word?

Respondent: Ons het wat dagskoliere aanbetref, het ons weg gedoen met die onderhoude. Ons het eers onderhoude gehad. Sodat ons die ouers vinniger in kennis kan stel. Maar by die koshuise is daar 'n onderhoudstelsel. Want ons moet sekermaak die outjie [of meisie] gaan aanpas, dat dit 'n koshuiskind is. Persoonlikhede verskil mos, so ons moet persoonlikhede probeer bepaal. Dit vat bietjie langer. Maar dit is gewoonlik so, daai proses vat gewoonlik so 3 maande. Om koshuistoelating, maar die dagskoliere is binne 2 maande. Dan gaan die goed uit, en dan moet die ouers net bevestig of hulle kom of nie. Soos wat hulle sê hulle kom nie, dat vat ons maar net die volgende ou [of meisie] en laat weet.

Onderhoudvoerder: So julle het onderhoude gehad. Wanneer het [julle daarmee gestop]?

Respondent: Ons het so twee jaar terug gestop daarmee.

Onderhoudvoerder: Is dit net te veel administrasie gewees?

Respondent: Ja, en dit is 'n ongelooflike tydrowende proses. In die verlede het dit beteken ons kon eers vir ouers hierso, hierdie tyd van die jaar [Junie maand] regtig sê of hulle [toelating gekry het]. Dit is 'n proses van 4/5 maande gewees.

Onderhoudvoerder: En in tussentyd kon hulle besluit om na 'n ander skool te gaan?

Respondent: Ja, en ons het nie regtig, dit wat op die aansoek vorm staan, en dit wat in die gesprek uitkom, stem oor die algemeen heeltemal ooreen. As daar gesprekke is, gaan dit maar hoofsaaklik oor waardes. Daar is 'n paar met wie ons, met ander grade behalwe graad 8, met wie ons onderhoude voer.

Onderhoudvoerder: Want dit is moeiliker om 'n senior kind te aanvaar?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Op watter basis word leerders nie toegelaat by die skool nie?

Respondent: As hy [of sy] 'n dissiplinêre rekord het, ek praat nou van oor die algemeen, nie net graad 8 nie. As daar 'n dissiplinêre rekord is wat nie goed is nie dan oorweeg ons dit [, die aansoek,] nie.

Onderhoudvoerder: Meneer het gesê daar is voedingslaerskole, is dit net in die dorp?

Respondent: Dit is net in die dorp.

Onderhoudvoerder: En dan koshuisleerders kan van enige plek in die land aansoek doen?

Respondent: Ja, koshuisleerders kan van enige plek afkom.

Onderhoudvoerder: En moet hulle fisies hierheen kom, as byvoorbeeld 'n Namibiër aansoek doen moet hy hierheen kom vir 'n onderhoud?

Respondent: Ja. Daar is nogal 'n behoefte uit die platteland uit. Daar waar van die hoërskole besig is om dood te loop.

Onderhoudvoerder: Daar is minder kwaliteit hoërskole wat [in die platteland] is?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Hoeveel aansoeke kry die skool omtrent in 'n jaar, nuwe aansoeke vir graad 8?

Respondent: Ons kry so 450 tot 480 aansoeke.

Onderhoudvoerder: En dan is daar plek vir hoeveel?

Respondent: 210.

Onderhoudvoerder: So omtrent die helfte word afgekeur, bietjie meer as dit.

Respondent: Ja. Dit is omtrent die helfte, wat daar is mos nou 'n klompie wat nie aanvaar waar hulle aansoek gedoen het nie. So jy kan maar sê ons werk omtrent met die helfte. Wat ons kan akkommodeer.

Onderhoudvoerder: En dan die aansoeke wat inkom, word daar punte toegeken, of hoe word hulle teen mekaar opgeweeg?

Respondent: Hulle [die aansoeke] kom in datum volgorde, soos wat hulle inkom, word hulle genommer, sodra hulle [die aansoeke] volledig is, as hulle [die aansoeke] nie volledig is nie, dan vra ons die dokumente aan. Hulle [die aansoeke] kry eers 'n nommer as dit volledig is. En dan sit jy maar met die groep voor jou, en jy kyk wie is die ouens [en meisies] wat sal aard in die kultuur van die skool. En dit is maar gewoonlik kinders wat, [Skool A] is 'n span skool. Die goed waarin ons goed doen is alles goed wat in span verband is. So, ons gaan kyk maar na die outjie [of meisie] se deelname in spanverband. Dit is een van die goedjies waarna ons kyk.

Onderhoudvoerder: Dit is nou die kultuur van die skool, die span kultuur. Is daar nog ander items waaraan die skool se kultuur moet voldoen aan?

Respondent: Ag, ek dink maar dit is die groot ding, en dan uit die aard van die saak moet ons die, is ons die enigste skool hier wat drama aanbied, kyk 'n ou maar daarna ook. Kinders wat 'n belangstelling daarin het, en ja musiek is die ander een waarna ons kyk.

Onderhoudvoerder: Het dit al ooit gebeur dat hier 'n leerder opdaag wat nie aansoek gedoen het nie?

Respondent: In die begin, toe ek hier begin het, ja. So twee keer gebeur.

Onderhoudvoerder: En wat het julle toe gemaak met die kind?

Respondent: Departement toe gestuur.

Onderhoudvoerder: Is daar enge bystand wat julle bied vir leerders in verband met skoolgelde wat hulle nie kan betaal nie wat graag hier heen wil kom?

Respondent: Net die normale kwytskeldingsprosedure. Daar kan dalk wees 'n oud-student wat sê: "Ek sal vir hierdie outjie [of meisie] betaal." Maar daar is nie baie nie. Maar die kom nie van die skool se kant af nie. Partykeer 'n ou [of meisie] wat mense ken en dink dit is 'n oulike kind en so 'n aanbod maak, of nie 'n aanbod maak nie, sê ek sal vir hom betaal.

Onderhoudvoerder: Is dit na hy [of sy] klaar toegelaat is?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Dink meneer skoolgelde het dalk 'n rol te speel met kinders se aansoeke by die skool?

Respondent: Nee, direk kwytskeldingsproses. By ons speel dit, jy kan duidelik sien dit het nie 'n invloed op die aansoeke wat ons kry nie. En uit die aard van die saak kan jy dit ook nie eindelik bepaal vooraf nie, so ons het maar ons kwota wat vir kwytskelding kwalifiseer.

Onderhoudvoerder: En die kwytskelding is van so aard dat enige persoon wat daarvoor aansoek sal doen sal dit ontvang?

Respondent: Ja, die skaal is van so aard dat jy. Dit is eindelijk belaglik.

Onderhoudvoerder: En dit is 'n groot rol wat dit by 'n skool speel wat finansies betref.

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Is toelating belangrik vir die skool om gehalte onderrig te lewer?

Respondent: Ja, want as daar nie goeie dissipline is nie, ons probeer dit vasstel.

Onderhoudvoerder: Is dit hoekom julle kyk vir die dissipline rekord [in die aansoek]?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: En enige ander prestasies wat julle kan korreleer met toelating, soos sport of kultuur?

Respondent: Meer en deels akademie as die ander twee. Ons is gelukkig, die skool het 'n goeie sport naam, so daar is outjies [of meisies] wat. Maar ons wil dit nie as kriteria gebruik nie. Dit is maar akademiese vordering en dissipline, dit is maar die groter goed.

Onderhoudvoerder: Baie dankie vir die tyd wat meneer beskikbaar gemaak het vir die onderhoud.

Bylae H: Onderhoud – Adjunkhoof van Skool B

Transkripsie

Gerusstelling en beskrywing van die studie en waarom dit gaan.

Onderhoudvoerder: Hoe lank is meneer al by die skool?

Respondent: 33 jaar.

Onderhoudvoerder: 33 jaar?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Hoe lank is meneer al betrokke in onderwys in die algeheel?

Respondent: Dit is nou 33 jaar.

Onderhoudvoerder: Dit is baie ondervinding wat meneer het in onderwys. Ek is bly ek kan met meneer praat.

Toe meneer hier begin het, was hier toe al 'n toelatingsbeleid gewees vir die skool?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Het julle al enigsins verander aan dit?

Respondent: Ja, ons het hom aangepas volgens die behoefte van die dorp en die omgewing. Soos, dit was aanvanklik baie vir mense wat reeds broers en susters hier gehad het en later was daar te veel [leerders in die skool met broers en suster] en so. Dit is een van die aanpassings wat ons moes maak, want ons kon nie net meer daarop gaan nie. Hier was te veel mense wat by die skool was wat broers en susters sou hê. Dit is een van die goed wat ons verander het.

Onderhoudvoerder: Kan meneer vir my in algeheel beskryf hoe die toelatingsproses werk by die skool?

Respondent: Ons stuur 'n vorm, 'n boodskap aan die laerskole, hulle stuur dit vir die ouers, die ouers kom haal 'n vorm af [by skool B], 'n aansoekvorm van dié skool en dan keur ons. Mense wat die naaste bly aan die skool kry eerste voorkeur en dan kyk ons hoe die kind homself [of haarself] aanbied op die vorm. Dan sal ons vir die laerskool, vir elke kind 'n brief stuur, om te sê of hy [of sy] aanvaar is en of hy [of sy] nie aanvaar is nie. En die datum van inskrywing sal dan ook daarby insluit en die Departement se toelatingsvorm.

Onderhoudvoerder: En die laerskole wat julle in kennis stel, is dit die voederskole?

Respondent: Ja, dit is so 20 voederskole in die omgewing.

Onderhoudvoerder: En die vorms wat ingevul word, is dit die standaard aansoek van die WKOD of het julle julle eie vorms ook?

Respondent: Aanvanklik het ons ons eie een, en dan daarna gebruik ons vir die formele aansoek, is dit die WKOD se vorm.

Onderhoudvoerder: Watter dokumente word dan alles benodig as hulle inskrywing doen?

Respondent: Ons vat afskrif van die geboorte sertifikaat, rapport, Maart se rapport.

Onderhoudvoerder: Van hulle graad 7 jaar?

Respondent: Graad 7. En dan net die vorm self. Vrywaringsvorm, aansoekvorm, 'n verpligteskoolbesoekvorm, en so.

Onderhoudvoerder: En dan die skool se toelatingskriteria, is daar 'n minimum vereiste vir leerders wat na die skool toe kom?

Respondent: Nee, hy [of sy] moet net eers, dit moet net eerste die naaste skool vir hom [of haar] wees. En as hy [of sy] familie hier gehad het, dan help dit, maar dit is nie iets waarop die ouers kan sê dat hulle 'n plek moet kry omdat dit, ... in die verlede kon hulle so maak maar

nie deesdae meer nie. En dan kyk ons maar hoe die kind homself [of haarself] aanbied op die vorm.

Onderhoudvoerder: Is die aanbied nou sy akademie?

Respondent: Dit is sy [of haar] akademie, sy [of haar] sport, sy [of haar] leierskap ensovoorts.

Onderhoudvoerder: So dit vul hulle alles in op die vorms wat julle vir hulle gee?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: En dan ander faktore wat hulle toelating bepaal, die woonadres waar hulle is?

Respondent: Ja, en dit bepaal of dit die naaste skool vir hom [of haar] is en dan moet ons hom [of haar] vat.

Onderhoudvoerder: En iets soos hulle taal? Hulle ouers se professie? Iets soos dit waarna julle kyk.

Respondent: Ja, op die oomblik sal hy [of sy] nou in Afrikaansmedium onderrig word. So nou kyk ons daarna. Maar vir volgende jaar het ons aansoek gedoen vir Engelsmedium in een graad 8 klas. So dan kyk ons nie meer of sy huistaal nou isiXhosa of wat ook al is nie. Dan behoort hy in Engelsmedium te kan doen.

Onderhoudvoerder: Is daar 'n groot behoefte vir Engelsmedium?

Respondent: Daar is 'n behoefte en daarom het ons besluit ons gaan begin met een graad 8 klas.

Onderhoudvoerder: En dan gaan julle dit in faseer oor die jare?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Wat is die demografie in die skool, is daar meestal Afrikaans, Engels of watter leerders?

Respondent: Meestal Afrikaans, maar baie mense maak nou hulle kinders in Engels groot en daarom het ons gesien dat daar 'n behoefte is. Selfs oud-leerders van ons skool, doen dit ook. Hulle het ook vir ons gewys op die behoefte vir Engelsmedium.

Onderhoudvoerder: Voer julle onderhoude met die leerders as hulle hier aankom?

Respondent: Nee.

Onderhoudvoerder: Ook nie meet leerders van ander grade wat inkom, soos van graad 9 tot 12 wat hier aankom?

Respondent: Ja, met hulle en hulle ouers word onderhoude gevoer?

Onderhoudvoerder: En dan waaroor gaan die gesprek in die onderhoud?

Respondent: Die gesprek is meestal waarom wil hy [of sy] hierheen kom. Want ons moet nou oorweeg. Normaalweg sal ons nie ander grade se kinders neem nie, maar as ouers verhuis het, of as kinders boelie probleme of so gehad het by sy ander skool sal ons dit oorweeg.

Onderhoudvoerder: Op watter basis keur julle leerder af sodat hulle nie toelating by die skool kan kry nie?

Respondent: Een is nou as hy [of sy], as daar 'n busroete is en die busroete sluit nie ons skool in nie. Dan sal hy [of sy] nie nou by ons kan inkom nie want dan sit ons met 'n probleem. Ons gaan nie eindelik op 'n afkeur punt nie, ons werk meer op 'n keuse van, kan ons die kind akkommodeer. Ons het nou 700 kinders gehad, aansoeke gehad, en ons kon net 270 neem. So dit was 'n moeilike ene gewees. Maar ons selekteer dan nou die kinders wat by ons kan inkom en dan sal ons nou net die res ongelukkig moet afkeur.

Onderhoudvoerder: As julle nou die groep 700 aansoeke het, werk julle op die papier profiele wat julle voor julle het?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Vat julle dan die wat die beste op papier vir julle vertoon?

Respondent: Ja. Nadat ons almal rondom die skool geneem het.

Onderhoudvoerder: Is daar mense wat van vêr buite die skool aansoek doen?

Respondent: Daar is en hulle motiveer waarom hulle hierheen wil kom. Omdat hulle werk hulle [na die Bolandse dorp] laat kom het, ensovoorts.

Onderhoudvoerder: Ons het nou klaar gepraat oor die voedingsgebied van die leerders. Leerders wat naby bly kry plek?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Daar is nie koshuisgeriewe hier nie.

Respondent: Nee.

Onderhoudvoerder: So julle het nie 'n probleem ...

Respondent: Nee.

Onderhoudvoerder: Hoe lank neem dit van die begin wat die aansoeke uitgestuur word tot julle die ouers in kennis stel?

Respondent: Ons stel hulle teen Maart in kennis dat hulle moet kom aansoek doen. Dan doen hulle aansoek en dan einde Mei stuur ons vir hulle 'n antwoord, ja óf nee, en ons inskrywings begin dan in Augustus. En ons gee vir hulle kans tot September sodat ons kan sien, kinders wat nie die plekke neem by ons nie, wat ons wel aanvaar het, sodat ons dan van ons waglys af kan werk. Ons waglys kom van ouers wat afgekeur is, maar ook van ouer wat nie aansoek gedoen het nie, wat nie by ander skole plek gekry het nie, en hulle kom vra dan of hulle hier 'n plekkie kan kry. Dan begin ons 'n waglys, sodat as kinders, wat hier aanvaar is na 'n ander plek gaan, kan ons hulle akkommodeer.

Onderhoudvoerder: En die aansoekproses en inskrywingsproses is twee aparte prosesse. Die inskrywingsproses is waar julle julle getalle vol kry?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: En dan neem julle al die inligting van wat die ouers gestuur het en julle sit die op julle sisteem?

Respondent: Ja.

Onderhoudvoerder: Het dit al ooit gebeur dat daar leerders by die skool opdaag wat nie aansoek gedoen het nie?

Respondent: Ja, dit gebeur dikwels. Alhoewel die laerskoolhoofde hulle ook inlig van hoe dringend dit is dat hulle dit moet doen, is daar tog maar sekere kinders wat nie die boodskappe gee, of sekere ouers wat nie vinnig genoeg reageer nie. Of kinders wat in huise is wat waar daar nou nie veel aandag aan die tipe goed gegee word nie. Dan kom hulle sommer net in Januarie en/of November en dan begin hulle eers plek soek.

Onderhoudvoerder: Wat doen julle dan met die leerders as hulle hier opdaag?

Respondent: Ons sit hulle op 'n waglys en sou daar 'n plekkie kom dan kan hulle aanvaar word.

Onderhoudvoerder: So as julle fisies nie plek het nie, kan julle hulle nie aanvaar nie?

Respondent: Nee, ons kan nie.

Onderhoudvoerder: Is skoolgelde dalk 'n rede hoekom leerders ontmoedig word om nie hier aansoek te doen nie?

Respondent: Omdat ons 'n skoolfooie skool is, moet ons fooie vra en ek kan nie definitief sê dat dit 'n probleem is nie, maar ek vermoed dat dit is. Ons het al in die verlede gehoor dat groepe kinders wat ons aanvaar het na ander skole toe gaan, as gevolg van die feit dat hulle geen skoolfooie skole is. So dit is moontlik dat die kwessie die ouers beïnvloed.

Onderhoudvoerder: Is daar enige bystand wat julle bied vir leerders wat sukkel om skoolfooie te betaal?

Respondent: Nee, ons het net die kwytskelding waarvoor hulle kan aansoek doen. En dit is maar 'n WKOD proses. Hulle moet net die kwytskeldingsvorm invul en daar word oorweeg of hulle die volle kwytskelding kry en of hy [of sy] 'n persentasie kry.

Onderhoudvoerder: Is toelating vir die skool belangrik om gehalte onderrig te lewer?

Respondent: Ja, dit is, maar dit is nie die *ultimate* nie. Want as 'n leerder eers hier is, dan kom hy [of sy] agter hoe ons skool werk en dan moet hy daarby inval en ons kry maar die gehalte reg deur die prosesse wat ons hier in die skool het. Sien jy. Maar hy [of sy] sal nie nog afgekeur word omdat hy [of sy] nie inpas in die gehalte van die skool nie.

Onderhoudvoerder: En help die toelating op die prestasie op sport en op kultuur gebied?

Respondent: Ja, dit help, maar dit is nie die algemene oorweging nie. Kinders word maklik hier weggerokkel na ander skole toe, vir hulle sport. En ons staan nie in hulle pad nie, maar die wat hier bly, kry goeie onderrig en afrigting. En gewoonlik lewer hy [of sy] ook maar uitstaande prestasies. Ons het gereeld manne [en meisies] in verteenwoordige spanne, en so, sien.

Onderhoudvoerder: Is daar nog enige iets wat meneer wil byvoeg [tot die onderhoud]?

Respondent: Man, dit is eindelijk jammer dat hier so baie mense, ek dink miskien het ons skool het die punt bereik waar hy beter presteer as sommige ander skole. En dit is die rede waarom ons 700, meer as 700 aansoeke het, en dit is nie altyd maklik om dit te hanteer en om mense af te wys nie, want almal van hulle sê hulle wil hulle kinders hier hê en dit is nogal 'n moeilike ene. En ek weet nie hoe

ons die jaar gaan maak om nie te veel ouers teleur te stel in die einde van die proses nie.

Onderhoudvoerder: Maar is dit 'n teken dat die skool besig goed te doen as daar so baie mense is wat aansoek doen?

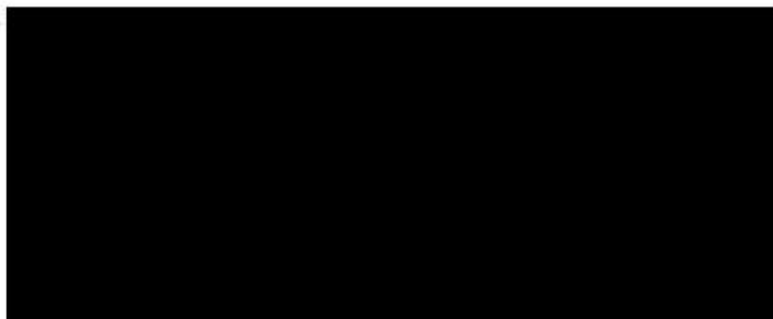
Respondent: Ja, ek dink dit is een van die dinge wat vir ons sê dat die skool OK doen. En miskien goed doen. Dit is maar een van die goed waaraan jy dit kan meet.

Onderhoudvoerder: Baie dankie vir die tyd wat meneer afgestaan het vir die onderhoud.

Bylae I: Skool A se toelatingsbeleid

1. Alle aansoekers moet kennis neem dat toelating onderhewig is aan die beskikbaarheid van plek in 'n bepaalde graad. Slegs 220 leerders kan per graad in die skool toegelaat word in gelyke verhoudings (50/50) per geslag. Slegs 41 dogters en 48 seuns kan per graad in die koshuise toegelaat word. Graad 9-, 10- & 11-aansoeke kan dus slegs oorweeg word indien daar plek beskikbaar is. Ons aanvaar normaalweg nie nuwe graad 12-leerders nie.
2. Koshuisaansoeke word in 3 fases hanteer. Alle aansoeke wat ons teen 31 Maart bereik, word gesif en gesorteer op grond van die relevante kriteria. Daar sal dan met die heel beste aansoekers ontmoetingsgesprekke gereël word. Die res van die aansoeke wat aan die keuringskriteria voldoen, word na fase 2 oorgeplaas om saam met nuwe aansoeke wat ons tussen 1 April en 31 Mei bereik, oorweeg te word. Dieselfde proses as in fase 1 word gevolg. Aansoeke vir fase 3 sluit op 31 Augustus. Die hele proses moet teen 30 September afgehandel wees. Toelating tot die koshuise impliseer ook toelating tot die skool.
3. Skoolaansoeke word in 2 fases hanteer om te voorkom dat meer leerders toegelaat word as ons kapasiteit. Aansoeke wat ons teen 31 Maart bereik, sal verwerk word en ontmoetingsgesprekke met hierdie groep sal op 22 en 23 April geskied. Aansoeke wat ons tussen 1 April en 31 Mei bereik, sal verwerk word en ontmoetingsgesprekke met hierdie groep sal op 17 en 18 Junie geskied. Aansoeke wat ons ná 31 Mei bereik, sal slegs verwerk kan word indien ons onttrekkings het of indien daar 'n geskikte plek beskikbaar is.
4. Aansoekers wat nie aan die toelatingsvereistes voldoen nie, sal teen die einde van elke fase skriftelik in kennis gestel word.
5. Dit is in alle aansoekers se beste belang om toe te sien dat aansoekvorms so volledig moontlik voltooi word. Addisionele inligting kan ook aangeheg word. Onvolledige aansoeke word nie oorweeg nie. Voltooi dus alle afdelings van die aansoekvorm en sluit die verlangde dokumentasie in.
6. Aansoekvorms is op die skool- [REDACTED] en koshuis- [REDACTED] webtuistes beskikbaar en kan ook by die skool se ontvangssekretaresse verkry word.

Bylae J: Skool B se toelatingsbeleid

TOELATINGSBELEID

1. AGTERGROND

skool is 'n Afrikaans-medium skool geleë in vir leerders vanaf graad 8 tot 12.

Die Skool se Toelatingsbeleid word saamgelees met die "Toelatingsbeleid" wat hierby aangeheg is en opgestel is in samehang met die toepaslike wetgewing.

2. AANSOEKE OM TOELATING TOT DIE SKOOL

- 2.1 Alle aansoeke om toelating tot die skool moet tussen Junie en Julie (graad 8) en voor die einde van die jaar wat die leerder se voorgenome koms na die skool voorafgaan (ander grade), namens die leerder deur sy ouer, wettige voog of persone in wie se sorg die leerder deur 'n hofbevel geplaas is, gedoen word.
- 2.2 'n Voorbeeld van die aansoekvorm wat deur die ouer ingevul moet word, is hierby ingesluit en sal van toepassing wees tot tyd en wyl die Departement 'n nuwe vorm mag voorskryf.
- 2.3 Behalwe die vorm moet die volgende dokumente ook deur die ouer aan die Beheerliggaam voorsien word:
 - 2.3.1 die jongste skoolrapport
 - 2.3.2 'n afskrif van die geboortesertifikaat

- 2.3.3 die oorpasingssertifikaat
- 2.3.4 aanvaarding van die inhoud van die skool se gedragkode
- 2.3.5 kennisname en aanvaarding van die beleid van verpligte skoolbesoek

- 2.4 enige relevante inligting wat die leerder se toelating, onderrig, veiligheid of welstand by die skool mag beïnvloed

3. VOORKEURORDE VAN TOEPASSING BY TOELATING

- 3.1 Die Skool se natuurlike voedingsbron is:
 - 3.1.1 die gebied waar [REDACTED] die naaste skool vanaf die leerder se amptelike residensiële adres is.
 - 3.1.2 die breër [REDACTED] omgewing,
 - 3.1.3 gebiede buite die opvanggebied wanneer leerders hul verskuiwing na die Skool by die Beheerliggaam kan motiveer.
- 3.2 Die Skool is tans 'n Afrikaans-mediumskool , toegerus met 'n personeel om primer te voorsien in die behoeftes van leerders wie se moedertaal of onderrigtaal van keuse Afrikaans is.
- 3.3 Die Beheerliggaam behou die reg voor maar is nie daartoe verplig om voorkeur te gee aan broers of susters van leerders wat reeds by die skool ingeskryf is
- 3.4 Die Beheerliggaam kan ook oorweging skenk aan leerders of ouers wat van mening is dat die Skool volgens hulle die beste sal bydra tot die bevordering van die kind se ontwikkeling in sy sport, kultuur, leierskap of akademiese behoeftes
- 3.5 Die toelatingsproses is onderhewig aan die kapasiteit van die Skool wat tans as volg is:
 - 3.5.1 vir alle druipele wat skoolpligtig is, word eerstens voorsiening gemaak,
 - 3.5.2 1460 leerders in 35 klasseksies

4. SKOOLPIGTIGHEID

Nuwe (oorouderdom) leerders wat verby die skoolpligtige ouderdom is, sal nie toegelaat word sonder sterk motivering nie.

By toelating behoort 'n leerder nie ouer te wees as:

Gr. 8 - 16 jaar

Gr. 9 - 17 jaar

Gr. 10 - 18 jaar

Gr. 11 - 19 jaar

Gr. 12 - 20 jaar

Uitgesette leerders van ander skole wat nie skoolpligtig is nie, sal nie toegelaat word nie.

Die Beheerliggaam sal die aansoeke van skoolpligtige uitgesette leerders van ander skole oorweeg en hanteer.

5. REG VAN APPÈL

Enige leerder of die ouer van enige leerder wat toelating tot die skool geweier is, mag appelleer na die LUK vir Onderwys in die Wes-Kaap in terme van artikel 5 (9) van die SASW

Bylae K : Universiteit Stellenbosch navorsing toestemming

Approved with Stipulations New Application

25-Apr-2017
Louw, Jacques J

Proposal #: SU-HSD-002791

Title: Die aard van skoolkeuse in 'n Bolandse dorp

Dear Mr Jacques Louw,

Your **New Application** received on **01-Mar-2017**, was reviewed
Please note the following information about your approved research proposal:

Proposal Approval Period: **25-Apr-2017 -24-Apr-2020**

The following stipulations are relevant to the approval of your project and must be adhered to:
Permission from the WCED and the schools involved must be granted before data collection begins.

Please provide a letter of response to all the points raised IN ADDITION to HIGHLIGHTING or using the TRACK CHANGES function to indicate ALL the corrections/amendments of ALL DOCUMENTS clearly in order to allow rapid scrutiny and appraisal.

Please take note of the general Investigator Responsibilities attached to this letter. You may commence with your research after complying fully with these guidelines.

Please remember to use your **proposal number** (SU-HSD-002791) on any documents or correspondence with the REC concerning your research proposal.

Please note that the REC has the prerogative and authority to ask further questions, seek additional information, require further modifications, or monitor the conduct of your research and the consent process.

Also note that a progress report should be submitted to the Committee before the approval period has expired if a continuation is required. The Committee will then consider the continuation of the project for a further year (if necessary).

This committee abides by the ethical norms and principles for research, established by the Declaration of Helsinki and the Guidelines for Ethical Research: Principles Structures and Processes 2004 (Department of Health). Annually a number of projects may be selected randomly for an external audit.

National Health Research Ethics Committee (NHREC) registration number REC-050411-032.

We wish you the best as you conduct your research.

If you have any questions or need further help, please contact the REC office at 218089183.

Included Documents:

DESC Report

REC: Humanities New Application

Sincerely,

Clarissa Graham

REC Coordinator

Research Ethics Committee: Human Research (Humanities)

Investigator Responsibilities

Protection of Human Research Participants

Some of the general responsibilities investigators have when conducting research involving human participants are listed below:

1.Conducting the Research. You are responsible for making sure that the research is conducted according to the REC approved research protocol. You are also responsible for the actions of all your co-investigators and research staff involved with this research. You must also ensure that the research is conducted within the standards of your field of research.

2.Participant Enrollment. You may not recruit or enroll participants prior to the REC approval date or after the expiration date of REC approval. All recruitment materials for any form of media must be approved by the REC prior to their use. If you need to recruit more participants than was noted in your REC approval letter, you must submit an amendment requesting an increase in the number of participants.

3.Informed Consent. You are responsible for obtaining and documenting effective informed consent using **only** the REC-approved consent documents, and for ensuring that no human participants are involved in research prior to obtaining their informed consent. Please give all participants copies of the signed informed consent documents. Keep the originals in your secured research files for at least five (5) years.

4.Continuing Review. The REC must review and approve all REC-approved research proposals at intervals appropriate to the degree of risk but not less than once per year. There is **no grace period**. Prior to the date on which the REC approval of the research expires, **it is your responsibility to submit the continuing review report in a timely fashion to ensure a lapse in REC approval does not occur**. If REC approval of your research lapses, you must stop new participant enrollment, and contact the REC office immediately.

5.Amendments and Changes. If you wish to amend or change any aspect of your research (such as research design, interventions or procedures, number of participants, participant population, informed consent document, instruments, surveys or recruiting material), you must submit the amendment to the REC for review using the current Amendment Form. You **may not initiate** any amendments or changes to your research without first obtaining written REC review and approval. The **only exception** is when it is necessary to eliminate apparent immediate hazards to participants and the REC should be immediately informed of this necessity.

6.Adverse or Unanticipated Events. Any serious adverse events, participant complaints, and all unanticipated problems that involve risks to participants or others, as well as any research related injuries, occurring at this institution or at other performance sites must be reported to Malene Fouch within **five (5) days** of discovery of the incident. You must also report any instances of serious or continuing problems, or non-compliance with the REC's requirements for protecting human research participants. The only exception to this policy is that the death of a research participant must be reported in accordance with the Stellenbosch University Research Ethics Committee Standard Operating Procedures. All reportable events should be submitted to the REC using the Serious Adverse Event Report Form.

7.Research Record Keeping. You must keep the following research related records, at a minimum, in a secure location for a minimum of five years: the REC approved research proposal and all amendments; all informed consent documents; recruiting materials; continuing review reports; adverse or unanticipated events; and all correspondence from the REC

8.Provision of Counselling or emergency support. When a dedicated counsellor or psychologist provides support to a participant without prior REC review and approval, to the extent permitted by law, such activities will not be recognised as research nor the data used in support of research. Such cases should be indicated in the progress report or final report.

9.Final reports. When you have completed (no further participant enrollment, interactions, interventions or data analysis) or stopped work on your research, you must submit a Final Report to the REC.

10.On-Site Evaluations, Inspections, or Audits. If you are notified that your research will be reviewed or audited by the sponsor or any other external agency or any internal group, you must inform the REC immediately of the impending audit/evaluation.

Bylae L: WKOD navorsing toestemming

**Wes-Kaapse
Regering**

Onderwys

DIREKTORAAT: NAVORSING

Audrey.wyngaard@westerncape.gov.za

tel.: +27 21 467 9272 faks: 0865902282

Privaatsak x9114, Kaapstad 8000

wced.wcape.gov.za

VERWYSING: 20160914 - 4223

NAVRAE: Dr A.T Wyngaard

Mnr Jacques Louw
Paarl Boys' High
PO Box 11
Paarl
7622

Beste Mnr Jacques Louw

NAVORSINGSTITEL: DIE AARD VAN SKOOLKEUSE IN 'n BOLANDSE DORP

U aansoek om bogenoemde navorsing in skole in die Wes-Kaap te onderneem, is toegestaan onderhewig aan die volgende voorwaardes:

1. Prinsipale, opvoeders en leerders is onder geen verpligting om u in u ondersoek by te staan nie.
2. Prinsipale, opvoeders, leerders en skole mag nie op enige manier herkenbaar wees uit die uitslag van die ondersoek nie.
3. U moet al die reëlings met betrekking tot u ondersoek self tref.
4. Opvoeders se programme mag nie onderbreek word nie.
5. Die ondersoek moet onderneem word vanaf **12 September 2016 tot 30 September 2017**
6. Geen navorsing mag gedurende die vierde kwartaal onderneem word nie omdat skole leerders op die eksamen (Oktober tot Desember) voorberei.
7. Indien u die tydperk van u ondersoek wil verleng, moet u asb met **Dr A.T. Wyngaard** in verbinding tree by die nommer soos hierbo aangedui, en die verwysingsnommer aanhaal.
8. 'n Fotostaat van hierdie brief sal oorhandig word aan die prinsipaal van die inrigting waar die beoogde navorsing sal plaasvind.
9. U navorsing sal beperk wees tot die lys van skole soos wat by die Wes-Kaap Onderwysdepartement ingedien is.
10. 'n Kort opsomming van die inhoud, bevindinge en aanbevelings van u navorsing moet voorsien word aan die Direkteur: Onderwysnavorsing.
11. 'n Afskrif van die voltooide navorsingsdokument moet ingedien word by:

**Die Direkteur: Navorsingsdienste
Wes-Kaap Onderwysdepartement
Privaatsak X9114
KAAPSTAD
8000**

Ons wens u sukses toe met u navorsing.

Die uwe

Geteken: Dr Audrey T Wyngaard

Direktoraat: Navorsing

DATUM: 15 September 2016

Laer-parlementstraat, Kaapstad, 8001

tel: +27 21 467 9272 fax: 0865902282

Veilige Skole: 0800 45 46 47

Privaatsak X9114, Kaapstad, 8000

Indiensneming- en salarisnavrae: 0861 92 33 22

www.westerncape.gov.za

Bylae M: Inligtingsblad

UNIVERSITEIT • STELLENBOSCH • UNIVERSITY
jou kennisvenoot • your knowledge partner

UNIVERSITEIT STELLENBOSCH

INLIGTINGSBLAD

Postal address

Department of Education Policy Studies
Faculty of Education
Stellenbosch University
Private Bag X1
7602 Matieland

Physical address

Department of Education Policy Studies
3rd Floor, Room 3027
GG Cillié Building
Ryneveld Street
7600 Stellenbosch

Beste [REDACTED]

Ek is tans besig met my MEd in Opvoedkundige Beleid aan die Universiteit van Stellenbosch. My navorsingsprojek is getiteld **Die aard van skoolkeuse in 'n Bolandse dorp**.

Die studie se doel is om te bepaal wat die aard van skoolkeuse in 'n Bolandse dorp is. Binne hierdie dorp is daar verskillende skole en hierdie skole geniet nie dieselfde aansien binne die gemeenskap nie. Die vraag het by my ontstaan hoe dit moontlik is dat die leerders in die gemeenskap nie eweredig versprei kan word tussen die skole nie. Dit wil voorkom of ouers hulle kinders eerder in voormalige model C skole of privaatskole wil plaas sodat hul toegang kan kry na die beste onderrig in die omgewing, maar nie al die leerders eindig by sulke skole nie.

Ek wil deur middel van my studie hierdie tendens beter verstaan. Volgens die grondwet het elke persoon die reg tot gelyke opvoeding, maar wil voorkom asof dit nie bereikbaar is nie. Sommige skole presteer beter as ander skole en die skole het ook nie met dieselfde hulpbronne begin nie. Uit 'n geskiedkundige oogpunt, het die regerings van die verlede meer hulpbronne aan sekere skole bestee en die orige skole moes tevrede wees met die bietjie wat hulle ontvang het. Die huidige regering het 'n poging aangewend om hier sosiale geregtigheid te laat geskied, maar dit wil voorkom of dit nie bereik word nie.

Ek wil in hierdie studie navorsing instel op 'n drievoudige manier. Eerstens wil ek die beleide wat by twee skole in die Bolandse dorp is ondersoek. Hierdie dokumentsanalise sal my in staat stel om die amptelike dokumente van die skole te vergelyk met regeringsbeleide oor skoolkeuse. Die tweede aspek van die studie is een-tot-een semi-gestruktureerde onderhoude wat ek met ouers wil voer wat

pas deur die skoolkeuse proses gegaan het. Hierdie onderhoude gaan my in staat stel om te verstaan hoe die ouers te werk gegaan het om 'n spesifieke skool te kies vir hul kind. Ek sal graag by die ouers wil verneem hoe hulle te werk gegaan het in die keuse proses en watter faktore hulle keuse beïnvloed het. Die laaste aspek van die studie se data insamelingsproses gaan geskied deur middel van fokusgroep besprekings met ouers van die twee verskillende skole in die Bolandse dorp. Deur 'n fokusgroep bespreking wil ek graag die opinies van die ouers kry oor hoe hulle die skoolkeuse proses aangepak het en watter stappe hul gevolg het om hul kinders in die onderskeie skole te kry.

Die data insamelingsafdeling van die studie sal my in staat stel om die inligting wat verkry is, te vergelyk met literatuur oor skoolkeuse soos dit internasionaal en ook plaaslik plaasvind. Hierdie tendens sal moontlik nie vergelykbaar wees met al die studies nie, maar dit sal dieper insig gee oor die spesifieke konteks waar die skoolkeuse plaasvind en poog om al die onderliggende faktore tot skoolkeuse te vore te bring.

In geval van enige vrae of kommer oor die navorsing, skakel gerus met:

Jacques Louw

Selfoon nommer: 072 374 2679

Epos adres: 15083020@sun.ac.za

Indien u belang stel om deel te neem aan hierdie navorsing, kan u die onderstaande afkeurstrokie invul en aan u kind se skool te versorg. U kan ook direk kontak maak met die navorser by 072 374 2679 of 15083020@sun.ac.za

Vriendelike groete

Jacques Louw

Hoofnavorser

Wil u deelneem aan die navorsing?

Vul asb. die onderstaande vorm in en handig dit by die skool in. U sal daarna gekontak word om deel te neem aan die studie.

Naam en van: _____

Kontaknommer: _____

U kan ook direk die navorser kontak by 072 374 2679 of 15083020@sun.ac.za